

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

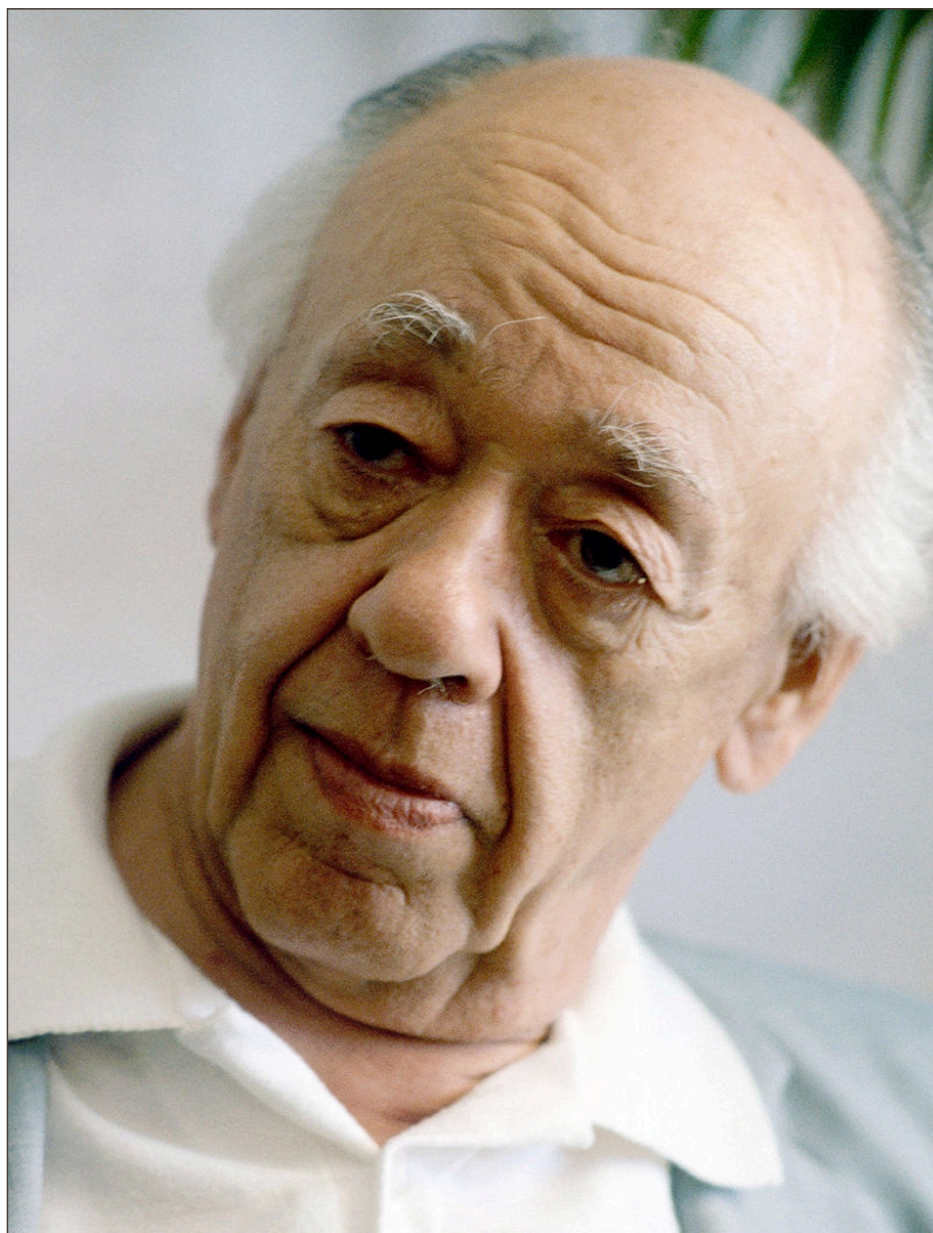
57

Serie nouă
(anul 14),
Al doilea
trimestru
2020

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)”

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

Eugen Ionescu
(1909-1994)

Sub egida Asociației Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007”

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Ce șoptești așa de tainic?</i>	3	▶ Constantin OANCĂ	80
▶ Dan MOVILEANU, <i>Dreptul la viață</i>	4	▶ Marin MOSCU	82
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Constantin Amărieștii despre metafizica lui Eminescu (VI)</i>	5	▶ Alina Beatrice CHEȘCĂ	84
▶ Mel GUSSOW, <i>Maestrul scenei suprarealismului</i>	7	▶ Vasile Sevastre GHICAN	86
▶ Petre ISACHI, <i>Po(i)etica negației sau Paradoxul antiliteraturii lui Eugen Ionescu(u)o</i>	9	▶ Marin MÎRZA	88
▶ Daniel MAZILU, <i>Pandemia în clar-obscurul absurdului</i>	13	▶ Mircea COJOCARU	89
▶ Ion FERCU, <i>Eugen Ionescu și Dostoievski</i>	15	▶ Mihaela GUDANĂ	91
▶ Vladimir RADU, <i>Teatrul modern între parabolă și absurd</i>	19	▶ Vasile MANDRIC	93
▶ Gilbert THAREL, <i>Eugène Ionesco, un des pères du théâtre de l'Absurde</i>	23	▶ Cătălin DUMITRESCU	95
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Eugène Ionesco și limbajul său pictural</i>	28	▶ Vasile TUFAN	97
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Vasile Andru, un isihast itinerant (II)</i>	31	▶ Mihai ȘTEFĂNIU	99
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Dor</i>	34	▶ Clara MĂRGINEANU	101
▶ Petruș ANDREI, <i>Poetul Tudor Arghezi</i>	35	▶ Dan Movileanu, <i>Poemele orașului care se pregătește să se exileze</i>	104
▶ Theodor PARAPIRU, <i>Expresii celebre: „Îmblânzirea lui Enkidu”, „Îmbrățișarea lui Talos”, „Împărăția Mileniului”, „Închinare la Baphomet”</i>	37	▶ Firiță CARP, <i>Instantanee</i>	106
▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Fluturele gigant</i>	40	▶ Angela BACIU, <i>Interviu cu Gheorghe Andrei NEAGU</i>	108
▶ Petruș ANDREI, <i>Hortensia Papadat-Bengescu - Retrospectiva critică</i>	42	▶ Violeta Daniela MÎNDRU, <i>Poezii</i>	113
▶ Vasile V. POPA, <i>Cum m-am vindecat de antisemitism</i>	44	▶ Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	115
▶ Marin NĂSTASE, <i>Fântâna Bărăganului</i>	49	▶ Dan MOVILEANU, <i>Un apostol al neamului: Nicolae Dabija</i>	117
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Un document menit să întregască biografia lui Eftimie Murgu din perioada profesoratului său de la Academia Mihăileană din Iași</i>	51	▶ Tase DĂNĂILĂ, <i>„Movilenii de Sus – satul copilăriei și adolescenței mele” și „Sub vremi...” de Emil Motovelea</i>	119
▶ Ovidiu FLOREA, <i>Drumul României spre Independență</i>	57	▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>O carte de stranie și împovărătoare frumusețe: Corpuri, exiluri, terapii</i>	122
▶ Sorin LANGU, <i>Drama României Mari: anul 1940</i>	61	▶ Coriolan PĂUNESCU, <i>Ghiță Nazare, Itinerarii spirituale</i>	127
▶ Ghiță NAZARE, <i>Centenarul unui tratat istoric</i>	65	▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Pe urmele lui Copernic</i>	130
▶ Victor CILINCĂ, <i>Vizite regale în galați, portul de poveste (2)</i>	67	▶ Festivalul Internațional al Aforismului	134
▶ Violeta IONESCU, <i>Un creștin adevărat</i>	74	▶ Katia NANU, <i>Cu vocea pe voce călcând</i>	136
POESIS:		▶ Petruș ANDREI, <i>Poeta Mihaela Gudană - „Naiada” din templul lui Apollo</i>	138
▶ Nicolae DABIJA	77	▶ Cezarina ADAMESCU, <i>Un poet selenar lângă o carafă cu melancolie</i>	140
▶ Adrian Alui GHEORGHE	78	▶ Lina CODREANU, <i>Prin literatură pe tărâmul copilăriei</i>	145
		▶ Ghiță NAZARE, <i>O carte de suflet pentru suflet</i>	148
		▶ Petruș ANDREI, <i>Ghiță Nazare - „Amintiri recuperate”</i>	150
		▶ Dan MOVILEANU, <i>Revista revistelor</i>	153

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **DAN MOVILEANU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Săndel Stamate
Ionuț Petică
A.G. Secară
Tănase Dănăilă
Mihail Pohrib
Constantin Oancă
Adrian Racaru
Ștefan Andronache

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. Dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărășteanu
Prof. Univ. Dr. C. D. Zeletin
Prof. Dr. Mircea Platon
Prof. Dr. Lucia Olaru Nenati
Liviu Ioan Stoiciu
Prof. Dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. Univ. Ștefan Munteanu
Daniel Corbu

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

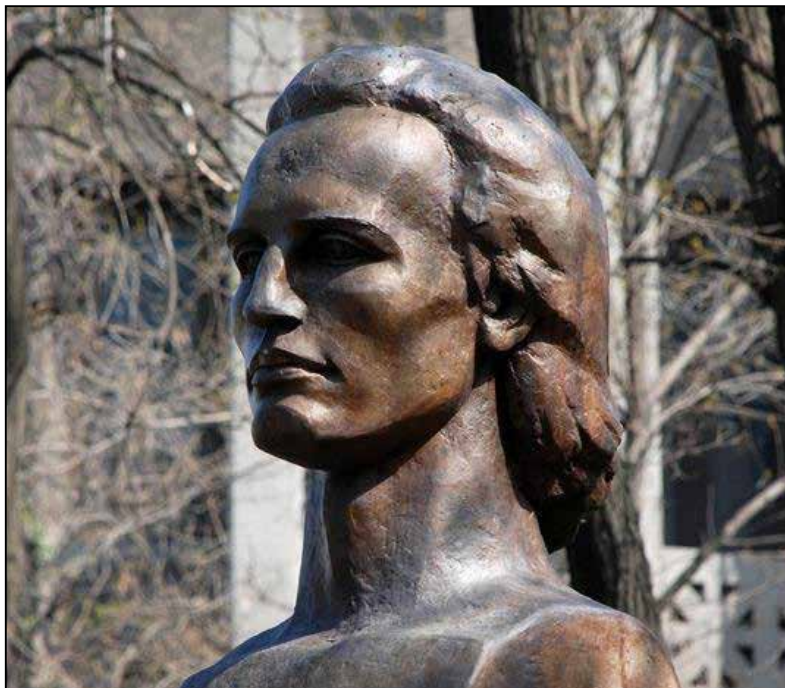
Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

Bustul lui Eminescu amplasat în Grădina Mare din Brăila.
Sculptor: Dumitru Pasima. Dezvelit: 15 ianuarie 1990.

CE ȘOPTEȘTI AȘA DE TAINIC?

► Mihai EMINESCU

Ce șoptești atât de tainic,
Tu, izvor de cânturi dulci?
Repezind bălaia undă,
Floarea țărnelui o smulgi.

Și o duci, o duci cu tine,
Vâjâind încet pe prund;
Ale tale unde floarea
Cine știi unde-o ascund?

Astfel trece și viața-mi,
Dar o floare-n valuri nu e,
Nici nu spun ca tine doru-mi
Nimăruie, nimăruie.

Ci eu trec tăcut ca moartea,
Nu mă uit la vechii munți;
Scrisă-i soarta mea în creții
Întristatei mele frunți.

Numai colo, unde teiul
Lasă floarea-i la pământ,
Eu încep să mișc din buze
Și trimit cuvinte-n vânt.

Vis nebun, deșarte vorbe!
Floarea cade, rece cântu-i
Și eu știu numai atâta
C-aș dori odat- să mântui!

EDITORIAL

DREPTUL LA VIAȚĂ

► Dan MOVILEANU

„Veacul nostru e în agonie” (G. Bacovia). Planeta a intrat sub zodia absurdului. Tremura din toate încheieturile în fata unui ugigas invizibil. De vreo câteva luni, în fiecare zi, a fost ziua gropilor comune, din cauza înspăimântătorului COVID-19 sau SARS-COV.2 sau Noul coronavirus. Existent pe planeta, ca toți virușii, de vreo doua, trei miliarde de ani, a stat la panda în adormire. A fost nevoie de o “scânteie” ca să -l trezească din somn și să se năpustească asupra omului total nepregătit să-l întâmpine. Nu exista încă un vaccin capabil să ne apere! De aceea, specialiștii (virusologii, epidemiologii) ne-au sfătuit să ne apărăm singuri, să stam acasă, izolați, “arestați” la domiciliu, mai ales cei peste 65 de ani. Politicienii noștri au decretat “stare de urgență”, incalcandu-ne drepturile la munca și la libera circulație (cum protestează unii), dar nu și dreptul la viață! Acest inamic invizibil, care nu tropăie pe străzi, ca Rinocerii lui E. Ionescu, a declarat război omenirii, semănând moarte cu o viteză asemănătoare cu a unui supersonic și cu o forță atât de mare, încât frizează absurdul! Pe unele virusuri ucigașe omenirea le-a cunoscut și le cunoaște, bolile provocate de ele, mortale (gripa spanolă, sida, encefalita, variola, Ebola, alte forme de gripa) rămân, unele, încă fără un tratament eficace. Ele au apărut din neant, dintr-o peștera, dintr-o mlaștină sau piață asiatico-africana și mai apar într-o forma mutanta. Acest COVID-19 ar putea fi unul dintre aceste virusuri în stare “să ucidă milioane de oameni sau chiar să provoace extincția întregii specii umane”, ca și altele încă necunoscute și care asteapta la panda ca omul să se joace, neatent sau intenționat, de-a Dumnezeu cu natura! Ceea ce făceau și “protestatarii” din Victoriei sau Constituției, în “zilele de relaxare” cu dreptul la viață al bunicilor, părinților, copiilor noștri, pupandu-se și imbratisandu-se, ostentativ-inconștienți, fără măsuri de protecție recomandate de medici (masca, mănuși, distanțare inter-individuală). Unul chiar ne persifla, pe noi, cei care stăteam încă în casa, repetând, cu o grimasa jignitoare, că numele lui din buletin nu este “Oaie!” “Inteligenții asimptomatici”, cum i-a numit un reputat jurnalist, erau sprijiniți de trei personalități politice: un europarlamentar dovedit primitiv de mita și doi ratați candidați la Președinția României, ignorând moartea celor 1120 de romani din cauza COVID-19!

Poate că “protestatarii” și cei care nu cred în existența acestui ucigaș invizibil, n-au aflat încă de faptul că “virusurile exotice” recent descoperite, precum cele ale “febrei hemoragice” (hantavirus, febra denga, febra lassa, febra galbena, etc.) transmise de țânțari sau șobolani, au o viteză uluitoare de răspândire și o rată uriașă a mortalității (85%). Și mai sunt și alte virusuri amenințătoare care, suferind mutații rapide, pot provoca moartea a milioane de oameni! Sau că virusul “gripei spaniole”, până-n toamna anului 1918 o tulpina a unei gripe “obisnuite”, a devenit brusc mortală, ucigând peste 40 milioane de oameni sănătoși, viguroși, cu vârste cuprinse între 20 și 50 de ani în majoritate. Poate că acest COVID-19 este o alta tulpina a virusului “gripei spaniole” atacând mai ales pe cei vulnerabili, adică pe cei peste 65 de ani și cu alte comorbidități! O alta tulpina a fost identificată în 1968 (H3N2) cu peste un milion de victime, iar în 1997 o noua tulpina identificată drept H5N1 (gripa aviara) pentru care, din fericire, s-a descoperit un vaccin, înainte că acest virus să se răspândească printre oameni (a ucis doi oameni în Hong Kong și a infectat alți doi) “Cei care nu-și pot aminti trecutul sunt condamnați să-l repete!” Un reputat virusolog din Memphis, Robert Wagner spunea că “genele virusurilor gripei se păstrează în pasările acvatice și, periodic, acestea le transmit altor specii. Virusurile, chiar dacă sunt foarte vechi, au capacitatea să evolueze, să dobândească gene noi, gazde noi!” Noul Coronavirus, care și-a schimbat structura, cum ne spun specialiștii, de vreo 200 de ani, ar putea produce un dezastru că și cel din 1918! Nimeni nu știe dacă gripa pe care o putem contacta ne va trimite la pat pentru câteva zile, sau va fi virulentă și ne va duce în mormânt. Ca să-l cităm pe Boccaccio (scriitor italian din sec. XIV) s-ar putea ca “mâine să luăm prânzul în familie sau cu prietenii, iar cina cu strămoșii, în rai!” Până să se descopere un vaccin (sunt vreo opt-nouă în testări) pentru a stopa evoluția acestui ucigaș invizibil, să nu uităm că dreptul la viață este cel mai important pentru întreaga omenire! Să fim prudenți, să respectăm regulile care ne pot apăra viața. E mai important uneori un fricos viu decât un protestatar curajos mort!

ESEU

CONSTANTIN AMĂRIUȚEI DESPRE METAFIZICA LUI EMINESCU (VI)

► Ștefan MUNTEANU

Pe baza acestei convingeri, C. Amărieuței conchide: „Vom descoperi atunci că numai câțiva poeți au creat cu adevărat un *obiect liric*. Este vorba de poetul popular (acest mare anonim al lirismului românesc), de Eminescu, de Barbu, de Blaga și de Arghezi. Adică de acei ce au inventat cu adevărat un joc poetic: *primar, unitar, secundar, transfigurat* sau *potrivit*, după felul cum a fost *instaurat* obiectul extaziat. Pe urmă, au venit poeții culturali ce, pe profilul obiectului absolut instaurat de creatori, au dezvoltat, cu talent chiar, teme existențiale. Dar stările de extaz, mai degrabă rediate decât revelate, nu sunt cu glas de Ființă sau de Neființă personală. Ci jocul lor trimite totdeauna la un joc mai original care este al altuia” (*Idem*, p. 155-156).

Așadar, aflăm: 1) Poetul popular inventează un joc *primar*, prin care *în-temeiază* lumea, respectiv „dezvăluie – prin ducerea în pustie, sau prin aducerea în lume – hotarele lumii, adică *noima ei*”; 2) Eminescu creează un joc poetic *unitar* prin care dă substanță poetică lumii: „Acest *joc unitar* – de obiect, de sens și de imagine – pe care numai lirismul eminescian a fost în stare să-l ducă la perfecțiune, creează *substanța poetică* prin excelență”; 3) Ion Barbu vine cu joc poetic *secundar*, pentru «ermetizarea elementelor». „La Ion Barbu ermeticul provine din dublul act de despuiere a onticului și de ermetizare a lui în starea absolută de *Element*. De aceea lirismul barbilian, ascetic cerebral, pare a «usca» lumea și a o «steriliza» în esențialitate cu scopul de a-i da prestigiul de stare absolută în orice punct zenital al ei”; 4) Lucian Blaga propune un joc poetic *transfigurat*, pentru «transfigurarea Lumii»: „Lirica lui Blaga provine dintr-un act permanent de

transfigurare a lumii; metafora, cum o recunoaște poetul-filosof, «*e chemată sau să compenseze insuficiențele expresiei directe (pentru un obiect) sau să reveleze laturi și semnificații ascunse, reale sau imaginare, ale unui obiect*»; 5) Tudor Arghezi optează pentru un joc poetic *potrivit* pentru «sfințirea lumii»: „Lirismul arghezian este și el expresia dorului de Ființă: Dar cum nu este vorba de Substanță ca la Eminescu, de *Fire* ca la Blaga, ci de *Lume*, dorul este acela al ființării fiecărui firesc la locul lui în lume. Ființarea, ca orice act metafizic, este o revelație prin extaz a stării pur și simplu, adică a eticului. În consecință, Lumea ca Ființă la Arghezi se în-ființează și se sfințește, în același timp, într-un cuvânt se *sfințează*” (*Idem*, p. 156-177).

Observații interesante, care chiar merită să fie comentate. Dar nu acum, întrucât urmăresc un alt obiectiv. De aceea voi mai poposi puțin doar asupra modalității în care Eminescu dă substanță poetică lumii. Argumentația lui C. Amărieuței este făcută tot prin raportare la lirica populară românească. „Lirica populară creiază substanța ontologică a lumii; lirica eminesciană este prin excelență substanța poetică” (*Idem*, p. 160). Mai explicit: „Pe plan poetic, metafizica românească este un joc primar: joc de «*ivire*», de «*aflare*», de «*în-ființare*» și de «*întemeiere*» a lumii. Lucrurile, ca și ființele, apar așa cum sunt ele «*în stare*», fără dimensiunea existențială pe care o aduce ființa cugetătoare” (*Idem*, p. 161). Nu este exclusă posibilitatea ca și poetul cult să tindă către funcția ontologică pură, chiar dacă folosește limbajul existențial. Care este situația lui Eminescu? „Când, în schimb, Eminescu cheamă «*clipa stării pe loc*», jocul lui poetic nu-i primar (starea fiind deja

revelată în noima lumii), ci *unitar*: timpul («clipa») stării de-a fi este identic insului și cosmosului ca «loc». Pe plan poetic, imaginea «stării pe loc» este ideea unui adevăr «frumos», deoarece sensibilitatea poetică (prin *dor*) instalează pe ins în starea absolută de-a fi. Farmecul, greu de explicat, ce se degajează din expresia: «clipa stării pe loc», decurge din identitatea dintre imagine și idee, dintre obiect și expresia lui, dintre sensul metafizic (adică etic) și sensul existențial (adică ontologic) al stării absolute trăite de poet” (*Idem*, p. 161-162). Și, pentru a fi convingător, C. Amărieuței face analiza, strofă cu strofă, poeziei *Freamăt de codru*. Eu nu mai insist, întrucât nu mi se oferă vreun câștig. Mă mulțumesc să știu că am dus lectura cărții până la capăt, tocmai pentru că nu mi-a fost ușor. Este o carte dificilă, chiar foarte deosebită, în critica literară românească. Mai notez și faptul că am descoperit un critic literar, pe Lucian Gruia, cel care, în lucrarea *Triptic spiritual Eminescu, Blaga, Brâncuși* (Editura Feed Back, Iași, 2008), aderă necondiționat la teoria lui

C. Amărieuței. Doar un fragment: „Pentru filosoful Constantin Amărieuței (stabilit la Paris), cuvântul *stare* exprimă mai pregnant specificul metafizicii autohtone mai pregnant decât cuvântul *întru*, atât de mediatizat de Mircea Vulcănescu și apoi de Constantin Noica. (...) *Stând* pe gânduri și *stând* de vorbă, românul se contopește în profunzimile sufletului său cu *starea dintâi* a lumii, stare pre-ontologică duală, în care Neființa și Ființa «se-ngână și-și răspund» în absolut” (p. 7).

Acum, când ar fi trebuit să fiu lămurit cum este chestiunea cu Neființa, cu Ființa și cu Absolutul, mai curând am căzut pe gânduri și mă întreb: Oare chiar așa să fie? *Stând* eu pe gânduri și *stând* de vorbă cu ideile lui Constantin Amărieuței, în profunzimile sufletului meu nu mă contopesc în nici un fel cu *starea dintâi* a lumii. Și doar mă forțez. Este adevărat și faptul că nu sunt poet. Dar nu mi se întâmplă nici ca român. Ceea ce înseamnă că nici în critica literară nu se poate specula fără noimă. Oricum, trebuie să avem mare grijă, pentru a nu jigni vreun Arheu.

Nu plânge, maică Românie!

Nu plânge, maică Românie,
Că am să mor neîmpărtășit!
Un glonț pornit spre pieptul tău,
Cu pieptul meu eu l-am oprit...

Nu plânge, maică Românie!
E rândul nostru să luptăm
Și din pământul ce ne arde
Nici o fărâmă să nu dăm!

Nu plânge, maică Românie!
Pentru dreptate noi pierim;
Copiii noștri, peste veacuri,
Onoare ne vor da, o știm!

Nu plânge, maică Românie!
Adună tot ce-i bun sub soare;
Ne cheamă și pe noi la praznic,
Când România va fi mare!

Versuri găsite în ranița unui soldat mort în toamna anului 1918, pe muntele Sorica, din Carpații de Curbură.

PROFIL

MAESTRUL SCENEI SUPRAREALISMULUI

► **Mel GUSSOW,**
critic de teatru și de film din S.U.A.

Eugen Ionescu, ale cărui piese inovatoare, printre care „Rinocerii”, „Cântăreața cheală” și „Scaunele”, au răsturnat convențiile teatrului contemporan și au avut un efect profund asupra unei noi generații de dramaturgi, a murit ieri la Paris, unde locuia. Avea 84 de ani.

Moartea sa a fost anunțată de Ministerul Culturii francez. Cauza nu a fost semnalată.

„Anti-piese” domnului Ionescu satirizează societatea modernă în timp ce dezvăluie noi utilizări ale limbajului și tehnicilor teatrale. Inspirat de filmele mute cu clovni și spectacolele de varietăți, a fost un dramaturg neastâmpărat, clown în propria personalitate, precum și în munca sa de pe scenă. Cu o comedie scandalosă, el a abordat subiectele cele mai grave: conformitatea oarbă și totalitarismul, disperarea și moartea.

El a contestat în mod repetat și a provocat publicul și pe criticii săi. După cum spunea, „Drama umană este la fel de absurdă pe cât este de dureroasă”. Era perseverent și iconoclast.

Împreună cu Samuel Beckett și Jean Genet, a fost unul dintre cei mai buni pionieri ai dramaturgiei experimentale ce au trăit și au lucrat la Paris. Deși au existat legături tematice între cei trei, domnul Ionescu s-a remarcat prin suprarealismul său fantezist ce avea corespondent în mișcarea Dada. Printre dramaturgii influențați de el se numără: Tom Stoppard, Fernando Arrabal, Edward Albee, Tina Howe și Christopher Durang. Domnul Ionescu s-a situat printre dramaturgii adesea grupați ca practicieni ai teatrului absurdului. El a făcut obiecții etichetei, preferând, cum spunea, teatrul derăderii.

În opera sa, el a modificat comedia de salon („Cântăreața cheală”), a avut o scenă umplută cu scaune goale („Scaunele”) și a transformat omul în bestie („Rinocerii”).

Deși cariera sa în dramaturgie nu începuse până la vârsta de 40 de ani, el a scris 28 de piese de teatru, precum și mai multe cărți de memorii. Piesele au fost interpretate în întreaga lume în diferite limbi, deși, în ultimii ani, opera sa a fost neglijată în Statele Unite.

De-a lungul carierei sale, a fost un iconoclast imaginativ care a putut crea cele mai bizare imagini.

„Rinocerii”, în punerea în scenă de pe Broadway din anul 1961, s-a dovedit a fi produsul său de ultimă generație, îmbogățit de performanța virtuoză a lui Zero Mostel, care s-a transformat din om în rinocer, fără a-și modifica machiajul ori costumația. Mărăitul, zâmbetul hilarului Mostel l-a așezat pe dramaturg pe harta teatrală internațională, iar „Rinocerii” au rezistat 241 de spectacole. Această piesă a fost doar una dintre multele care i-au asigurat celebritatea domnului Ionescu.

În ciuda reputației sale pentru controverse, s-a văzut ca un păstrător al teatrului, un clasicist și „un realist suprem”. El a specificat că a creat arhetipuri, nu stereotipuri.

După cum spunea, în 1958, „cred că scopul avangardei ar trebui să fie redescoperirea, nu inventarea, în starea lor cea mai pură, a formelor permanente și a idealurile uitate ale teatrului”. El a mai adăugat: „Nu pretind că am și izbutit acest lucru. Dar alții vor reuși să arate că tot adevărul și realitatea sunt clasice și eterne.”

El a fost „Molière-ul secolului XX”, după cum declarase Rosette C. Lamont, autoarea cărții „Imperativele lui Ionescu: Politica culturii” („University of Michigan Press”, 1993), o autoritate recunoscută în privința abordării operei lui Ionescu. „La fel ca Molière în piesele sale târzii”, a precizat ea, „în piesele lui Ionescu, există un amalgam perfect de comic și tragic”. În viziunea acesteia, era un maestru al „farsei metafizice”, un oximoron pe care dramaturgul l-a acceptat ca fiind exact.

Eugen Ionescu s-a născut la Slatina, în România, pe 26 noiembrie 1909, deși și-a redus trei ani din vârstă și a revendicat 1912 ca fiind anul de naștere. [...] Tatăl său era român, iar mama franțuzoaică. Copil fiind a locuit la Paris. Într-un articol intitulat „Experiență în teatru”, el și-a amintit introducerea sa într-o lume care avea să-l preocupe o viață întreagă. Spectacolul cu păpuși „Punch și Judy” din Grădinile „Luxemburg”

I-a fascinat în timp ce marionetele „au stat de vorbă, s-au mișcat reciproc”. El spunea, „spectacolul lumii în sine ... mi s-a prezentat într-o formă infinit simplificată și caricaturizată, ca și cum se sublinia adevărul său grotesc și brutal”.

În 1922, s-a întors în România, unde a făcut liceul, iar ulterior a studiat la Universitatea din București. La început a scris poezie, nu piese de teatru (cu excepția unei drame istorice pe care a scris-o la 13 ani). S-a căsătorit cu Rodica Burileanu în 1936, iar opt ani mai târziu li s-a născut fiica Marie-France. [...]

În 1939, domnul Ionescu s-a stabilit în Franța și a lucrat pentru o editură. A devenit cetățean francez și a rămas acolo pentru tot restul vieții. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, el și soția sa s-au ascuns în sudul Franței. [...]

Piesa „Cântăreața cheală” i-a fost inspirată de propriile încercări de a învăța engleza folosind un manual de conversație englezo-francez. Copiind fraze, el și-a dat seama că releva adevăruri evidente, că sunt șapte zile într-o săptămână și că plafonul se află deasupra, iar etajul dedesubt. Purtând această premisă la înălțimi ridicole, învățate de cuvinte, a scris prima sa piesă în care nicio cântăreață cheală nu apărea pe scenă. Un actor a improvizat acele cuvinte, iar domnul Ionescu le-a confiscat și a schimbat titlul inițial al piesei „Englezește fără profesor”. Piesa a fost concepută, spunea el, ca „o parodie a comportamentului uman și, prin urmare, și ca o parodie a teatrului”. Prezentat în 1950, la minusculul „Theatre de la Huchette” din Paris, a avut câteva recenzii inițial ostile ce aveau să se transforme într-o rampă de lansare a carierei sale de dramaturg. 40 de ani mai târziu, piesa se juca încă într-un alt teatru din Paris.

După „Cântăreața cheală” au urmat imediat: „Lecția” (1951), „Scaunele” (1952) și „Victimele datoriei” (1953), „Jack sau supunerea” (1955), toate atestând avangarda sa, datele de conectare. În „Amadeu sau cum să scapi de ea” (1954), un cadavru devine din ce în ce mai mare până când ocupă scena, iar în „Noul locatar” (1956), un bărbat închiriază un apartament nou și mobilierul este adus pe scenă. Acestea și alte piese sunt pline de viziuni zgomotoase și de comedie mută. [...]

Cel mai mare succes de public i l-a adus însă „Rinocerii”. Jean-Louis Barrault a jucat în piesa din Paris iar Laurence Olivier la Londra. Dar montarea de pe Broadway, regizată de Joseph Anthony, cu actorii Zero Mostel și Eli Wallach, i-a asigurat celebritatea. [...]

„The Killer” („Criminalul”), o comedie despre un ucigaș în serie din „orașul radiant”, a avut o scurtă stagiune pe Broadway, iar în 1968 Ellis Raab a regizat „Regele moare” pe Broadway. De atunci, domnul Ionescu a fost adesea absent de la teatrul din New York.

Unele dintre piesele sale au fost prezentate de teatrele regionale. Premiera, în Statele Unite ale Americii, a piesei „Macbett” a avut loc la Yale Repertory Theatre, în anul 1973. Plecând de la piesa lui Shakespeare, el a considerat „Macbeth” ca pe o glumă grotescă. Cum putea el să explice omorul în masă, un subiect preferat pentru transpunerea sa pe benzi desenate.

Majoritatea pieselor i-au au fost publicate de editurile: „Grove Press” în Statele Unite și de „Gallimard” în Franța.

De-a lungul vieții, el a spus că este apolitic, fapt ce l-a dezamăgit adesea în piesele sale, în special în cele din perioada sa ulterioară, precum „O plimbare în aer” (o plimbare cosmică cu referire la cel de-al Doilea Război Mondial și Holocaust) și „Omul cu valize”, o piesă despre exil, în care un călător este prins într-o lume fără indicarea locului. (Există viață fără geografie?)

Ultima sa piesă, „Călătorie în lumea morților” a fost programată a fi interpretată, în 1980, la Muzeul Guggenheim dar ea nu a mai fost jucată niciodată. În propria sa viață, dramaturgul a luat adesea poziții tranșante în problemele vieții publice, făcând referiri la drepturile dizidenților.

DI. Ionescu a mai scris un roman („Solitarul”) și nuvele, teorie dramatică („Note și contranote”), memorii („Jurnal în fărâme”, „Prezentul trecut, trecutul prezent” și „Căutarea intermitentă”) și basme pentru copii. A pictat și a făcut litografii. Din anul 1980 a încetat să mai scrie piese de teatru dedicându-și cea mai mare parte a timpului picturii și expunerii operelor sale de artă.

În 1970, a fost ales membru al Academiei Franceze. În discursul său de recepție de la Academie a vorbit despre credința sa în ilogicitate, confuzia regulilor și impotența inteligenței.

În mai multe rânduri, el a vizitat Statele Unite. În anul 1988 a participat la primul Festival Internațional al Artelor din New York. El a susținut o prelegere intitulată „Cine are nevoie de teatru?” Răspunsul lui în mod evident a fost: „Toată lumea!”. Referindu-se la „Cântăreața cheală”, a spus că, la vremea respectivă, „a fost o plăcere să distrug limbajul”. Acum, menționa el, a găsit „dezintegrarea limbajului tragic”.

În perioada de început, pe când avea 20 de ani, el și-a exprimat motivele pentru care și-ar dori să devină scriitor: „Să le permit altora să se împărtășească în uimirea de a fi în amețirea existenței și să strige lui Dumnezeu și altor ființe umane angoasa noastră, lăsând-o cunoscută că am fost acolo”. Iată o manieră de a vorbi, sunt cuvintele lui Ionescu.

(„The New York Times”, 29 martie 1994, secțiunea A, p. 1, *Mell Gusow*, «Eugene Ionesco Is Dead at 84; Stage's Master of Surrealism»)

Traducere de Gh. Popa

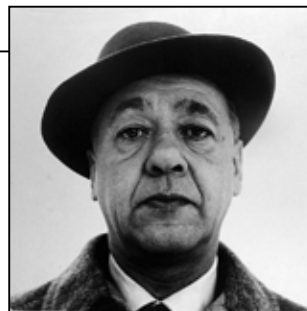
ESEU

PO(I)ETICA NEGAȚIEI SAU PARADOXUL ANLITERATURII LUI EUGEN IONESC(U)O

► Petre ISACHI

Motto:

„Doamne, toate zidurile se clatină aici,
toate punțile se prăbușesc, toate glasurile tac,
totul se surpă. Suntem niște copii caraghioși, părăsiți
în această lume, în această imensă casă care se dărâmă.
Ne jucăm, lângă abisuri, cu păpușile...
Cu ce vorbe noi să strig să mă audă (?)...
Urletul meu e slab ca un suspin... (NU, 1934)

Personal cred că autorul cunoscutelor tragi-comedii *Rinocerii*, *Cântăreața cheală*, *Regele moare*, *Lecția*, *Scaunele*, *Uciagaș fără simbrie*, *Pietonul văzduhului*, *Setea și foamea* etc., nu ar fi ajuns un „autor canonic” pentru teatrul absurdului, dacă nu ar fi avut convingerea intimă că negatorul, nihilistul – egocentric prin excelență - se revelă în tot ce scrie/ face, ca un aspirant al unei ordini simultane a valorilor. „E necesar un neo-junimism critic”, exclamă la cei 25 de ani câți împlinise în în 1934, când publica **NU**, volum polemic, care i-a direcționat ulterior, întreaga carieră literară și, mai ales, a demonstrat și a impus posterității, necesitatea po(i) eticii negației. Ca și Ion Luca Caragiale (pe care l-a admirat sincer), Eugen Ionnesco s-a dorit, în ciuda temperamentului, un maioreșcian, deși nu a crezut niciodată sincer în critica literară. Mai ales în „critica de direcție”. Natură eminentamente teatrală, critica era pentru autorul plachetei de poezii *Elegii pentru ființe mici* (replică la *După melci* a lui Ion Barbu, de comparat, eventual, funcția ludicului), un joc care-i permitea să afișeze masca necesară momentului.

Sub umbrela teribilismului juvenil, experimentează terorismul literar în vol. **NU**, deși știe că nu va putea schimba cu nimic, ierarhia literelor românești/ europene, declarându-le „război” (se înțelege – estetic) lui Rebreanu, Arghezi, Camil Petrescu, Ion Barbu etc., și sugerându-ne că în literatură/ filosofie nu poți învinge/ trăi decât ca impostor. Studiul biografic neîncheiat, *Viața grotescă și tragică a lui Victor Hugo* revelă sclipitor și zeflemitor, impostura

geniului, un tiran pentru urmași, „un dezgustător arivist” o existență de o exemplară mediocritate. Mediocritatea planetară.

În stilu-i caracteristic, cum a făcut-o toată viața, îl implică și pe fratele nostru, cititorul: „**Orice carte îți place, dacă vrei. Orice carte îți displace, dacă vrei. Sunt convins de inutilitatea criticii literare, după cum sunt convins de lipsa de semnificație a literaturii**”. Eficient - ne spune în **NU**, **Identitatea contrariilor** – pentru noi, cititorii, nu ar fi altă soluție decât să-i urmăm nonconformismul în procesul receptării: „**Eu subordonez cartea, nu cartea mă subordonează. Nu cartea este un numen care determină anumite fenomene și expresia lor: atitudinile critice. Ci eu sunt un numen**, iar cărțile, expresii, fenomene pe care eu le determin și care, natural, mă trădează (...) mai ales când sunt scrise de alții”. Profesorul său de estetică, Mihail Dragomirescu ar fi fost, probabil, încântat!

Po(i)etica negației din **NU** și **VIAȚA GROTESCĂ...** trădează criza spirituală și morală a criticii europene, care simte nevoia de schimbare, dar nu poate să anuleze stereotipia impusă și perpetuată de spiritul predecesorilor. Paradoxal, el nu face decât să-și continue înaintașii, negându-i. Orice negație ionesciană este implicit o afirmație. De pildă, însuși Hugo, cel demitizat în *Viața grotescă și tragică*, considera că „Poetul nu trebuie să scrie cu ceea ce a mai fost scris, ci cu sufletul și inima sa”. Paradoxal, dar Opera lui E. I. este scrisă cu sufletul,

inima și mintea sa! Omul existențial din jurnalul de idei **NU** indică mai curând o vanitoasă luptă pentru orgoliu și supremație în lumea literelor: „sufăr incomensurabil că nu sunt cel mai mare poet al Europei”. Cinstit, cine nu suferă că nu este „cel mai mare”, deși este mult mai comod să rămâi mic? Tocmai aceste insuficiențe personale, conjugate cu cele ale României interbelice îi vor exacerba revolta existențială și estetică. Voința ionesciană de a desacraliza tirania estetică a predecesorilor, actualizează într-un alt limbaj, opinia dadaistă: „literatura este dosarul imbecilității umane”, desigur, fără o hermeneutică a existenței și fără să-și angajeze responsabilități morale/ estetice. Paradoxal - această „libertate” îi va asigura succesul... Cu autoironie socratică consideră că face critică literară, „din lipsă de ocupație”! Astfel, deși îl consideră pe autorul **Florilor de mucegai** drept un „simulant”, iar poemele argheziene le definește „simple narațiuni... prozaice”, declară ostentativ: **„Dacă fac critică literară, o fac din lipsă de ocupație. Nu mă simt deloc angajat de lucrurile scrise astăzi, de cele contrarii de ieri. Fac critică, de obicei negativă, pentru că spiritul meu este vizibil aplecat către rău...”** Principiul sublimarea Răului în Bine funcționează! Nu e greu de observat că autorului **Ucișului fără simbrie** îi face o mare plăcere să se delecteze în actualizarea gândurilor privind deșertăciunea deșertăciunilor literare. În personalitatea atipică a scriitorului trăiesc confortabil un conflict ireconciliabil între propensiunile elementare ale firii: între principiul plăcerii și voința de putere. Pentru a putea fi un învingător în „războiul cu toată lumea” și pentru a-și putea afișa orice mască dorește, nu ezită să afirme: **„Nu am nici o convingere, nici o morală, nici o conștiință – și tocmai de aceea, probabil, mă intimidează toate convingerile, toate moralele, toate conștiințele”**. Fără îndoială, nu conștiința morală, nici cea estetică, filosofică, teologică etc. îl particularizează pe polemistul din **NU**, desigur și din întreaga Operă, ci mai curând „impostura geniului” pe care i-a reproșat-o lui Hugo.

El se considera mai curând, un actor ce joacă un rol-cheie în enorma farsă a literaturii autohtone/lumii. Tema lumii ca teatru... Joacă genial rolul nebunului shakespeareian, care are curajul să conteste literatura, deși știe că din condiția literară nu se poate evada. Comportamentul său estetic-po(i)etic amintește de sultanul Ali, care a incendiat – se știe - Biblioteca din Alexandria: „Dacă aceste cărți conțin învățături contrare profetului, le ardem ca eretice, dacă cuprind aceleași învățături le ardem ca inutile”. Arderea cărților din motive religioase, politice, estetice etc. nu este un fenomen insolit în istoria umanității. Au ars cărți împărații chinezi, romani,

inchiziția spaniolă, Hitler, Stalin, Gheorghiu-Dej etc. Mentalitatea antiliterară este perpetuată în numele vieții și a libertății spiritului. „Litera ucide, spiritul dă viață”, susținea cândva și Jean-Jacques Rousseau cel care a murit convins că „omul se naște liber, dar este peste tot înălțuit. Cei ce se cred stăpânii altora sunt ei înșiși sclavi și mai mari”. Sclavii sunt eterni, doar împărații mor (v. **Regele moare**)

În această necesară tragi-comedie a (anti)literaturii, Eugen Ionescu nici nu este un actor original. Încă din Antichitate, filosoful Platon cerea excluderea poezilor din cetate, deoarece prin operele lor produc tulburări în suflete, slăbesc sentimentul religios și umanizează zeitățile profane. Se știe, și creștinismul a privit literatura cu mefiență, considerând-o o eroare și indirect, o formă de erezie față de adevărurile Scripturii. Prin urmare, „index librorum prohibitorum” a existat dintotdeauna în istoria Bisericilor, Artelor și a Politicilor. Conceptul de antiliteratură – fatal paradoxal – este impus în secolul XX, odată cu mișcările contestatate de avangardă și neoavangardă (dadaismul, suprarealismul, futurismul, Noul Roman francez, teatrul absurdului, grupul italian „Il Novissimi”, gruparea „Tel Quel”, paradoxismul, proza urmuziană etc.)

Ca și A. Gide cel din **Fructele pământului**, ce afirma cu sinceritate: „Înainte de literatură există un obiect care mă interesează în primul rând: eu însumi”, E. Ionesco se desolidarizează, când circumstanțele o cer, de ideea de literatură: **„Nu am nici o pasiune, nici o obsesie în afară de mine. Eu care-mi sunt gloria, bucuria, suferința, viața, moartea”**, tocmai pentru a-și justifica estetica antiliteraturii – „gâtuirea retoricei/ metaforei este necesară” - ca reacție în numele vieții și a libertății spiritului. E una din măștile celebrului scriitor româno-francez, născut la Slatina. Teatru ionescian confirmă preocuparea dramaturgului pentru marile „probleme” ale existenței: întoarcerea tragicului, resurecția absurdului în societate, ciuma roșie și rinocerita, ambele contagioase precum Covid – **19, războiul, moartea, crima, comunicarea, distanțarea socială, înstrăinarea, frica etc.**

Desigur, într-un asemenea context era firesc ca autorul lui **NU** să considere critica o imensă vanitate, deșertăciunea deșertăciunilor. „Ce interesează adevărul critic?”, lasă deschisă pentru eternitate, întrebarea, „nemuritorul” intrat în Academia Franceză. Nu poți să nu te întrebi ca Pilat din Pont: Care Adevăr? Probabil, cel definit de Eminescu: adevărul „ca și păcatul mumi Eve/ De față-i pretutindeni și pururi aeve”? În nici un caz, autorul **anti-pieseii Rinocerii** nu a scris pentru a dovedi adevăruri: **„Adevărul e un cuvânt care nu există în dicționarul conștiinței mele”**, declară el cu aceeași

sinceritate ca și atunci când scria studiul despre Tudor Arghezi (deși debutase ca poet în **Bilete de papagal, 1923**) și când **versurile pe care le nega cu vehemență, au început să-i pară „neînchipuit de frumoase”**. Desigur, „nu se mai putea face nimic, scrisesem jumătate din studiu”. **Ecce homo/ artistul Eugen Ionesco!**

În realitate, genialul scriitor – nu întâmplător, prieten cu Cioran și Mircea Eliade – ascunde sub măștile auctoriale, profetii apocaliptice: „Ce interesează un șah la rege față de problema morții?”. Judecățile criticului sunt toate ficțiuni, credea paradoxalul scriitor, care regreta: „**Am să mor fără să fi jucat un rol pe scena europeană care se va nimici fără ajutorul meu**”. Presentimentul marilor crize îl determină să se întrebe: *Cu ce vorbe noi să strig să mă audă?* Poate și din asemenea cauze nu ar vrea în sinea lui, ca literatura să fie „dosarul imbecilității umane” – am folosit expresia lui Tristan Tzara. Să fi simțit Eugen Ionescu ca și Flaubert, care a trăit toată viața cu ideea paradoxală: „Literatura mă imbecilizează în cel mai înalt grad”, această eternă insuficiență a literaturii/ artelor? Simt oare personalitățile de acest tip (Robert Musil, Mircea Eliade, Cioran, Cesare Pavese, Ion Barbu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Lucian Blaga etc) nevoia acută de (anti)literatură, înainte ca această artă să ne asfixieze, să ajungă să imbecilizeze cititorul, viitorul?

Contestarea literaturii prin literatură (citește: regenerarea literaturii prin literatură) ce va fi recuperată și reciclată parodic, ironic și ostentativ în post-modernism este potențată și de un activ și paradoxal „complex al cărții”, care ne confirmă că negația antiliterară - omniprezentă în Opera lui Eugen Ionescu - nu înseamnă doar „discontinuitate între generații”, ci implicarea și asumarea unei filosofii sau mitologii personale, a unei po(i)etici a negației, ce vizează cucerirea unui loc-cap de serie în context european, în spiritul unei teze ionesciene ce poate fi cu greu contrazisă: „**În cultură există un număr limitat de locuri și roluri, care nu pot fi ocupate și jucate decât de un singur ins**”. Negația literară ionesciană își are temeiul în filosofia nonsensului și în legea paradoxului continuu: câtă discontinuitate între generații/ doctrine literare, filosofii, atâta continuitate.

Scriitorul – uitat azi, nu știi de ce? - intuiește că cea mai reprezentativă caracteristică a culturii/ literaturii noastre este nonsensul, care se autodefinește prin absența oricărei certitudini/ preocupări despre faptul dacă un lucru este sau nu adevărat. Emițând nonsensuri autorii de antipoezie (Sașa Pană, Eugenio Montale, Gellu Naum etc.), antiroman (Michel Butor, Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute, Urmuz etc), antiteatru (Becket, Ionescu, Adamov etc.) dispun de o libertate mult mai mare,

deci ei sunt mult mai creativi decât scriitorii ce recurg doar la augusta minciună a literaturii - permanent în conexiune intimă cu adevărul. Dificultatea ficțiunii de a fi regina lumii, dispore în neant.

Artistul nonsensului – cel care înlocuiește idealul revelației a ceea ce este corect, cu idealul sincerității - de tipul lui E. I. „dezvoltă o poveste” care nici nu trebuie să aibă legătura cu adevărul sau cu minciuna. De aici și nevoia de negație antiliterară (este negată ideea de formă, compoziție, procedee, categorii estetice – absurdul potențează tragicul, grotescul, urâtul etc. - , utilitatea și finalitatea literaturii, limbajul, tematica, personajele, simbolurile, excesul de anecdotică, subiectul și ideea de fabulă, corelația cu filosofia, teologia, știința, cu idealul adevărului/ sincerității etc.) în care preocuparea de nonsens, de impostură, de minciună nemaivăzută și nemaiauzită, primează. Nici nu este greu, pentru că nonsensul ne înconjoară: „Noi nu suntem noi înșine... Personalitatea nu există”. Dedublarea stărilor existențiale potențează anxietatea și nostalgia originară a artistului care se și ne întreabă de ce există atâta nonsens?

Iată o mărturisire a dramaturgului care-i confirmă propria-i gândire po(i)etică: o scriitură nu poate surprinde decât vidul: „**Scriu din anxietate, din nostalgie..., o nostalgie care nu-și mai cunoaște obiectul sau care, fixându-se asupra unui obiect, își dă seama că motivul ei este aiurea**”. Foarte important: încă din 1934, Eugen Ionescu intenționează să-și întemeieze o „tradiție proprie”. Merită reamintite recomandările lui, adresate scriitorilor/ criticilor/ cititorilor: „**Feriți-vă de cărțile care prea ușor își găsesc corespondențe în prouști, balzaci sau stendhali diverși; care fără greutate se integrează într-o tradiție de-a gata și nu își determină, însemnată sau nu, o tradiție proprie**”. Celebrul dramaturg configurează, paradoxal fără complexe, cu autoritatea mentorului de tip maiorescian – asemenea lui Mircea Eliade, Emil Cioran, Brâncuși, Mircea Vulcănescu etc. propria-i tradiție. Autorul capodoperei **Scaunele** și-a conștientizat devenirea și valoarea, interiorizând o axiomă estetică, pe care toată lumea scriitoricească o știe, dar pe care toți o uită(m): „**o carte este bună prin ceea ce nu seamănă cu celelalte; o carte este slabă prin ceea ce seamănă cu celelalte. O carte mare nu seamănă cu nici una sau alta. Ea determină, apoi, asemănări, imitații și alte pretenții**”.

Este modul maioresciano-iovinescian al lui Ionescu de a elogia tema obsedantă a „cărții totale” a lui Mallarme, dar și de a reitera ideea că doar cartea *ce nu seamănă cu celelalte* se integrează spre un **dincolo** complementar propriei sale imanențe, propriei sale tradiții, absolutizând principiul

neasemănării în poetica operelor anterioare, așa cum au procedat Flaubert, *Buovard și Pecuchet*, A. Gide, *Falsificatorii de bani*, Borges, *Cartea de nisip*, Umberto Eco, *Numele trandafirului*, Mircea Eliade, *La Țigănci* etc. Intrigat de complexele culturii în care s-a născut, autorul romanului *Însinguratul* face din insuficiențele (de inteligență, de trăire intelectuală, de genialitate etc.) literaturii autohtone/europene o temă-pretext, o revoltă creatoare, care-l ajută să intuiască existența pură, în absurdul exis-

tenței și al simulacrului generalizat. Funcția estetică a absurdului devine prioritară.

Mistificarea negativă a literaturii prin reducerea la absurd (negația antiliterară) reiterează, în alte circumstanțe, întrebările pe care și le-a pus cândva, Kafka, în *Stemele orașului* (de ce a fost distrus Turnul babilonian, de ce a provocat acesta mânia lui Dumnezeu?), pentru a argumenta importanța fundamentală și necesitatea scopurilor ultime. Tot ce nu are scop (ultim) este absurd, sintetizează Ionescu, spre a glosa apoi, în spirit kafkian, despre distrugerea Turnului Babel: „**Scopul este uitat: nu se știe de ce s-a poruncit construirea turnului, omenirea s-a împotmolit, s-a rătăcit într-un labirint, labirintul lumii**”. Antipiesa *Cântăreața cheală* în care neantul ontologic ni se revelă în vidul de substanță transfigurează această rătăcire în labirint. Golul de orice realitate psihologică a personajelor, conjugat urmuzian cu golul tiranic al Istoriei, confirmă rătăcirea și împotmolirea în labirintul lumii. Soții Smith și Martin vorbesc, dar nu comunică. Cuvintele pe care le vehiculează sunt golite de orice conținut. Conversația aflată sub umbrela automatismelor verbale amintește de geniul caragialean. Tragedia omului contemporan se naște și din incapacitatea lui de a comunica.

Desigur că disoluția limbajului este cel mai sigur simptom al descompunerii ontologice. În lumea ionesciană, straniul, insolitul sunt de ordinul contingenței absolute: totul este posibil, pentru că nimic nu

este cu adevărat în realitate! De aici abolirea principiului identității. Nimeni și nimic nu mai este cel sau ceea ce este. Nu întâmplător, sfârșitul celebrei antipiesei *Cântăreața cheală* este identic cu incipitul, doar că în locul soților Smith, în final apare cuplul Martin. Personajele sunt interschimbabile, așa cum în prezent, totul este intrschimbabil! Neantul ca sursă generatoare a absurdului este genial transfigurat în *Scaunele*. Vidul ontologic este potențat și prin prezența scaunelor goale – emblemele materiale ale absenței omului, ale dispariției oricărei existențe. Suntem teleportați într-un prezent/ viitor apocaliptic.

Antiliteratura ca revoltă în numele vieții, își află rădăcinile în convingerea lui Eugen Ionescu că artistul/ scriitorul/ criticul nu trebuie să devină o „funcție” într-un sistem politic imbecilizat, dezumanizat și despiritualizat, care-și uită scopul inițial („**realizarea personalității pluridimensionale a ființei umane**”) și repetă la nesfârșit mitul Turnului Babel sau al „zidului părăsit și neisprăvit”. Nicio „funcție” pe care omul ar putea-o juca „nu-l cuprinde și nu poate să-l absoarbă în întregime”, încât criza comunicării devine o fatalitate, iar „scopul” este uitat. Părintele antiteatrului considera că opera literară/ de artă trebuie să exprime adevăruri uitate, să reintegreze inactualul în actual. Succesul antipieselor ionesciene pleacă și de la convingerea parțial utopică, că totul este posibil în teatru, din moment ce credința în conexiunea causală e o superstiție, iar o operă de artă „**este o expresie a unei realități incomunicabile**”.

Jucând hamletian arta „de a face pe prostul” – **Deoarece sunt ignorant, nu pot, n-ar trebui să emit opinii despre nimic** – scriitorul româno-francez exprimă prin po(i)etica negației, o teză estetică atemporală: Prin și în literatură Totul trebuie permanent regândit/ recreat doar „părăsindu-ne” insuficiențele personale (care devin fatal probleme) și complexe (inter)naționale, pentru a ne putea „regăsi” valoarea imanentă, scopul, diferența, specificitatea, autenticitatea, urmând paradoxala filosofie ionesciană: „**Scrieți pe un steag: Cogito, ergo, non ero și punând astfel răul înainte, vă veți întâlni cu binele și adevărul: Ero, ergo cogitabo**”.

Cioran împărtășește și el po(i)etica și filosofia lui Eugen Ionescu de a se înnoi prin negație/ erezie, mai ales că libertatea, pe care românii au folosit-o rar sau deloc, este bunul cel mai de preț numai pentru cei însuflețiți de Voința nu, în condițiile în care totul ne persecută modul de a fi și de a gândi. Cioran, filosoful disperării îl aprobă pe Ionescu, artistul nonsensului, atunci când susține că „e greu de conceput un univers mai fals decât cel literar și un om mai lipsit de adevăr decât literatul”. Cum am putea să-i contrazicem noi, „noi, epigonii”?... Să devenim mai (ne)utilizabil decât un sfânt!

ESEU

PANDEMIA ÎN CLAR-OBSCURUL ABSURDULUI

► Daniel MAZILU

NU, Mircea Vulcănescu nu s-a înșelat în 1934 când, în *Raportul prezentat Comitetului pentru premiera scriitorilor tineri needitați*, spunea: “singurul de care sunt sigur că nu se joacă scriind este Eugen Ionescu”. NU, Eugen Ionescu (în *Fals itinerar critic*) nu a greșit când a spus: “valoarea spirituală (a cărții, n.m.) este cu totul independentă de cea estetică”. NU, nu suntem în eroare nici noi astăzi, dacă socotim că “geniul absurdului”, care l-a sorbit din oceanul de “impresioniști” ai culturii noastre (sintagma ironică îi aparține), i-a dăruit un fel aparte de a privi și de a exprima tragedia/comedia umană.

Se îngrijora pe bună dreptate tânărul Ionescu atunci când, la 25 de ani, scria că oamenii îl vor uita și că truda lui se va năruie “odată cu pieirea acestei civilizații”. Era în acele rânduri “rușinea de provizorat” (împrumutată de la Mircea Eliade), frustrarea de a fi “o rudă săracă a spiritelor europene” (întâlnită adeseori

la intelectualii tineri din interbelic), dar mai ales convingerea (personală) că genialitatea (lui?) nu se putea exprima desăvârșit în limba română.

S-au scurs aproape 20 de ani de la perioada în care lucrarea lui, *Rinocerii* (1959), *mi-a dezvăluit felul său de a privi lumea*. Din paginile acestei piese, care înfățișează dezumanizarea “parcului uman” (Sloterdijk) sub presiunea ideologiei, am conștientizat prezența organică a absurdului în istorie, în societate și în biografie. *Ideologia rinocerizează* popoare întregi și, spre surprinderea noastră, același efect pare să îl aibă și pandemia prin care trecem de ceva vreme. Iată de ce, privind “rinocerita pandemică” din știrile zilnice, din statisticile obsedante și din “măsurile la indigo ale guvernelor” adeseori mi-am amintit de Eugen Ionescu. Mă întrebam în sinea mea: oare ce-ar fi spus el, dacă ar fi trăit aceste vremuri? Cum ar fi înfățișat starea lumii noastre? Ce noime strănii ar fi surprins și dezvăluit cu privire la boală, la moarte și la cei care organizează “bunul mers al pandemiei”?

Suntem tentați să “lecturăm pandemia” prin recursul la absurdul care a inundat planeta, pe când *a încerca să înțelegem esența absurdului* prin intermediul pandemiei ni se pare un exercițiu lipsit de relevanță. Or, tocmai această mare caznă a înțelegerii (din interior) m-a atras la opera lui Eugen Ionescu.

În însemnarea din 13 august 1932 a *jurnalului* pe care l-a ținut înainte de plecarea sa la Paris, Ionescu scria: “Suntem niște copii caraghioși, părăsiți în această lume, în această imensă casă care se destramă. Ne jucăm, lângă abisuri, cu păpușile”. În pandemia aceasta, *jocul* a capătat dimensiuni

nebănuite, globale, chiar. Păpușile (care la el simbolizează inocența sau neseriozitatea) au acum roluri grave într-un alt scenariu, mult mai sofisticat. Și totul se subscribe azi unui alt registru: absurd, straniu, transumanist...

Mi-a căzut în mâini, *întâmplător*, desigur, piesa lui din 1970 despre o epidemie de ciumă în Europa, *Jocul de-a măcelul*. Trebuie să o citiți! Veți privi altfel pandemia noastră. Nu pentru că ar fi o farsă globală sau o simulare a unei contagiuni, ci pentru că veți găsi în cele 97 de pagini o descriere/interpretare incredibilă a ce trăim noi.

Acțiunea se petrece între 1880-1920. Acum 100 de ani, așadar. Prima scenă înfățișează o piață a unui burg "fără vreo trăsătură particulară", unde o mulțime pestriță aude deodată un dangăt de clopot. "Boala", spune o gospodină, "n-o iau decât maimuțele". "Totuși oamenii", completează o alta, "aduc virusul". "Cum, în mână?" Revine prima gospodină. "Îl aduc fără să vrea", precizează ea. Vedem deja trei lucruri asemănătoare cu pandemia noastră: 1) confuzia cu privire la originea bolii; 2) modul straniu (evoluționist, fără îndoială) în care (agentul patogen) a făcut saltul de la animal la om și 3) contagiunea insesizabilă ("prin mână") sau modul "asimptomatic", după limbajul de astăzi. În câteva clipe, după aceste dezvoltări, celelalte gospodine prezente în piață arată cum toate alimentele sunt/devin surse de infectare: apa (nu mai este bună pentru că) face broaște în burtă, fosforul din pește te scoate din minți, midiile dau ciumă, vinetele sunt cancerigene, sparanghelul provoacă "sparanghelită". Într-un alt colț, bărbatul discută și ei cu privire la "ce are să vină". "N-are ce să mai vină", zice unul. „Important e să prevină”, subliniază o femeie din preajmă. „Mai bine să previi, decât să vindec”, spune o alta. "Nimic nu e vindecabil", glăsuiește următoarea. "Vindecabilul nu poate fi vindecat", „previzibilul nu poate fi prevăzut”, concluzionează toți într-o deplină armonie. Rețeta panicii este simplă: o populație fără viitor, fără metode de vindecare, dar mai ales fără capacitatea de a se apăra de un inamic invizibil.

În scurtă vreme, încep să cadă oamenii din picioare. Mor pe capete. "Boala fără leac" lovește pretutindeni. Intră în acțiune statul, printr-un funcționar al Primăriei, care aduce precizări: "Cetățeni ai orașului și străini. Un rău necunoscut s-a răspândit de la o vreme în orașul nostru. [...] Suntem copleșiți de o mortalitate ale cărei cauze nu le cunoaștem. Țările vecine ne interzic accesul. Orașul e înconjurat de soldați. Avem nevoie de

brațe pentru a săpa gropi. Aștept voluntari pentru a supraveghia casele infectate. Feriți-vă de suspecti. Denunțați-i! Putem încerca să limităm răul și, în felul acesta, vom reuși poate, unii dintre noi, să supraviețuim. Dar nu vă bazați pe asta. Spectacolele sunt închise. Grupurile mai mari de 3 persoane vor fi împrăștiate. Fiecare să rămână la el acasă. Să nu iasă decât pentru strictul necesar". Da, știu. Vi se pare incredibilă asemănarea cu măsurile luate de autorități în zilele noastre! De ce? Pentru că ele sunt parte ale unui protocol epidemiologic și aceasta ar explica uniformizarea pe care am trăit-o și noi. Pe de altă parte, pentru că în vremuri de pandemie relația ierarhică a medicilor cu politicienii pare că se inversează. O iluzie, desigur! Când boala pătrunde în (mintea celor din) case, Ionescu descrie groaza și obsesia locatarilor pentru igienizarea habitatului. Apar și oamenii cu "măști care le protejează nasul și gura de microbi". Când se instalează angoasa morții, se ivesc și "psihologii de ocazie" care le repetă (celor în agonie) mantrele impenetrabilității și ale intangibilității. Prea târziu! Alții, înainte de a părăsi lumea, apucă să treacă mai întâi prin "universul aseptice" din spitale. Doctorii nu mai fac față aflului de infectați. Știința se arată neputincioasă. Nimeni nu are parte de un tratament. Din autopsii nu rezultă nimic. Cei care mor, nu mor din cauza bolii, nici din pricina unor improvizații terapeutice, ci "pentru că așa vor ei să se dea în spectacol". Pe străzi devine obligatorie distanțarea, la 3 sau mai bine de la 5 metri, ca să nu ajungă microbi de la unii la alții. Oamenii se privesc cu ochi amenințatori. Ei sunt gata de a se împușca reciproc, de frica bolii. Doctorii demisionează de groază. Ei spun că "au datoria de a fi egoiști". Paradoxal, pușcăriile devin locuri ferite de contagiune. *Adevărata pușcărie e afară*. Vegherea și supravegherea devin atributele statului. El își hrănește cetățenii cu pâine la ușă și cu condamnări în poștă. Rebeliunea nu întârzie să apară. Statul este acuzat că, sub pretextul luptei cu o epidemie devenită suspectată în însăși natura sa, își distruge economia, democrația și populația. Drepturile legitime sunt strigate din stradă. Statisticile morții sunt contestate. Starea de alarmă este încălcată. Totul este pus la îndoială. În această degringoladă, oratorul opoziției strigă: "nu cauzele, ci semnificația bolii trebuie avută în vedere". Epidemia nu are niciun sens. Morții sunt, de fapt, muribunzii care "au murit pentru că au crezut în moarte". Jos moartea! Ardeți-i pe toți. Boala, conform statisticilor, a dispărut...

ESEU

EUGEN IONESCU ȘI DOSTOIEVSKI

► Ion FERCU

„În același timp, în ciuda a orice, cred în Dumnezeu, pentru că eu cred în rău. Dacă răul există, atunci există și Dumnezeu.” (Eugène Ionesco, *Testament*)

„Cu puterile omenești răul nu poate fi stârpiț, numai Dumnezeu poate.” (Dostoievski, *Idiotul*)

În „Caiete critice” (nr. 10-11-12/ 2009, revistă editată de Fundația Națională pentru Știință și Artă), Emanuel Vidrașcu (vezi „Eugen Ionescu – ... la «Sfântul Sava»”, p. 69) consemnează o veritabilă declarație de dragoste a liceanului Eugen Ionescu față de Dostoievski: „... profesorul de fizico-chimie, Ion Botea, scoase la lecție pe Eugen Ionescu, persiflându-i înfățișarea cam răvășită după o noapte de vădit nesomn, cu vorbele: «Crezi că azi știi lecția, pentru că văd că ai studiat toată noaptea». Cum însă necunoașterea lecției se dovedi totală, examinatorul angajă, ironic, următorul dialog cu elevul său: «– Se pare totuși că n-ai studiat astă-noapte! – Ba da, fu răspunsul. – Ce anume? întrebă din nou profesorul, a cărui curiozitate fu satisfăcută din plin de următorul amănunt: – Balzac a studiat sufletul uman normal, Dostoievski și Proust sufletul uman patologic, iar eu studiez sufletul uman degradat, parcurgând lupanarele și luând interviuri femeilor depravate!» Ofensat și furios, profesorul îi interzise să mai participe la orele sale. Dar intervenția providențială a directorului salvă din nou pe incorigibilul frondeur”. Cei doi, Dostoievski și Eugen Ionescu, fac parte din aceeași stirpe cugetătoare: existențialismul. Adolescentul Ionescu pare să fi intuit această nobilă înrudire.

În „Enciclopedia de filosofie” Stanford (<https://plato.stanford.edu/entries/existentialism/>) întâlnim nu doar o nuanțare amplă, fericită a existențialismului, ci și trimiteri către „înrudirea”, prin această orientare filosofică, dintre cei doi, Eugen Ionescu și Dostoievski: „Termenul a fost adoptat în mod explicit

ca o auto-descriere de către Jean-Paul Sartre, iar prin difuzarea largă a producției literare și filosofice postbelice a lui Sartre și a asociaților săi – în special Simone de Beauvoir, Maurice Merleau-Ponty și Albert

Camus – existențialismul este identificat cu o mișcare culturală care a înflorit în Europa între anii 1940 și 1950. Printre principalii filosofi identificați ca existențialiști (dintre care mulți – de exemplu, Camus și Heidegger – au respins eticheta) au fost Karl Jaspers, Martin Heidegger și Martin Buber, în Germania; Jean Wahl și Gabriel Marcel, în Franța; spaniolii José Ortega y Gasset și Miguel de Unamuno, rușii Nikolai Berdyaev și Lev Shestov. Filosofii din secolul al XIX-lea, Søren Kierkegaard și Friedrich Nietzsche, au ajuns să fie văzuți ca precursori ai mișcării. Existențialismul a fost, la fel, un fenomen literar, ca și filosofic. Ideile lui Sartre au fost și sunt mai bine cunoscute prin lucrările sale literare (cum ar fi «Greața» și

«Fără ieșire»), decât prin cele mai pur filosofice (cum ar fi «Ființa și neantul» și «Critica rațiunii dialectice»), iar anii de după război au găsit o foarte diversă coterie de scriitori și artiști legați de termen: Dostoievski, Ibsen și Kafka [...], la Paris au fost Jean Genet, André Gide, André Malraux și expatriatul Samuel Beckett. Norvegianul Knut Hamsun și românul Eugène Ionescu aparțin clubului. Artiști precum Alberto Giacometti și chiar expresioniștii, cum ar fi Jackson Pollock, Arshile Gorky și Willem de Kooning, regizori precum Jean-Luc Godard și Ingmar Bergman, au fost înțeleși în termeni existențialiști. La mijlocul anilor 1970, imaginea culturală a existențialismului

devenise un clișeu, parodiat în nenumărate cărți și filme ale lui Woody Allen”.

În orizontul literar românesc este cunoscută ostilitatea lui Camil Petrescu față de romanul dostoievskian, manifestată fără echivoc și în „România literară”, unde despre „Idiotul”, de pildă, acesta spune că este „absolut ilizibil, convențional și îmbibat de poncife rusești, de la un capăt la altul”. (apud Eugen Jebeleanu, „Domnul Camil Petrescu despre noul său roman și despre altele”, România literară, 4 februarie 1933) În „Noua structură și opera lui Marcel Proust” (Revista Fundațiilor Regale, 1 noiembrie 1935, p. 377-401), reflectând asupra tipologiei personajelor dostoievskiene, Camil Petrescu continuă să consemneze observații șocante. Ai impresia că vorbește despre un scriitor rătăcit în literatură, nu despre Dostoievski: „Burghezul cumsecade e o bestie; prostituata e un înger; criminalul e un suflet de sfânt; bețivul e genial; omul normal e mărginit, rău, fără simțul devotamentului, nu poate inspira simpatie; omenia desăvârșită se întâlnește (în mod automat) doar în bordel și speluncă”. Eugen Ionescu, prieten cu Camil Petrescu, până la apariția „Patului lui Procut”, despre care a spus că este „cea mai proastă carte din ultimii zece ani”, nu i-a trecut cu vederea antidostoievskianismul: „Când d. Camil Petrescu îl acuză de «convenționalism» pe Dostoievski (acest tipic spărgător de cadre, norme, legi, convenții, ordine etc), el acuză, de fapt, literatura post-dostoievskiană, care se folosește de incoerențele lui Dostoievski ca de coerențe, de dezordinea lui ca de ordine, tot așa cum spargerea proustiană a cadrelor devine la d. Camil Petrescu: rețetă, clișeu (precum epica interioară, libertatea asociațiilor etc., etc., etc.)”. (Eugen Ionescu, „NU”, București, Editura *Humanitas*, 1991, p. 84)

De unele dintre personaje dostoievskiene, lui Eugen Ionescu i s-a lipit sufletul. Ca de Verhovenski, de pildă. Când cunoști istoria vieții acestui personaj, îți vine să spui că... leneșul strigă... „Leneșii!”, căci Verhovenski, un fel de Don Quijote (dar... ciudat de tot, cu nuanțe de demagogie), vrea mereu să evadeze într-o nouă viață, dar „din neglijență și lene” (Valeriu Cristea), nu reușește. Este băntuit de un fel de tristețe civică, „îi place să zacă tolănit pe divan sau canapea”, are capul plin de iluzii otrăvite, este un fel de „revoluționar fără activitate și martir prigonit” (Valeriu Cristea), ins de prisos care adoră zgomotul lingvistic presărat voluptuos cu franțuzisme, ființă care, deși a trăit mereu pe valul agitat al nefirescului, are puterea de a renunța la fantezmele sale, când e pe cale de a părăsi lumea terestră: „Am mințit toată viața!” A mințit și atunci când a spus că rușii sunt leneși? Sau poate că ne aflăm, cu el, în orizontul celebrului paradox al cretanului. Când este vorba despre Verhovenski, acest universitar puțin cabotin, suficient de „parazit”, cu melancolie de Hamlet și stridențe de geniu

neînțeles, totul e posibil. Eroul este atât de complex, încât s-a bucurat de toată prețuirea lui Dostoievski. E magnet și pentru actori/ regizori/ dramaturgi. Eugen Ionescu îl admira atât de mult, încât a jucat, în 1950, în „Demonii”, rolul lui Stepan Trofimovici Verhovenski, cel copleșit de „tristețe civică”, eroul care avea capul „împuiat numai cu fantezii”. Despre această experiență/ atracție ionesciană vorbește și Nicolas Bataille, regizor și actor (vezi Cristina Hurezeanu, „Eu am fost destinul lui Ionescu, iar el a fost destinul meu”, în Suplimentul de Cultură, nr. 161/2008): „Între timp, noi montam Dostoievski. El (Ionescu; n. n., I. F.) a cerut să participe la repetiții. I-am spus într-o zi: de ce nu joci și tu cu noi? În felul acesta ai rămâne în trupa noastră, ai cunoaște problemele unui actor vis-à-vis de text. A început să repete cu noi, am lucrat trei luni. Era un om cultivat, adora Dostoievski, discutăm mult și în afara repetițiilor. Era pasionant. Jucam în fiecare marți. A avut mare succes. Apoi Teatrul *Noctambules*, unde pusesem în scena prima oară *Cântăreața cheală*, ne-a chemat să jucăm piesa lui Dostoievski în mod regulat. Ionescu mi-a zis atunci: «O dată pe săptămână mai mergea, dar în fiecare seară, nu se poate: am prea mult trac!» A trebuit să-l înlocuim. El a spus-o în jurnalul său, a fost pentru el o experiență formidabilă”.

Sunt sedus de personalitatea eroului din „Jucătorul” lui Dostoievski, cel care devine propriul său tiran, aruncându-se în prăpastia viciului, conștientizează suferința pe care și-o cauzează, dar preferă statusul de prizonier al „suferințelor sublime”, decât pe cel banal, de ființă care trăiește curtată doar de fericirea ieftină. El are conștiința acestui derapaj: „Știu că am luat-o razna îngrozitor, dar așa să fie. Astea-s convingerile mele”. (F.M. Dostoievski, „Jucătorul”, în „Jucătorul și alte microromane”, Iași, Editura *Polirom*, 2003, p. 202) Îi place să trăiască sub vraja unor iluzii chinuitoare: „Aveam șaisprezece frederici și după asta... după asta, ar putea urma bogăția! Ciudat lucru, încă n-am câștigat, dar mă port, simt și gândesc ca un bogătaş și nu mă pot închipui altfel”. (*ibidem*, p. 224) Acesta o fi portretul robot al „fericirii sublime”? Dependența de joc devine drogul său: „Numai apropiindu-mă de sala de joc, când mai am de străbătut două încăperi, de îndată ce aud zăngănitul banilor împrăștiati, aproape că mă apucă tremuriciul”. (*ibidem*, p. 348) Începe să aibă conștiința de jucător profesionist, fiindcă „ruleta e un joc cu precădere rusesc”. I se întâmplă să câștige și o mică avere, pe care o risipește la fel de repede precum a obținut-o. Falit, iese din cazinou, dar simte că în buzunarul vestei se mai mișcă un gulden. E aproape fericit: „A, prin urmare, o să am cu ce să prânzesc!” Dar n-a făcut decât câțiva pași și s-a întors la ruletă: „Am pus guldenul acela pe manqué (atunci a fost pe manqué) și, zău, este ceva deosebit

în senzația pe care o încerci, când, singur, într-o țară străină, departe de patrie, de prieteni, și neștiind ce vei mânca în ziua aceea, pui ultimul, unicul gulden! Am câștigat, și peste douăzeci de minute am ieșit din cazinou având șaptezeci de guldeni în buzunar. E un fapt! Și ce-ar fi fost dacă m-aș fi descurajat, dacă n-aș fi avut curajul să mă hotărâsc? Mâine, mâine totul se va termina!" (*ibidem*, p. 357-358) „Și ce-ar fi fost dacă m-aș fi descurajat, dacă n-aș fi avut curajul să mă hotărâsc?”... E glasul ticălosului Sine, cel care-l îmbrânțește mereu pe Eu în prăpăstii. „Mâine, mâine totul se va termina!” Este glasul tremurând, nesigur, cu speranță plâpândă, al Supraeului pe care Sinele l-a aruncat în depresie. Nesigur, tremurând, pentru că știe că în inconștientul jucătorului se zvârcolește agresiv, încercând să evadeze în conștient, acel obsedant „abia aștept să mă întorc la ruletă”. Uneori îi găsesc lui eroului căzut în patima ruletei apropierea... ionesciene, gândindu-mă și la faptul că viciul poate fi zămislit mult mai repede decât virtutea. „Luați un cerc, zicea Domnul Smith, personajul ionescian din „Cântăreața cheală”, mângâiați-l, și acesta va deveni vicios”. (Eugène Ionesco, „Teatru I, *Cântăreața cheală, Lecția*”, București, Editura *Humanitas*, 2007, p. 75) Și, gândindu-mă la creația dostoievskiană, parcă tot aud șoapte ionesciene: „Nimic nu e cumplit, totu-i cumplit. Nimic nu-i comic. Totul e tragic. Nimic nu-i tragic, totul e comic, totul e real, ireal, posibil, imposibil, de conceput, de neconceput. Totu-i greu, totu-i ușor”. (Eugène Ionesco, „Note și contranote”, București, Editura *Humanitas*, București, 1992, p. 224) Apropierile dintre Eugen Ionesco și Dostoievski sunt nuanțate fericit în literatura de specialitate. În „Nota traducătorilor” la volumul „Eugène Ionesco, „Teatru I, *Cântăreața cheală, Lecția*”, București, Editura *Humanitas*, 2007, p. 27), de pildă, Vlad Russo și Vlad Zografi notează: „Teatrul lui Ionesco nu urmează calea reducionista a tipologiilor, ci expandează, contradictoriu și polifonic, personajul, ceea ce făceau, de fapt, și Shakespeare și Dostoievski – sigur, fiecare cu mijloacele lui. La Ionesco, mijloacele sunt poezia și comicul din scenă. Firescul lui nu e niciodată previzibilul psihologic unidimensional, sensul nu e niciodată univoc, demonstrativ, ideologic sau ideologizabil”.

Apropieri dosto-ionesciene putem găsi și în faptul că discursul dostoievskian nu este străin de arta dramaturgică. Despre debutul creației

dostoievskiene pe scenele românești găsim primele semnale în revista „Gândirea”. Toma Vlădescu, de pildă, realizând o interesantă sinteză a prezenței scriitorilor străini pe scena teatrului interbelic („Considerații asupra teatrului și asupra teatrului românesc”, „Gândirea”, nr. 5, an XI, 1931, p. 222-228), îl amintește și pe Dostoievski: „Au fost aduși pe scenele noastre cu toată somptuositatea și cu tot fastul necesar, Goethe și Shakespeare (aproape în întregime), Ibsen, Bjørnson, Strindberg, Wedekind, în ce au ei mai reprezentativ, Cehov, Andreiev, Arțibașew, Gogol, Tolstoi și Dostoievski, acesta din urmă în minunatele adaptări ale lui Copeau...” Peste numai un an, George Mihail Zamfirescu, într-o captivantă cronică a spectacolelor teatrale („Gândirea”, nr. 2, an XII, 1932, p. 92-94), ne semnalează dramatizarea romanului „Idiotul” de către un debutant fascinat de Dostoievski: „A doua premieră originală a domnului Mavrodi, în decurs de cinci luni de stagiune, a fost «Idiotul», de Dostoievski, în dramatizarea domnului Arcadie Baculea...” Nimic nu este întâmplător... Nu doar stilul lui Dostoievski este apropiat uneori de arta dramaturgică. Sufletul i-a fost vrăjit, încă din copilărie, de teatrul de bălci, pentru ca apoi să devină un mare admirator al spectacolelor de teatru. Într-o scrisoare trimisă lui N.L. Ozmidov (18 august 1880),

Dostoievski

Dostoievski mărturisea: „La vârsta de 10 ani am văzut un spectacol, la Moscova, cu *Hoții lui Schiller* [...]. Vă asigur că acea impresie extrem de puternică pe care am încercat-o a avut asupra spiritualității mele o influență deosebită”. (F. M. Dostoievski, „Scrisori despre literatură și artă”, București, Editura Cartea Românească, 1989, p. 41) Leonid Grossman („Viața lui Dostoievski”, București, Editura *Lider*, 1998, p. 13) confirmă această mărturisire, precizând că, în acest spectacol, Dostoievski l-a aplaudat și pe „marele Mocealov”, cunoscutul actor al vremii. Și autorul „Idiotului” avut... chemări către actorie, nu doar Eugen Ionesco. Se știe că recita în familie, în fața prietenilor, dar, alături de Turgheniev, Pisemski și Ostrovski a jucat în „Revizorul lui Gogol” (1860), într-un spectacol cu statut caritabil. Unul dintre actori, Piotr Veinberg, care l-a interpretat pe Hlestakov, „vorbește despre autenticitatea lui Dostoievski (incredibilă aproape pentru toată lumea care îl cunoștea) într-un rol comic (Spekin, dirigintele poștei), specific gogolian, ambivalent, pe undeva tragic, rol care a fost jucat impecabil”. (*ibidem*, p.

42-43) În perioada debutului său ca scriitor ar fi intenționat să scrie o pisă de teatru, „Evreul Yankel”, pentru uzul prietenilor a scris comedia „Parolistul și Haimanaua” și nu i-a lipsit proiectul scrierii unei drame, pornind de la „Frații Karamazov”. Cu privire la stilul romancierului Dostoievski, Mihail Bahtin sugera că are „proprietăți ale dramei”, în vreme ce Viaceslav Ivanov, poet și teoretician al simbolismului, filosof, traducător și dramaturg rus, arunca accente către „o carență [...] a artistului nostru genial: monotonia procedeelelor uzitate, care par transplantate direct din condițiile scenei în narațiunea epică”. (*ibidem*, p. 432) Faptul că Eugen Ionescu, dar și Albert Camus au fost atrași de „dramaturgul” Dostoievski nu este, nici el, întâmplător.

Ar putea fi explorată fericit, într-un studiu amplu, raportarea lui Eugen Ionescu și a lui Dostoievski la Rău, dar și la credință. Atunci când Răul este trimis în dezbateri, ambii îl invocă pe Dumnezeu. Un fragment din jurnalul lui Eugen Ionescu, apărut a doua zi după moartea sa, în „Le Figaro Litteraire”, ilustrează această atitudine: „Când nu mă gândesc la tot ce poate fi mai rău, mă plictisesc. Câteodată mă gândesc că mă gândesc, mă gândesc că mă rog. Cine știe, poate că va fi totuși ceva, va fi ceva. Poate că «după», va fi bucuria [...]. În același timp, în ciuda a orice, cred în Dumnezeu, pentru că eu cred în rău. Dacă răul există, atunci există și Dumnezeu...” Credința sa era problematizată, incertitudinile nu-l ocoleau: „N-am reușit să cred destul. Eu sunt, din păcate, ca omul acela despre care se spune că făcea în fiecare dimineață această rugăciune: «Doamne, fă-mă să cred în Tine» [...]. Nu apărem pe pământ pentru a trăi. Apărem pentru a pieri și a muri. Trăiești copil, crești și foarte repede începi să îmbătrânești. Cu toate acestea, este greu să-ți imaginezi o lume fără Dumnezeu. Este totuși mai simplu să-ți imaginezi cu Dumnezeu”, citim în aceeași mătrurisire care avea să fie percepută ca fiind *Testamentul* lui Eugen Ionescu. Dostoievski, cel mai important apărător al ortodoxiei dintre scriitori, nu are incertitudini: cu puterile omenești răul nu poate fi stârpit; numai Dumnezeu poate.

Când cugetarea-i duce către Iov, uneori drumurile li se despart, interogațiile lor așteaptă, parcă, răspunsuri diferite. În 1875, aflat la Ems, Dostoievski îi trimite soției sale o scrisoare cutremurătoare în care, între altele, notează: „Citesc *Cartea lui Iov* care mă aduce într-o stare bolnăvicioasă de extaz: mă las de citit și umblu prin cameră câte un ceas întreg aproape plângând. [...] *Cartea* este, Annia, lucru ciudat, – este una din primele care m-au zguduit în viață și asta pe când eram încă aproape un copil”. (F. M. Dostoievski, „Scrisori despre literatură și artă”, București, Editura Cartea Românească, vol. al III-lea, p. 177) Capodoperă poetică a *Vechiului Testament*, una dintre cele mai tulburătoare zămisliri literare

ale lumii, *Cartea lui Iov* l-a copleșit pe Dostoievski: „Lucrând cu conceptele personaj – arhetip – arhetip istoric, am ajuns la concluzia că Dostoievski a creat eroi literari egali celor din *Biblie* sau din *Faust* al lui Goethe. În *Cartea lui Iov* și în poemul lui Ivan Karamazov, *Marele Inchizitor*, motivele filosofice legate de orânduirea divină, cosmică, și de cea socială, de suferința fără de vină, de libertate-robie și de protest sunt interferente. Operele analizate sunt legate între ele și prin fantastic și mit, dar și prin construcția subiectului”. (Albert Kovács, „Dostoievski la Budapesta”, România literară, nr. 46/ 2007) Tonul lui Eugen Ionescu, tot cel din „Testament”, are chipul unei interogații tulburătoare: „Înainte, sculându-mă în fiecare dimineață spuneam: slavă lui Dumnezeu care mi-a mai dăruit încă o zi. Acum spun: încă o zi pe care mi-a retras-o. Ce-a făcut Dumnezeu din toți copiii și vitele pe care l le-a luat lui Iov?”

Mi-aș fi dorit să-i văd pe Eugen Ionescu și pe Dostoievski așezați la o voroavă, pornind de la această tulburătoare interogație ionesciană. Dacă-l ascultăm pe Bielinski, cel care mărturisea că, de fiecare dată când el făcea aluzie la Hristos, fizionomia lui Dostoievski se schimba ca și cum ar fi vrut să plângă, am putea crede că romancierul rus ar putea avea în acest debate atitudinea unui melancolic. Cred însă că el ar fi putut arunca în dezbateri, cu mare patos, atitudinilor diferite ale personajelor sale. De la cea a lui Ivan Karamazov, care-i spune seraficului Aleoșa că nu există Dumnezeu, dar nici diavolul, afirmând că „diavolul nu există și este numai o născocire a omului, plăsmuit după chipul și asemănarea lui” (F. M. Dostoievski, „Frații Karamazov”, București, Editura RAO, 1997, vol. I, p. 369), până la cele ale lui Stepan Trofimovici – „Dragii mei, zise el, am nevoie de prezența lui Dumnezeu fie chiar și pentru faptul că este singura ființă care poate fi veșnic iubită...” (F.M. Dostoievski, „Demonii”, București, Editura Cartea Românească, 1970, p. 686) –, Dmitri Karamazov – „Dacă Dumnezeu nu există înseamnă că omul e stăpânul pământului, al întregului univers. Minunat! Dar mai poate fi virtuos fără Dumnezeu? Asta-i întrebarea! Mereu mă întorc în același punct. Fiindcă pe cine va mai iubi atunci omul?” (F. M. Dostoievski, „Frații Karamazov”, București, Editura RAO, 1997, vol. al II-lea, p. 408) sau la cea a starețului Zosima: „Neclintit fii în credința ta până la capăt, crede chiar dacă toți oamenii de pe pământ s-ar fi lepădat de credință și numai tu, unul, ai păstrat candela nestinsă, aducând prinos și laudă lui Dumnezeu, tu unul care-ai umblat până la urmă pe cărările Lui”. (*ibidem*, vol. I, p. 501)

Firește, într-o asemenea dorită dezbateri n-ar putea fi nimeni... declarat învingător, dar din frumusețea acestei dinamitarde voroave s-ar ivi mari limpeziri ale sufletului.

ESEU

TEATRUL MODERN ÎNTR-UN PARABOLĂ ȘI ABSURD

Tragedia IONA, de Marin Sorescu

► Vladimir RADU

Creația dramatică a lui Marin Sorescu se caracterizează ca și poezia în primul rând prin originalitate și îndrăzneală (un stil inconfundabil, limbaj metaforic, ironie chiar și atunci când face referire la aspecte extrem de dureroase pentru destinul uman supus unei condiții tragice). Este un maestru al parodiei, îi place să bată istoria pe umăr într-o manieră de teatru modern. Criticul Eugen Simion îl include în lucrarea „Scriitori români de azi” la capitolul „Scriitori ironiști și fanteziști”.

În teatru, Marin Sorescu dezvoltă câteva direcții mai puțin obișnuite:

* Trilogia parabolă pe tema aspirației omului spre Absolut „*Setea muntelui de sare*” include următoarele opere dramatice: „*Iona*” 1968 (motivul biblic al pedepsei divine - motivul singurătății), „*Paracliserul*” 1970 (motivul devotamentului și al claustrării) și „*Matca*” 1973 (motivul potopului și tema sacrificiului matern)

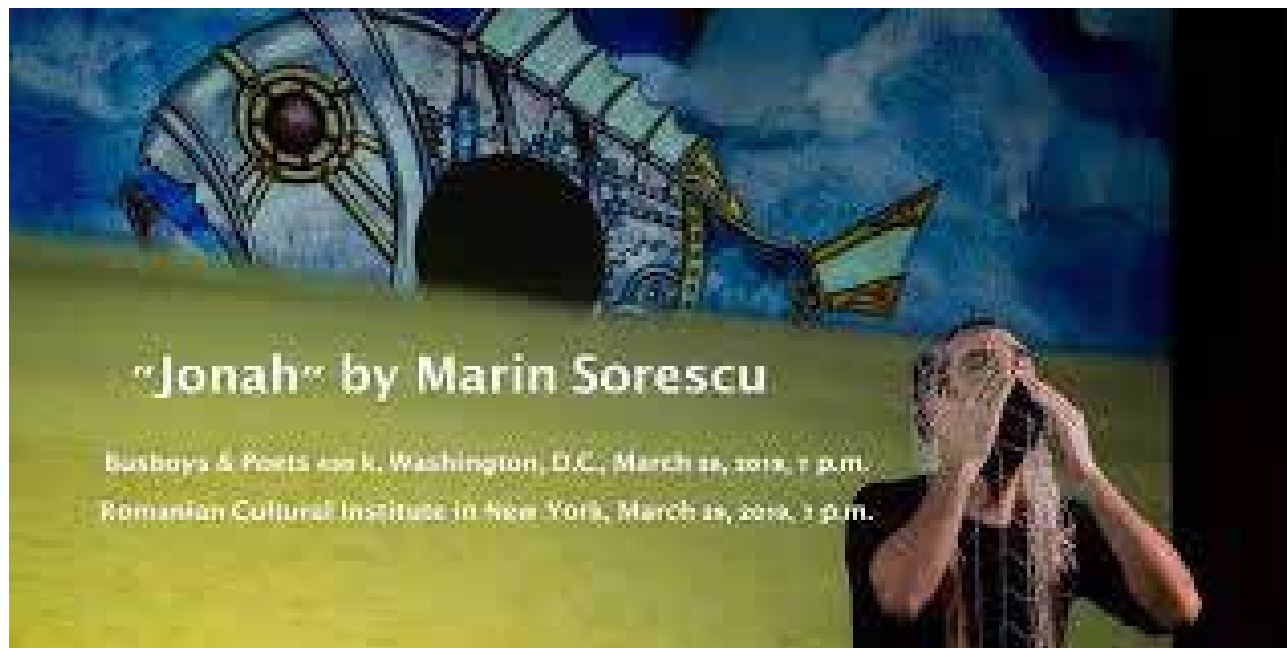
* Tema istoriei este tratată într-o viziune absolut originală, având ca figură centrală pe domnitorul Vlad Țepeș în operele dramatice „*A treia țepă*” 1971 („tragedie populară”) și „*Răceala*”

1980 (deși personalitatea domnitorului domină, personajul acesta lipsește din distribuție)

* Alte drame au încărcătură filosofico-metaforică despre libertate, jertfă, hazard, absurd, sacrificiu, genialitate (*Există nervi, Pluta meduzei, Vărul Shakespeare, Lupoaița mea*).

* *Iona*, subintitulată de autor „tragedie în patru tablouri” este vădit inspirată din povestea biblică prezentată în Vechiul Testament despre prorocul Iona, feciorul pescarului Amitai. Dumnezeu îl trimite pe proroc să predice în cetatea Ninive pentru certarea cetățenilor înclinați spre desfrâu. Iona se teme și refuză încercând să fugă la bordul unei corăbii. O furtună puternică amenință să scufunde corabia. Marinarii îl caută pe cel vinovat, Iona mărturisește că el este fugar, iar marinarii îl aruncă în valuri. Este înghițit de o balenă (în Biblie poartă numele de „chit”). După trei zile de suferință, căință și rugăciuni, Dumnezeu se îndură și poruncește chitului să-l arunce pe un țărm.

În această piesă de teatru, în mod similar, un pescar contemporan, trece absolut întâmplător și nevinovat printr-o experiență tragică identică. Dar

autorul își propune să reinterpreteze mitul acesta adaptându-l la condiția omului modern.

Piesa este neomodernistă prin tema singurătății devenită obsedantă pentru omul modern aflat în fața vieții și a morții, prin limbajul, argumentele și exemplele lui Iona bogate în idei filosofice adânci despre sensurile vieții, morții, destinului, reîntrupării. Deși sursa de inspirație este **mitologică**, piesa devine o transpunere modernă a unei legende biblice. În mod original piesa are un singur personaj care dialoghează cu el însuși. Notațiile autorului în numeroasele didascalii au valoare multiplă: conturează contextul spațial și temporal, explică, detaliază idei, subliniază diferențele între erou și alter-egoul său, dezvăluie la modul direct trăsături ale personajului.

Tema **pesei** este **singurătatea**, intenție formulată de autorul însuși: „*am vrut să scriu ceva despre un om singur, nemaipomenit de singur*”. În concepția autorului, „*Iona este omul în condiția lui umană, aflat prin forța destinului în fața vieții și a morții*”. În acest context, tragedia pune în prim-plan **solitudinea** (singurătatea omului în lupta sa de a înfrunta destinul).

Viziunea despre lume și viață este una vădit influențată de mari filosofi apologeti ai singurătății: Jean – Paul Sartre, Albert Camus și Friederich Nietzsche – cel care afirmă : „*solitudinea m-a înghițit ca o balenă*”. Motivul este prezent și în artele plastice. Există în arta plastică un impresionant tablou al pictorului Bruegel cu înghițirea succesivă a peștilor.

Prin piesa aceasta, M. Sorescu se adaugă autorilor europeni Samuel Bechet, Eugen Ionescu ori Bertold Brecht, reprezentanți ai teatrului modern cu implicații ale absurdului. Viziunea lui M. Sorescu este aceea că individul are un destin tragic, neputând alege propria cale de urmat. Poate reuși aceasta schimbându-și destinul („drumul”) doar prin încercarea de a se mai naște o dată.

Conținutul structurat în cele patru tablouri pune în evidență diferite ipostaze ale absurdului.

Jocul cu ghinionul într-un obicei absurd: să-și ia cu sine la pescuit un acvariu cu pești mici. Iona, un pescar sărac și fără noroc visează să prindă pești mari pentru familia sa. Încercă să depășească ghinionul aruncând undița într-un acvariu adus de acasă, „*Apa asta e plină de nade*”. Replicile sunt pline de ironie și răzbate o doză de umor atunci când exclamă „*Ce mare bogată avem*”, când își deapănă visele, când prinde în năvodul său doar umbra norilor, iar ochiurile de apă sunt desenate cu creta. Nu realizează că se afla prizonier în gura unui pește care se închide brusc, iar Iona încearcă să lupte cu fălcile acestuia.

Absurditatea unui vis: să-și construiască o bancă în mijlocul mării. Tabloul al doilea îl prezintă pe Iona în interiorul primului pește uriaș. În întuneric, el realizează că este înghițit de viu. Își aduce aminte „*o poveste cu unul înghițit de un chit*”, dar știa numai prima parte, fără să știe finalul. În fundalul scenei este o mașinărie care mistuie permanent. Iona se ferește de moarte chiar dacă se întreabă dacă să se sinucidă. Disperarea ia loc râsului nebunesc și Iona pregătește cuțitul pentru a tăia o fereastră în burta peștelui. Simte acut nevoia de libertate. Are dorința de se simți stabil, de a construi și de sta pe o bancă de lemn în mijlocul mării. Taie fereastra și .... surpriză. Va nimeri într-un alt chit.

Eroul locvace surprins într-un dialog al surzilor și absurditatea unei re-nașteri repetate la infinit. Iona își dă seama disperat că a ajuns în burta celui de-al doilea pește, mai mare, care îl înghițise pe primul. Pe fundalul scenei este o moară care îl poate strivi oricând și de care se ferește cât poate. Metaforic poate fi spaima de moarte dar și trecerea timpului. Apar în scenă cei doi pescari care nu vorbesc și care poartă tot timpul bârne pe umeri, semn că ei își duc în spate destinul (crucea, casa) în liniște. Chiar dacă aceștia rămân muți, Iona încearcă să discute cu ei, simte nevoia să nu mai fie singur, să comunice.

Cu același cuțit taie o altă fereastră. Acum în mintea lui alienată se luminează doar portretul mamei, căruia Iona ar dori să-i ceară printr-un bilet trimis într-o sticlă goală: „*Mai naște-mă o dată ! Prima viață nu prea mi-a ieșit. Poate a doua, a treia, ... , tu naște-mă mereu*”. Disperat, Iona observă luminițe nenumărate care sunt ochii puiului de monstru, semn că el nu mai are scăpare.

Soluția finală într-un absurd situațional. Îmbătrânit, cu o barbă lungă, Iona crede că în sfârșit a ajuns pe un țărm, la lumină, unde poate să pescuiască liber. Își pune întrebări privind propria identitate, semn al alinării. Cu mare greutate realizează cine este și cum se numește. Pescarii trec cu aceleași bârne pe umeri, fără să vorbească. Privind orizontul, Iona vede îngrozit doar burți de pește : „*Un șir nesfârșit de burți ca niște geamuri puse unul lângă altul*”. Însăpăimântat mărturisește: „*Sunt ca un Dumnezeu care nu mai poate învia*”.

Încearcă să își refacă mental propria viață. Urmează o înșiruire de metafore formulate ca interogații retorice prin care eroul reconstituie frânturi din propria viață: imaginea bunicilor, a părinților, a școlii, a mesei, a soarelui, a vieții. Își amintește apoi că se numește Iona și că el a pornit-o bine în viață, dar drumul (destinul) „*a greșit-o. Trebuia s-o ia în partea cealaltă*”. Constată că pentru el totul a fost zadarnic și a trăit o viață pe dos („*E invers. Totul e invers*”)

Iona trăiește un conflict interior de esență tragică. Gestul de a-și spinteca burta semnifică refuzul de a mai fi singur și dorința de a renaște într-o altă existență, mai fericită, cu un destin luminos („*răzbim noi cumva la lumină*”).

Cine să fie prototipul **eroului Iona** în concepția autorului? „*Îmi vine pe limbă să spun că Iona sunt eu... Cel care trăiește în Țara de Foc este tot Iona, omenirea întreagă este Iona. Iona este omul în condiția lui umană, în fața vieții și în fața morții*”- declara Marin Sorescu. Iona este un personaj simbolic. Un om simplu la origine, un pescar. El se transformă însă prin loviturile sortii într-un individ care se revoltă împotriva rămânerii într-un destin limitat. Ca orice ființă umană, socială, își dorește să converseze, este lovace, adică vorbește mult. Autorul apelează la singura modalitate posibilă de a reda această trăsătură, *solilocviul* (monolog dialogat), eroul se dedublează în discuțiile cu el însuși, cu celălalt Eu, cu propria conștiință. Limbajul eroului este unul dens, încărcat de metafore, aparent jucăuș, dar tragic în esență. Nu se sfiește să se prefacă a vorbi cu cei doi pescari care tac. Prin logos Iona alungă singurătatea și teama. lubește libertatea și lumina. Luptă prin toate fibrele ființei sale împotriva întunericului încercând să înfrunte destinul dar Iona devine din vânător-vânat, o jucărie a destinului. Nu este un învins, chiar dacă se sinucide, deoarece o face din dorința de a se reintrupa și a alege drumul cel bun/ un alt destin. Replica de final: „*Gata Iona? (își despică burta) Răzbim noi cumva la lumină!*” exprimă încercarea eroului de a-și dovedi

superioritatea asupra destinului. Autorul abuzează cu bună știință de prezența didascalilor care aduc lămuriri privind sensurile unor gesturi ale eroului, elemente de caracterizare directă și nenumărate indicații scenice. Marin Sorescu recurge la inovații privind decorul, recuzita stilizată la minimul necesar.

Ce spune critica literară? În voluminoasa lucrare „Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură”, criticul Nicolae Manolescu dedică pagini speciale creațiilor dramatice ale lui Marin Sorescu. „Exceptional este și teatrul lui Sorescu. Dacă valoarea pieselor a fost intuită din prima clipă de către critici și regizori, aprecierea originalității lor lasă loc mare pentru mai bine.[...] Critica a vorbit de caracterul de metaforă poetică al principalelor piese, de absurd sau de ubuesc, apropiindu-l pe Sorescu de Ionescu sau de Beckett, dar și opunându-l acestui tip de teatru.[...] Construindu-și primele piese în jurul unui singur personaj, Marin Sorescu interiorizează dialogul, care devine un fel de convorbire a omului cu el însuși, și nu neapărat cu un alter ego, ci a omului cu sine ca subiect existențial. Sorescu renunță la formula lui Brecht, nu însă la fundamentul Marilor Povești din Biblie care au instituit modernismul... Viziunea lui Sorescu este la fel de organică și de personală cum sunt ale unor Brecht sau Hochuth. Ionesciană, ea este doar într-o singură piesă, *Există nervi*, probabil cea dintâi. Nu de alegorii este vorba în celelalte, ci de metafore compacte ale raportului dintre om și lume. Gestul final al lui Iona întorcând cuțitul spre burta proprie, după ce a spintecat burțile peștilor care s-au înghițit unul pe altul nu e un gest de lașitate ori de abandon, ci, din contra, de asumare a răspunderii ultime. Iona nu e prizonierul unui pește. Omul este însăși lumea. Lumea este însuși omul. Dintr-un raport exterior, bucuria, speranța, deznădejdea sau ura devin un raport interior, care transformă dialogul în monolog și așază în centrul scenei un unic personaj: omul-lume. De aceea lipsește absurdul metafizic beckettian.” (pag.1030-1031)

Se pot cita și alte opinii ale criticilor literari. Între aceștia Mircea Ghițulescu susține că Iona și alte piese ale lui Sorescu sunt niște „parabole gnostice” iar Marian Popa le consideră „antiteatru” Nicolae Balotă se îndreaptă către aprecierea că avem de a face cu o metaforă a existenței umane confruntată cu tot ce se află dincolo de ea.

O privire sintetică asupra evoluției dramaturgiei interbelice evidențiază faptul că după teatrul expresionist al anilor '20, după acela epic al anilor '30 - '40, tendința principală în drama europeană postbelică a fost aceea numită de Esslin „teatrul absurdului”, formulă cu care nu toți criticii sunt de acord. Spre exemplu, Nicolae Manolescu

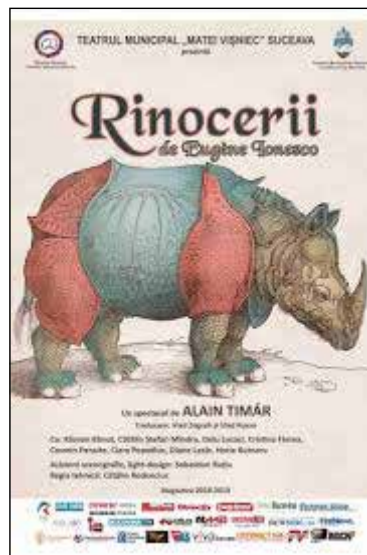
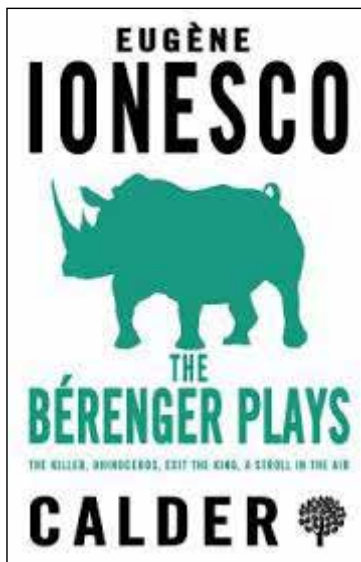
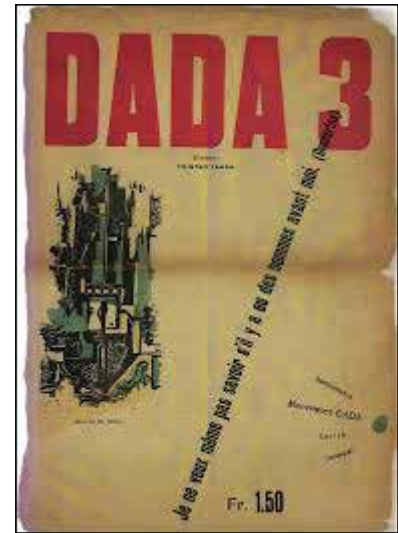
o va considera oarecum improprie „mult mai potrivit fiind să considerăm poetic textul unor Ionescu și Beckett”

Lecturată ca text incitant, dar mai ales vizionată cu maximă atenție de un spectator atent la nuanțele valorificate de jocul unui actor talentat dar și al unui regizor-scenograf-sunetist-experimentat, piesa „Iona” se înscrie ca unicat în teatrul românesc postbelic depășind tiparele clasice ale comediilor sau tragediilor. Este o parabolă dramatică, o meditație dură frizând absurdul despre condiția

omului modern aflat tot mai singur în fața unor lovitură ale vieții. Remarcăm aderarea acestui autor neomodernist la forme ale teatrului absurd promovată de Eugen Ionescu, cu personaje bizare, cu titluri ciudate, cu dialoguri ale surzilor.

În această primă creație a trilogiei, Marin Sorescu este inovativ combinând inteligent și atractiv, poezia cu umorul, tragedia cu ironia, parabola cu demitizarea, aspecte din care rezultă acest gen de teatru cu un conținut metaforic.

AFIȘE SPECTACOLE DE TEATRU MODERN

ESEU

EUGÈNE IONESCO, UN DES PÈRES DU THÉÂTRE DE L'ABSURDE

Eugène Ionesco, né Eugen Ionescu le 26 novembre 1909 à Slatina (Roumanie) et mort le 28 mars 1994 à Paris (France), est un dramaturge et écrivain roumano-français. Il passe une grande partie de sa vie à voyager entre la France et la Roumanie. Représentant majeur du théâtre de l'absurde en France, il écrit de nombreuses œuvres dont les plus connues sont *La Cantatrice chauve* (1950), *Les Chaises* (1952), *Rhinocéros* (1959) et *Le roi se meurt* (1962).

Eugène Ionesco est le fils d'un juriste roumain travaillant dans l'administration royale. Sa mère, Marie-Thérèse Ipcar, qui lui apprend le français, est la fille d'un ingénieur français luthérien des chemins de fer qui a grandi en Roumanie. En 1913, la jeune famille émigre à Paris, où le père veut passer un doctorat. Quand, en 1916, la Roumanie déclare la guerre à l'Allemagne et à l'Autriche-Hongrie, le père revient au pays,

couplant rapidement tous les liens avec sa famille qui le croit mort à la guerre ; à Bucarest, il obtient le divorce et se remarie.

Restés à Paris, Ionesco, son frère et sa jeune sœur Marilina sont élevés par leur mère qui les fait vivre grâce à des travaux occasionnels et à l'aide de leur famille française. Eugène est placé dans un foyer d'enfants où règnent les brimades et auquel il ne peut s'habituer. Aussi, de 1917 à 1919, sa sœur et lui, âgé alors de huit ans, sont confiés à une famille de paysans de La Chapelle-Anthenaise, un village proche de Laval (Mayenne).

Évoquant cette période, restée dans son souvenir comme un temps très heureux, dans son discours de réception à l'Académie du Maine le 8 mai 1965, il dit qu'il y était « né à la vie du cœur et à celle de l'esprit, là où j'apprends ce qu'était la grande communauté humaine, proche et lointaine, temporelle et extra-temporelle, visible et invisible. »

En 1925, le frère et la sœur retournent chez leur père à Bucarest, où ils apprennent le roumain. Leur père a obtenu leur garde, mais ils ne trouvent aucune sympathie chez leur belle-mère restée sans enfant. En 1926, Eugène se fâche avec son père, apparemment très autoritaire, et qui n'a que du mépris pour l'intérêt que son fils porte à la littérature : il aurait voulu en faire un ingénieur. Ionesco entretient une relation exécrable avec

La vérité ne se trouve d'ailleurs pas
dans les livres, mais dans la vie.

Eugène Ionesco

www.citation-celebre.com

ce père magistrat, opportuniste et tyrannique, qui se rangera tout au long de sa vie du côté du pouvoir, adhérant successivement aux dictatures carliste, au fasciste puis au communiste. Ionesco n'acceptera jamais le manque d'amour et le rejet de son père.

Il retourne chez sa mère, revenue elle aussi en Roumanie, et trouve un poste à la banque d'État roumaine. En 1928, il commence des études de français à Bucarest et fait la connaissance d'Émile Michel Cioran et de Mircea Eliade, ainsi que de sa future épouse, Rodica Burileanu (1910-2004), une étudiante en philosophie et en droit appartenant à une famille de la bourgeoisie bucarestoise. Parallèlement, il lit et écrit beaucoup de poésies, de romans et de critiques littéraires en roumain. Après avoir terminé ses études en 1934, il enseigne le français dans différentes écoles et dans d'autres lieux de formation, puis se marie en 1936.

Dans l'étude qu'elle consacre à la jeunesse littéraire d'Eugène Ionesco, Ecaterina Cleynen-Serghiev conclut « La carrière roumaine du futur académicien n'a pas été un échec. Le critique n'a pas été ignoré, les contradictions de ses articles et de son livre [Non] ont été relevées, mais aussi l'intelligence, l'humour et le caractère attachant du critique. « Le livre de cet enfant terrible qu'est Eugen Ionescu — notait un critique le 28 mai 1934 dans son Journal — est écrit avec clairvoyance, avec du nerf, de la verve et de l'audace, qui conviennent bien — et sont même à désirer — dans la pratique des jeunes » écrivait Sașa Pană dans son livre *Născut în '02* [« Né en 1902 »], Bucarest, 1973, p. 469) »

Les années difficiles avant, pendant et après la guerre

En 1938, Ionesco reçoit de l'institut de français à Bucarest une bourse afin de préparer une thèse de doctorat sur les thèmes du péché et de la mort dans la poésie moderne depuis Baudelaire, ce qui lui permet d'échapper à l'atmosphère étouffante d'une Roumanie carliste qu'il supporte mal. De Paris, il fournit des informations aux revues roumaines sur les événements littéraires de la capitale.

Après la défaite de la France lors de la guerre-éclair (la Blitzkrieg) de mai-juin 1940, lui et son épouse rentrent en Roumanie. Ressortissant roumain, Ionesco doit passer le conseil de révision, mais n'est pas incorporé dans l'armée.

L'alliance de la Roumanie fasciste avec l'Allemagne nazie (octobre 1940) et son entrée en guerre (juin 1941) contre l'Union soviétique (qui avait occupé une partie de la Roumanie en juin 1940), placent la Roumanie dans le même camp que la France du régime Pétain : cela permet à Ionesco d'obtenir, en mai 1942, un poste d'attaché de presse à l'ambassade de Roumanie en France, à Vichy. C'est à Vichy que naît son unique enfant Marie-France le 26 août 1944. La famille Ionesco ne quittera plus la France, après avoir vécu un temps à Marseille, puis à Paris. À la Libération, la France gaulliste et la Roumanie communiste (depuis le 6 mars 1945) ne sont plus dans le même camp politique et Ionesco perd son poste d'attaché : le couple connaît alors une période de grande gêne financière et Ionesco, encouragé par Jean Paulhan, entre comme correcteur au service d'une maison parisienne d'édition juridique, jusqu'en 1955.

La lente ascension

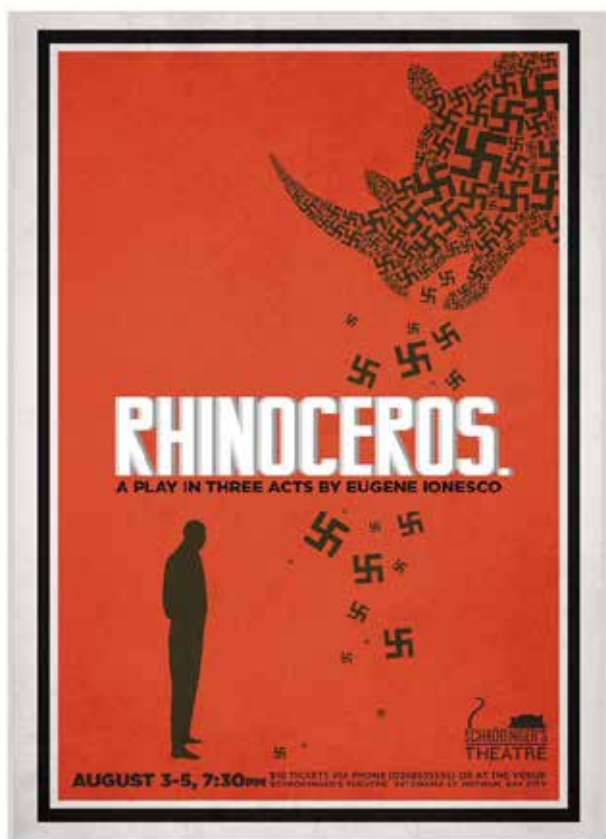
En 1947, inspiré par les phrases d'exercices de L'Anglais sans peine de la méthode Assimil, Ionesco conçoit sa première pièce *La Cantatrice chauve*, qui est jouée en 1950 et à défaut d'attirer immédiatement le public, retient l'attention de plusieurs critiques, du Collège de 'Pataphysique, et de plusieurs amateurs de littérature, comme ses amis, le couple Monica Lovinescu et Virgil Ierunca. En 1950, il obtient la nationalité française. Il **continue** d'écrire des pièces, comme *La Leçon* (représentée en 1951) et *Jacques ou la soumission* qui font de lui un auteur de théâtre français à part entière et un des dramaturges les plus importants du théâtre de l'absurde — même s'il ne cessera de réfuter ce terme, trop réducteur à ses yeux.

En 1951, suivent *Les Chaises*, *Le Maître* et *L'avenir est dans les œufs*. En 1952 il a l'idée de *Victimes du devoir*, l'une de ses pièces les plus autobiographiques. La même année voit la reprise de *La Cantatrice chauve* et de *La Leçon*.

1953 est l'année de la reconnaissance : Victimes du devoir est représentée pour la première fois, accompagnée d'une série de sept sketches, et reçoit un accueil favorable. Le premier recueil en un volume de ses pièces est imprimé. Ionesco rédige encore Amédée ou Comment s'en débarrasser et Le Nouveau Locataire.

Eugène Ionesco est alors reconnu comme un auteur jouant spirituellement avec l'absurde et parvient presque à vivre de ses pièces. En 1954, il écrit Le Tableau et le récit Oriflamme, et il fait à Heidelberg son premier voyage de conférences à l'étranger. En 1955 il rédige L'Impromptu de l'Alma et voit jouer pour la première fois une de ses pièces à l'étranger (Le Nouveau Locataire). En 1957, il devient Satrape du Collège de 'Pataphysique. La Cantatrice chauve et La Leçon reçoivent une nouvelle mise en scène au petit théâtre de la Huchette à Paris ; elles figurent depuis lors sans interruption au programme de cette salle.

Les années à succès de Eugène Ionesco

En automne 1959, paraît chez Gallimard Rhinocéros, nouvelle pièce dans laquelle Ionesco manifeste son effroi devant toutes les formes de totalitarisme : cette pièce (Rhinocéros) reprend, avec de légères modifications, l'action et les

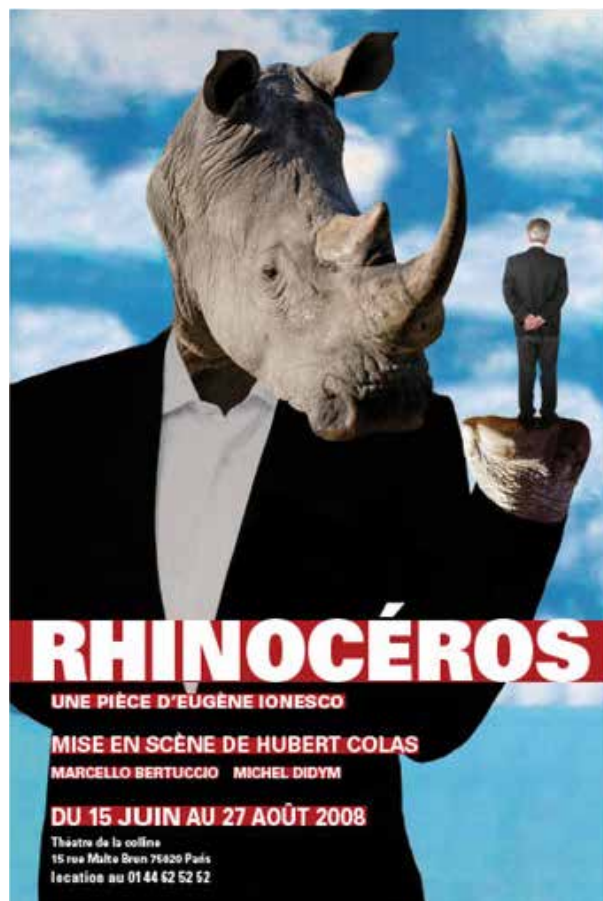
personnages de la nouvelle de même nom qui avait été écrite antérieurement (la nouvelle en question sera ultérieurement incorporée (1962) au recueil La Photo du colonel).

La pièce est représentée pour la première fois dans une traduction allemande le 6 novembre 1959 au Schauspielhaus de Düsseldorf, où le public acclame la critique du nazisme.

La pièce est créée dans sa version française à Paris à l'Odéon-Théâtre de France le 22 janvier 1960 dans une mise en scène de Jean-Louis Barrault et des décors de Jacques Noël : pour Ionesco, c'est la consécration.

En avril 1960, Rhinocéros est monté à Londres au Royal Court Theatre dans une mise en scène d'Orson Welles avec Laurence Olivier dans le rôle de Bérenger.

En 1961-1962, naît Le roi se meurt, une

réflexion sur la mort ; en 1962, c'est Délire à deux et Le Piéton de l'air (d'après la nouvelle, cf. le recueil La Photo du colonel).

En 1962 également, paraît sous le titre Notes et contre-notes une collection d'articles et de conférences de Ionesco sur son théâtre. En 1964, Düsseldorf est une fois de plus témoin d'une première de Ionesco : La Soif et la faim (en).

Pour la première fois la même année, une de ses pièces, *Rhinocéros* est mise en scène dans son pays natal, la Roumanie.

Les dernières décennies d'Eugène Ionesco

Un peu malgré lui, Ionesco entrait maintenant dans le personnage de l'écrivain établi, invité à des conférences, comblé des prix et d'honneurs et accédait en 1970 à l'Académie française, élu au fauteuil de Jean Paulhan, qui avait été l'un de ses plus précieux soutiens durant les années 1950. Dans la dernière partie de sa vie, il s'essaya également au genre romanesque et termina en 1973 *Le Solitaire*, où un personnage à la fois marginal et insignifiant passe en revue son passé vide de sens et son présent.

Comme dramaturge, Eugène Ionesco transforme en pièce le roman *Ce formidable bordel !* (1973). Dans cette pièce, il fait jouer au personnage principal un rôle tout à fait passif, presque muet et tout de même impressionnant. Comme la pièce ne se prive pas de jeter des sarcasmes sur les soixante-huitards, ceux-ci le traitent d'auteur fascisant, lui qui avait été longtemps considéré comme le porte-parole d'une critique radicale de la société moderne.

En 1975, il donne sa dernière pièce, *L'Homme aux valises*. Après quoi Ionesco campe sur sa position d'auteur de théâtre reconnu,

jouissant d'une gloire incontestée, et se tourne davantage vers d'autres genres, en particulier l'autobiographie.

En 1978, il apporte son soutien aux militants du Groupe union défense (GUD), non pour leur idéologie, mais parce qu'il estimait absurdes les poursuites contre eux⁶. Mais cela, ajouté à sa dénonciation des crimes des régimes communistes et de l'aveuglement des intellectuels admirateurs de ces régimes, commence à lui donner une réputation sulfureuse d'homme d'extrême droite, qu'il partage d'ailleurs avec une grande part de sa génération. Cette réputation s'accroît en février 1989, lorsqu'il ouvre la session publique organisée par le Parlement européen au sujet des violations des droits de l'homme commises par le régime communiste roumain.

Dans les dernières décennies de sa vie, malgré la chute du rideau de fer et l'ouverture des archives, les victimes des régimes dits communistes et les compromissions des intellectuels roumains ou occidentaux avec ces dictatures ne trouvent guère d'écho dans la mémoire collective, alors que la moindre compromission des intellectuels roumains avec l'extrême droite est dénoncée avec vigilance. De plus, sa santé se dégrade : Eugène Ionesco sombre alors dans la dépression et utilise la peinture comme thérapie. Il meurt à Paris, à l'âge de 84 ans, et est enterré au cimetière du Montparnasse. Malgré tout, Ionesco est non seulement « roi sans couronne » du théâtre de l'absurde, mais il est aussi considéré comme l'un des grands dramaturges français du xxe siècle.

Le « grand écrivain »

Eugène Ionesco est un de ces rares auteurs à avoir été reconnu de son vivant comme

un « classique ». Il a ainsi connu une renommée internationale fulgurante, d'abord au Royaume-Uni, où il a suscité de nouvelles polémiques avec le critique dramatique Kenneth Tynan (en). Ses pièces ont en outre connu un succès populaire jamais démenti, qui les a conduites des petites salles du Quartier latin (les Noctambules, le Poche, la Huchette) où il a fait ses débuts, aux grandes scènes parisiennes (le Théâtre de l'Odéon, le Studio des Champs-Élysées, la Comédie-Française). Ce succès public a été enfin confirmé par une reconnaissance institutionnelle : élection à l'Académie française, mais aussi prix T.S. Elliot-Ingersoll à Chicago. Dramaturge, essayiste, romancier, conférencier qui se fait remarquer par son engagement politique, Ionesco devient, avec *Rhinocéros*, *Le roi se meurt*, *La Soif et la Faim*, *Jeux de massacre* et *Macbett*, série de grandes pièces tragiques, un écrivain occupant une place essentielle dans la littérature mondiale.

Œuvre de Eugène Ionesco

Eugène Ionesco est considéré, avec l'Irlandais Samuel Beckett, comme le père du théâtre de l'absurde, pour lequel il faut « sur un texte burlesque un jeu dramatique ; sur un texte dramatique, un jeu burlesque ». Au-delà du ridicule des situations les plus banales, le théâtre de Eugène Ionesco représente de façon palpable la solitude de l'homme et l'insignifiance de son existence. Il refusait cependant lui-même la catégorisation de ses œuvres sous la dénomination de théâtre de l'Absurde. « Je préfère à l'expression absurde celle d'insolite. » Il voit dans ce dernier terme un caractère d'effroi et d'émerveillement face à l'étrangeté du monde alors que l'absurde serait synonyme de non-sens, d'incompréhension. « Ce n'est pas parce qu'on ne comprend pas une chose qu'elle est absurde » résume son biographe André Le Gall.

Maitre Renard alias Gilbert Tharel avec le précieux concours notamment de Wikipedia.

Le génial Michel Bouquet dans Le Roi se meurt

ESEU

EUGÈNE IONESCO ȘI LIMBAJUL SĂU PICTURAL

„Duhul seriozității este plictisitor...”
 „O, glasul meu prea mic, / la voi cum să-l ridic?”
 (Eugène Ionesco)

► Livia CIUPERCĂ

Pentru Eugène Ionesco, desenul este precum un joc. Un joc nonfigurativ, iar ceea ce i se cere privitorului, așa cum – de altfel – recomanda și regizorul care (în anul 1952) urma să monteze piesa *Scaunele*, ar fi să te lași „modelat” imaginii, să te „supui” vizualului, pentru „a nu-i micșora efectele”. În viziunea marelui dramaturg, desenul devine și-o stare terapeutică. O mărturisește însuși artistul: „mă apuc de alte desene, *terapia mea*”. Acest exercițiu îl ajută să gândească: „și gândesc, gândesc, aș vrea să nu gândesc decât desen”. Acest „alt limbaj” e benefic artistului, dramaturgului, omului Eugène Ionesco. Iată, spre exemplu, Regele înconjurat de sfetnicii săi! (desenul de la pagina 29) La ce gândește? Disproporția ochilor săi trădează concentrarea. Parcă-s niște cuburi neregulate, precum destinul. Privesc ei la pătrat? În mod cert, acest Rege înschițat și întușat nu vrea s-audă nici pe doctorul, nici pe Marguerite, pe nimeni din suita sa (*Regele moare*), că și-a pierdut energia, și autoritatea, și... va muri. Regele din desenul-portret meditează la Eternitate? Să fie aceasta o călătorie într-un Dincolo sau Nicăieri? Un Acolo, unde durerea, grijile și relele prezentului... vor fi estompate?! Sau poate caută cumva o soluție? Oricum, reținem: privirea, deși piezișă, este spre un înainte, îndrăzneț! Și cu urechile-pâlnie, așa, ca să ne-amintim și de Urmuz, firește! Interesantă schiță-portret!

Chipul regal (de la pagina 29), precum și „încercarea de compoziție decorativă, semiabstractă, semifigurativă” (de la pagina 52) creează o iluzie optică, un joc de lumini și umbre obținut prin monocromia alb-negru, amintindu-ne, cumva, de Bridget Riley ¹.

În fapt, „Orice piesă este pentru mine o aventură, o vânătoare, descoperirea unui univers care mi se dezvăluie pas cu pas și a cărui prezență mă uimește în primul rând pe mine...”, spune personajul Ionesco, din piesa *Improvizație la Alma*. Prin toate aceste desene (prezente în volumul *Albul*

și *negru*, Ed. Humanitas, 2011) ² putem reconstitui lăuntricul contorsionat al omului, frământat de-atâtea „vise,, dorințe, angoase, obsesii...”, toate, „moșteniri ancestrale”.

Impresionează nu desenele în sine, ci sinceritatea mărturisirilor: „desenând, încerc sau mă străduiesc să-mi eliberez mintea de tot ce-o stânjenește, de toate grijile, de toate deșertăciunile”. Omul are o singură dorință: să lase mâna să gândească. Ceea ce se va materializa, vor fi niște preludii, preludii ale unor soluții, stări prezente, urmate de alte stări prezente – Râsul. Un râs firesc, râsul celor păsuți de moarte, râsul credinței sau al necredinței ³.

Privind ca-ntr-o oglindă schițele sale (prezente în ediția românească, Humanitas, 2011), te poți simți, posibil, asemeni lui Bartholomeus I: „ființă-în-joc-în-afara-jocului” (*Improvizație la Alma*), ființă aflată-ntre două universuri, cea de aici, „deopotrivă și în lumea de dincolo”.

Și ce poate fi mai emoționant decât această dezlegare de mister? „Eu însumi sunt, poate, un necredincios plin de credință. Credința necredinței, nădejdea deznădejzii”. Și care ar fi soluția? „Desacralizarea” sau mărturisirea, cu emoție: „Doamne, ridică-mă, / Și fă-mă fericit” (*Ruga*).

Omul și creatorul Ionesco nu poate ignora o realitate: „Divinul se ascunde în adâncul absolut al ființei noastre”, „adâncul absolut al lumii”. „Neașteptatul”, „Nesperatul” ⁴. Și-atunci, „când desenez, sunt realist”, iar „simplele elemente de desen” devin „ființe”.

Subtilitatea unor schematizări, premergătoare materializării unei prezumtive picturi, eventual, un avant-art. Uneori, artistul își consideră schițele niște „monștri”, niște „caraghioși”, chipuri „diforme”, „caricaturale”, „invenții copilărești”. Lor li se-alătură și-acel „copac al răului” (desenul de la pagina 22). Schițări ale ludicului, dar de o subtilă sinceritate. Și-n acest context, parcă-am fredona un cântec: „Peste apă, peste lut, / Cine oare l-a văzut? / A sărit

din stea în stea / Nu-l mai prinde nimenea. / Frați îl caută plângând / Și cu glasul și în gând / Alb acum el șade sus / În grădină, la Iisus?" (*Elegii pentru ființe mici*).

Privindu-le cu detașare, toate desenele din acest volum pot fi percepute drept străfulgerări de vis. Îmbălsămări monocrome. Vizualizări ireale – și totuși – purtătoare de mesaj.

În fond, un desen poate fi o poezie. O fărâmă de vis ludic. O (re)trăire, o „viziune subiectivă” (*Căutarea intermitentă*). Sau o scară de valori. Știm prea bine că dramaturgul a fost preocupat de tema morții. „Nu moare cu adevărat în noi decât ceea ce nu e Sacru”. De aceea consideră nevoia de „sacralizare”, în tonalitățile formulate de Georges Bernanos (1888-1948), în *Jurnalul unui preot de țară*, gândind la balansul omului între „păcat și har”.

Eugène Ionesco se-ntreabă și ne-ntreabă: „De ce suntem făcuți să nu înțelegem” (*Sub semnul întrebării*) că moartea este „zidul dincolo de care nu putem trece” (*Căutarea intermitentă*), că în această „împărăție”, „zorii și amurgul se întâlnesc”, că acesta este tărâmul care „se întinde de dincolo de cuprinsul oceanelor, de dincolo de oceanele care înghit oceanele...” (*Regele moare*), precum o „respirație a neclintirii” (după cum afirmă Georg Trakl)?!

Unele dintre desenele lui Eugène Ionesco reprezintă abstractizări ale ființei umane, care se doresc spirituale, pentru că trimit la protagoniștii dramaturgiei sale, firește, dar reflectate într-o altă formă elegiacă. Cu penelul, el dăruiește fiecărei creații plastice unduire înlăcrimate: „pentru fiecare piatră”, „pentru fiecare pom”, „pentru fiecare stea” și – „pentru Ideal...” (*Elegie*).

Caruselul imaginat de Eugène Ionesco se prezintă sub forma unui cerc. Pe fond negru. Un cerc aproape perfect. Înconjurat, precum Jupiter, de un inel. Și-n jurul lui, într-o rotație – dans lugubru, pare-se, distingem contururi figurative, reprezentări umanoide – fie cu aripi, fie cu-o mână cange. Câte o proiecție capilară triunghiulară sau ceva apropiat de viziunea extraterestrilor. Omul-melc. Omul-floare. Pomul-pom al vieții. Dar din acest carusel al vieții sau, posibil, al morții, nu putea lipsi însuși Ionesco – schițare abstractizată, prin imprimarea inițialelor (desenul de la pagina 35). Caruselul-cerc ne-amintește de replica d-lui Smith (*Cântăreața cheală*): „Luați un cerc, mângâiați-l și va deveni vicios!”

Dacă drama e comică, comicul nu poate fi decât absurd. Și-această plăcere se reflectă în jocul scenic. Spre exemplu, preferința de a „îneca

comicul în tragic” (*Victimile datoriei*), iar dramaticul în comic (*Lecția*).

Un transfer inteligent. Viziunea plastică față-n față cu cea vizual-scenică. Câteva dintre desene o confirmă: *Monstrul negru* (imortalizat în mai multe ipostaze), un Rege (cu însemne ale coroanei care seamănă mai mult cu niște coarne) și-ai lui sfetnici, uniți de el, aproape ombilical, câțiva cheflii nătângi (o compoziție „semiabstractă”, „chipuri negre răsturnate”) etc.

Interesant este *Copacul* cu ramurile înfrunzite și generos deschise, pe centru, pentru a lăsa spre vizibilitate un chip triunghiular, cu „nas alb”. O falsă hidoșenie care ne-amintește de „maestrul fără cap”, „fantoșa fără cap”, atât de adulat de Vestitorii și de Îndrăgostiții, din drama *Maestrul*.

Un element de originalitate în această compoziție este impresia de „desen animat” care „se încarcă de semnificații sub creionul lui Ionesco”, concluzionează coordonatorii ediției. Iată cum desenele sale devin adevărate experimente vizuale, care au darul de a înlocui întrucâtva învăluitoarele replici-jocuri de cuvinte, cu personaje-figurine, schematic, vizualizați prin contururi comune, și totuși distincte, prin comparație cu Dupont, Durand și Martin – îmbrăcați la fel sau cu Nostima Doamnă, din *Scenă în patru*. „Replicile-ecou” și încrustațiile picturale transpar în perfectă similitudine. Aceasta este „lecția” dramaturgului și pictorului Eugène Ionesco.

Imaginația artistului e bogată, diversificată, și ne surprinde plăcut. O imagistică plină de sensuri abstract-filosofice, precum: copacul „văduv și orfan”, adumbrind pământul, în revărsări generoase de încrustații întușate – repaos arborescent sau trunchiul unui arbore înfrunzit, cu brațe deschise, generos, iluminând două valve ale inimii, totul sub protecția binecuvântată a „cruții sfântului Anton”. Vizualul se-mbrățișează accesoriat, ca un „soi de vârtej al vidului”, printr-o foarte cunoscută replică ionesciană: „Majestate, soția mea și cu mine nu mai așteptăm nimic de la viață. Existența noastră se poate încheia în această apoteoză...” (*Scaunele*).

Copacul este vizualizat în mai multe ipostaze, precum un *catarg al răului* (desenul de la pagina 54), „care-și împrăștie făpturile”, apoi (în desenul de la pagina 58), însăgetat înspre magma străbună, înspre origini, prin câteva schematizări, pentru unele ramuri. Incitantă este viziunea copacului (de la paginile 64-65) cu ramuri-tușe îngroșate îndreptate învolt înspre huma care l-a/ne-a creat, amintindu-ne și de finalul sonetului lui Ion Barbu: „În toamna lui, copacul se-nclină către glie”.

Ce e drept, artistul Ionesco ține să precizeze că arborele se simte abandonat. V-amințiți de povestea lui Shel Silverstein? Și copacul lui Ionesco, precum copacul din povestirea lui Silverstein, asemenea, pregătiți „a aștepta de-a pururi” (posibil) întoarcerea ființei dragi.

Dacă Ionesco ține să precizeze că al său arbore este „demn în tristețea” lui (p. 63), arborele lui Silverstein, rămas doar un ciot, este – pe veci – dezamăgit.

Amândurora le recunoaștem însă un suflet suferind, iar morala (rostită de același Silverstein): „Iubirea vorbește limbajul dăruirii”.

Un alt *Copac negru* (de la pagina 66) este reprezentat printr-un trunchi gros, aproape perfect vertical, cu brațe care sprijină doar capete – niște „fantasme” (recunoaște creatorul), înfățișări bizare ale Binelui și ale Răului. Din noi, firește! Hidoșenia acestora stârnește râsul. Însă la Ionesco, râsul este al acelora „pășuiți de moarte”. Posibil, un râs al „credinței” sau al „necredinței” (un râs „diabolic”, posibil, „strident”). Depinde din ce unghi privim sau la care dintre personajele sale face trimitere creatorul.

În mod cert, scriitorul-artist Eugène Ionesco și-a dorit ca aceste desene să compună povestea unui moment de „uitare” de sine, atât de necesar pentru propriul „echilibru”, într-un loc pitoresc din Elveția, la Saint-Gall, și-anume, într-un spațiu special închiriat (Atelierul Galeriei Im Erker, Sankt Gallen) pentru a-și îndeplini un vis.

Povestea acestor desene (realizate în vara anului 1980) merită a fi însoțite de povestea unui încântător oraș medieval, în care tronează abația benedictină de secol al VII-lea.

Desenele lui Eugène Ionesco devin adevărate „fărâme” de vis monocrom. O demonstrație inteligentă privind similitudinile ce se pot crea între cele două limbaje artistice: literatura și pictura.

Note și bibliografie: 1. Pictorul Bridget Riley, reprezentativ pentru arta optică // 2. Dar și acelea care însoțesc, spre exemplu, volumul: Marie-France Ionesco – *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco*. Ed. Humanitas, 2003 // 3-4. Eugène Ionesco – *Albul și negrul*. Ed. Humanitas, București, 2011, p. 17, 18

Henri Matisse, *Melcul*

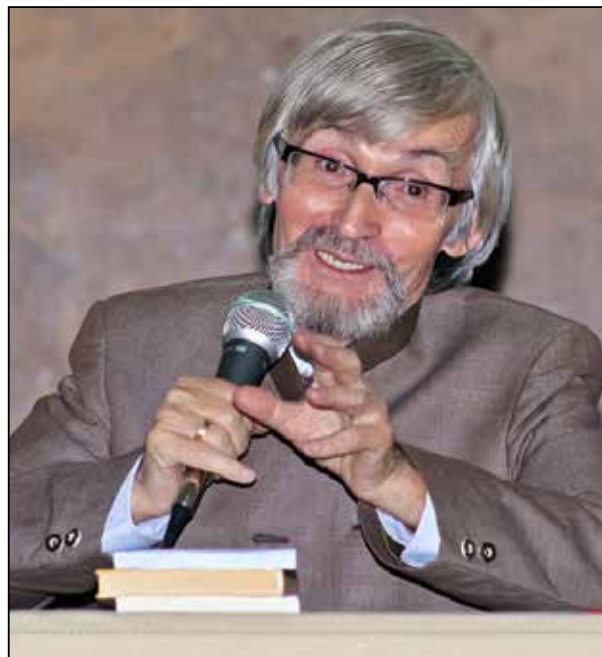

RECITIRI

VASILE ANDRU, UN ISIHAST ITINERANT (II)

► Adrian Dinu RACHIERU

Pentru cerebralul Vasile Andru (1942-2016), testând variate forme de dicțiune epică, experimentalismul a fost doar un mijloc pentru a ajunge la acel „cifru personal” al rostirii. „Prozator de propoziții”, cum minimalizator s-a repetat, el, cu *silă de invenție*, a încercat să nu „decadă” în ficțiune, oferindu-ne, în decupaj cinematografic, o succesiune de scene, dincolo de zarva existențială; o tămăduire sofronică, documentând despre sine, țintind, însă, sensul global. Fiindcă scrisul, răpindu-i „orele esențiale”, „e un jaf pe seama trăitului”, spunea. Iar realul, deopotrivă, „temut și căutat cu sete”, revigora o proză saturată de tehnicism, sedusă de un obositor limbaj diegetic, comentând parazit *textul ce se scrie*. Al. Protopopescu, reamintim, îl includea pe lista *pre-textualiștilor*, în timp ce Gh. Crăciun vedea în Andru „un desantist adevărat”. Vasile Andru însuși, acceptând textualismul drept „o eroare fertilă”, recunoștea că noua paradigmă „a încălzit sângele prozei”. Ca redactor la *Viața Românească* a sprijinit tipărirea unor „texte de avangardă”, dar, modest, și-a rezervat rolul de „compars”, ca fidel tovarăș de drum. Nu prelungim aici o discuție oțioasă. Cert, Vasile Andru nu putea îmbrățișa febricitant o orientare împinsă spre ludus, acuzând presiunea ironică, de vreme ce interesul său privea „curenții de adâncime”. Altfel spus, nu realitatea, ci existența (ceea ce poate deveni omul) îl pasiona, urmând – poate – recomandările unui Milan Kundera (*L'art du roman*, 1986), cercetând câmpul posibilităților omenești. Totuși, un *maximum de real*, esențializat, ca tâlcuitor al lumii, conjugând accesul la real cu progresia psihică și înțelegând integralismul prin râvna spre cosmicitate. Or, „transportul” lumii în text, distanța dintre trăire și codificarea trăitului îl obliga să se consacre *experimentului existențial*. Viul, recunoaște prozatorul, își schimbă neconținut numele; fondul enigmatic al omului poate fi împins spre „îmbunătățire”, dobândind seninătatea, o viață plină, „sporitoare”. În fine, chiar prozatorul-tămăduitor trăia între două existențe: scrisul (la vedere) și aspirația sapiențială (tăinuită), cultivând o practică a liniștii, ieșind din rătăcire prin îngrijirea sufletului. Inevitabil, va face trecerea de la *calofilie*

la *filocalie*, atent la eficiența rostirii, chiar dacă *scri-surile*, preciza, vădesc o „continuitate de ansamblu”. Scrisul rămâne, totuși, o „secreție a orgoliului”; încât, ieșind din „iarna filologică”, Andru râvnea practica liniștii, spiritualizarea vieții, înțelegând definitiv scrisul ca *însoțitor de drum*. Acceptând că epuizarea, „închiderea” unei teme este imposibilă, importantă rămânând doar făptuirea. Sau, altfel spus, văzând în carte „sărbătoarea unei revelații” ori, dimpotrivă, „mormântul” ei. „Ursul budist” (cum își zice) nu își va înfrâna *ispita bună* a scrisului. Ucenicind la propria-i optimizare, slalomând printre capcanele epocii, vrea și are o relație prietenoasă cu timpul. „Lucrarea liniștii” pe cale spirituală (*hesychia*) îl întărește; gena fericirii și fericirea „dobândită”, maturizarea afectivă (autocontrolul), travaliul cu sine însuși pregătesc saltul la Duh. Încât *endorfina scrisului* îi dă ghes, împăcându-se cu isihia, încercând a câștiga întregul ființei, dobândind, prin „meșteșug”, liniștea. *Legenda Andru*, de circulație explozivă în anii '90, se leagă și de relansarea isihismului¹, cu insistență optimizatoare, vindecări sacerdotale și *oameni îmbunătățiți*.

Radu Mareș, convins că pe Andru „îl paște legenda”, folosește, în *Ecluză*, o versiune folclorizată, vorbind despre un anume Andricu. Dar fericirea, atrăgea atenția Andru în *Terapia destinului* (1994), nu poate fi o țintă în plin turboconsumerism, stimulând impulsul achizitiv. Adică, precaritatea de a fi. Pornit, „prin fire și ostoire”, pe calea isihiei, a interiorității ascetice, Andru a dovedit *eficiență pastorală*, recunoștea mitropolitul Antonie. Efortul său vizează reconstrucția spirituală. *Viață și semn* (1989) putea fi citită, în pofida fragmentarismului (convergent, de fapt), ca o serie de reverii antropologice, declamând extatismul „participației la Universal”, la scară socio-cosmică. Cartea, „foarte cerută”, s-a bucurat de o atenție specială la Consiliul Culturii, fiind minuțios examinată după ce un exemplar i-a fost înmănat Raisei

Gorbaciova, la acea întâlnire care ține, zicea Andru, de *sincrodestin*. Ca și memorabila frază rostită de soția fostului lider de la Kremlin: „eu am nădejde!”, vizând, desigur, realitățile românești.

Înțelegând proza ca *antropogenie*, Vasile Andru – ca un avva mirean – îi recunoștea și efectul modelator, în sens înalt-pedagogic. Și pentru a oferi textelor un „plus de viață” se insinuează în narațiune, captând propria-i intensitate corporală. Risipind numeroase articole-program, V. Andru pleda pentru dezinhibare și înviore experimentalistă, în sensul *recăștigării ființei*, făcând saltul de la eveniment la conștiință (hristosfera ca stadiu). Adică, sofronizând lumea prin bogăția persoanei.

Om luminos, de un blând nonconformism (recunoștea), cu o barbă de sihastru, înțelegând ispita

singurătății ca fiind „mai adânc înțelegătoare a lumii”, Vasile Andru a trăit cumva în afara vremurilor opresive. A ținut conferințe „de acoperire”, a ocolit rigorile cenzurii, a sfidat interdicțiile, a vorbit despre *arta de a trăi în spațiul românesc*². E drept, unii (precum Alex Ștefănescu) au reacționat alergic la astfel de sfaturi „de îmbunătățire a vieții” prin putere meditativă. Deasupra silniciilor vremii, Andru și-a urmat tenace, neabătut, calea, încercând, o „inginerie psiho-somatică prin cuvânt”, ca în *Psihoterapie isihastă* (2000), sperând iluminarea. Eseurile sale sapiențiale, numeroasele interviuri și mărturii (unele, adunate în *Geografia sacră și profană a vieții*, 2015), vor să ne aducă claritatea, să ne îndemne a ne bucura de existență, să ne facă să înțelegem că fericirea nu depinde de lucruri exterioare. Fiindcă fericirea are „culoarea lăuntrului nostru”, repeta el neobosit, corectând, prin îmbunătățirea atitudinii mentale, ideea de soartă (în sens fatalist) și la nivelul neamului; desigur, prin „reciclarea defectelor”, folosind filosofia seninătății (pe bază mioritică) și „temporizarea neantului” și, mai ales, prin implicarea *vestitorilor*, adică a „propulsorilor”, cei care – prin intensitate, tenacitate și pozitivitate – vor anunța și vor împlini marile proiecte. Aici, observăm, Andru contrazice *nihilismul radios* al lui Cioran.

Cel care, în 1955, elev la Baineț, a început cu poezie (în *Scânteia pionierului*), „clasicizat” acolo prin Societatea culturală care îi poartă numele, recidivând sub pseudonim (V. Alinescu) în perioada rădăuțeană, ține de o promoție fărâmițată, decentă ca indice cultural, „nerealizată”, însă, spunea prin 1988. După o „haltă” profesorală suceveană, întrerupându-și cariera universitară, în mediul de rezonanță al promoției sale, Vasile Andru încerca, prin „zguduirea minții”, *altceva* în peisajul nostru epic. Prin holism, recuperând sacrul, vrea *un alt real*, articulându-se perspectivei cosmoteandrice. Aduce proza, ne anunța orgolios, în faza „post-școlarizării” (vezi *Caiete critice*, 1986), identificând câteva nivele valorice, captând ecourile sofroliminale și punând la lucru N-400, cu „răsunet în om”, diferențiindu-se – evident – de comilonii cronologici (cf. Monica Spiridon). Până la acel pas, să reamintim că *Mirele* (1975), folosind material etnografic și modulații gregoriene aducea la lumină *un rest* dintr-o lume ancestrală. Ca *etno-roman*, *Mirele*, deși „pare bucovinean”, fructifică ritualul (nunta postumă) ca „act împărtășit” și se vrea un simbol al „drumului omului”, explorând *biblioteca ancestrală* / memoria arhetipală. Și *Noaptea împăratului* (1979, 1993), deși – aparent – o reconstituire istorică, ne aruncă „dincolo de Istorie”, fiind un roman al genezei. Epopeea *De bello Dacico*, „replică” la opusul cesarian, incluzând și *Corabia celor o sută de furtuni* se baza pe o temeinică documentare în

Biblioteca vaticană, recuperând – în imaginar – jurnalul pierdut al lui Traian. Paradoxal, ca roman al puterii, rescriind Jurnalul de campanie al împăratului, el nu mizează pe acțiune. Noaptea lui Traian, la casa pretoriană, pe pământul dacic vestește o întemeiere. Și denunță, cu finețe psihologică și filtru reflexiv, folosind un limbaj actualizat (indicativul prezent) și desacralizat, deloc respectuos la adresa convențiilor (nota Al. Protopopescu), minciuna ca marfă. Traian, glăsuiește un veteran din garda pretoriană, „a închis gura delatorilor”, alungând „petele de frică”. Sub disprețul Plotinei (soția), deplângând năravul poezilor Romei (care „nu știu decât să tămâieze”), Traian a pedepsit pâra. Cum vedem azi, fără a stârpi sămânța zeloșilor osanalisti. Dar acest analitism „evanescent”, au precizat prompt comentatorii, se fixează în simbolic și, deopotrivă, în proximitate.

Acel „pas mare peste Dunăre”, încercând încurcatele drumuri spre Tibiscum, însemna lupta cu necunoscutul, străjuind nestatornicele hotare ale Imperiului. Traian, deloc meșter în „cioplirea frazelor”, folosind notațiile bătrânului pacifist Dion, pregătea *marele asalt*. Iar scribul urma a încrusta întâmplările pe plăcuțele cerate, notând, după dictare, înaintarea lui Maximus, înfruntând ziduri muntoase și neguri hiperboreene. Făcut din „os călătorit”, provincialul Traian, oștean slujind destinul latinității, ca fiu adoptiv al lui Nerva, pregătea *un mare proiect*; „nu-i treaba mea scrisul”, va spune împăratul-oștean. Lui Traian îi era dată *fapta*; așteptând înțeleștarea cea mare, chiar dacă mergea greu „cartea dacică”, Traian știe că istoria unei cuceriri, dincolo de zelul scribilor, dincolo de „minciunile literare” este importantă „prin ceea ce rămâne și rodește”. Urmând pilda lui Caesar, cu *De bello Gallico*, examinând forfota taberei, recapitulând ziua scursă, el nu poate accepta sfaturile lui Dion Chrysostomus, cel potrivit războiului. Natura cere starea de pace, dar Cezarul, visând cârmuirea lumii, venit să pună *legi*, știe că a stăpâni este mai complicat decât a învinge. Sadovenian pe alocuri, aducând la rampă tămăduitori sihaștri și medici-magi, ieșiți din „ascunzișuri onirice”, romanul lui Andru, prin vocea lui Traian, o minte rectilinie, respinge miraculosul. Totuși, prima noapte dacică, în casa pretoriană, ne dezvăluie un Traian patetic, în conflict cu *realismul latin*. Tâlcuirile lui Aburianus, curcubeul ivit în toiul nopții, îl neliniștesc. Dar Jurnalul de campanie (*Bellum Dacicum*) impune o altă concluzie: nu aurul e important, ci *fapta minții* care va rodi în semințiile supuse, asigurând durata latinității! Deși, peste timp, un D. Drăghicescu va spune că poporul român este „un orfan daco-roman”.

În fine, *Turnul* (1985) poate fi citit, dincolo de proiecția falică, și ca roman de dragoste,

protagonistul Vasile (antropolog) recuperând „pe verticală”, regresiv, mesajul speței (o recapitulare a lumii până la tăcerea genetică, adică „tunetul primordial”: *clipa zero*). Tehnica „abruptului epic”, practică cu sânge, anulează discursivitatea acestui roman „neobișnuit”, cum s-a spus. Fiindcă, prin *Turnul*, considerat o carte „trăită”, V. Andru cercetează omul „dinlăuntru său”. Atât Daria (medic), un suflet moale, activând energia datoriei, cât și Eulalia (judecătoare) sunt „sclavele iubirii”, orbitând în jurul unui ins „neășezat” (antropologul), pendulând între bravadă și vulnerabilitate. Dar romanul trimite și spre redacția *Vieții Românești*, turnul de fildes al prozatorului, o „mănăstire benedictină”, spunea. Fiindcă V. Andru și-a impus un stil benedictin. Refugiat în „obștea” redacțională, el trăia *altfel*, repliat aproape în atemporal, deși foarte mobil (intelectualicește), plin de entuziasm, deschis experimentelor narative: de la drama incomunicării (în primele texte) la autoreferențialitate și, prin cărți de inițiere, la optimizare umană, „alunecând”, zicea muștrător Alex Ștefănescu, în ipostaza de „propovăduitor”. Astfel, literatura română, pierzând un scriitor, ar fi câștigat *un predicator*, conchi-dea, inclement, criticul, și el bucovinean, ignorând cu nonșalanță, în Istoria sa, câteva titluri remarcabile (*Păsările cerului*, în primul rând). Laudă în schimb, pe merit, *Muntele Calvarului*, un sumbru roman de sertar (1991, început în 1986), în care Andru dezvoltă un „eseism cazuistic” (cf. Marian Popa), pornind, alături de Dora și la solicitarea ei, o anchetă pentru demascarea făptașilor (un omor pentru bani, la Orăștie). *Dosarul Nistor* dezvăluie, prin tandemul Tricobe / Ghența, tenebrele din om într-un proces obstrucționat, întins pe vreo doi ani, cu intervenții reflexive și implicări simbologice din partea autorului (anchetator explicit), mizând pe „civilizația culpei” și saltul în revelație.

Note:

1. În *Incrementa atque decrementa*, text încredințat revistei *Convorbiri literare* (nr. 10/2016, pp. 30-31), Vasile Andru relatează despre întâlnirile de lucru cu „răvntorii”, în acele „vremi bune”, trecând de la *faza Dalles*, devenită „Schitul alb”, cu public numeros, la retrageri montane, „întinerind” isihasmul.
2. „Împlinit” pe tărâmul unei literaturi cu „insertii sapiențiale”, Vasile Andru, constată Marius Vasileanu (v. *Viața și semnele lui Vasile Andru*, în *Convorbiri literare*, nr. 11/2016) n-a avut vocație de îndrumător (p. 63). Încât, reamintind „micile dispute prietenești” pe această temă, Marius Vasileanu notează că acele cursuri (*oratio mentis*) de popularizare a isihasmului, pe care V. Andru le-a susținut cu tenacitate, l-au expus unor riscuri și ironii, chiar dacă, în viziunea lui Andru, ele ofereau doar „o silabisire”, pregătind terenul pentru ruga isihastă (tainică), nedespărțită de ritualul creștin. Oricum, Vasile Andru, „un model etic de o candoare luminoasă”, cum spunea părintele-poet Constantin Hrehor, a deschis ușa isihasmului pentru mireni...

► Livia CIUPERCĂ

ESEU

DOR

Câtă dreptate are Constantin Noica! „Cuvântul este un arbore”. Cu cât îi cresc mai multe ramuri cu atât devine trainic. Și-un model. Doar dacă ramurile-i cresc însuflețite de valorile teologale și morale împământenite din străbuni.

Despre originea cuvântului „cuvânt” n-avem a ne contrazice. Nu vreau sau nu sunt capabilă să dovedesc un punct de vedere sau un altul?! Vă înșelați, dacă veți pune la îndoială vreo posibilă afirmație a mea. Oricum, mă voi opri doar la o constatare generală. Puteți crede orice. Fără supărare. Ceea ce știu sigur, dar sigur de tot, graiul nostru într-acest spațiu numit în stră-stră-vechime DACIA, a cunoscut un perpetuu dans lingvistic, dar fiecare seminție ce s-a tot perindat pe AICI a însămânțat – ce-a avut de însămânțat – dar băștinașii nu și-au uitat LIMBA, ci doar au șlefuit-o.

Să fim înțeleși, doar au șlefuit-o. Punct.

Așadar, măria sa cuvântul a iubit, a jelit, s-a împlinit sau a dorit; a doinit, a horit, a colindat. Și câte, Doamne, câte!...

Doar ne cunoaștem destul de bine.

Semenul nostru, ROMÂNUL, este un om sensibil.

De ce doinește, horește și colindă? Simplu.

Românul este o ființă frumoasă și foc de simțitoare.

Cât privește cuvântul „dor”, filosoful Constantin Noica îl definește (superb !) drept o „alcătuire nealcătuită, un întreg fără părți”, o „contopire” dintre „durere” și „plăcere”.

A fost pentru noi o mare, plăcută și minunată uimire – această definire.

Ei bine, să reținem, cu peste un secol înaintea acestui distins om de cultură, Alexandru Macedonski, poetul simbolist (așa cum ne place

a-l defini), meditate asupra „radicalului” DOR, considerându-l – „floare sacră”. Acesta a fost, și va rămâne, sentimentul poetului, un „dor zadarnic”. Un „vis, o nălucă... / Rămân cu trista mea nevroză, / Cu dorul meu nespus de ducă / Spre râul blond, spre ziua roză”.

Da, lui Alexandru Macedonski îi datorăm această subtilă explicație. „Dor” este „radicala” de la *dorință*. Poeții – și cei dinaintea lui – și cei de după el –, spune poetul, „au făcut cu dorul un abuz nemărginit, preschimbând în toate felurile înțelesul acestui termen”.

„Dor a ajuns astfel, aci sinonimul *durerei*, aci al *amorului*, și mai niciodată al *dorinței*”. Să fie, în adevăr, cuvântul „dor”, sinonim *durerei*, și mai puțin *dorinței*?! „Argumentele de acest fel intră prea mult în domeniul sofismelor, ca să fie primite definitiv și fără discuțiune”. DOR „ar putea să se întrebuițeze în același timp, cel mult pentru *dorință* și *durere*”, susține poetul („Literaturul”, 1884).

Să exemplificăm? De ce nu ! Metafore, cât cuprinde : „copilă cuprinsă de dor și de taină” (Mihai Eminescu); „mi-e dor de tine, zvelta mea femeie” (Tudor Arghezi); „de dor de tine

văd iarba răsărind” (Nichita Stănescu) etc.

Iată cum ne-a podidit (dar deloc întâmplător) un așa DOR de Alexandru Macedonski cel despre care... încă nu se dorește cuvântat!

Și-au trecut – deja – 165 de ani de la nașterea sa (14 martie 2019).

Și-n acest an, CENTENARUL (24 noiembrie 2020).

Nu-l vrem uitat.

Orice-ar fi.

N-avem dreptul.

► Petruș ANDREI

ESEU

POETUL TUDOR ARGHEZI

Scrisul, „născocit de oameni ca o zămislire din nou a lumii” este un act trudnic, trainic și temeinic, atunci când este creația unor artiști născuți, nu făcuți, și când opera lor este una de artă și nu inginerie de cuvinte, ca în zilele noastre.

„Scriu, mărturisesc poetul Tudor Arghezi, la patruzeci și șapte de ani, și nici azi nu știu cum se începe o pagină după ce am scris zeci de mii, fără să știu nici pe acelea cum le-am scris, și am rămas debutant în perpetuitate, iritat de suficiența arogantă și de atitudinea de omniprezență a majorității confrăților mei.”

Debutând editorial relativ târziu, la patruzeci și șapte de ani, prin volumul „Cuvinte potrivite” (1927), Arghezi devine dintr-odată marele poet de după Eminescu. Asemeni tragicului geniu al poeziei române și universale, Arghezi a scris și el o horățiană „Ars poetica” începând cu această profesiune de credință: „Cât mai sunt pe lume viu/ Nu trăiesc decât când scriu.”

Crezul său artistic poate fi desprins din poeziile sale la o nouă lectură, una de plăcere și nu una determinată de promovarea examenelor universitare.

Și în impresionanta operă lirică argheziană „La început a fost Cuvântul”, prin care au căpătat viață cântecul, descântecul, psalmul, colindul, doina, ruga, inscripția, blestemul...

Frecvența cuvântului sau a cântecului este pilduitoare. „Cuvinte potrivite”, „Cuvânt înainte”, „Cântece cu gura-nchisă”, „Cântec de frunză”, „Cântec de boală”, „Cântec din fluier”, „Cântare omului”, „Cântecul sufletului ș.a.

Prin celebra poezie intitulată „Testament”, Tudor Arghezi reiterează idealul lui Ienăchiță Văcărescu, poetul care lasă urmașilor, prin testament, „Creșterea limbii românești/ Și-a patriei cinstire” și pe cel eminescian, arheul spiritualității românești, care vedea limba română ca pe „un fagure de miere” și numea epoca înaintașilor „zilele de aur a scripturilor române.”

Cartea alcătuită din „Cuvinte potrivite este „hrisovul vostru cel dintâi”, reprezentând o treaptă spre cunoaștere.

Menirea poetului este aceea de a transforma, prin forța cuvântului, omul și lumea în care trăiește. „Din bube, mucegaiuri și noroi/ Iscat-am frumuseți și prețuri noi”. Prin actul creației poetul îmbină „slova de foc”, aceea a inspirației, cu „Slova făurită”, „frământată mii de săptămâni”.

„Cântecul, lumina, taina, unde-ntinsurile albastre” („Caligula”) sunt apanajul celor „căzniți, urâți și goi” iar poetul, „ramura obscură” „ieșită la lumină din pădure”, invocă divinitatea pentru a-i transforma verbul în limbă de flăcări „Trecând ca șerpul când se plimbă”: „O, dă-mi puterea să scufund/ O lume vagă, lăncezândă/ Ca să țâșnească-apoi din fund/ O alta limpede și blândă.” („Rugă de seară”).

„Esențial, spune marele poet, este să nu pieră în sufletul nostru copilul” („Vorbe-n doi”).¹

„Născut în mine, pruncul rămâne-n mine
prunc/ Și sorcova luminii în brațe i-o arunc” (Vânt
de toamnă”)-

Tudor Arghezi a fost toată viața „un debutant
perpetuu”, nepierzându-și niciodată inocența:
„Creion. Fă-te, suflete, copil” „Cântec de-adormit
Mitzura” („Și când totul va fi gata/ S-o muta la ea
și tata”).

Universul liric arghezian este vast: de la
poezia boabei și-a fărâmei la lumea celor care nu
cuvântă dar care ne face morală, apoi la lumea
sordidă dar plină de „Candori”² a dezmoșteniților
soartei din închisorile pictate cu „Flori de mucegai”.

Lumea monahală devine pentru prima dată
în lirica românească izvor de inspirație și de aici
dialogul cu divinitatea. Nici „Peizajele” tragice din
1907 nu sunt uitate pentru a culmina cu sociogonia
argheziană din „Cântare omului”.

De la eminesciana „Țară de dor”, ajungem la
starea actuală a țării: „Drumu-i lung din Jii încoace/
Și cuptorul nu mai coace./ Câtă-i calea, câtu-i
drum,/ Nu e vatră, nu e fum,/ Azimă și mămăligă./
Maica plânge, pruncii strigă./ Au rămas în sate vii/
Numai câteva stafii./ Fără păr, fără gingii./ Un’ mă
duc și un mă port/ Pute-a candelă de mort./ Maicile și
vacile-au/ Înțârcat săracile./ Gura umblă după sân
Frământând un hoit bătrân./ Ugerile, țâțele./ Aspre
ca tărățele./ După ce-au pierit și câinii./ Au rămas
numai bătrânii./ Să-și numere zilele./ Te apucă
milele./ Lacrimile și mânia./ Asta fuse România?”³

Tudor Arghezi a repudiat modele, canoane
și școli pentru a rămâne credincios eternului
adevăr al artei. El nu este nici simbolist, nici
modernist, nici tradiționalist, este realist, realitate
fiind izvorul său natural de inspirație.

Într-un prim psalm, poetul este conștient
de harul cu care a fost înzestrat, ca Eminescu de
genialitate sa: „Știu că steaua noastră, ageră-n
Tărie./ Crește și așteaptă-n scripcă s-o scobor./
Port în mine semnul, ca o cheazășie./ Că am leacul
mare-al morții tuturor.”

Asemeni lui Rilke („Ce te faci Tu, Doamne,
dacă pier?”), Arghezi știe că în fiecare om se află
câte o fărâma de dumnezeire, de aici și acel „Mai
am un singur dor” eminescian: „Vreau să pier în
beznă și în putregai./ Nencercat de slavă, crâncen
și scârbit/ Și să nu se știe că mă dezmiardai/ Și
că-n mine însuși tu vei fi trăit.”

Dihotomia sufletească, aspirația spre
înălțimi devin mai pregnante „Pe ploaie”: „Mai sus,
mai sus! Spre ce? Spre unde?/ În loc de-a merge
poate-n sus,/ Spre ideal,/ Te-mping spre bezele

profunde,/ Greoaie, ca un șal/ De bronz, subt care
doarme dus/ Alt Nepătruns, alt Presupus.”³

Dintre nenumăratele simboluri întâlnite
în poezia argheziană, ne oprim o clipă asupra
cristalului, tot un diamant dar insuficient de
matur. „Transparența sa este unul din cele mai
frumoase exemple de unire a contrariilor: cristalul,
deși material, lasă să se vadă prin el, ca și cum
n-ar fi material. El reprezintă planul intermediar
între vizibil și invizibil. Este simbolul divinației, al
înțelepciunii și al puterilor misterioase acordate
omului.”⁴ „Cristal rotund, pe-o umbră de velur./
Cu inima de-a pururea senină./ M-am născocit din
ape de azur./ Am înghețat subt țurțuri de lumină./
Și nencetat, ca pietrele de rouă./ Par a renaște-n
locu-mi tot virgin./ Cu-o licărire-n fundul meu mai
nouă,/ Pe cât mi-i încăputul de pușin.”

Revăzând în librării și biblioteci un volum
de poezii aparținând lui Tudor Arghezi, memoria-
ți recită versuri învățate pe de rost în duminicile
adolescenței noastre: „Luna-și mână lin păunii/ Pe
întinsu-i așternut./ Ochii tăi ca bruma prunii/ Mă
gândesc să ți-i sărut.” („Mănăstire”); „Trei cuvinte
viața-ntreagă./ Două puncte: îmi ești dragă.”
 („Inscripție pe un inel”); „Pășii încet, cu grijă tăcută,
feții mei./ Să nu-i călcați nici umbra, nici florile de
tei./ Cel mai chemat s-aline din toți și cel mai teafăr
Și-a înmuat condeiul de-a dreptul în luceafăr.”
 („Inscripție pe amfora Lui”)

Un distih arghezian pare să-i fi inspirat lui
Nichita Stănescu poate cea mai frumoasă creație
și cea mai plină de sensibilitate: Și am fost și eu
întâiul/ De ți-am sărutat călcâiul.” („Mulțămită”)

Silit să stau în casă (de împrejurări , de
legi și ordonanțe) recitesc Arghezi. Nu dăunează
sănătății spirituale, dimpotrivă, și scriu această
„tableta de cronicar”, după câteva fișe de lectură.

O fi având loc „mutația valorilor estetice”
(Tudor Vianu), se mai schimbă gustul literar, mai
vin și trec curente (postmodernismul, de pildă, a
murit înainte de a se naște) dar marii poeți rămân.
Shakespeare și Dante Alighieri au fost descoperiți
după două sute de ani. S-au scurs abia 140 de ani
de la nașterea marelui poet român , o nimica toată
față de eternitatea artei argheziene.

Note:

- 1 Apud Ilie Guțan: „Tudor Arghezi – *Ars poetica*”, Editura „Dacia”, Cluj, 1974, p. 23.
- 2 Tudor Arghezi, „Versuri”, E.P.L., 1966, București p.131.
- 3 „Drumu-i lung”, op. cit., pp. 309-310.
- 4 Op. cit. p. 18.
- 5 „Dicționarului de simboluri” (Editura „Artemis”, București, 1994)

EXPRESII CELEBRE

„ÎMBLÂNZIREA LUI ENKIDU”

„Le domptage d'Enkidu”

„The Taming of Enkidu”

► Theodor PARAPIRIU

Ca să oprească abuzurile tiranice ale mărețului rege al Cetății Urukului (v. *Călătoria lui Ghilgameș*, *Plânsul lui G.*, *Somnul lui G.*), la plângerile reînnoite ale divinităților, zeul Anu (*Stăpânul Cerului*) poruncește lui Aruru (*Aceea-care-dăruie-sămânță*) să dea viață unui alt *Ghilgameș*, „...pentru ca inima lui plină de foc să se măsoare cu o alta/ de asemenea plină de foc;/ să se-mpotrivească unul altuia, să-și măsoare puterile,/ și Cetatea Urukului să-și găsească în sfârșit liniștea!” (*Epopoea lui Ghilgameș*). Frământând lutul și însuflându-l, zeița zămislirii îl făurește pe Enkidu. Înfățișarea lui este primitivă, înfricoșătoare: „Acoperit cu păr îi este trupul,/ cu belșug de păr ca o femeie./ Are o claie de păr stufoasă ca spicele secerate./ Și nu știe ce sunt oamenii, nici cum trăiesc oamenii...” (*idem*). Enkidu trăiește cu turma de fiare sălbatice, paște iarbă alături de ele și merge la adăpătoare împreună cu animalele pădurii.

Într-o zi, la râu, întâlnește un vânător care împietrește de groază la vederea lui. Acesta povestește tatălui său întâmplarea prin care trecuse și este sfătuit să dea de veste regelui. Bătrânul părinte prefigurează faptele pentru fiul său: „El îți va încredința o curtezană; ia-o cu tine în pustiu,/ și ea îl va birui mai degrabă decât omul cel mai puternic./ Când se va apropia, cu turma de fiare sălbatice, de adăpătoare,/ curtezana să-și lepede veșmintele, pentru a-și dezvălui farmecele:/ îndată ce o va vedea, se va apropia de ea./ Și turma de fiare sălbatice, cu care a crescut în pustiu,/ de el se va înstrăina.” (*ibidem*).

Totul se petrece întocmai. După ce curtezana Shamhat se însoțește cu bărbatul, fiarele sălbatice îl părăsesc, iar el devine ascultător la cuvintele *fiicei plăcerii* și acceptă să meargă în comunitate. Vise prevestitoare îi anunță pe Ghilgameș și pe Enkidu de întâlnirea lor, prilej de înfruntare, de prietenie vestită, de înțelepțire și de încercări glorioase. Îndrumările femeii luminează

pașii lui Enkidu înspre oameni: „Ținându-l de mână,/ ca pe un copil îl călăuzi/ spre o colibă de păstori...”. Este deprins să se odihnească la fel ca oamenii, să mănânce și să bea ca ei, să se spele și să se îmbrace ca ei: „ – Mănâncă pâinea, Enkidu,/ Este ceea ce-i trebuie vieții;/ și bea bere, căci acestea sunt obiceiurile oamenilor.”; „Își spală cu apă/ trupul pe care nicidecum nu-l îngrijise,/ și după ce se unse cu tot felul de oloiuri,/ semăna în sfârșit a om;/ își puse pe el îmbrăcăminte,/ și iată-l asemenea unui tânăr mire...” (*ibidem*). Din cauza curtezanei, cei doi voinici se luptă ca doi titani, iar victoria lui Ghilgameș ia forma prieteniei durabile, devotate, și a admirației reciproce. Apoi, vitejii pornesc pe drumul destinului lor glorios (v. *Razele lui Humbaba/Huwawa*, sumer.).

Expresia „Îmblânzirea lui Enkidu” are sensul metaforic de schimbare radicală a comportamentului grosolan, primitiv, al unui bărbat, cu unul în acord cu normele unei colectivități, sub influența sentimentală și rațională a unei femei captivante.

„ÎMBRĂȚIȘAREA LUI TALOS”

„L'accolade de Talos”

„The Embrace of/by Talos”

Personaj mitic și legendar (sec.13-12 î.e.n.), Minos este fiul lui Zeus cu frumoasa fecioară Europa din Tyr. El ajunge rege al Cretei, ca succesori al lui Asterion, tatăl său pământesc, fiind confirmat de zei, pentru anularea pretențiilor exprimate de frații lui, Radamante și Sarpedon. Stăpânul Olimpului îl favorizează constant, atât ca pe odraslă a lui, cât și datorită faptului că insula Creta era leagănul copilăriei sale, unde trăise ascuns de Cronos, crescut de Nimfe și de jucăușii

demoni Cureți. Minos unifică poporul din insulă dovedindu-se un cârmuitor înțelept și blând, ale cărui legi sunt foarte bune și respectate, excesele sale erotice (numeroase aventuri extraconjugale) și greșelile (încălcarea promisiunii de a jertfi lui Poseidon taurul sacru ieșit din mare, care îi autentifică originea divină și dreptul regal la tron, căsătoria cu Pasifae, sora vrăjitoarei Circe, înclinația spre răzbunare și cruzime etc.) dezvoltând episoade legendare care nu-i umbresc decât parțial meritele (v. *Judecătorii Infernului*, *Infidelitatea reginei Pasifae*, *Firul Ariadnei*, *Baia lui Cocalos*).

Pentru protecția insulei și a stăpânirii lui Minos, Zeus îi dăruiește o creatură stranie: un uriaș de metal (bronz) care patrulează, făcând ocolul Cretei de trei ori pe zi, respingându-i cu violență pe vizitatori și refuzând orice tentativă a localnicilor de a călători fără voia regelui. Chiar și pentru temerarii și mult încercații argonauți (v. *Expediția A.*), Talos este o primejdie memorabilă: „...Sau câte chinuri îndurarăm cu bărbăție-n Creta, unde/Zăream la orice-apropiere pe triplul Uriaș de-aramă/ Nedându-ne îngăduința să poposim într-un liman?” (Orfeu, *Argonauticele*).

Marele meșter Dedal (în unele variante, creditat a fi *părintele* făpturii-robot) evadează zburând (v. *Labirintul lui D.*, *Zborul lui Icar*), tocmai pentru că veghea lui Talos părea infailibilă peste cuprinsul apelor și peste cel terestru: „Dar marea îl ținea prizonier. Poate Minos să-mi închidă pământul și marea – zise el – dar desigur că cerul îmi stă deschis; pe aici voi pleca. Minos poate stăpâni totul, dar nu poate stăpâni văzduhul.” (Ovidiu, *Metamorfoze*). Când puținii cutezători scapă de stâncile aruncate de Talos asupra navelor, pe pământul insulei îi așteaptă o înfruntare neobișnuită: uriașul de metal intră în foc până se înroșește, apoi se năpustește asupra nefericiților, îmbrățișându-i și provocându-le astfel o moarte în chinuri cumplite.

Uriașul Talos moare, fiindcă are, ca și Ahile, un punct vulnerabil – o venă acoperită de călcâi, distrusă de vrăjile Medeei sau atinsă de săgeata arcașului argonaut Pean (Poeas), tatăl lui Filoctet (v. *Apoteoza lui Heracles*).

Expresia „Îmbrățișarea lui Talos” semnifică felul în care o manifestare sentimentală de profundă afecțiune, în aparență, devine fatală în circumstanțe de adversitate și de ipocrizie. Din această perspectivă, sintagma „caldă îmbrățișare” ar trebui privită cu multă și cu mare prudență.

„ÎMPĂRĂȚIA MILENIULUI” „Le règne du Millénaire” „The Empire of/for the Millenium”

Viziunea lui Ioan despre Apocalips are în structura desfășurării evenimentului dispunerea în etape succesive (v. *Cei patru Cavaleri ai Apocalipsului*, *Scenă de A.*, *Venirea A.*, *Judecata de Apoi*, *Gog și Magog*). După înfrângerea fiarelor satanice (una „având zece coarne și șapte capete, și pe coarnele ei zece diademe, și pe capetele ei nume de defăimare. Și fiara pe care o văzui era asemenea unei pantere, și picioarele ei ca de urs, și gura ei ca gură de lei”, a doua „și văzui altă fiară, suindu-se din pământ, și avea două coarne asemenea unui mieluşel, și vorbea ca balaur.”, v. *Apocalipsul lui Ioan*), se produce a doua venire a lui Hristos-Mângâietorul, „Împărat de împărați și Domn de domni” care pecetluiește în abis balaurul – „șarpele cel din început” și așază pe pământ împărăția celor o mie de ani. *Întâia înviere* îi readuce la viață pe cei ce avuseseră moarte de martiri „pentru mărturia lui Iisus și pentru cuvântul lui Dumnezeu, ca unii care nu se închină fiarei, nici chipului ei și nu luă semn pe frunte și pe mâna lor...” (*idem*).

După intervalul anunțat al împărățirii de către Hristos și de preoții nemuritori de la învierea dintâi, satana va fi dezlegat și va rătăci din nou neamurile, deosebindu-i pe credincioșii adevărați de cei prefăcuți. Urmează mistuirea prin foc a oștilor celor înșelați de satana și aruncarea diavolului „în lacul focului și pucioasei, unde este atât fiara, cât și profetul mincinos, și vor fi munciți zi și noapte în vecii vecilor.” (*ibidem*).

Domnia de o mie de ani inspirată și condusă de Hristos apare ca un loc binecuvântat într-un timp de așteptare și pentru descoperire. Cu trufie deșartă în intenția împlinirii unor obiective din perspectivă umană, intervalul a fost utilizat de stăpâniri vremelnice, ridicole prin numărul anilor în care au funcționat, prin felul cum s-au exercitat și prin persoanele care au vrut să se substituie unui simbol divin.

„Împărăția Mileniului” exprimă sensul figurat de spațiu al prosperității și de perioadă de grație în care se exercită o conducere preocupată de cele mai generoase aspirații ale oamenilor. Când se aplică unor realități de ambiții nemăsurate și de nefaste puteri coercitive, expresia are conținut parodic.

„ÎNCHINARE LA BAPHOMET”

„*Le culte à Baphomet*”
„*Worship to/of Baphomet*”//
„*Worshipping Baphomet*”

În teribilul proces al Fraților Templieri (v.A *fi Mare Maestru*), inchiזורii formulează acuzații care par cu totul străine cercetării, exagerate și intenționate, impuse celor anchetați, recunoscute de ei și retractate ulterior, sub motivul condițiilor în care au fost obținute (amenințări, șantaje, chinuri cumplite): „După torturi îngrozitoare, membrii ordinului au recunoscut că au scuipat, au călcat în picioare și au urinat pe crucifix, că au participat la ceremonii de inițiere care implicau *sărutări obscene*, că au acceptat membri în sânul ordinului prin luare de mită și că au adorat diverși idoli, printre care unul cunoscut sub numele de Baphomet.” (Stephen Pincock și Mark Fray, *Coduri, O istorie a comunicării secrete*).

Relația cu Baphomet înseamnă condamnare necondiționată la moarte prin ardere pe rug. Misterul acestui idol necunoscut inflamează imaginația călăilor, iar *Cavalerii* cedează copleșiți: „S-au lansat împotriva lor acuzații surprinzătoare: că ar adora un cap sculptat având numele fantezist Baphomet... Sub tortură, unii dintre ei au mărturisit că au profanat ostia, că s-au dedat la rituri satanice – și tot ce torționarii mai voiau să audă de la ei.” (Guy Testas, Jean Testas, *Inchiziția*).

Neîndoielnic, în cadrul Ordinului Templierilor există rituri de inițiere și platformă doctrinară. Cultul presupune proceduri secrete, însemne simbolice, peceți speciale, revizuirii de roluri și de atribuții ale personajelor din credința comună, speculații individualizante. În privința lui *Baphomet*, interpretările avansate merg de la modificarea numelui Mahomed, profetul sfânt al Islamului (așadar, contaminare cu elemente ale credinței islamice), la contracția termenilor grecești *Baphe* și *Metis* (cu sensul de Botezul Înțelepciunii, având conotații gnostice, sau de *Inspirația Spiritului*, cu trimiteri filozofice), la ideea că, în ebraică, constituie o formă cifrată a cuvântului *Sophia* (divinitatea cunoașterii) etc. Reprezentările plastice ale lui Baphomet sunt ale unui spirit malefic, cu formă umană, având pe cap coarne de țap și aripi, în spate.

Ordinul Templierilor a fost reprimat în Franța cu sălbăcie, cu înverșunare și cu diabolică perseverență, care depășesc interesele financiare prin asimilarea fanatismului celui mai abject și mai reprobabil, incapabil să-și stăpânească pornirile criminale, pentru care utilizarea imaginii demonice a enigmaticului idol Baphomet, inventată parțial, supradimensionată cu premeditare ori, pur și simplu, inaccesibilă ignoranței lor, a însemnat un pretext capital, valorând cât un verdict.

Expresia „Închinare la Baphomet” are sensul de abatere gravă prin fapte scandaloase și prin atitudine blasfemiatoare, contestatară a unor persoane, în raport cu normele morale, religioase ale comunității.

Henri Matisse,
Tristețea regelui

PRINȚESA PROZEI JUVENILE

FLUTURELE GIGANT

► Cristina LUCA-PARAPIRU

Casandra și Paraschiv sunt doi frați tare năzdrăvani. De la o vreme, ei au devenit foarte interesați de roboți.

Într-o seară, părinții i-au anunțat că vor merge în vizită la Grădina Botanică, unde s-a deschis o expoziție de robotică. Pe parcursul vizitei însă, Casandra trebuia să-l supravegheze pe fratele ei mai mic. Acesta s-a jurat că va fi cel mai cuminte copil din Loloiasca și că o va asculta pe sora ei.

Cum au ajuns la expoziție, Paraschiv a uitat de promisiune și a zbughit-o de lângă Casandra. Ea l-a observat:

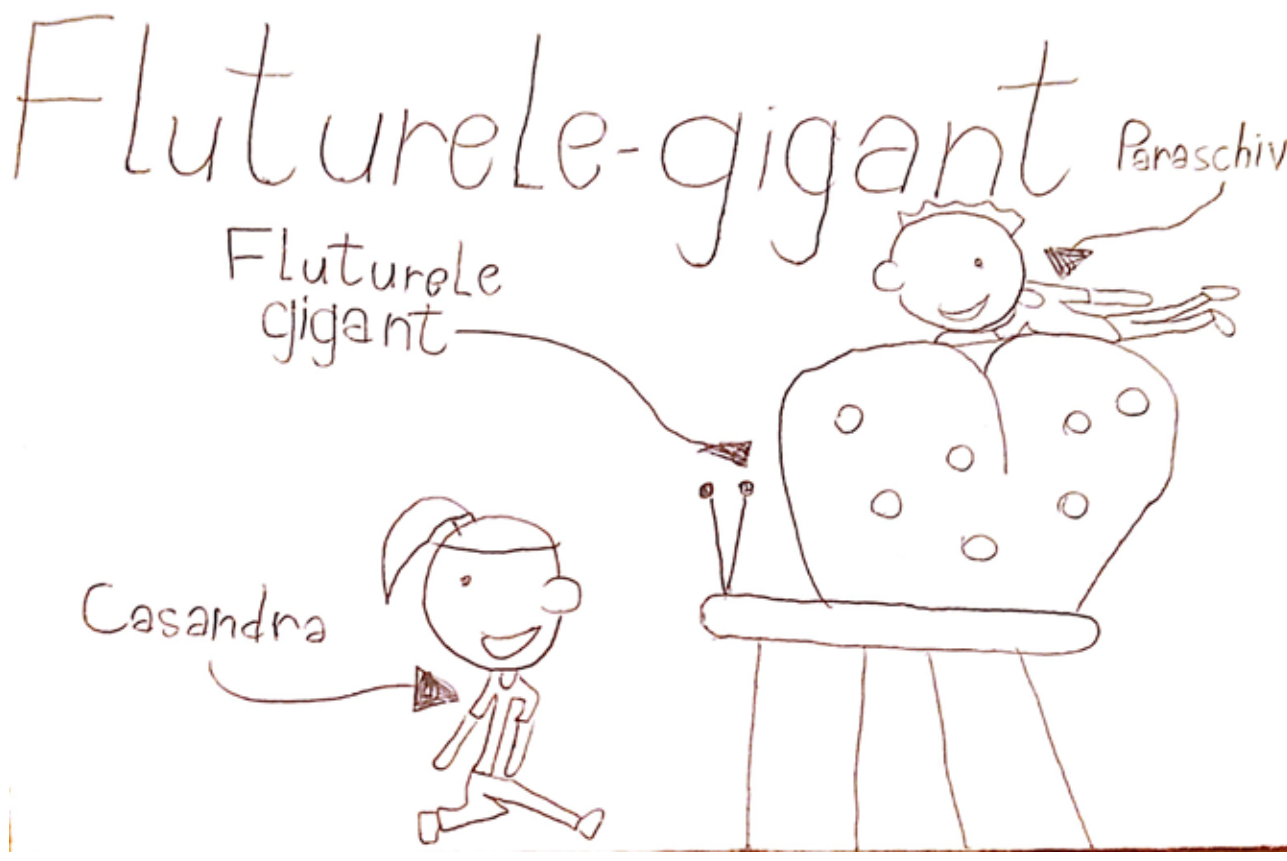
- Paraschiv-Lucifer Brânzac, oprește-te!
- Casandra-Ilona Brânzac, vino să vezi asta!

Fetița se duse după fratele său și, când îl găsi, rămase cu gura căscată: în fața ei se afla un

fluture mare cât casa, iar în cărca monstrului era cocoțat Paraschiv.

- Pa... Paras... Paraschiv! Ce cauți acolo?!...
- E un robot! râse băiatul cu gura până la urechi.

Casandra urcă pe spinarea monstruosului fluture gigant și se răsti la Paraschiv:

- Dă-te jos chiar acum! Mergem unde vrei, la șerpi, la animale, la jocuri... dar te rog să te dai jos imediat!...

Se pitiră, fiindcă auziră voci care se apropiau.

- Hai să testăm robotul! a zis un glas hotărât.

- Eu nu înțeleg la ce folosește arătarea asta, Zaharia!

- Este pentru Halloween, ce nu-nțelegi, Mihnea? Un fluture gigant care zboară prin țară este perfect pentru a face Halloween-ul palpitant!

Puțin speriați, copiii se pregăteau să sară de pe spatele robotului și să fugă de-acolo, când unul dintre cei doi bărbați umblă la un panou de comandă și... fluturile gigant începu să se înalțe în zbor. Paraschiv țipă disperat:

- Văleu! Robotul zboară!...

- Dacă n-ai fost cuminte! îl muștrului Casandra. Acum să vedem ce ne facem!...

Fluturile plană elegant printre nori și ajunse deasupra unui oraș.

- Uite castelul Peleş! strigă Paraschiv, arătând cu degetul un anume loc, gata să alunece de încântare.

- Stai locului! se răsti la el Casandra.

În lipsă de alte idei, ea bătu cu pumnul în spatele metalic al fluturului și zburătorul începu să coboare, aterizând în mijlocul parcului din fața palatului. Izbucni un sunet strident de alarmă.

- Vin paznicii! Hai în palat să ne ascundem! șuieră Casandra.

Intrară vârtej în palat. Paraschiv se ghemui într-o armură, iar Casandra ajunse în dulapul din camera unei prințese. După ce pașii paznicilor se îndepărtară se regăsiră speriați.

Se furișară înapoi la fluture. Vai de el, în ce hal arăta!

- Acum, cum plecăm de-aici? întrebă Paraschiv.

- Ia stai! Uite, panoul de comandă are taste, manete...

Merse și butonă ceva. Într-o clipă, spatele fluturului se deschise, dând la iveală un cilindru mare, metalic, pe care se afla un buton ON/OFF.

- Hai sus! îl chemă Casandra pe Paraschiv, care se urcă și el pe cilindru. Casandra apăsă pe butonul ON/OFF. Din cilindru ieșiră aripi de fluture și un nou robot își luă zborul.

- Cred că acesta este robotul de rezervă! bănuiești fetița.

Fluturile zbură până acasă, la Loloiasca. Copiii săriră de pe insecta uriașă de metal și fugiră de le scăpărau călcâiele până la locuința lor.

Seara, părinții i-au găsit făcându-și temele în pace și liniște, ceea ce părea suspect.

- Cum a fost astăzi la expoziție? a întrebat tata.

Casandra și Paraschiv s-au dezlănțuit în relatări și explicații savante, în impresii profunde și în teorii complicate. Se întrerupeau unul pe altul, ca să completeze povestea, adăugau amănunte care scăpaseră celuilalt, gesticulau încercând să fie cât mai convingători și mai expresivi. Părinții i-au ascultat interesați și amuzați.

- De-acum nu-i mai lăsăm să meargă singuri nicăieri! a spus încet tata către mamă.

Peste cinci minute, mama vine emoționată.

- Dragul meu, au prezentat la televizor o știre cu aterizarea unui fluture gigant la Peleş și despre urmărirea unor intruși...

Damian o liniștește:

- Nu-ți face griji! Pesemne că aceeași știre au aflat-o și copiii noștri și au înflorit-o cu fantezia lor. Până la urmă, bine că s-au întors sănătoși acasă.

În camera de alături, trăgând cu urechea, Paraschiv făcu semnul victoriei către Casandra.

Jules Perahim, *Pumnalul spaniol*

ESEU

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU - RETROSPECTIVA CRITICĂ (continuare)

► Petruș ANDREI

Opera Hortensiei Papadat-Bengescu, prin tematica abordată, prin adâncimea analizelor și procedeele întrebuițate este pentru literatura noastră o operă de pionierat.

Primele sale scrieri, punând „Femeia în fața oglinzii” reflectau „Apele adânci” ale universului ei sufletesc. Neavând posibilitatea să participe la viața socială, femeia epocii se hrănește cu visuri, scriindu-i lui „Don Juan în eternitate” sau depănând amintiri legate de aventurile neînsemnate pe care le-a trăit numai cu „ochii”. Cu atât mai mare meritul scriitoarei, fiindcă aceste scrieri sunt „lucrări de miniatură executate pe dimensiuni de frescă. Miniatură din cauza evenimentelor liliputane pe care i le oferă viața, frescă din cauza importanței pe care le-o dă impresionabilitatea pururi trează, sufletul ei lacom de emoții, imaginația promptă în amăgiri.”¹

Romanul *Balaurul* urmărește fidel prin noutatea temei și a procedului, traiectoria progresistă a primelor trei volume. Ca și *Pădurea spânzuraților* și *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, romanul este ieșirea unui om din egocentrism, provocată de contactul brutal cu realitățile războiului. În legătură cu el s-a pronunțat cuvântul capodoperă. În orice caz, „este o carte puternică, solidă, una din cele mai valabile literaturi de război”. (T. Vianu)

Privitor la activitatea Hortensiei Papadat-Bengescu în domeniul teatrului, Camil Petrescu făcea în numărul omagial din *Tiparnița literară* următoarea afirmație: „Într-o zi, când *Bătrânul* se va fi reluat – desigur modificat puțin în melodrama mondenității – se va vedea că doamna Hortensia Papadat-Bengescu nu e numai cea mai de seamă

romancieră a noastră, alături de Rebreanu, dar și cel mai de seamă autor dramatic al nostru.”

Cu ciclul Hallipilor, Hortensia Papadat-Bengescu intră masiv în literatura română. Tema este nouă sau, oricum, puțin atacată. Întâlnim aici „o lume întregă de profesori, deputați, aventurieri, medici, artiști, servitori, studenți, amanți, femei oneste, mici depravate, o lume bogată de eroi echivoci sau autentici recrutați din burghezia înaltă, din aristocrație sau din mahala.”² Ultimul roman al ciclului este sub nivelul valoric al celorlalte trei, care stau negreșit la temelia romanului românesc modern. *Logodnicul* este când „operă de a doua mână a unei prozatoare de prim rang”, când romanul „magistral al celei mai cumplite violențe morale.” Dintre meritele scriitoricești ale Hortensiei Papadat-Bengescu unul, și nu cel mai însemnat este, desigur, cel prin care autoarea relevă cu o măiestrie inegalabilă procesul osmotic dintre ființe și lucruri.

În general, acțiunea romanelor se desfășoară în interioruri: „sufragerii pretențioase, halluri sonore înfiorate de bătaia sincronică a pendulelor cu ape line, aule nude, în care se odihnește liniștea multicordă a pianului cu coadă, uși geometrice și apartamente cu somptuozități moderne.” (G. Călinescu) Acest interior are importanța pe care o are natura la Sadoveanu.

La Hortensia Papadat-Bengescu starea sufletească a eroilor se transmite asupra lucrurilor care la rândul lor influențează starea lor sufletească. Are loc un transfer „de la psihologic la fizic, geofizic, chiar cosmogonic.”³ „Acea uscăciune a sufletelor era azi un ce material care molipsea atmosfera din jur. Mini căutase tot

timpul, în chip inconștient, apărarea împotriva acelei uscăciuni, lucruri netede și reci, porțelane și cristale.”⁴ Metafora este la Hortensia Papadat-Bengescu atât instrument de analiză, cât și instrument al cunoașterii. În plămânu lui Maxențiu erau „caverne și abisuri și precipitări de ape roșii și scocuri și vaduri pe care Maxențiu, ca un turist tragic, le vizita cu de-amănuntul în fiecare zi, pe alte climate. Pe acalmii înșelătoare sau pe trompete înăbușite, le străbatea cu precauțiune, pășind ușor, vâslind cu rame noi, pentru a-și cârmi printre ele viața.”⁵

Tehnica teatrală, cu intrări și ieșiri din scenă, cu acel „aparte” șoptit cititorului, cu detalii de atmosferă și indicații de decor, cu gruparea lor și a eroilor în scenă este de asemenea o modalitate de creație care, amplifică originalitatea scriitoarei și, implicit, importanța ei în istoria literaturii române.

În fața unei opere de artă, spunea E. Lovinescu, problema situării pășește în primul plan.

După discuția asupra operei, pornind de la afirmația de mai sus, fixarea locului Hortensiei Papadat-Bengescu în literatura română este necesară, deși, cum am mai spus, opera literară nu se poate pune pe o balanță critică perfectă, stabilirea scării valorilor fiind aproximativă. Un impediment pentru cel care încearcă o astfel de clasificare ar putea fi faptul că opera scriitoarei noastre nu s-a bucurat de succes în marea masă a cititorilor. Evident, acesta nu-i un criteriu de care trebuie să se țină până într-atât seama, romanele

polițiste și cărțile „sexuale” cu „priză” la public fiind arareori opere de artă. Acestui fapt, Perpessicius, vorbind despre opera scriitoarei, dădea cea mai plauzibilă explicație: „Literatura aceasta toată de incisivă observație, de adâncă pogorâre interioară, de cerebralitate savant distilată este desigur o literatură pentru care se cere o inițiere, nu atât tehnică și de specializare ca pentru străbaterea unor ținuturi interioare, cât o inițiere strict literară, o pasiune a lecturii, ceea ce, de ce ne-am feri a spune, nu se întâlnește așa de des.”⁶

Există un consens în critica noastră acum, acela că întreaga operă, cea mai însemnată contribuție a Hortensiei Papadat-Bengescu la dezvoltarea literaturii noastre, o reprezintă *Concert din muzică de Bach*. E. Lovinescu, într-o sinteză, spunea că acest roman „înseamnă o deschidere de drum, iar prin viața internă, puterea de analiză, intelectualitatea și chiar ordonanța compoziției, literatura română n-are ce-i pune deasupra.”⁷

Note:

1. G. Topîrceanu, *Hortensia Papadat-Bengescu, Sfinxul, în Viața românească*, 1920, nr.7, p. 120.
2. M. Sebastian, *Tiparița literară*, 1930, nr. 2-3, p. 26.
3. Alice Botez, *Metaforă și cunoaștere în proza Hortensia Papadat-Bengescu*, în *Luceafărul*, 1969, nr. 47..
4. *Fecioarele despletite*, E.P.L., 1966, p.18.
5. *Concert din muzică de Bach*, E.T., 1967, p.81.
6. Perpessicius, *Mențiuni critice*, vol. IV, 1938, p. 416.
7. E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, Ed. Socec, Buc., 1937, vol. IV, p.304.

Jules Perahim,
Pumnalul spaniol

„OAMENI DE IERI, DE AZI, DINTOTDEAUNA”

CUM M-AM VINDECAT DE ANTISEMITISM

► Vasile V. POPA

- Spune-mi, te rog, îmi întreb pe bătrânul și înțeleptul meu prieten, dacă într-adevăr românii, România, au fost antisemiți, așa cum se afirmă în ultima vreme.

După câteva momente de chibzuință îmi răspunde:

- Vezi tu, poporul român, țărani noștri propriu-zis, pentru că civilizația noastră a fost rurală, la începuturi nu au fost antisemiți sau poate aveau oarecare rețineri față de evrei din cauza întâmplărilor relatate în Evanghelii, întâmplări care au dus până la urmă la crucificarea lui Isus. Ei, în situația asta, ce sentimente putea avea bietul român față de evreu? De reticență!

Da, de reticență. Dar niciodată nu s-a ajuns la intoleranță. Dacă au existat asemenea cazuri, au fost individuale. Nu poți afirma că românii sunt antisemiți pentru că badea Gheorghe l-a bătut pe Ițic sau chiar, Doamne ferește, l-a omorât, pentru că el putea foarte bine să-l omoare și pe vecinul lui, la fel de român că el.

Deci se poate vorbi de un antisemitism vag, latent, care niciodată n-a explodat sub forma pogromurilor practicate în Europa de Est, în special în lumea slavă dar și în Occident.

- Bine, îmi întreprub eu, dar am citit în istoricul latin Iosefus Flavius că resentimentele împotriva poporului evreu au existat încă din antichitate, De ce?

- Da, așa este. Dacă ar fi să mă iau după Biblie, și nu văd de ce n-aș face-o, era un popor mic, agresiv care se lupta des și sângeros cu vecinii, pricinuindu-le mari pagube sau cucerind teritorii. După devastatorul război cu românii din secolul I care s-a terminat cu dărâmarea templului, nu s-au liniștit. S-au răsculat în secolul al II-lea (132). Românii construiseră un templu închinat lui Jupiter

pe ruinele templului lui Solomon și au interzis prin edict imperial hotărât de Hadrian, circumcizia. Asta i-a supărat peste măsură pe iudei.

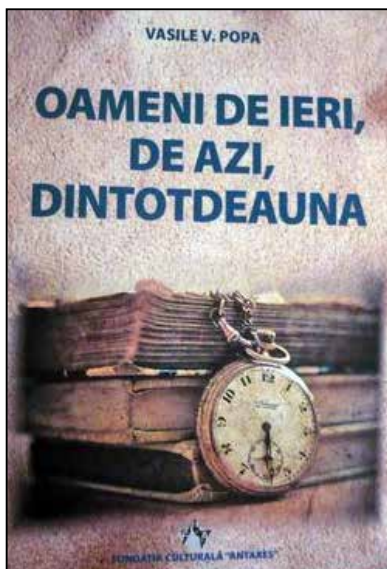
Bar Kokhba (fiul astrului), a condus răscoala care, cum era de așteptat, a fost zdrobită de legiunile romane. Istoricul român Dio Cassius în secolul al

III-lea apreciază că evreii au pierdut cu ocazia răscoalei circa 580.000 de oameni. Supraviețuitorii au fost izgoniți din Ierusalim, din Iudeea.

Rămași fără țară, s-au împrăștiat în lume. Apatrizi, primiți cu rezervă, cu ostilitate chiar, după ce creștinismul a devenit religia oficială a Imperiului Român, au fost nevoiți să recurgă la ce se pricepeau mai bine: comerțul, teaurizarea aurului. În câteva secole au devenit cămășarii Europei. Aurul le-a dat putere dar a sporit și resentimentele. Știi bine cum au fost tratați de sponioli: obligați să treacă la creștinism, arși pe rug, în fine, izgoniți din Spania.

Cu ani în urmă am urmărit, transmis de un post de televiziune, un interviu acordat de rabinul șef sefard al Genevei, fost rabin șef al comunității evreiești din România, Shafran, om integru, echilibrat, iubitor de români. S-a discutat despre antisemitismul românesc, de exagerările deliberate ale fenomenului de către cei interesați. A sfârșit afirmând cu ochii lui albaștri, curați, că în toată lumea există antisemitism. O spunea cu resemnare. Prigoana împotriva evreilor au început-o occidentalii, culminând, în istoria contemporană, cu holocaustul.

Anul 1789 vine cu Revoluția Franceză care va promova libertatea oamenilor, egalitatea. Mai târziu, Napoleon Bonaparte manifestă simpatie și nedumerire pentru evreii din ghetourile varsoviene. Reacția evreilor la prigonire nu a întârziat. Apar mari bancheri - familia Rothschild. Numele familiei vine de la germanul „rote shield” (blazonul roșu de pe

casă lor din ghetoul evreiesc al orașului Frankfurt). Urișele tranzacții financiare din timpul războaielor napoleoniene au îmbogățit vlăstarele familiei, oameni extrem de inteligenți, de întreprinzători, de vizionari. Reprezentau primul și cel mai puternic consorțiu bancar din lume. Li s-au recunoscut marile merite, devenind baroni ai Austriei sau întrând în parlamentul englez în ciuda stipularilor exprese care interziceau evreilor politică înaltă. Unul dintre ei a devenit Pair al Angliei. S-au distins și în alte domenii, știință, mari filantropi. Baronul Philipp de Rothschild a devenit unul din marii producători de vinuri din lume (podgoria Mouton Rothschild).

La începuturi, pentru a afla mai repede cursul acțiunilor din marile burse ale Londrei și Parisului, s-au folosit de porumbei călători care traversau Canalul Mânecii.

Au intrat în politică indirect folosindu-se de bani dar și direct: cazul Benjamin Disraeli, mare om politic englez, evreu de origine italiană, trecut la creștinism. Această trecere s-ar fi putut să nu fie din convingere. Dar ce importantă are? Devenind creștin, a intrat în parlamentul englez (o lege care a durat până în 1858 interzicea evreilor accesul în parlament) în 1837, ca ales al conservatorilor. A devenit în două rânduri Prim-ministrul Marii Britanii, în 1868 și între 1874-1880, încurajând reformele sociale, politică externă de forță. A crescut prestigiul țării. Prieten de încredere al reginei Victoria. Romancier de succes al timpului său.

Iată mari performanțe ale geniului evreiesc care, cu siguranță, cunoscând psihologia umană, au indus invidie, pizmă, chiar ură. Și să nu uităm aurul! La început ascuns în cufere sub formă de monede, îngropate în beciuri și în zidiri, mai apoi depus în marile seifuri ale băncilor din întreaga lume.

N-a mai durat mult și antisemitismul a devenit politică de stat sub regimul național-socialist german cu ideologi de tipul Rosenberg, Goebbels sau cu „Mein Kampf” - ul lui Adolf Hitler.

Toate astea s-au petrecut în vestul Europei. În est, unde se găseau și pământurile românești, lucrurile au stat altfel.

În principatele române, de-a lungul secolului al XIX-lea au început să imigreze masiv evrei din Galiția, Polonia, Ucraina, fugăriți de pogromurile ucigașe la care erau supuși. În secolul al XVII-lea, pe vremea lui Bogdan Hmelitki, în Ucraina doar într-un singur pogrom au fost uciși 300.000 de evrei.

Evreii khazari răsăriteni („Al XIII-lea trib” - Koestler Arthur) fugăriți de slavi, s-au constituit într-un adevărat popor migrator, invadând centrul Europei. Printre victime, ținuturile locuite de români. Împotriva acestei imigrări masive, adevărată invazie, au protestat de-a lungul timpului oamenii

politici și intelectualii vremii: Ion Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Cezar Bolliac, Bogdan P. Hasdeu, Vasile Conta, Vasile Alecsandri (despre un bunic sau poate bunica a lui Vasile Alecsandri se spune că ar fi fost evreu), Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Xenopol, Nicolae Iorga, Nicolae Paulescu etc.

Îți pui legitima întrebare: cum de oameni de asemenea valoare intelectuală și uneori și morală au această atitudine? Răspunsul e simplu, la îndemâna oricui: aveau motive întemeiate. Antisemitismul românesc, atât cât a fost, a avut caracter defensiv. Indiferent de ce etnie ar fi fost invadatorii, reacția ar fi fost aceeași: de respingere a nou veniților, autentici invadatori.

Principatul Moldovei, fără Barabia, la o populație de câteva milioane de locuitori, nu putea suporta din punct de vedere economic acest exod.

Evreilor li s-a refuzat dreptul de a locui în mediul rural, de a deține pământ, de a căpăta cetățenie.

O adevărată tragedie: pe de o parte mase evreiești dezrădăcinate, fără țară, fără drepturi, de partea cealaltă țărănimea română pauperă, excedată economic și de imigranți.

Nou veniții și-au părăsit locurile natale abandonând totul: proprietăți, case, afaceri. Au luat cu ei strictul necesar și ceea ce se mai ia în atare situații: organizarea (cahalul) și aurul. Aurul cu care, mituind („Jidanul cu gâsca” – Nicolae Grigorescu), corupând, și-au încropit afaceri în principate: crășme, prăvălii, meșteșuguri, arendări, agravând prin participare activă starea de sărăcie, de înapoiere a țaranului român. La orașe, abili, dotați cu o deosebită îndemânare, dovedindu-se utili, încet, încet i-au înlocuit pe români în profesiile liberale.

Au început presiuni din partea occidentului european. Alianța Universală Israelită își făcea datoria. Convenția de la Paris din 1858 stipulează în articolul 46 că dacă evreii sosoți în Moldova și în Muntenia nu vor primi drepturi juridice, unirea principatelor nu va avea loc.

În 1859, principatele se unesc totuși sub domnia lui Al.I.Cuza care a încercat să amelioreze situația imigranților nedoriți. Au existat voci care au afirmat că această toleranță, dovedită de domnul Principatelor Române unite, a fost unul din motivele care l-au dus la detronare.

În iunie 1866, sub domnia tânărului principe Carol I, apare prima Constituție. În articolul 7 al Legii Fundamentale se stipulează neacordarea cetățeniei imigranților evrei.

Occidentul va protesta iarăși energic prin canale diplomatice împotriva acestei hotărâri prevăzute în pomenitul articol.

Imigranții evrei, prezenți în număr semnificativ numai în târguri și orașe, neavând dreptul să posedă pământ, se vor ocupa de negustorie, cămătărie, arendări de moșii boierești sau de diverse meșteșuguri.

Pacea de la Berlin din 1918 care a urmat războiului din 1877-1878, din nou a făcut mari presiuni asupra Principatelor Unite. Se cere anularea articolului 7 din Constituție.

În fine, în 1881 principatele devin regat independent. Problema evreiască nu a fost rezolvată pe placul occidentalului. Imigrația clandestină îngroșând rândurile celor nedoriți.

Presa vremii din România protestează. Eminescu, în oficiosul Partidului Conservator, vituperează atitudinea vestului care încurajează imigrația evreilor. În articolele lui atrage atenția că n-are nimic cu evreul care-și câștigă muncind onest, existența; are însă cu sutele de mii de evrei paraziți, care nici nu știau vorbi românește, dar deschid cârciumi și bordele: cu cei care au pus mâna pe comerț; cu cei care otrăvesc românii cu băuturi contrafăcute; cu cei care dau bieților țărani băuturi pe datorie, acceptând plata la vremea străngerii recoltei etc.

Protestele lui îi vor atrage atributul de protolegionar, conferit de rabinul Moses Rosen (fălticean, ajuns în anii 1970 rabinul șef al împușinatei comunități evreiești).

Ideilor eminesciene li se adaugă protestele altor sociologi, scriitori, politicieni, chiar medici. Nicolae Paulescu este unul dintre ei. Analizează starea socială a românilor, folosindu-se de statistici oficiale. Exagerează chiar. S-ar putea ca asta să fie motivul pentru care nu a primit meritul premiului Nobel (decoperise imbulina).

Încet, încet, antisemitismul latent începe să capete accente violente.

Răscoala din 1907 începe în nordul Moldovei la Flămânzi (nume predestinat), pe moșiile arendate de Mochi Fisher (207.000 hectare arendate cu sate cu tot). Fisher percepea taxe până și de la bisericile aflate pe pământurile administrate de el. În condițiile astea, la ce sentimente te poți aștepta din partea țăranilor care toamna își lepădau din care bună parte din recolta care li se cuvenea, pentru rachiurile contrafăcute, băute pe datorie la cârciuma satului în cursul anului?

Primul Război Mondial va agrava pauperizarea clasei țărănești (80% din populație) și va aduce alte valuri de imigranți ilegali. Astfel, ofensiva rusească a lui Alexei Brusilov contra Austro-Ungariei din 1916 va izgoni mase evreiești înspre România (primul val).

Al doilea val de imigrație evreiască, în Transilvania și Maramureș, va avea loc după stârpirea revoluției bolșevice din Ungaria condusă de evrei, în frunte cu Bela Kun, originar din Transilvania. Ungurii, după înăbușirea revoluției în 1919 cu ajutorul esențial al României, vor trece la așa-zisa „reacțiune albă”. Au izgonit evreii în provinciile amintite, aparținând deja țării noastre, după 1 decembrie 1918. Mă întreb dacă ilustrul premiat Nobel, Ellie Wiesel, cel care urla la Televiziunea Națională română cu ani în urmă „România ai ucis”, nu face parte din lotul expulzat de „reacțiunea albă”. Dacă da, l-aș întreba câți unguri au omorât ei cu ocazia revoluției bolșevice conduse de Bela Kun. Nu se amintește nimic despre lucrurile petrecute în Ungaria în perioada amintită. De ce? Al treilea val de imigranți a avut loc după războiul ruso-polon. Rușii au vrut să alipească U.R.S.S.-ului și Polonia. N-au reușit datorită mareșalului Pilsudski care l-a înfrânt pe comandantul Armatei Roșii, Tuhacevski, împușcatul de mai târziu al lui Stalin.

În fine, al patrulea val, mult diminuat apare din momentul venirii la putere a lui Adolf Hitler în 1933.

Resentimentele împotriva evreilor sporesc. În 1910 se înființează partidul naționalist Democrat al lui Nicolae Iorga și A.C. Cuza.

În Parlament se discută aplicarea legii „numerus clausus”. De pe băncile Parlamentului, A.C. Cuza va striga: „Nu numerus clausus ci numerus nullus”, asta însemnând ca în universitățile românești să fie primit un procent de studenți evrei corespunzător procentajului reprezentat de minoritate în populația țării. „Numerus nullus” ar fi însemnat nici un student evreu în universitățile țării.

În 1922, Iorga împreună cu doctorul Paulescu, creează Uniunea Național Creștină.

În fine, în 1923 ia ființă „Liga de Apărare Națională Creștină” – L.A.N.C. – a lui A.C. Cuza.

Toate aceste ultime uniuni și partide vor duce, sub îndrumarea inițială a lui Iorga și în special a lui A.C. Cuza, la apariția mișcării legionare, mișcare mai degrabă mistică, așa cum a caracterizat-o americanul Larry Watts în cartea „Antonescu, o Casandră a României?”. Mă întreb când va veni vremea, ca această mișcare în ideologia căreia figura și antisemitismul, să fie judecată la rece, sine ira. Tot istoricul Watts pune relele făcute de tineretul român (evrei bătuți, jafuri) mai degrabă pe seama „lăncierilor” lui Octavian Goga decât a legionarilor. Pe măsură ce ne apropiem de 1940, antisemitismul capătă manifestări din ce în ce mai excesive, mai violente. În 1935, Octavian Goga, împreună cu A.C. Cuza, înființează Partidul Național Creștin.

Lăncierii albaștri, creați de poetul național, poartă cămăși albastre cu brsarde reprezentând crucea încârligată (zvastica).

În scurta guvernare Goga-Cuza se iau măsuri drastice anti-evreiești. În 7 februarie 1938, Partidul Național Creștin publică „Manifestul electoral al guvernului (Goga-Cuza) către țară” care cuprinde realizările cu caracter antisemit:

- Se suprimă apariția ziarelor „Dimineața”, „Adevărul” și „Lupta” considerate evreiești.

- Se suprimă ziarele din provincie acuzate ca fiind evreiești.

- Suprimarea gratuității pe C.F.R. pentru 150 gazetari evrei.

- Anularea brevetelor cârciumarilor evrei.

- Revizuirea actelor tuturor evreilor existând suspiciunea că în țară există circa 500.000 evrei stabiliți ilegal, fraudulos, cu ocazia amintitelor imigrări. Enciclopedia română Minerva din 1930 semnalează că populația evreiască a țării în 1929 se cifra la aproximativ 9000.000. Se estima că, din aceștia, circa 500.000 erau stabiliți fraudulos în România.

- Se vor suspenda 252.222 cetățenii ale evreilor.

- Românilizarea instituțiilor care prevedea majoritate românească obligatorie.

Etc.etc.

Statele occidentale Anglia și Franța fac presiuni politice: să renunțăm la aceste inumane măsuri anti-evreiești. Dacă recapitulăm, vom constata că în o sută și ceva de ani, în ținuturile românești au imigrat sute de mii de evrei. Populația autohtonă la începutul Evului Mediu a acceptat cu bucurie evreii. Erau buni negustori, meseriași. La curțile domnești sunt semnați de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Când s-a realizat masa critică, au început necazurile, protestele.

Antisemitismul românilor a sporit în timp, provocat de apariția și așa-zisului „rasism științific”, practicat în occident (tot occidentul), de modificările economice aduse de Primul Război Mondial și de apariția antisemitismului rasist în Germania nazistă care a culminat cu holocaustul.

În România, apariția antisemitismului s-a datorat și specificului predominant agrar al țării cu o proporție însemnată de cetățeni care trăiau sub pragul sărăciei, sporită și de nevoile noilor veniți.

Evenimentele agresive ale Germaniei din 1938 (Anschluss-ul, cotoșirea regiunii Suedete și apoi a întregii Cehoslovacii, atacarea Poloniei la 1 septembrie 1939) au determinat guvernul român să înțeleagă că războiul a început. Neutralitatea era exclusă.

Printre politicienii vremii care se ocupau de implementarea măsurilor necesare pregătirii pentru eventualul conflict armata care se va declanșa pentru noi în anul 1940 (raptul Transilvaniei, Bsarabiei,

Bucovinei, Heței, Cadrilaterului), a fost și doctorul Nicolae Lupu, inițial liberal, mai apoi țărănist, prefect al județului Vaslui și în două rânduri ministru.

Politician de valoare, onest și medic excelent, băiatul popii Lupu din comuna Arsura de lângă Huși, avea convingerea că evreii reprezentau un rău pentru țărănul român. În una din deplasările lui în scop electoral la Huși, în perioada cât a fost prefect de Vaslui, întâlnește un convoi de căruțe însoțit de jandarmi care evacua din satele județului evreii spre târguri și orașe, conform dispozițiilor guvernamentale. Este recunoscut și interelat de o evreică cocoțată într-o căruță înconjurată de țoale, de copii mici, de pene de gâscă scăpate din pernele rupte:

- Domnule doctor Lupu, domnul doctor! Opreți, vă rog.

Șoferul limuzinei oprește. Interelatul lasă geamul ferestrei în jos:

- Ce-i femeie?

- Domnule doctor, nu mă recunoașteți? Sunt din Arsura. Spuneți-le să mă lase în satul meu, în gospodăria mea unde am crescut o casă de copii, la rosturile mele. Unde mă duc? Ce să fac eu la Huși/

Femeia se dă jos din căruță, se apropie plângând de mașină.

- Vă rog, vă implor domnule doctor, dați dispoziția să mă întorcă de unde m-au luat cu baioneta la armă. Ați mâncat în casa mea. Ați dormit.

Doctorul Nicolae Lupu, om cumsecade de altfel, o cercetează rece. Își întoarce privirea spre jandarmul care însoțise femeia:

- Jandarm, fă-ți datoria! Evacuați femeia și copiii acolo unde ai primit ordin s-o faci.

Și pleacă. Mai aude tocurile cizmelor lovindu-se reglementar și vocea jandarmului salutând cu mâna la chipiu:

- Să trăiți, am înțeles!

Întâmplarea i-a amintit politicianului de seara când a poposit la cârciuma evreului din Arsura. Era tot în campanie electorală. Preocupat, a uitat cu totul de vâlcărelile femeii.

***

Aceste necazuri provocate evreilor de-a lungul vremii – continuă bătrânul meu prieten – sunt aproape de înțeles. Cum ar fi trebuit să procedeze conducerile țării? Să protesteze, să ia măsuri care să limiteze imigrația, consecințele ei. Cu siguranță au existat excese. Mă gândesc oripilat la nenorocitul de pogrom de la Iași. Ce oroare! Dăm vina pe nemți, dar dacă românii n-ar fi fost de acord, această rușibne nu s-ar fi petrecut. E adevărat, trebuie să recunosc că și comportamentul evreilor la retragerea armatei

române din provinciile ocupate în 1940, a fost de condamnat. Cât despre ce s-a întâmplat la Odessa, nu pot spune nimic. Acolo au funcționat legile războiului. Am mai înțeles că în contrapartidă, Stalin a ordonat împușcarea a 15.000 de soldați români prizonieri. E de crezut având în vedere Katynul. Dar să lăsăm doi evrei de înaltă ținută intelectuală și morală să se exprime: Mihail Sebastian, în jurnalul lui, regretă împreună cu Aderca omorârea lui Zelea Codreanu; Nicolae Steinhardt în „Jurnalul Fericirii”, printre cei patru mari români ai epocii moderne a României, citează pe Zelea Codreanu și pe Ion Antonescu.

- Deci tânărul meu prieten, îți dau un sfat: să nu judeci niciodată faptele izolat, ci întotdeauna în context, astfel nu riști să greșești și să interpretezi anapoda.

Dar să revenim la doctor Nicolae Lupu. A primit însărcinarea să organizeze cumpărarea din Statele Unite a materialelor sanitare necesare spitalelor românești într-o cantitate suficient de mare, având în vedere perspectivele. Americanii vindeau mai ieftin.

A traversat oceanul cu vaporul. A ajuns ziua, pe lumină, în portul New York. A văzut de la distanță Statuia Libertății cu făclia în mână. Așa-l întâmpinau americanii pe emigranții disperați din vechiul continent: cu lumină!

S-a prezentat la adresa indicată pentru pertractări, fix la ora stabilită. Se aștepta la o clădire oficială. Dar nu! Era un palat particular. Neoclastic, cu

scări largi de marmoră pe care le-a urcat în drumul lui spre intrarea somptuoasă unde îl aștepta aplecat, în semn de omagiu, un valet:

- Domnul doctor Lupu?

- Da.

- Pofțiți, vă rog.

Așteptarea în holul imens, mobilat cu un bun gust desăvârșit n-a durat mult. De la etaj, pe scările de marmoră, aproape în fugă, cobora o doamnă elegantă care, de cum l-a văzut, a început să strige:

- Domnule doctor Lupu, domnule doctor Lupu, ce plăcere mi-ați făcut. Sunt doamna Haimovici. Ce bucurie pe mine! Să vă văd după atâția ani! Dați-mi voie să vă îmbrățișez.

Doctorul a rămas siderat. A recunoscut în doamna elegantă, parfumată, distinsă, pe vereica plină de puf de gâscă din căruța cu care era evacuată ea și familia ei, la Huși.

- Domnule doctor, ce bucurie! Îl ia de mână, îl îmbrățișează.

Ce noutăți mai veți din Arsura, din Huși?

Doamna și soțul ei erau cei de la care urma să cumpere statul român materialele sanitare necesare. E de prisos să spun că afacerea s-a încheiat repede și în favoarea părții române. În cele câteva zile petrecute la New York, a fost tratat regește de familia cârciumarului din Arsura.

Întors acasă, doctorul Lupu relatează colegilor din guvern întâmplarea.

- Și tu, tu ce-ai făcut? Îl întreabă un coleg.

- Eu? Eu m-am vindecat de antisemitism.

Jules Perahim

► Marin NĂSTASE

PROZĂ SCURTĂ

FÂNTÂNA BĂRĂGANULUI

Cu mii de ani în urmă, apele Mării Sarmatice s-au evaporat ori s-au scurs în Pontul Euxin, dispărând treptat, iar cele ale Istrului s-au retras în matcă. Atunci s-a ivit dintre ape stepa Bărăganului, ca o întindere largă și netedă. Ici, colo mai rămăseseră unele crovuri cu apă sărată, astăzi lacuri cu ape binefăcătoare pentru cei cu diferite suferințe.

Bărăganul! Cine și de ce i-a zis așa? Potrivit cercetării profesorului Vitalie Buzu, numele de „Bărăgan” are proveniență pecenegă – cumană, dar și turcă. „În dialectul acestor popoare se regăsește cuvântul «Buragan» care înseamnă vârtej, furtună, vifor, fenomene meteorologice care se regăsesc și astăzi în câmpia Bărăganului” (Citeste mai mult: adev.ro/pbdpm9) Alte cuvinte care nu e exclus să fie legate de „bărăgan”/”morogan” ar fi, cred eu, „mărăcine”, „buruiană”, „bălărie”, „borciu”, „boranță” (cu denumirea latină *borago*), toate denumiri ale unor plante sălbatice, în general spinoase. Las, totuși, plăcerea istoricilor și lingviștilor să scormonească mai departe enigma etimologiei, în adâncul misterios al Timpului.

Pustiurile sale întinse, cu ierburi înalte și cu mirajul depărtărilor vaste, creat de netezimea câmpiei, i-au provocat și fascinat pe toți cei care s-au încumetat să-i pătrundă și să-i străbată sălbăticia. Darnicul Timp a fost generos cu Bărăganul, ascunzându-i prin tufiș atâtea vietăți, fapt care l-a determinat pe Alexandru Odobescu să-l numească „Arcadia românească a vânătorilor”. În vremea lui, acele animale și păsări sălbatice atrăgeau cetele de vânători, tentați, mai ales, de legendarele cârduri de dropii. Însă, din cauza acestei tentații, vrednicii vânători au reușit „performanța” dispariției vestitelor cârduri, rămânând numai numele lor dat unui banal han: „Popasul Dropia”, popas la care nu mai trag misterioasele căruțe acoperite cu rogojini, ci elegantele autoturisme și uriașele tiruri.

Timpul, cu stomacul lui infinit, a înghițit fără urmă de regret, atât romanticul pustiu al lui Odobescu, cât și peisajele de coșmar ale lui Panait Istrate, cu acei nori fantastici de ciulini, purtați de vânturi nemiloase.

Vremurile comuniste au făcut și ele popas pe Bărăgan cu adversari politici în surghiun și familii strămutate de nemți bănățeni, obligați să înfrunte urgiile traiului pe aceste meleaguri. Tot în vremurile comuniste, timpul ireversibil și grăbit a umplut zărilor Bărăganului cu întinse lanuri de grâu, porumb și floarea soarelui, pete de culoare, schimbate magic de lunile anului, de la albul orbitor al întinderilor de nea, la curcubeul culorilor crude ale primăverii, răsărite din cafeniul arăturilor și până la romanticele nuanțe ale toamnei, de galben, portocaliu și ruginiu. În acele vremuri, mănoasa câmpie și-a revendicat titlul de „grânar al țării”, revărsând către zări „galbenul de Bărăgan”, devenit culoare de stindard.

Uriașele sale pete de culoare au fost punctate din loc în loc cu tot mai multe siluete negre ale ciudatelor păsări metalice care-i sorb din pântec prețiosul petrol. Pentru că adâncul sarmatic a adunat mari cantități din căutatul lichid, în atâtea milioane de ani.

Furtuna revoluției din decembrie a „măturat” întinsele lanuri irigate, în foarte multe locuri le-a fărâmițat și a transformat zarea într-un peisaj pestriț, ca o fustă țigănească, din fâșii înguste, divers colorate. Parcele pe care se practică primitiva agricultură cu plugul tras de cai sau măgăruși și prașitul cu multiseculara sapă care i-a cocărjat de-a lungul anilor pe bieții țărani. De fapt, pe la noi, aceasta este mult dorita agricultură ecologică. Iar canalele de irigații, acele panglici argintii dătătoare de viață stepei pârjolite, au secat... S-au transformat în inutile șanțuri cu dalele de beton furate și malurile năpădite de pelin, rogoz și stuf. Acel stuf care se-ntinde ca o pecingine prin lanurile de grâu, luând locul dispăruților ciulini.

Astăzi, unii inimoși ai stepei au redat zărilor sale acele imense și nostalgice tușe, pe care le-au încins cu argintul apei din refăcutele canale. Semne de învioreare ale unei vieți normale. Să sperăm că alarmanta încălzire globală nu va transforma Bărăganul într-un înfricoșător deșert, lipsit total de viață.

Eu cred că vrednicii oameni ai acestor locuri, care au sufletele împletite cu „fire de bărgan”, nu vor permite așa ceva. Ei sunt oameni din țara sufletului meu, care vor reface sistemul de irigații, apoi se vor strădui să aducă în arterele Bărăganului și apele Siretului și Buzăului, reunite aici cu apele Dunării. Așa va deveni această câmpie un dar al celor trei ape. Un dar mănos și bogat... Și mai cred că oamenii aceștia vor încinge Bărăganul cu centuri verzi, care vor înmiresma lunile de mai cu albul florilor de salcâm, izvor dulce-auriu pentru harnicele albine. Cam așa arată strania „expoziție” cu „tablourile” Bărăganului, pictat de Timp.

Dar în toate aceste peisaje există „ceva” care a rezistat capriciilor nemilosului „pictor”, ceva care apare în toate zărilor din toate timpurile. Este vorba de acele fântâni denumite odinioară de Odobescu „puț cu furcă”, adică fântâni cu cumpănă, semne neschimbate în schimbătoarele peisaje. Aceași furcă seculară, aceeași cumpănă înălțată spre cer, de la care cere îndurare și... apă pentru izvoare, ca să umple ciuturile goale.

Nu cerșesc apă pentru ele, ci pentru însetații Bărăganului, mai întâi, pentru pământul său veșnic pârjolit de arșiță. Așa le vezi în zare, de la mari depărtări. Cumpene rugătoare cu ciuturile mereu goale. Cumpene încremenite în fundalul siniliu din străvechi timpuri... Doar burduful acelor vremuri a fost înlocuit cu ciutura contemporană.

Din păcate, adâncul Mării Sarmatice, bogat în săruri, a dat gustul sălcii al apelor din fântâni. Doar animalele însetate o beau, însă oamenii... Rare, chiar foarte rare sunt fântânile cu apă vie, bună de băut. Din această cauză, oamenii acestor locuri aduc apa de băut de la mari distanțe. De aceea, o spun cu durere, suferința cea mai mare a Bărăganului este cea a apei. Și pentru pământ, și pentru vietăți și pentru oameni. Și de aceea fântânile Bărăganului se roagă. Primește, Doamne, ruga fântânilor! Tot mai puține, tot mai bătrâne... unele fără ciuturi... altele fără cumpene... rupte, putrezite... altele cu izvoarele secate, ori astupate... Și dă-i, Doamne, Bărăganului însetat apa vie cea de toate zilele! Altfel... altfel, va plânge amaric, numai cu lacrimi de nisip...

Din acest motiv am intitulat imaginea cu fântâna Bărăganului „Rugă pentru apă”. Și, pentru că o consider un simbol caracteristic acestor meleaguri românești... „din vremea aceea”, am privit-o în adâncul Timpului și am „văzut-o”... in illo tempore.

Jules Perahim, *Compoziție*

ISTORIE ȘI CULTURĂ

UN DOCUMENT MENIT SĂ ÎNTREGEASCĂ BIOGRAFIA LUI EFTIMIE MURGU DIN PERIOADA PROFESORATULUI SĂU DE LA ACADEMIA MIHĂILEANĂ DIN IAȘI (150 de ani de la moartea revoluționarului pașoptist)

► **Stefan ANDRONACHE**

Eftimie Murgu - de la a cărui dispariție s-au împlinit recent 150 de ani - ne este cunoscut mai mult ca un înfocat revoluționar pașoptist care n-a pregetat să se jertfească pentru cauza și fericirea poporului român, activitatea sa de dascăl, de pe urma căreia și-a câștigat existența în perioada tinereții, trecând întotdeauna pe un plan secundar. În cele ce urmează ne propunem să evidențiem atât parcursul studiilor sale, debutul în activitatea didactică, cât și opțiunile proprii pentru diversele domenii ale cunoașterii ce se reflectă atât de relevant în conținutul cărților adunate în biblioteca sa personală.

Eftimie Murgu a văzut lumina zilei, la 28 decembrie 1805, în satul Rudăria din comitatul Caraș-Severin. Pentru că tatăl său, care era ofițer în cadrul Regimentului român de graniță, fusese detașat în interes de serviciu la Caransebeș, este nevoit să parcurgă cursurile Școlii „triviale” de aici. Ulterior, el studiază la prestigiosul Liceu al piariștilor din Seghedin în cadrul căruia frecventează clasa de filosofie, având ca profesori călugări foarte bine pregătiți, unii dintre ei remarcându-se și ca scriitori. La examenul de absolvire, din anul 1826, obține rezultate de excepție.¹

Între anii 1826 – 1834, Eftimie Murgu se află la Budapesta. În capitala Ungariei urmează Facultatea de Filosofie a Universității din Pesta unde învață și fizică sau matematică, dar și metafizică, etică sau istorie.² În anul 1832, el termină Facultatea de Drept unde avusese colegi pe Andrei Mocione și Ion Rațiu, obținând diploma de avocat. În perioada petrecută în Ungaria, pentru că fusese și instructorul contelui de Eszterházy, a avut posibilitatea să întreprindă

împreună cu acesta mai multe „călătorii de studii în Anglia, Franța, Germania și Italia”.³

Trăind într-un mediu cultural elevat întreținut de ideile iluministe ale corifeilor Școlii Ardelene: Samuil Micu Clain, Gheorghe Șincai și mai ales de Petru Maior, remarcat pentru lucrarea sa fundamentală „Istoria pentru începutul românilor în Dacia” (1812), bănățenii Eftimie Murgu și Damaschin Bojincă, scriitor, apără cu înverșunare „teza despre originea românilor și despre continuitatea elementului român în Dacia”.⁴ Devenind un fervent susținător al culturii și limbii naționale, Murgu scrie articole pentru revista „Biblioteca românească” (1829-1834) a lui Zaharia Carcalechi din Buda pe care o redacta fostul său coleg Damaschin Bojincă. Totodată, expediază materiale și la „Albina românească” de la Iași a lui Gheorghe Asachi sau la „Curierul românesc” din București scos de Ioan Heliade Rădulescu.⁵

Cum luase cunoștință din presa românească de anunțul Epitropiei Învățăturilor Publice din Moldova, din 18 februarie 1832, prin care se comunica declararea ca vacante a patru catedre al Academiei domnești ce urma a se întemeia la Iași, între care și „profesoratul de filosofie, logică, metafizică, etică și dreptul naturii, cu leafă de 200 galbeni pe an”.⁶

Eftimie Murgu, care în acel moment urma cursurile de doctorat ale Facultății de Drept de la Budapesta, înaintează, pe 12 aprilie 1832, o cerere forului interesat din Moldova în care își exprima dorința de a lucra în cadrul viitoarei catedre de filosofie „pentru luminarea tinerimii”.⁷ Epitropia, luându-i în considerare „certIFICATELE ȘI probele arătate”, îi comunică, pe

28 iulie 1833, că îl numește ca profesor de filosofie și dreptul naturii, „cu leafa de două sute galbini pe an“, Casa Școalei urmând să-i asigure cei „treizăci galbini pentru cheltuiala călătorii“. Întrerupându-și cursurile de doctorat, Eftimie Murgu descinde pentru prima dată, la Iași, pentru a stabili structura materiilor viitoarei catedre de filosofie. Reîntors la Budapesta, el își continuă studiile, suține doctoratul în drept după care, pe 27 iulie 1834, intră în posesia diplomei acordate de rectorului Universității.⁸

Se cuvine a face precizarea că, în anul 1834, avocatul Damaschin Bojincă, care se stabilizează cu un an înainte în Moldova⁹, îndeplinea deja funcția de director al Seminarului Teologic „Veniamin Costache“ din Iași. Nu este exclus ca de pe această poziție el să fi rezolvat și problema cazării colegului său Eftimie Murgu pe tot timpul exercitării mandatului său de profesor la Academia Mihăileană.

În mod cert, la începutul anului școlar din 1834, Eftimie Murgu se afla deja la Iași exercitându-și slujba de profesor. Acest lucru reiese atât din anunțul referitor la sosirea sa făcut de gazeta „Albina românească“¹⁰, cât și din înștiințarea, din luna octombrie, a Epitropiei Învățăturilor Publice a Principatului Moldovei, prin care împuternicitul acesteia, Gheorghe Asachi, îi aducea la cunoștință, „Dumnealui D. Eftimie Murgu, profesor de filosofie la Academia din Iași“, modelul de uniformă din postav pe care trebuie să-l poarte la „cirimonii, audienți și sărbători“¹¹.

În cursul anului 1835, Murgu tipărește la Iași un „Prospect al materiei propuse la Academia Mihăileană în anul I de filosofie“ în care are grijă să menționeze materiile pe care le predase în anul I: introducere în filozofie, istoria filosofiei, logica și filosofia formală, urmând ca, în anul al II-lea, să abordeze „filosofia materialnică, adică metafizica cea curată, începând cu arhologia“¹².

În ziua de 20 noiembrie 1834¹³, Eftimie Murgu și-a susținut în vechea clădire a Gimaziului Vasilian, întrucât clădirea Academiei încă nu fusese

terminată¹⁴, „primul curs care era viu, cu aplicații la stările de atunci din Moldova“, lecțiile sale ulterioa-

Academia Mihăileană din Iași, 1834

re determinându-i pe „auditori să se gândească, să ia atitudine“ față de problemele majore cu care se confrunta în acea perioadă țara. Detestând sistemul învechit de învățământ care punea accent doar pe memorare și fiind călăuzit de un spirit inovator în educație, el încerca să cultive la studenții săi o „mobilitate de spirit și o deplină libertate în expunerea principiilor și sistemelor de gândire ce însoțesc diferitele concepții în legătură cu existența lumii, în trăirea prezentă, cea viitoare și transcendentă“, aceste importante deziderate știindu-le conforme cu gândirea modernă europeană.¹⁵ Din acest motiv, atât boierimea cât și Domnitorul Mihail Sturdza deveniseră „nemulțumiți de libertatea prea mare ce o manifesta Murgu la cursurile lui“. Intrând în conflict deschis chiar și Gheorghe Asachi, cel care nu a ezitat să-l denunțe lui Vodă, precizându-i „că e membru în complotul opoziției sale“ ce includea pe boierii „liberaliști“¹⁶, el conștientizează faptul că, aici, nu avea cum să-și impună și să dezvolte principiile progresiste care-l animau.

Având posibilitatea să ia contact cu realitatea românească din epoca aplicării Regulamentului Organic, Eftimie Murgu s-a arătat cu totul nemulțumit de completa aservire a țării la Imperul țarist considerând acest gest ca pe „o grea lovitură“ dată „demnității

Список книг		352
1. Философия природы или метафизика	2. Философия истории	3. Философия права
4. Философия искусства	5. Философия религии	6. Философия политики
7. Философия экономики	8. Философия социологии	9. Философия педагогики
10. Философия эстетики	11. Философия этики	12. Философия логики
13. Философия математики	14. Философия физики	15. Философия химии
16. Философия астрономии	17. Философия географии	18. Философия метеорологии
19. Философия зоологии	20. Философия ботаники	21. Философия анатомии
22. Философия медицины	23. Философия ветеринарии	24. Философия сельского хозяйства
25. Философия промышленности	26. Философия торговли	27. Философия финансов
28. Философия государственного управления	29. Философия права	30. Философия юриспруденции
31. Философия истории	32. Философия географии	33. Философия метеорологии
34. Философия зоологии	35. Философия ботаники	36. Философия анатомии
37. Философия медицины	38. Философия ветеринарии	39. Философия сельского хозяйства
40. Философия промышленности	41. Философия торговли	42. Философия финансов
43. Философия государственного управления	44. Философия права	45. Философия юриспруденции

Lista cărților profesorului Eftimie Murgu (fragment început)

Semnătura lui Eftimie Murgu

naționale¹⁷. Atunci când însuși Domnitorul Mihail Sturdza l-a chemat la palat și i-a promis că-i mărește leafa cu condiția ca să nu mai vorbească la cursuri despre neajunsurile din Moldova, Murgu nu s-a lăsat deloc înduplecat întrucât pentru el „funcția de profesor nu însemna o sursă de existență, ci o misiune, un apostolat”¹⁸. Dându-și seama că nu are șanse să mai poată contribui la educarea sănătoasă a tinerilor, pe 9 mai 1836, își înaintează demisia Epitropiei Învățăturilor Publice¹⁹, urmând însă a mai rămâne până la terminarea sesiunii de examene de la jumătate lunii iunie.

Părăsind Moldova, Eftimie Murgu se îndreaptă spre Țara Românească stabilindu-se la București unde avea să câștige reputația de „om învățat și moral”²⁰. Aici trăiește, mai bine de un an, doar din lecții particulare, pentru că cei din conducerea Eforiei Școalelor, cărora le solicitase un post de profesor,

Istoria pentru inceputul romanilor în Dachia de Petru Maior

aflaseră despre ceea ce i se întâmplase în Moldova. În cele din urmă, începând cu 1 septembrie 1837, el avea să fie acceptat ca profesor de logică și drept roman la Colegiul „Sfântul Sava”²¹. Printre elevii săi s-au numărat: Nicolae Bălcescu, care anterior îl rugase „să-i dea lecții de filozofie”²², și C. A. Rosetti. Ideile sale îndrăznețe și mai ales spiritul democratic care-l caracteriza au avut o influență decisivă asupra acestora, viitorului lor revoluționar, prietenia cu aceștia durând de-a lungul întregii sale vieți.

În Capitală, Eftimie Murgu, Dimitrie Filipescu și profesorul francez L. A. Vaillant pun bazele unei

societăți secrete stabilind obiectivele mișcării revoluționare din anul 1840, reușind să atragă de partea ideilor lor atât pe Nicolae Bălcescu cât și pe Cezar Bolliac, motiv pentru care, ulterior, Murgu avea să și fie expulzat în afara granițelor Țării Românești.²³ De altfel, Murgu a fost în mod permanent alături de N. Bălcescu, mai ales în anii 1848 și 1849.²⁴

După această trecere în revistă a unor elemente din viața și activitatea didactică a lui Eftimie Murgu, a traseului parcurs prin cele două Principate Românești, vom încerca să dezvăluim motivația ce ne-a determinat să-l readucem în atenția contemporanilor noștri la 150 de ani de la dispariție.

Revenind la perioada pe care Eftimie Murgu a petrecut-o la Iași, între noiembrie 1834 și sfârșitul lunii mai a anului 1836, trebuie să spunem că în calitatea conștient asumată, aceea de deschizător de drum în învățământul filosofic românesc, s-a văzut nevoit să se pregătească cât mai temeinic. Probabil că cele câteva cărți pe care le adusese în bagajul său i se păreau insuficiente. Din acest motiv, el a avut grijă ca, după numai o lună după inaugurarea cursului său de filozofie, să-i parvină, la Iași, prin „zastava [vama] Galiției”, un colet ceva mai mare în care se aflau cărți de diverse specialități care îi erau necesare în pregătirea lecțiilor întrucât în capitala Moldovei, la acea vreme, nu cunoaștem să fi existat vreo bibliotecă capabilă să-i fi oferit surse adecvate de informare și documentare.

Tentativa sa apare evidențiată într-un document pe care l-am identificat în cadrul colecției de Documente istorice de la Biblioteca Academiei Române.²⁵

Din conținutul acestuia aflăm că Oficiul vamal (Carvasaraua) din Iași expediază, pe 22 decembrie 1834, „Comisiei Privighetoare asupra cărților de cetit”, care îndeplinea funcția de cenzură a tipăriturilor venite în țară, următoarea adresă:

„Către cinstita Comisie Privighet(oa)re asupra cărților de cetit

Pe la Zăstava Galiții au venit aici de piste hotară, din părțile Austriei, o ladă cu cărți de cetit în-sămnată cu sigla EM, cărțile fiind a(le) prescrisului de aice, numit Murgu.

Catalogul înfătoșat Carvasaralei de cărțile ce ari și ea cu toată cinste(a) îl pristavlisăști [transmite, n.n.] cinstit(ei) Comisai pe lângă aceasta.

Nicolae Săreceanu (?)

1834, deche(m)vr(ie) 22 zile

Nr. 1088, Iașii.”

Așadar, alături de adresa oficială este atașată și lista cărților aflate în ladă, „Însemnare a cărților gios iscălitului care, sosind din Austria, se află la vamă”.

În lista, care se desfășoară pe 3 pagini mari, Eftimie Murgu evidențiază cu propria-i mână și cu un scris destul de mărunț (ceea ce îngreunează decriptarea integrală a textului) cu litere latine sau slavone 111 titluri [în realitate sunt 116 pentru că el, după numărul 84, pornește iarăși de la 80!] ce totalizează de 228 volume, la sfârșit, având grijă să confirme primirea acestora: „Aici, în sămănatele cărți le-am primit fără îndoială, Eșii, 23 dechemvr(ie) (1)834, Eftimie Murgu, profesor”. Totodată, în partea de jos a ultimei pagini, ține neapărat să mai adauge: „Eftimie Murgu, Doctor Jurie Univers., mădular a(l) Crăieștii Universității din Pesta și profesor de filozofie și drept(ul) naturii la Academia Eșului”, considerând că această mențiune ar putea determina Comisia Privighetoare să-i avizeze în mod favorabil și cât mai repede cu putință introducerea acestor cărți în țară.

Așadar, în rândurile ce urmează, vom analiza conținutul listei, având grijă să evidențiem domeniile, autorii și titlurile unor cărți, demersul întreprins permițându-ne ca, plecând de la dictonul „spune-mi ce cărți citești ca să-ți spun cine ești”, să-l cunoaștem mai bine pe Eftimie Murgu care avea opțiuni destul de diverse în domeniul lecturii.

Cele mai bine reprezentate domenii par să fie: istoria (15 titluri), gramatica (14), filosofia (11), dreptul (12) și matematica (7). Acestea li se mai adugă literatura (5), medicina (5), morala (4), politica (3) și științele naturii (3). Trebuie să precizăm însă că, din cauza greutăților întâmpinate în descifrarea scrisului aproape microscopic, nu ne putem pronunța încă asupra a 20 dintre titluri.

Pasionat fiind de istoria țărilor europene din diverse perioade, Eftimie Murgu ținuse să achiziționeze pentru propria-i bibliotecă cărți precum: „*Historia romanorum*” de T. Livius (nr. 84), „*Hist[oria] Imperatorum post comodum*” de Herodianus (45), „*De rebus gestis romanorum*” de [Cornelius] Tacitus (86), „*Historia regni Hungariae*” de Spanek (44) etc. care aveau să-l ajute la pregătirea lecțiilor de istorie universală.²⁶ Altele dintre acestea se refereau la Țările Române pentru trecutul cărora ne este cunoscut faptul că el nutrea nu numai un viu interes, ci și un respect deosebit: „*Istoria despre începuturile românilor [în Dachia]*” a lui Petru Maior, retipărită la Buda în 1834 (51), „*[Scurt] apendice la istoria lui P. Maior*” de [Teodor] Aron (53), „*Anticile românilor [acum întâia oară românește scrise]*”, Buda, 1832] de [Damaschin] Bojincă (52), „*Dissertatio de origine Vallahorum*” de [Friedrich] Phleps, tipărită la Sibiu în anul 1829 (54). Nu este exclus ca unele dintre cărțile menționate să-i fi fost împrumutate chiar și lui Mihail Kogălniceanu, angajat ca profesor la aceeași Academie și care avea să rostească, în ziua de 16 iunie 1835, un discurs memorabil cu prilejul inaugurării oficiale.

Având în vedere faptul că el era interesat să se exprime cât mai corect în propria-i limbă și cunoștea alte cinci limbi europene, Eftimie Murgu își achiziționase: „*Gramatica românească*” [alcătuită de Radu] Tempea [Sibiu, 1797] (71), „*Ortographia dacoromana*” [1819] de P. Maior (79), „*Elementa Linguae Dacoromanae [sive valachicae]*”, [Viena, 1826] (75), „*Gramatică practică româno-franțuzească*” [Buda,

Anticile romanilor de D. Bojincă

Gramatica românească de Radu Tempea, Sibiu, 1797

Gramatică practică franceză

1833] de G[herman] Vida (83). Deținea, totodată, „*Abrégé complet de la grammaire française*“ de Abbi Mocin(?) (82), „*Französische Grammaire(!)*“ [1810] de [Johann Valentin] Meidinger (73) și „*Dictionnaire français*“ (96), „*Sintaxa ornata*“ de Thomas (74), „*Select latino orationis exemplaria*“ (76) dar și două lucrări intitulate: „*Lingua hungarica*“ (80) și „*Gramatica ungurească*“ de Maler (95).

Pentru a-și pregăti cât mai temeinic lecțiile cursului său de filosofie de la Academia Mihăileană, Murgu a ținut să aibă, la Iași, câteva lucrări importante: „*Kritik der reinen Vernunft*“ [1781] de Immanuel Kant care fusese profesor la Königsberg (4), „*Philosophische bibliothek*“ [1788-1791, 3 vol.] de [Johann G.H.] Feder (7), „*Tractatus methodicus philosophia*“, 4 vol., de [A.] Wolf (8), „*Philosophia formalis nec non materialis*“ de Ján[os] Imre (1), „*Moral philosophia*“ de Ghelert (2), „*Tractus philosophii*“ de Seneca 2 vol. (91) ș. a. Firește că el nu renunțase nici la lucrările în limba română: „*Filosofia cuvântului și a năravurilor*“ [traducerea operei filosofului german J. G. Heineccius, prof. la Universitatea din Halle] a lui Eufrosin Poteca, [Pesta, 1829] (9) sau „*Antropologia [sau scurtă cunoștință despre om și despre însușirile sale]*“, Buda, 1830] a dr. [Pavel] Vasici [Ungureanu] (10).

Cum intenționa să dea curs însărcinării exprese a Domnitorului Mihail Sturdza, care îi solicitase, printr-un act oficial, să alcătuiască „în limba moldovenească un așezământ cuprinzătoriu de dritul firii privat spre a putea sluji judecătorilor de povăuire“²⁷, și trebuia să-și pregătească studenții și în domeniul „dreptului naturii“, Murgu selectase pentru

lași lucrări reprezentative de drept penal: „*Institut[io] Juris Civilis Romani*“ de Siebenthol (32), „*Codex Justinus*“ de Freiesleben (92), „*Philosophie der civil Gesetzgebung*“ de [Jeremy] Bentham (29), „*Jus Feudale Germanicum*“ de D. Vucsetics (36), „*Saggio sulla legislazione civile*“ de [Gaetano] Filangieri, 10 volume, (97), dar și de drept penal: „*Philosophie der Kriminalgesetzgebung*“ de [Paul Johann Anselm] Feuerbach (30), „*Jus criminale Hungariae*“ a lui D. Frank (34), precum și „*Dei delitti et delle pene*“, [Paris, 1780] de Ces[are] Beccaria, 3 vol. (99). Cât privește ultima lucrare, trebuie să precizăm că aceasta i se păruse destul de importantă pentru faptul că autorul ei inspirase, președintelui Thomas Jefferson și părinților fondatori ai Statelor Unite, legile constituționale legate de portul armelor de foc, iar în Toscana a pledat în favoarea abolirii pedepsei cu moartea în anul 1876.²⁸

Din domeniul moralei ne-au atras atenția: „*Il Principe*“ de Machiavelli, 2 vol. (98), „*Sfaturile a înțelegerii ce<le>i sănătoase*“ [Buda, 1802] de [D.] Obradovici [Dositei], tălmăcită în românește de Dimitrie Țichindeal (12 și 93, cea de a doua variantă fiind în limba sârbă), dar și două cărți scrise de Damaschin Bojincă, colegul său de la Universitatea din Pesta: „*Direguitorul buneii creșteri*“ (11) și „*Răspundere asupra cârtitorului de-a hăis*“ (56)²⁹.

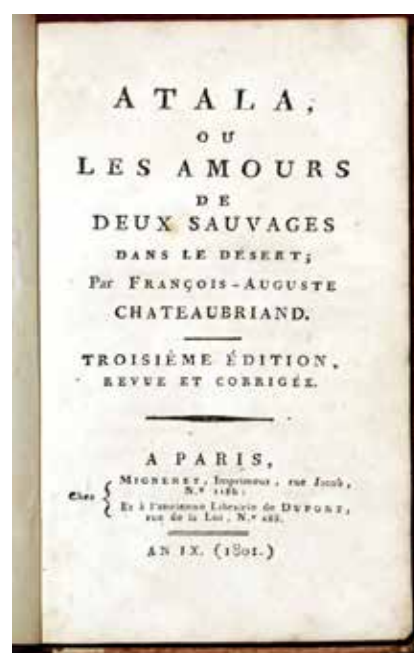
În mod cert, proaspătului profesor interesat fiind să capteze atenția studenților, dar și să-i învețe arta oratoriei, aveau să-i fie de folos și cele câteva lucrări de elocință: „*Institutiones ad eloquentiam [ad usum scholarum austriacarum]*“, [Viena, 1778] (15), „*Orationeo*“ și „*Oratoria*“ de Cicero (87).

Fabule de La Fontaine

Beccaria - Dei delitti e delle pene

Atala de F.-A. Chateaubriand

Literatura este un alt domeniu reprezentat de lucrările unor autori francezi binecunoscuți în epocă: Jean de la Fontaine - „*Fables choisies mises en vers*“ (21), [François] Fénelon - „*Les aventures de Télémaque*“ [1807] (46) sau Chateaubriand - „*Atala*“ [1801] (107). Aceștia li se adăugau: „*Nouveau recueil d'anecdotes [inédites]*“, 1814 (70) și „*Storia della letteratura italiana*“ de Merende (43).

Cum Eftimie Murgu studiasse în Ungaria inclusiv matematica ținuse să aibă asupra sa, probabil pentru reîmprospătarea cunoștințelor dobândite, câteva cărți datorate lui [Carolus] Hadaly [de Hada]: „*Elementa matheseos purae*“ [Buda, 1826] (16), „*Instit. Arithmetico*“ (18), „*Toxotomia*“ [1820] (19), dar și „*Tables de Logarithmis*“ de Károly (20), „*Elementa Algebra et Geometria*“ de Maiko (17) sau „*Elementa Geometrie practicae*“ de Staindel (25).

Avusesse grijă să nu-i lipsească chiar și sursele de informare legate de științele naturii: „*Historia (e) naturalis*“ [1782] de Plinius, 2 vol. (85), „*Positiones de lege naturali*“ [1772] de [C. A.] Martini, 2 vol. (28) ori cele din domeniul medicinei precum: „*Dietetica [sau învățătura de a păstra întreaga sănătate]*“, Buda, 1831] de P[avel] Vasici (63), „*Dissertation inauguralis de peste orientali ...*“ [Pesta, 1832], de P. Vasici (64), „*Cuvântare încununătoare medicască despre ciurma răsăritului*“ [Buda, 1832] de [P.] Vasici (65)³⁰, inclusiv studiul „*Hippocrates*“ al lui Lindemayer (66).

Trebuie să mai menționăm faptul că pe lista întocmită de Eftimie Murgu mai figurau și câteva cărți de religie, politică, economie și chiar arhitectură în timp ce manuscrisele proprii, aflate în aceeași ladă, erau doar amintite.

Înclinăm să credem că toate aceste cărți, care alcătuiau o bibliotecă personală mobilă, aveau să fie luate cu el atunci când, dezamăgit fiind de ceea ce i s-a putut întâmpla la Iași, a plecat ceva mai încrezător la București. Cu siguranță că unele din aceste cărți, în special cele de filosofie, aveau să-i fie de folos și în instruirea lui Nicolae Bălcescu, elevul său de excepție pe care l-a pregătit, inițial, în particular iar, mai apoi, și la Colegiul „Sf. Sava“ din București.

Pornind de la conținutul listei identificate s-ar putea extinde investigația și în unele biblioteci importante din România pentru a vedea unde ar fi putut ajunge măcar o parte din cărțile menționate în acest material.

Concluzionând, trebuie să spunem că bănățeanul Eftimie Murgu s-a remarcat nu numai ca un lider revoluționar decis să lupte pentru libertatea și prosperitatea propriului său popor, ci și ca unul dintre intelectualii români din prima jumătate a secolului al XIX-lea care, conștientizând responsabilitatea ce îi revenea în calitate de dascăl, aceea de

a contribui la instruirea și educarea tinerei generații, s-a străduit să fie informat și să acumuleze cât mai multe cunoștințe din domenii diferite pentru a fi cât mai de folos semenilor săi.

Note:

- 1 I. D. Suci, Introducere și note la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, Editura pentru Literatură, 1969, p. 85; Maria Berény, „*Personalități marcante în istoria și cultura românilor din Ungaria, Secolul XIX, Studii*“, Giula, 2013, p. 87.
- 2 Traian Topliceanu, „*Eftimie Murgu, un capitol din istoria politică națională a Banatului*“, Timișoara, 1938, pp. 6-7.
- 3 Maria Berény, op. cit., p. 87.
- 4 Idem.
- 5 Ibidem, pp. 88-89.
- 6 Traian Topliceanu, op. cit., p. 9.
- 7 Ibidem, p. 11.
- 8 Ibidem, p. 12.
- 9 I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, Editura pentru Literatură, 1969, p. 18; http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Damaschin_Bojincă
- 10 „*Albina românească*“, nr. 98 din 18/30 noiembrie 1834; Aici, Eftimie Murgu are statut de „doctor în filozofie, mădular al Universității din Pesta, diplomat cesaro-crăesc, pravilist și profesor de filozofie“.
- 11 I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p. 13.
- 12 „*Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași 1860-1960*“, vol. I, București, 1960, pp. 55-56; I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p. 15.
- 13 https://ro.wikipedia.org/wiki/Eftimie_Murgu
- 14 I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p. 19.
- 15 Traian Topliceanu, op. cit., p. 15
- 16 Gh. Georgescu-Buzău, „*N. Bălcescu*“ [Monografie], Editura pentru Literatură politică, București, 1956, p. 54.
- 17 Traian Topliceanu, op. cit., p. 18.
- 18 Maria Berény, op. cit., p. 89.
- 19 Traian Topliceanu, op. cit., p. 19.
- 20 I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p. 21.
- 21 Ibidem, p. 20.
- 22 Gh. Georgescu-Buzău, op. cit. p. 54; I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p. 21.
- 23 Maria Berény, op. cit., p. 90; Această societate milita pentru obținerea independenței țării, instaurarea unei republicii democratice, înființarea unei armate revoluționare, revindicând, totodată, egalitatea oamenilor în fața legii. Societatea a fost descoperită de autorități, Eftimie Murgu fiind singurul lider anchetat și arestat.
- 24 I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p. 21.
- 25 Biblioteca Academiei Române, colecția Documente istorice, P. MCXII/4, filele 351-353.
- 26 I. D. Suci, *Introducere și note* la ediția Eftimie Murgu, „*Scrieri*“, p.19.
- 27 Traian Topliceanu, op. cit., p. 14
- 28 https://en.wikipedia.org/wiki/Cesare_Beccaria
- 29 http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Damaschin_Bojincă
- 30 <https://bibliacad.ro/bnr/brmautori.php?aut=v&page=100&limit=10> (lit. V107)

PAGINI DE ISTORIE

DRUMUL ROMÂNIEI SPRE INDEPENDENȚĂ

► Ovidiu FLOREA

Politica îndrăzneată a „faptului împlinit” promovată de generația pașoptistă și acțiunea hotărâtă a domnitorului Alexandru Ioan Cuza – în sensul unificării instituționale și a introducerii de reforme într-o societate românească tributară încă unor concepții medievale de stăpânire a proprietății funciare și de păstrare a privilegiilor clasei conducătoare, boierești – reprezintă acțiuni prin care s-au pus bazele statului român modern, neconsolidat însă în februarie 1866 când în miez de noapte, Domnitorul a semnat pe spatele unui tânăr locotenent actul de abdicare. Au rămas în istorie cuvintele amare, dar sincere spuse de către Domnitorul detronat: **Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine decât cu mine. Să trăiască România!** Spirit onest și sincer, Cuza acționase el însuși în sensul găsirii unui principe străin care să-i ia locul, convins fiind că doar un principe dintr-o familie domnitoare europeană poate consolida pe plan intern Unirea și poate acționa cu succes în vederea îndeplinirii următorului obiectiv politic românesc – obținerea Independenței – deoarece acesta nu ar fi acceptat la nesfârșit să rămână vasal al Sultanului și, fapt important, recunoașterea internațională a Independenței se putea realiza mult mai ușor, măcar prin prisma relațiilor existente cu monarhiile din Occident.

Plecat în Franța, pe ascuns, în toamna anului 1865, I.C. Brătianu, care-și lăsase acasă soția însărcinată și cu grija unui copil de doi ani asupra sa, găsisese la Paris „același dezinteres pentru cauza noastră, românească”, cercurile politice pariziene reactivând ideea unificării Italiei pe seama românilor, teritoriul românesc fiind văzut ca o monedă de schimb în acest sens (idee lansată pe la 1851-1853, prin care spațiul românesc urma să fie cedat ducelui de Milano și acesta să cedeze la rândul său teritoriile deținute către regele Sardiniei, Victor Emanuel al II-lea, pentru a se desăvârși unitatea Italiei). Într-un

sfârșit, Brătianu a obținut acceptul prințului german Karl Anton de Hohenzollern (care cedase la rândul său Principatul pe care-l conducea către regele Prusiei pentru a se definitiva unitatea Germaniei) ca al doilea fiu al său, Carol, să vină pe tronul României și, pe ascuns - deoarece Prusia se pregătea de război contra Austriei -, I.C. Brătianu și principele Carol au ajuns cu un vapor austriac la Turnu Severin, la începutul lunii mai 1866.

La 10 mai 1866, tânărul principe german – avea doar 27 de ani – a depus jurământul cu mâna dreaptă pe Evanghelia, având alături proiectul viitoarei constituții românești, rostind în românește „Jur”, după care în franceză a spus: **În clipa în care am pus piciorul pe acest pământ sfânt, am și devenit român. Cetățean azi, iar mâine soldat de va fi nevoie, eu voi împărtăși cu românii și soarta cea bună și soarta cea rea.**

Obținerea Independenței a reprezentat principalul obiectiv politic al grupării liberal- radicale conduse de C.A. Rosetti și Brătianu, dar principele Carol s-a arătat rezervat în a susține această idee, chiar dacă propuneri de a porni o răscoală în Balcani au venit și din partea revoluționarilor greci și sârbi care au avut discuții în particular cu domnitorul României, care nu a dat însă curs acestor idei pe care le consideră irealizabile în acel moment. Acesta nota în *Memoriile* sale, în noiembrie 1868

„Persecutarea evreilor, uneltirile bulgare și ideile de independență sunt imputările cele mai mari pe care lumea diplomatică le face României [...] Evident că o politică îndreptată spre emanciparea de Turcia ar fi cea mai mare greșală”. Cu toate acestea una dintre principale preocupări ale principelui Carol a fost dotarea armatei și pregătirea acesteia pentru un eventual război de neatarnare și Parlamentul a votat în același an – 1868 – Legea pentru organizarea armatei și apoi principele însuși a participat la manevrele militare organizate în anii următori.

Guvernul Lascăr Catargiu din perioada 1871-1876 a acționat constant în sensul obținerii Independenței pe cale diplomatică, dar acest lucru nu a fost posibil din cauza politicii duplicitare și „de moment” pe care Puterile Europene o aveau față de România. Astfel, la 24 august 1873, Carol nota că reprezentantul Angliei la București a pledat „destul de fățiș pentru declararea neatarnării”, deși la Constantinopol Sir H. Elliot „ațâța neîncetat pe turci contra României” fapt pentru care „Consiliul de Miniștri hotărăște să amâne îndeplinirea proiectului de declarare a independenței țării, fiindcă nu-i sigur de consimțământul Rusiei.”

Politica duplicitară a Puterilor Garante (la 1856 – Congresul de Pace de la Paris – se hotărâse ca spațiul românesc să intre sub garanția colectivă a Puterilor Europene, se păstra suzeranitatea Turciei dar era înlăturat protectoratul rusesc oficializat la Adrianopol, la 1829) era determinată de interesul de moment și de cel geopolitic, bazat pe păstrarea echilibrului european. Astfel, Anglia dorea păstrarea integrității Imperiului Otoman și nu vedea cu ochi buni pătrunderea Rusiei spre Mediterana, Franța nu dorea creșterea influenței rusești în Balcani dar Napoleon al III-lea a sprijinit în general politica de emancipare națională a popoarelor europene, Austria s-a opus cât a putut Unirii dar și obținerii Independenței României deoarece stăpâna provincii românești și cea mai singură cale de expansiune era spre gurile Dunării, unde a intrat, inevitabil, în competiție cu Rusia care a vizat și ea același lucru. Cercurile politice de la Viena au dat dovadă însă de un pragmatism echilibrat bazat pe principiul Realpolitik-ului și de aceea s-au adaptat din mers la schimbările din Estul Europei pe care le-au acceptat mult mai ușor decât Rusia. Rusia, în schimb, a avut mereu pretenția de a se impune în fruntea slavilor din Balcani, iar teritoriul românesc a reprezentat un obstacol în acest sens și de aceea au existat o mulțime de proiecte rusești încă de pe timpul împărătesei Ecaterina cea Mare care i-a propus la 1782 împăratului austriac Iosif al II-lea crearea unui stat tampon – Regatul Daciei - constituit din Valahia, Moldova și Basarabia toată, pe care

urma să-l conducă favoritul împărătesei, prințul Potemkin. Înainte de pacea de la București din anul 1812, Rusia a propus pur și simplu împărțirea celor două principate românești, Austria urmând să preia Valahia și Mama Rusia întreaga Moldovă. Politica duplicitară a lui Napoleon a contribuit însă, în mare măsură, la pierderea Basarabiei în anul 1812. În sfârșit, Regulamentele Organice adoptate în perioada ocupației țariste din 1828-1834 a Principatelor Române s-au vrut să fie – de către oficialii ruși – cadrul legal care să pregătească anexarea spațiului românesc dacă urma să se ivească un context extern favorabil. Pe de altă parte, Rusia a sprijinit eforturile românești de emancipare națională deoarece serveau intereselor țariste de a slăbi și apoi de a cucerii Constantinopolul.

În acest context trebuie să înțelegem preocuparea guvernului condus de Lascăr Catargiu și a principelui Carol de a obține pe cale diplomatică independența statului român, sau măcar un statut de neutralitate, cu garantarea granițelor, o „a doua Belgie”, cum sugestiv scria principele Carol tatălui său la începutul anului 1876. Acest lucru era imposibil de realizat însă deoarece Puterile Garante nu susțineau România și îndemneau la moderație, consulul englez afirmând chiar că guvernul său înțelege să apere România doar în condițiile păstrării vasalității față de Turcia, iar pe de altă parte, situația internă din Turcia era tensionată, iar gruparea naționalistă „Juna Turcă” câștiga tot mai mult capital politic.

La începutul anului 1876 situația era incertă. La anul 1875, prin răscoala din Bosnia și Herțegovina, Criza Orientală reizbucnise, iar Austria și Rusia se suspectau reciproc, fiecare dintre cele două mari puteri europene vizând continuarea expansiunii lor în Balcani și spre gurile Dunării. Războiul – scria Carol, tatălui său – era inevitabil, dar „...pacea este dorită fiindcă unul nu voiește să lase celui alt rezolvarea chestiunii orientale și fiindcă ambii nu sunt pregătiți de război”. Ambasadorul austriac l-a întrebat direct pe principele Carol ce ar face România dacă trupele rusești ar ocupa țara, iar generalul Ignatiev amenința miniștri turci – de față fiind și Ion Ghica - că „Rusia va lua ca amanet Principatele Române dacă Turcia ar ocupa Serbia și Muntenegru”. În iunie 1876, lovitură de teatru, la Reichstadt, împăratul Francisc Iosif și țarul Alexandru al II-lea, printr-un protocol secret s-au pus de acord pentru începerea ostilităților în Balcani. Rusia avea mână liberă să înceapă operațiunile militare și să reanexeze sudul Basarabiei pierdut la 1856, iar Austro-Ungaria urma să primească Bosnia și Herțegovina.

În aceste condiții, Carol renunță la „atitudinea diplomatică” și impune ca șef al guvernului pe I.C.

Brătianu. Apoi a luat măsuri de înzestrare a armatei și de reorganizare a acesteia deși tatăl său îl sfătua să aștepte deoarece împrejurările externe „nu sunt favorabile unei acțiuni îndrăznețe din partea României”, Anglia și Franța fiind constrânse de opinia publică occidentală să ia atitudine față de atrocitățile comise în Bulgaria de bașbuzucii turci. În mod oficial, guvernul român a fost sfătuit la moderație și la a lua măsuri contra „bandelor bulgare” care acționau pe teritoriul românesc. Chiar și consulul american Schuyler s-a implicat în „problema bulgărească” spunându-i clar – după mărturia lui Carol – reprezentantului englez Baring: „Dumneata vrei să scapi pe turci, eu vreau să-i pierd!”. În Turcia sultanul Abdul-Aziz a fost asasinat, iar noul sultan a respins propunerile engleze pentru a se încheia pacea în Balcani. La Livaadia prim-ministrul Brătianu s-a întâlnit cu Țarul Alexandru al II-lea și cancelarul Gorceacov care au insistat pentru încheierea unei „convenții militare fără caracter politic” cu privire la trecerea trupelor rusești prin România în cazul izbucnirii unui război ruso-turc, fără a oferi însă garanții că va fi respectată integritatea teritorială a României. Întâlnirea s-a încheiat fără un rezultat concret, dar era clară intenția Rusiei de a se folosi de România fără a-i promite ceva în schimb. Nici Turcia nu a menajat România și, prin Constituția lui Midhat Pașa, România era considerată o „provincie privilegiată” a Imperiului Otoman deși, de veacuri, spațiul românesc s-a bucurat de autonomie internă. Protestele externe ale României nu au avut, deci, nici un rezultat.

Anul 1877 a adus, în sfârșit, războiul mult așteptat iar convenția româno-rusă semnată de ministrul de externe M. Kogălniceanu și baronul Stuart stipula în mod oficial că Rusia se angaja să respecte integritatea teritorială a României. E greu de crezut însă că principele Carol și I.C.Brătianu nu se așteptau ca Rusia să nu ceară după război sudul Basarabiei, important pentru ieșirea la Gurile Dunării, mai ales că propunerea României de a se implica de la început în război contra Turciei a fost refuzată de Țar. Pe de altă parte însă, Turcia a fost profund nemulțumită că România – stat vasal – a permis trecerea pe teritoriul ei a trupelor rusești și a bombardat malul românesc, fapt care a determinat decizia principelui Carol de a ordona bombardarea malului bulgăresc ocupat de armata turcească și astfel s-a instaurat starea de război între cele două state. Urmarea a venit de la sine și, la 9 mai 1877 în Parlamentul României, Mihail Kogălniceanu, ministru de externe, chemat de deputatul Fleva să dea explicații despre situația României, rostea cuvintele care au rămas în istorie: **În stare de**

rezbel, cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare.

9 MAI 1877 – ZIUA PROCLAMĂRII INDEPENDENȚEI

La 10 mai 1877 – de ziua Monarhiei – principele Carol semna actul de Independență a României, dar, pentru români și guvernanții marile probleme rămăneau încă nerezolvate...

Pe de o parte, este neîndoielnic faptul că Brătianu și Carol cunoșteau detaliile înțelegerii de la Reichstadt, iar șeful guvernului român își exprimase în mod oficial temerile cu privire la un atac din partea Habsburgilor. Încă o dată România era prinsă în complicatul joc de interese al Marilor Puteri din zonă. Pe de altă parte, însă, cercurile politice de la București erau divizate în privința pornirii războiului. Conservatorii în special, afirmau că garanția marilor puteri nu trebuia înlăturată iar obținerea Independenței însemna un viitor nesigur pentru România mai ales în privința tendințelor expansioniste rusești pe care „singuri nu le putem face față.” Sabina Cantacuzino, fiica lui I.C. Brătianu povestește în Memoriile sale „Războiul era exclusiv opera tatei și toată răspunderea a dus-o el, căci împotriva fuseseră la început și Vodă Carol și cei mai de aproape colaboratori ai lui.” Carol îndemna la prudență, mai ales că Rusia nu acceptase oferta României de a i se alătura în război, intențiile Austro-Ungariei nu erau cunoscute, iar Franța, Anglia și Germania stăteau în expectativă. Generalul Fotino mi-a povestit – afirma Sabina Cantacuzino în Memoriile sale – că a văzut pe tata pe fereastra casei țărănești în care locuia Vodă și discutau. La un moment dat, tata, care se plimba prin odaie, s-a oprit în fața lui Carol, și, în focul discuțiunii, a dat cu pumnul în masă. Nu-l auzeam, dar era atât de înflăcărat, încât îi ieșeau scântei din ochi. Când a ieșit a spus gen. Cernat: „În fine, l-am convins, trecem Dunărea.”

Momentul era prielnic deoarece trupele rusești conduse de Marele Duce Nicolae fuseseră oprite la Plevna și exista pericolul retragerii spre Dunăre. Intrarea României în război a fost prefațată de răspunsul dat de principele Carol lui Alexandru al

II-lea, domnitorul român afirmând clar că nu poate sta sub comanda unui general rus, dar zece generali ruși pot sta sub comanda sa. Prin urmare, Carol a primit comanda operativă a trupelor de la Plevna, peste 120 000 de soldați fiind sub autoritatea sa. Independența României a fost scump plătită, prin jertfele dorobanților români care au plătit tributul de sânge în victoriile de la Grivița, Rahova, Vidin, Smârdan.

Responsabilitatea războiului a lăsat urme adânci și celor care au condus în acele momente țara, iar Sabina Cantacuzino povestea: „În toamna lui 1877 părul tatei a cărunțit cu totul.”

Deși victoria de la Plevna a schimbat practic soarta războiului, România nu a fost primită la tratativele de pace de la San Stefano iar chestiunea pierderii sudului Basarabiei a fost oficializată. Țarul a amenințat că va dezarma armata română dacă România nu va ceda acest teritoriu. Carol i-a răspuns demn „o armată care a luptat la Plevna poate fi înfrântă dar nu poate fi dezarmată”. Peste 4000 de români se jertfiseră în acest război, scăpând armata rusească de la o mare umilință dar lucrul acesta nu a contat pentru Țar...

Între timp, complicatul joc diplomatic al Marilor Puteri și-a spus cuvântul și prevederile păcii de la San Stefano au fost puse în discuție la Berlin în iunie 1878, unde s-a desfășurat Congresul de Pace sub președinția lui Bismarck, cel care a afirmat că va fi „un samsar cinstit” în problemele Balcanilor. De data asta Europa ne pune în fața faptului împlinit...România ceda sudul Basarabiei și primea în schimb Dobrogea de la Turcia învinsă. Anglia nu

participase la război, dar în schimbul concesiilor făcute Rusiei primea și ea insula Creta, iar Austro-Ungaria, în sfârșit, primea spre administrare Bosnia și Herțegovina. Mai mult, Independența României era condiționată de schimbarea articolului 7 din Constituția României iar Bismarck a impus Statului Român să răscumpere acțiunile societății falimentare Strousberg, care avusese sarcina să construiască în România calea ferată ce lega Moldova de Valahia. Interesant este că Bismarck avea un bancher pe nume Bleichroeder, consilier, care-i administra averea. Acesta cumpărase la un preț de 8-10 ori mai mic acțiunile societății Strousberg...Fără cuvinte! Austria, pragmatică, a recunoscut Independența României în toamna anului 1878, iar Rusia a făcut același lucru. Germania, Anglia și Franța au făcut acest lucru abia la 1880, după ce România îndeplinesc condițiile cerute.

Izolată pe plan extern datorită tensiunilor cu Rusia și cu Austria în privința chestiunii Dunării, România independentă și-a desăvârșit procesul de modernizare instituțională și politică. În anul 1880 s-a constituit Banca Națională a României, iar în martie 1881 s-a proclamat Regatul României. La **10 mai 1881**, purtând pe cap o coroană confecționată din oțelul unui tun turcesc capturat la Plevna, principele Carol a fost Încoronat Rege al României. Împreună, Carol și generația pașoptistă, au definitivat opera politică începută de domnitorul Alexandru Ioan Cuza și au scris una dintre cele mai frumoase pagini din istoria zbuciumată, dar interesantă, a poporului român.

PAGINI DE ISTORIE

DRAMA ROMÂNIEI MARI: ANUL 1940

► Sorin LANGU

Anul acesta se împlinesc 80 de ani de la, probabil, cea mai mare drama a României, și anume pierderile dina vara anului 1940. Le-a fost dat românilor, de-a lungul istoriei lor, să treacă prim multe catastrofe: invazii otomane, tătare, maghiare, poloneze, austriece sau rusești, cutremure, epidemii de ciumă, holeră sau tifos, secete cumplite finalizate cu foamete, hoarde de lăcuste, incendii, pierderi de teritorii, jafuri neîncetate etc., dar parcă niciodată durerea nu a fost așa de mare ca în acea vară extrem de fierbinte. Să revedem filmul acelor ani.

1. Episodul 1: Pactul Ribbentrop-Molotov.

Germania devenise conștientă că nu putea lupta pe două fronturi și deschide negocieri cu URSS, iar presiunea timpului o face să cedeze foarte mult la pretențiile esticilor. Pe 14 august 1939, ministrul de externe german, Ribbentrop anunță Kremlinul că statul său dorește încheierea unui Pact de Neagresiune, ceea ce presupunea că trei zile mai târziu negocierile anglo-franco-ruse aveau să se întrerupă. Ministrul de externe al URSS, Molotov, condiționează însă semnarea unui eventual Pact cu Reich-ul de negocierea unui protocol special. Tratatul de neagresiune a fost semnat în cele din urmă, pe 23 august 1939, de ministrul de externe al URSS, Veaceslav Molotov, și cel al Germaniei, Joachim von Ribbentrop, cu doar o săptămână înainte de începerea celui de-al Doilea Război Mondial. Actul în sine, fără valoare politică ci doar cu una propagandistică, conținea însă un protocol-anexă secret care împărțea Europa Centrală și de Est în sfere de influență.

Deși semnaseră acest Tratat, ambele țări erau conștiente că aveau să ajungă în cele din urmă la un conflict, unul din punctele obținute de ambele părți fiind câștigarea de timp. Germania putea astfel să își concentreze atenția spre frontul de vest, dar și pentru invadarea Poloniei, care a avut loc la doar o săptămână după semnarea Tratatului, iar Stalin să își refacă forțele armate, slăbite de masivele epurări, dar și să anexeze teritorii situate în calea

frontului nazist, care să absoarbă din șocul unei potențiale ofensive militare germane asupra sa. Comentatorii politici afirmă că semnarea Tratatului Ribbentrop – Molotov, un act fără precedent în istoria Europei, a însemnat un lung război mondial, cu pagube și pierderi omenești incomensurabile, iar absența lui ar fi însemnat, poate, evitarea acestui conflict sângeros.

2. Episodul 2: Începe al Doilea Război Mondial. Nu răsărise, încă, soarele, la 1 septembrie 1939, când aviația lui Hitler a început bombardarea a Poloniei. Începea, astfel, oficial, cel de al Doilea Război Mondial, un eveniment cu repercursiuni până astăzi. Doar aparent era un atac-surpriză, de fapt cu toții se așteptau la așa ceva. Dacă germanii treceau frontiera la 1 septembrie, sovieticii au declanșat și ei atacul împotriva Poloniei, la 17 septembrie, prinzând ca într-un clește Polonia.

3. Episodul 3: Capitularea Franței. Hitler a declanșat, la 10 mai 1940, o amplă ofensivă în centrul Europei împotriva Belgiei, Olandei și Franței în care scop a concentrat 137 mari unități de tip divizie (dintre care 10 divizii de tancuri, 6 mecanizate și una de cavalerie) forțe care dispuneau de 2.800 tancuri și 4.000 de avioane. Forțele aliate (olandeze, belgiene, franceze și britanice) aveau la rândul lor 158 mari unități diferite având în dotare 2.280 tancuri și 1.350 avioane de luptă. Doar într-o lună armatele aliate sunt înfrânte, pe 14 iunie, Parisul a fost declarat „oraș deschis”, iar trei zile mai târziu mareșalul Pétain (șeful guvernului francez) a cerut armistițiul, care s-a semnat la 22 iunie 1940, la Rethondes lângă Compiègne, unde la 11 noiembrie 1918 Germania capitulase fără condiții semnând armistițiul. Două zile mai târziu, Franța a semnat armistițiul și cu Italia.

4. Episodul 4: Drama României. La 26 iunie 1940, Molotov, președinte al Consiliului Comisarilor Poporului, echivalentul funcției de prim-ministru al

URSS, convoca la Moscova pe ministrul României Gh. Davidescu. În acel moment, ministrului român i-a fost prezentată o notă ultimativă prin care se cereau României Basarabia și Bucovina. Aceste două regiuni urmau să fie anexate de URSS. În cazul în care România s-ar fi opus, ar fi urmat o invazie a "Armatei Roșii". România trimite telegram Berlinului, care la rândul său, se declară surprins de depășirea limitelor stabilite la 23 august 1939. Hitler chiar este iritat. Sovieticii reacționează trimițând a doua telegram prin care pretențiile lor erau reduse la Basarabia și nordul Bucovinei. Fără posibilitatea de a face ceva în fața acestei amenințări și fără sprijin din partea nimănui, românii au acceptat. "Guvernul român, pentru a evita gravele urmări ce le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic", îi scria Davidescu, drept răspuns, lui Molotov.

Sesizând momentul favorabil, diplomația maghiară a început să insiste pe lângă Germania nazistă pentru primirea unor teritorii din România Mare. Ungurii au prezentat nemților planul lor de anexare a Transilvaniei. Istoricii spun că era vorba de trei variante, expuse de diplomații maghiari. "În zilele de 6-7 ianuarie 1940, la Veneția au avut loc convorbiri între miniștrii de Externe ai Italiei și Ungariei, conții G. Ciano și I. Csaky. Acesta din urmă a arătat că țara sa avea un program maximal și unul minimal în privința revendicării Transilvaniei: primul lua în considerare anexarea a 78 000 km², cu o populație de 4,2 milioane locuitori, dintre care 37% maghiari, 50% români și 10% germani; celălalt prevedea anexarea a 50 000 km², cu o populație de 2,7 milioane, românii și maghiarii aflându-se în procente aproape egale", preciza istoricul Florin Constantiniu. A treia variantă consta în invadarea României și obținerea unui teritoriu cât mai vast. "Când, la 28 iunie, Uniunea Sovietică a anexat, fără ca România să opună rezistență, Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța, a apărut cea de a treia situație evocată de ministrul ungar. La Budapesta s-a declanșat o adevărată isterie războinică. Războiul împotriva României era foarte popular", continuă istoricul român. Aflându-se în sfera lor de influență și pentru a-i menține în orbita Axei, Adolf Hitler a decis să facă pe plac Ungariei și să-i dea ce-și dorește, adică o bună parte din Transilvania.

Pretențiile Ungariei erau deosebit de mari. Doreau să ocupe până la 78.000 de kilometri pătrați din România. Culmea, Hitler a limitat aceste

pretenții. Nu din dragoste pentru poporul român însă. Istoricii au identificat două motive. Unul ar fi grija pentru petrolul românesc, esențial pentru mașina de război germană în est, dar și noile realități politice. URSS trecuse de partea Angliei împotriva nemților, iar România putea servi și ca aliat, dar și ca bază germană. „Rușii sunt foarte aproape de câmpurile noastre de petrol (n.r. este vorba de cele din România), doar la 30-50 de minute. Se poate să trebuiască să stabilim un cuib pentru vulturii noștri”, spunea Hitler în aceea perioadă. Tocmai de aceea nu dorea să dezmembreze prea mult România. Trebuia însă să-i mulțumească și pe unguri. Inițial a cerut ca românii și ungurii să se întâlnească și să cadă de acord. Este vorba despre tratativele de la Turnu Severin. "Sub presiune germană, la Turnu Severin au avut loc discuții româno-ungare care au eșuat. Delegația ungară a pretins 69.000 km², cu 3,9 milioane locuitori (dintre care 2,2 milioane români). Teritoriul revendicat cuprindea spațiul transilvan de la nord de Mureș, trecând Ungariei Aradul, Alba Iulia și Brașovul, dar lăsând României Blajul, Mediașul și Sighișoara", a precizat același Florin Constantiniu în „O istorie sinceră a poporului român”. Tratativele au eșuat însă, iar ungurii erau decizi să invadeze România.

Văzând că cele două părți nu ajung la o concluzie, Hitler a decis să facă el ordine în partea aceasta de Europă. Împreună cu Mussolini, liderul Italiei fasciste, a semnat „Dictatul de la Viena”, un act de arbitraj prin care România pierdea Transilvania de Nord în favoarea Ungariei. Era vorba de un teritoriu de 43.492 km², cu 2.667.007 de locuitori. Majoritatea erau români. Mai mult decât atât, România a fost umilită la Viena. Ministrul de Externe Mihail Manoilescu nu a fost lăsat să spună niciun cuvânt. De altfel, acesta, când a văzut harta cu România "mutilată", a leșinat. "Am observat întâi că este o harta românească. Am desfăcut-o cu nordul în jos, ceea ce m-a făcut să

nu înțeleg nimic. Mi-a întors-o Schmidt. Ochii mei căutau tăietura de la granița de vest pe care cu toții o așteptam. Mi-am dat seama însă că este altceva. Am urmărit cu ochii granița care pornea de la Oradea către răsărit, alunecând sub linia ferată și am înțeles că cuprindea și Clujul... Am început să nu mai văd. Când mi-am dat seama că granița coboară în jos ca să cuprindă secuimea am mai avut, în disperarea mea, un singur gând: Brașovul! O mică ușurare: Brașovul rămâne la noi. Când am privit în toată grozăvia împărțirea Transilvaniei, am înțeles că puterile care îmi erau mult slăbite mă părăsesc cu totul. Tabloul dinaintea ochilor s-a făcut neclar, ca un nor galben cenușiu, din cenușiu, negru... În clipa aceea, mi-am pierdut cunoștința. Nu mai trăisem o asemenea senzație fizică decât cu 22 de ani în urmă, când o injecție cu novocaină la o operație mă făcuse să trec pentru o clipă pe lumea cealaltă, de unde mi-am revenit cu ajutoare medicale date în extremis”, preciza Manoilescu în ”Dictatul de la Viena. Memorii iulie-august 1940”.

Ministrul român a semnat. De altfel, și în țară, Carol al II-lea și membrii guvernului acceptaseră această realitate. „La București, Consiliul de Coroană, considerând că avea de ales „între salvarea ființei politice a statului nostru și posibilitatea dispariției lui”, a hotărât cu 19 voturi pentru, 10 contra și o abținere acceptarea deciziei de la Viena”, preciza Florin Constantiniu în lucrarea amintită. Eforturile palide ale guvernului român au fost de prisos. Pentru a evita acest dictat Carol al II-lea a luat legătura cu Hitler și i-a dat de înțeles că va deveni aliatul său, ba chiar a și cerut o misiune militară germană în România. Mai mult decât atât, România, pentru a îmbuna Axa, a cedat și Bulgariei Cadrilaterul. ”Bietul Cadrilater a fost o jertfă mai mult, și încă o jertfă inutilă, pe altarul Transilvaniei”, scria și Manoilescu. Nici măcar ungurii nu au fost mulțumiți, dorind un teritoriu mai întins din România, Pal Teleki, primul ministru, fiind descris ca ”zdrobit sufletește” după întoarcerea de la Viena.

Oamenii erau revoltați și de pasivitatea liderilor României. „Se povestea că un ofițer apăruse de curând la o paradă în haine civile. Cerându-i-se să-și explice gestul, a răspuns: «Uniforma mi-e dată la curățat. M-am pi...t pe ea, când am aflat cum a cedat guvernul nostru la Viena”, preciza Julian Amery, un agent secret britanic aflat în acele zile la București, după cum relatea același Florin Constantiniu.

Pe 3 august 1940, reprezentantul german în România, Fabricius, a informat guvernul român că trebuie să cedeze Bulgariei întreg Cadrilaterul, ca urmare a întâlnirii din 15 iunie 1940 de la Berchtesgaden dintre Hitler și primul ministru bulgar. Conformându-se cererii lui Hitler, guvernul român a făcut demersuri la Sofia pentru începerea de negocieri. Tratatul a început la Craiova pe 19 august. Delegația română avea mandat să accepte ideea cedării Cadrilaterului astfel că discuțiile au vizat probleme concrete asupra modului de rezolvare a acestei chestiuni.

Prim delegat la această întâlnire de la Craiova a fost Alexandru Cretzianu care, împreună cu alți membri ai reprezentanței române, a fost primit de fostul ministru de Externe, M. Manoilescu, care însă nu le-a dat nici o instrucțiune specială, vorbindu-le de cedarea Cadrilaterului ca de o obligație impusă, căreia nu trebuiau să se opună.

S-a propus ca Silistra, cetate ce a aparținut temporar Țării Românești în Evul Mediu să rămână României. De asemenea portul Cavarna și Balciul, din care românii făcuseră o stațiune de prim ordin, să ne rămână. Pretențiile noastre au fost minime. În schimb, toată Zlatna Dobrogei revenea Bulgariei, și în felul acesta se pune capăt pentru totdeauna litigiului care frământa opinia publică din cele două țări vecine. Primul delegat bulgar, S. Pimenov, a răspuns însă că înțelege punctul de vedere românesc, dar că el nu se poate abate cu nimic de la cele hotărâte definitiv la Berchtesgaden adică dictat în toată puterea cuvântului. La poarta Palatului Jean Mihail (actualul Muzeu de Artă) din Craiova, unde se țineau ședințele, așteptau cu groază rezultatele tratatelor, dobrogenii macedoneni, în număr de câteva sute. S-a reușit ca schimbul de populație și toate cele legate de o problemă atât de spinoasă să se concretizeze prin texte care, interpretate cu bună credință, puteau aduce alinare la brutalitatea ruperii oamenilor de la vatra și glia lor.

În ziua de 7 septembrie, când urmau să se termine „lucrările”, ezitățile justificate ale delegației române de a semna au fost spulberate de ordinul telefonic al noului conducător al statului, generalul Ion Antonescu, care a dat ordin să se iscălească „Tratatul”, lucru ce s-a făcut imediat. Al. Cretzianu a înmănat scrisorile primului ministru bulgar. Acordul a fost semnat de Henri Meitani, membru al delegației, și nu de Alexandru Cretzianu, șeful părții române la tratative, cel din urmă refuzând categoric. La 13 septembrie 1940, Ion Antonescu a ratificat tratatul de cedare a sud-estului Dobrogei. Unii ofițeri ai armatei Române (de exemplu, generalul Argeșanu) s-au opus acestei retrageri și au organizat pe cont propriu o rezistență armată. Conducătorul rezistenței fiind însă arestat în cele din urmă din ordinele lui Ion Antonescu, bulgarii au reintrat în posesia acestei regiuni de 7.412 de kilometri pătrați și 410.000 de locuitori relativ fără probleme. În total vara anului 1940 a adus României pierderi teritoriale de aproximativ 100.000 de kilometri pătrați, adică o treime din suprafață și un deficit de 6.800.000 de locuitori însumând 33% din populație.

5. Episodul 5: Abdicarea regelui.

Pe 4 septembrie 1940, regele îl numește pe Ion Antonescu în funcția de președinte a Consiliului de miniștri. În seara imediată numirii în funcție, generalul i-a cerut lui Carol să-l investească cu puteri depline. Deși inițial a refuzat, pe la orele 03:50 din dimineața zilei de 5 septembrie, regele a semnat decretul prin care Ion Antonescu, prim-ministrul României, era investit cu puteri depline în stat.

Totodată, este abrogată Constituția din 27 februarie 1938 și sunt dizolvate Corpurile legiuitoare. Pe fondul continuării manifestațiilor publice, pe la orele 21:30, Antonescu îi cere lui Carol să abdice, avertizându-l că în cazul unui refuz el nu mai răspundea de securitatea persoanei și a anturajului regal. Într-o atmosferă extrem de

tensionată, în dimineața zilei de 6 septembrie 1940, Carol al II-lea a semnat un manifest în care aprecia: „Azi, zile de vitregie nespuse îndurerează țara, care se găsește în fața unor mari primejdii. Aceste primejdii vreau, din marea mea dragoste pentru acest pământ în care am fost născut și crescut, să le înlătur trecând astăzi fiului meu, pe care știu cât de mult îl iubii, grelele sarcini ale domniei”. Generalul Antonescu a semnat imediat un decret-lege în care se afirma că: „Având în vedere actul de abdicare a M.S. regelui Carol al II-lea”, succesiunea la tron revenea Marelui Voievod Mihai. În consecință, acesta a fost invitat să depună jurământul. Când a semnat aghiotanul, Mihai încă dormea, iar când a pus mâna pe receptor i s-a comunicat: „Majestatea Voastră este chemată la orele zece în Sala Tronului, pentru a depune jurământul de încoronare”. Spre după amiază, Mihai a depus jurământul prin care devenea din nou rege al României. Astfel, în dimineața zilei de 7 septembrie 1940, Carol al II-lea a plecat din țară însoțit de Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu, cu un tren special alcătuit din 12 vagoane, încărcate cu obiecte din patrimoniul Coroanei, tablouri de mari maeștri, ca Tizian, Rubens și Rembrandt, sute de goblenuri, bijuterii, armuri ce decorau pereții palatelor regale de la Pelișor și Peleş. Un grup de legionari au tras focuri de armă asupra trenului regal dar nu au reușit să-l oprească.

6. Episodul 6: România în război.

La 22 iunie 1941 România intra în război de partea țărilor Axei, în primul rând pentru recuperarea Basarabiei, nordului Bucovinei și Herței, ținuturi răpite de U.R.S.S. în 1940. Faimosul ordin al generalului Ion Antonescu: “Treceți Prutul! Zdrobiți vrăjmașul din Răsărit și Miazănoapte. Dezrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații voștri cotropiți!...” a fost foarte bine primit și de armată și de opinia publică românească și de oamenii politici. Începea „Războiul sfânt”, sub semnul încrederii într-o victorie apropiată.

Anul 1940 anunță nu doar sfârșitul României Mari ci sfârșitul unei epoci: epoca în care lumea românească se așezase într-o normalitate tihnită, în care românii credeau chiar că-și pot hotărâ singuri soarta. Momentul 1940 va constitui o avanpremieră pentru anii ce vor urma: între Hitler și Stalin România va deveni o feudă roșie, apoi acaparată de ambițiile și orgoliile unor lideri ajunși în vârf din întâmplare.

PAGINI DE ISTORIE

CENTENARUL UNUI TRATAT ISTORIC

► Ghiță NAZARE

Sunt momente în istoria unui popor care-i împlinesc deziderate seculare și-i deschid largi perspective pentru dezvoltarea viitoare. Un asemenea moment pentru poporul român l-a reprezentat **TRATATUL DE LA TRIANON**, 4 iunie 1920.

Tratatul de la Trianon, numit astfel după locul în care a fost semnat (Palatul Marele Trianon de la Versailles), la data de 4 iunie 1920, între Puterile Aliate învingătoare în Primul Război Mondial, 16 state, între care și România, pe de o parte, și Ungaria, în calitate de stat succesor al Monarhiei Austro-Ungare, stat învins în Primul Război Mondial, pe de altă parte. Dreptul internațional statuat prin Tratatul de la Trianon se suprapune dreptului istoric privind existența neîntreruptă a românilor în Transilvania, fapt care-i dă forță și credibilitate.

Tratatul de la Trianon, care are ca obiect reglementarea statutului politic al provinciei românești Transilvania după Primul Război Mondial, reprezintă, de fapt, recunoașterea internațională a înfăptuirii *prin noi înșine* a unui deziderat secular al poporului român, acela al unității naționale. Stau mărturie în acest sens următoarele documente: Rezoluția Sfatului Țării de unire a Basarabiei cu România, adoptată la 27 martie 1918, Declarația de unire a Bucovinei cu România, la 28 noiembrie 1918 și Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, valorificând astfel inteligent un context internațional devenit favorabil, desmembrarea marilor imperii ale vremii, Austro-Ungaria, Imperiul Țarist și Imperiul Otoman, sub presiunea mișcărilor naționale de eliberare.

La Centenarul Tratatului de la Trianon, orice punere în discuție a valabilității/ modificării sale este inutilă și total neproductivă, indiferent din partea cui ar veni. Este și motivul pentru care nici noi nu ne propun prin acest text să deschidem o

Delegația Ungariei părăsind Palatul Grand Trianon din Versailles, după semnarea tratatului, în 1920

asemenea discuție, lăsând documentele vremii să vorbească.

Tratatul de la Trianon a avut drept obiectiv stabilirea frontierelor noului stat Ungaria cu vecinii săi: Austria, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovacilor (stat care ulterior a devenit Iugoslavia), România și Cehoslovacia. Tratatul are patru părți: prima parte include Pactul Ligii Națiunilor (parte comună pentru toate tratatele de pace încheiate între Puterile Aliate, învingătoare, și fiecare dintre statele învinse); partea a doua (art. 27-35) definește frontierele Ungariei cu statele vecine. Frontiera româno-ungară este descrisă în art. 27, care corespunde actualei frontiere dintre România și Ungaria; partea a treia (art. 36-78), intitulată „Clauze politice pentru Europa”, conține o serie de clauze privind, pe de o parte, cadrul bilateral al relațiilor dintre Ungaria și statele vecine, recunoașterea unor clauze politice privind anumite state din Europa (Belgia, Luxemburg

ș.a.), dispoziții referitoare la cetățenie, protecția minorităților naționale, pe de altă parte; partea a patra (art.79-101, intitulată „Interesele Ungariei în afara Europei”, conține prevederi referitoare la renunțarea de către Ungaria la tratatele încheiate de Monarhia Austro-Ungară cu alte state.

Din partea României, Tratatul de la Trianon a fost semnat din partea României de către dr. Ion Cantacuzino și de Nicolae Titulescu.

În finalul acestui text informativ, transcriem întocmai articolele care privesc direct reglementarea aspectelor teritoriale dintre România și Ungaria și relațiile dintre cele două țări:

„Articolul 45. Ungaria renunță, în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și teritoriile asupra fostei monarhii Austro-Ungare situate dincolo de frontierele Ungariei, astfel cum sunt fixate la art. 27, partea a II-a (Frontierele Ungariei) și recunoaște prin prezentul Tratat sau prin orice alte Tratatate încheiate în scopul de a îndeplini prezenta încheiere, ca făcând parte din România.”

„Articolul 47. România recunoaște și confirmă, față de Ungaria, angajamentul său de

a accepta insertarea, într-un tratat încheiat cu principalele puteri aliate și asociate, a dispozițiilor socotite necesare de către aceste puteri, pentru a proteja în România interesele locuitorilor care diferă de majoritatea populației prin rasă, limbă și religie, precum și pentru a proteja libertatea de tranzit și un regim echitabil pentru comerțul celorlalte națiuni.”

„Articolul 161. Alianții și guvernele asociate afirmă și Ungaria acceptă responsabilitatea Ungariei și aliaților ei pentru cauzele de pierderi și daune la care guvernele aliate, asociate și cetățenii lor au fost supuși, ca o consecință a războiului impus prin agresiunea Austro-Ungară și aliații ei.”

În concluzie, în spiritul documentelor la care am făcut referire mai sus, rămâne ca fiecare cititor al revistei noastre să judece cu obiectivitate actul internațional care a reglementat statutul relațiilor româno-ungare, act pe care îl aniversăm la începutul lunii iunie, semnat la Trianon de reprezentanți oficiali ai celor două țări acum 100 de ani.

Punct!

Jules Perahim, *Dialog*

PAGINI DE ISTORIE

VIZITE REGALE ÎN GALAȚI, PORTUL DE POVESTE (2)

► **Victo® CILINĂ**

Citind în continuare din **“MEMORIILE REGELUI CAROL I AL ROMÂNIEI** (De un MARTOR OCULAR”, meticolos jurnal, relatări primind față literară, după însemnări dintr-un carnețel personal unde monarhul trecuse încă din tinerețe, ordonat, așa cum făceau mulți dintre bunicii noștri, întâmplări zilnice, poate chiar banale (însă, ca dintr-un coș de merinde, Cutare sau Cutare dintre cercetători va putea descoperi “gustul” vreunui detaliu, ignorant de alții), dar și fapte secrete, tensionate sau pline de speranță, justificată au ba, dar consemnate pe loc, chiar așa cum au fost ele, de ținut minte întocmai, copii ale scrisorilor primite de la dregători sau de la monarhi străini, chiar stăpâni de mari imperii, poți încerca astăzi să înțelegi mai adânc și mai clar decât din sintezele prea docte ori prea simplificate, numai în alb sau negru, din manualele de Istorie, adevărate... dormeze ale lui Procust, în care nu încap decât eroismul, uneori doar trâmbițat, calamitățile, discursurile, decorațiile și trădările oficiale...

Intervenind peste însemnările regale, cu aerul lor mai cazon ori de contabil, condeiul literar al “martorului ocular”, de asemenea suferind de o mare exactitate. Alegerea “martorului” de către bunul monarh a stârnit dezamăgirea scriitoarei luxuriante, prietena lui Loti, prea romantice însă pentru astfel de mărturii exactă, Carmen Silva, recte regina Elisabeta a României. Volumul a fost îngrijit, în spirit de asemenea german, de către exacta Mite Kremnitz, doamnă de onoare a reginei, eleva de Română a lui Eminescu, traducătoare de limbă germană și scriitoare ce folosea pseudonime masculine, precum George Allan, poate insirată de scriitoarea contemporană George Sand, ori Ditto and Idem – pseudonim folosit pentru proza sau teatrul scris împreună cu scriitoarea Carmen Silva... Mite era cumnata fologermanului Titu Maiorescu, a fost soția lui Wilhelm Kremnitz, medical familiei regale.

1869 – și o altă trecere prin Galați

În “Memoriile...” regale mai descoperim și că și călătoria pentru investire la cârma statului român – muntenesc și moldovean deocamdată –, adică, călătoria spre Constantinopol, la sultan, a principelui Carol, viitorul rege, în chiar primul său an petrecut în România, în 1866. Ca și Cuza, refuzase taburetul oferit de sultan la picioarele tronului, chiar îl împinsese cu piciorul, pentru a se așeza, pe picior de egalitate, lângă sultan. E drept, principele știa că se bucură de protecția împăratului Napoleon al III-lea, Franța fiind puterea diplomatic numărul unu a lumii...

“Alaiul” măreț ce l-a însoțit în călătoria ce nu putea ocoli Galațiul, loc de aprovizionare cu apă și merinde pentru corăbieri, făceau parte nume ilustre, care vor fi știut să aprecieze portul dunărean cum se cuvine: Ioan Grigore Ghica, capuchiehaie (ambassador) la Constantimopol – dar a fost și ambasador la Viena, Roma și Sankt Petersburg, fost ministru de Externe și al Apărării, Vasile .Boerescu, protector al Galațiului, avocat, jurnalist, parlamentar, cel care a făcut parte, în 1866, și din delegația României la Conferința de la Paris, unde a susținut aducerea pe tron a unui prinț străin, Dimitrie Sturdza, cel care avea să fie președinte al Academiei și de patru ori prim-ministru, George Știrbei, ministru de Externe la acea dată și mulți alții.

Situația țării era disperată: seceta adusesse foamete, era epidemie de holeră - ultima, dar care omorât în jur de 24.000 de români, plus o criză financiară. Armata și administrația public nu mai puteau fi plătite! În vizitele sale, suveranul nu își făcea simțită temerea, cercetând atent starea garnizoanelor, închisorilor sau cea a școlilor! Prezența principelui în Moldova se datora și mișcării separatist de la Iași, produsă după detronarea lui Cuza.

Prințul a inspectat terasamentul căii ferate, la Brateș

Anul 1866, anul detronării lui Cuza de către "Monstruasa coaliție" și a aducerii principelui străin, pe Carol, după alte oferte refuzate de prinți europeni care nu voiau să își riște existența în plaiul dintre Orient și Occident, debutase chiar la Palatul Regal, în București, după o audiență pentru consulii generali, "afară de cel rusesc", bolnav. Era pe 9/21 octombrie: principele își făcea prima sa vizită în Imperiul otoman și era primit cu deferență la Rusciuc, apoi la Constantinopol, unde se întâlnește cu tânărul sultan Abdul Aziz – primul sultan care a vizitat Vestul European, față de care nu și-a ascuns profunda admirație – , dar și cu diplomați străini.

1869: Carol este foarte interesat de lucrările CFR

Trei ani mai târziu, principele Carol, din nou în vizită în portul de la Dunăre, se arată interesat de chivernisirea acestuia: "Pe 24/9 aprilie 1869, principele Carol vine iar la Galați "spre a inspecta marile lucrări de terasamente care au fost făcute pentru calea ferată lângă Brateș". Viitorul monarh era convins că numai calea ferată, accesibilă ca preț călătorilor și transportului de mărfuri, va face cu adevărat reală și funcțională unirea Principatelor. Chiar așa a și fost! Calea ferată, hulită de romanticul Eminescu ("Și cum vin cu drum de fier,/Toate cântecele pier", se întristează poetul în celebra "Doină"), modernul "țug", locomotiva, detronează însă supremația transportului pe apă, care nu poate curge decât într-o direcție: dispare astfel regimul de porto-franco, care adusese atâta bogăție și Galațiului și atrăsese la noi atâtea agenții comerciale și reprezentanțe străine! Parlamentul a pus o vreme bețe în roate joncțiunii căii ferate dinspre Iași cu cea plecată dinspre București, dar până la urmă s-a împlinit și dorința monarhului.

1871 – regale și regina, din nou la Galați

Și în 1871, pe 9/21 aprilie, principele revine la Galați, însoțit de principesa Elisabeta, care semna, ca scriitoare, "Carmen Sylva", creatoare recunoscută în Europa, prima regină din lume care apărea... într-o reclamă: la nou-nouța invenție mașinii de scris, care înlocuia pana! Romantica poetă și iubitoare a muzicii, susținătoare a artiștilor,

"se bucură cu farmec copilăresc de lucrurile noi ce vede", într-o primire "foarte cordială" la Galați.

În ianuarie, învingător al Franței, regale prusac Wilhelm I (din Casa Hohenzolern, ca și regale Carol I) se încorona ca prim împărat german în Sala Oglinzilor, de la Versailles, un gest umilitor pentru francezii învinși. Oameni de afaceri francezi își caută refugiul în România, Țările Române unite la 1859, ofertante deci. Chiar și la Galați, unde, după ce în 1871 își găsisse de lucru la București, britanicul Frederick James Mourlyan, hughenot din Sandwich care fusese surprins la Paris de asediul prusac, își găsisse rostul la Galați, unde l s-au născut copiii și de unde a trimis surorii sale Eugenie, la Bruxelles, 91 de scrisori cu relatări gălățene până la încoronarea lui Carol I din 1881. Din fericire, sunt în posesia imaginii, fotografie colorată manual, a "unchiului Fred".

Familia regală, într-o vizită la Galați: în centrul imaginii, Regina Elisabeta

Ziua de naștere a princepelui Carol, petrecută la Galați!

Și în 1872, principele ne trece pragul. Ba chiar... își petrece la noi ziua de naștere! Cuplul princiar sosește la noi pe 8/ 20 aprilie, "ceea ce orașul socotește ca o cinste excepțională": "Dimineața, serviciu divin; apoi, pe vreme splendidă, inspecția Regimentului 7 și a flotei (două vapoare și șase canoniere [vase înarmate cu tunuri]); după aceea recepția consulilor și a câtorva membri ai Comisiunii europene [a Dunării], pe care îi invită la masă."

Multe audiențe se țineau și la Palatul regal, în capitală, tocmai în timpul unor mai relaxate prilejuri: prânzuri la care erau invitați cei cărora li se rezolva problema sau cărora regele le cerea ajutorul ori sfatul. Trebuie observat și faptul că, ajungând la Galați, principele pășea de fapt... în Europa, cu care avea contact mijlocit aici prin intermediul consulilor străini (consulatele

gălățene fiind tot atât de numeroase precum cele din București și mult mai multe decât cele din Iași, am constatat consultând câteva anuare de la sfârșit de secol XIX și început de secol XX!).

Principele a pus piatra de temelie a cheiurilor

Pe fondul pierderilor orașului liber odată cu desființarea porto-franc-urilor, la Galați se construiesc silozuri – susținerea parlamentarului Mihail Kogălniceanu, artizanul legilor moderne în România, personalitate a cărei bust, realizat pe manii senatorului V. A. Urechia, devenea primul monument gălățean după grupul statuar Eminescu –, iar portul se modernizează: în 1873, prințul Carol este cel care așează piatra de temelie a cheiurilor gălățene: pipăi și azi vechea piatră atunci când nivelul scăzut al fluviului lasă ca să se vadă vechi pietre și poți simți poate fiorul Istoriei!

Silozul construit la Galați după planurile lui Saligny

Gestul principelui, unul simbolic, desigur, i-o fi plăcut și parlamentarului Kogălniceanu, cel cu atâtea intervenții în Parlament în favoarea portului Galați...

Județ conservator, Covurluiul a avut un boulevard Take Ionescu, actualul boulevard George Coșbuc, iar în locul statuii de acum al lui Cuza se afla bustul aprigului pârălab (prefect) de Covurlui, conservator, Lascăr Catargiu (bustul, salvat în perioada comunistă, stă acum lângă Facultatea de Inginerie, tot pe strada Domnească), iar strada Gării de acum se numea tot Lascăr Catargiu. Fief conservator într-o Moldova administrată de conservatorii aprigului Catargiu, după lovitura de stat împotriva domnitorului Cuza (județul Tecuci era liberal, avantajat deci de guvernările liberale,

mai lungi, dădea "ora exactă" și pentru gălățeni aflați, deh, în opozițiune!), susținător, așa cum observase și principele Carol, al fostului pârălab și șef al Judecătoriei noastre, Alexanru Ioan Cuza, în județul Covurlui apărea, alături de gazeta liberală, și conservatoarea mușcătoare "Poșta", bine scrisă însă de directorul său Constantin Ressu, tatăl viitorului artist plastic Camil Resuu, și de gazetarul Moise Pacu. Iată deci explicația unei șarje: în trecere prin oraș, Ionel Brătianu era poreclit în ziar, de către un anonim, "fiul statuii" – , desigur, aluzie la statuia lui Ion C. Brătianu din Piața Sfinții Împărați, arătând cu degetul spre Dobrogea și spre libertatea comercială a Dunării – deci, a Europei! –, aflată pe atunci în dreptul actualului Liceu Tehnologic de Marină, pe atunci școală de fete, mutată după 1989 pe Faleza de sus, în spațiul de La Elice...

Vine regele sau... holera? Dăm cu var!

Alt ziarist, însă interbelic, directorul "Reacțiunii", liberalul George Munteanu, nota în lucrarea sa despre presa și politica gălățeană: „La 26 Septembrie 1893, același ziar („Dacia”, n.n.) publica articolașul: Regele și Cholera/ <<Cât timp a ținut cholera toate stradele se măturau și canalurile se spălau.” Ca și astăzi, la Coronavirus, holera mult mai mortal de atunci era combătută lenos!

Consemnează gazeta: "De când cholera a încetat, a încetat și curățirea canalurilor și a stradelor... În timpul din urmă s'a lățit faima, că Majestatea Sa Regele va onora la 29 crt. [curent] orașul nostru cu prezența sa și odată cu această știre au început a se curăța stradele.

Curățirea stradelor aruncă o mare spaimă asupra mahalalelor, din gură în gură mergea întrebarea: <<Iar vine cholera?>>. Când aflară că vine Regele se mângâiară.../ În Galați, rămâne constatat, că nu se curăță străzile decât când vine Regele sau cholera."

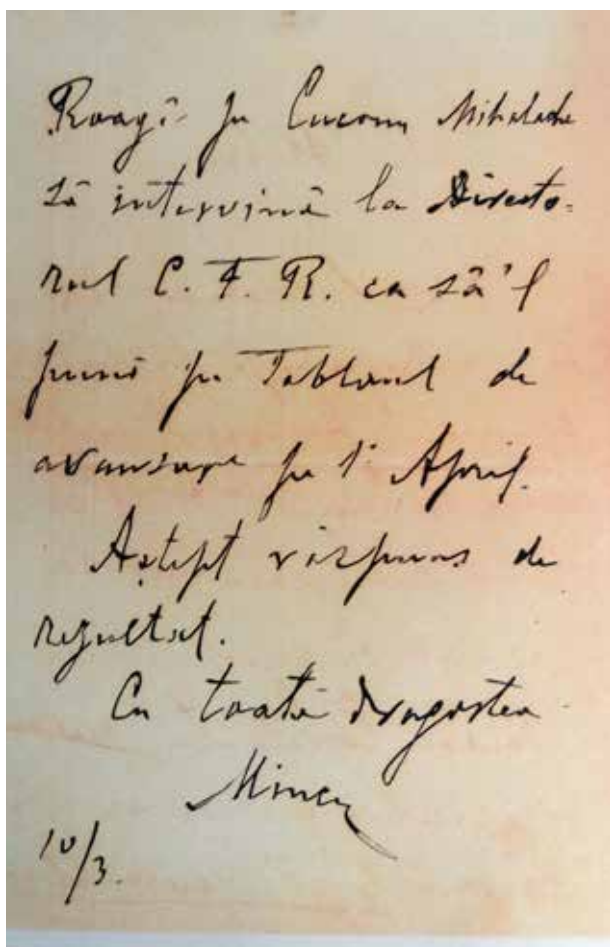
Acum rege, Carol I, însoțit de și de principele Ferdinand, a fost invitat ca să participe la o reprezentație a „actorilor veterani” Alexandru și Ioan Vlădicescu. Actrița Fani Tardini, soția lui Alexandru Vlădicescu, întemeietoarea teatrului gălățean, nu mai juca atunci... Un titlu de gazetă avea să scrie, nemărginit de trist, peste doar câțiva ani: "A murit o babă"...

Actrița, în trupa căreia fusese sufleur tânărul Mihai Eminescu, fusese însă cea care avea să ia frâiele trupei, iar presa nu mai scria de "trupa

Vlădicescu”sau despre “trupa fraților Vlădicescu”, ci despre... “trupa doamnei Tardiny”...

Principele Ferdinand și călărețul principesa Marie, la inaugurări gălățene

1906, la punerea pietrei de temelie a Catedralei Ortodoxe, de pe strada Domnescă – edificiu de 42,5 m., ridicat după proiectul celebrului arhitect Petre Antonescu și a confratelui Ștefan Burcuș. Și, cu aceeași ocazie, pe aceeași stradă, la inaugurarea Palatului administrativ, cel proiectat de marele arhitect Ion Mincu, creatorul stilului arhitectonic neo-românesc (la Galați a ridicat și superbul palat cu decorațiuni ceramice smălțuite

pe frontispiciu Casa Robescu, acum Palat al copiilor, pe strada Mihai Bravu) au fost prezenți principele Ferdinand, viitorul rege întregitor, și principesa Maria, viitoarea regină a României Mari.

Un arc de triumf, din lemn, a fost atunci ridicat în cinstea înalților oaspeți, așa cum se obișnuia în vreme, pe strada Domnească, în centru, în dreptul Librăriei “Negoescu”.

În depărtare, vedem arcul de triumf împodobit cu ghirlande de brad, gălățeni la plimare pe Corso și, în prim plan, un “muscal” – un zivitiu de trăsură, poate chiar născut la Moscova, îmbăcat în reglementarul costum din catifea, Vardiștii, agenții de stradă, aveau ordin să oprească și chiar cotonogeau pe cei care, venind din mahalale, Tiribomba, Bădălan ori Galații Noi, ar fi cutezat să calce prin centru fără pantofi vâxuiți și fără cravată și pălărie ori, Doamne-fereste, dacă nu erau proaspăt rași...

Grație colecționarului Iulian Panait

Viitoarea regină, “amazoana”, cum era poreclită datorită pasiunii sale cu totul speciale pentru călărie, avea să participe atunci și la exerciții de călărie, pe platoul de manej, de instrucție a cavaleriei, de pe platoul Calica, la Filești.

Galațiul a fost vizitat și de regale Carol al II-lea, care reușise, în 1938, să realizeze o regionalizare a României, așa cum se așteaptă și în vremurile noastre. Astfel, Ținutul “Dunărea de Jos”, unul dintre cele zece ținuturi în care fusese

împărțită țara din 1938 și până la Al Doilea Război Mondial, era cel mai mare dintre ținuturi, alcătuit din zece județe și având capitala la Galați. Această mega-unitate administrativă a fost condusă de rezidentul regal Constantin C. Giurescu, marele istoric.

Și regele Carol al II-lea, incognito, pe yahtul de la Galați

La 18 octombrie 1938, regele Carol al II-lea s-a întâlnit, pe fondul crizei mondiale declanșate de Germania nazistă, în portul nostru, pe yahtul regal "Luceafarul". La bordul elegantului yaht regal, monarhul s-a întâlnit cu ministrul de Externe al Poloniei, colonelul, Józef Beck, precum și cu ministrul de Externe român, Petrescu Comnen.

Yahtul, numit inițial "Nahlin" (ca și astăzi, când a fost pierdut de gălățeni), cel mai mare yaht al epocii (1.574 tone) a fost proiectat de Compania G.L. Watson & Co din Glasgow și executat de Compania John Brown & Co. Ltd din Clydebank, în anul 1930, la comanda făcută de Lady Joule.

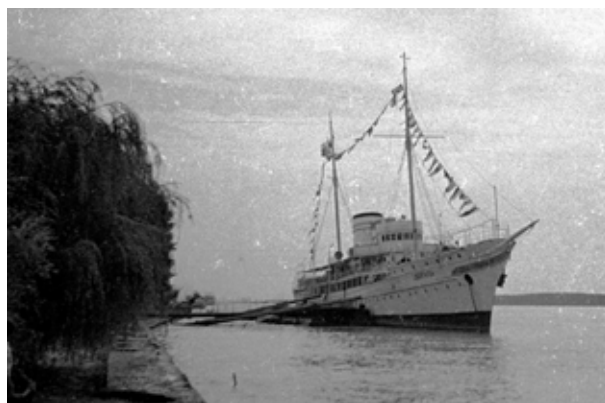

*lahtul „Nahlin” – fost „Libertatea”, fost „Luceafărul”,
fost „Nahlin – plutind în vremurile noastre...*

Nava a navigat o vreme pe mările lumii, la bordul său călătorind și regele Eduard al VIII-lea al Marii Britanii, însoțit de iubita sa americană, Wallis Simpson, pentru care avea de altfel să renunțe la tron.

În perioada comunistă, nava, amarată la Galați, devenea berăria "Libertatea".

Deși clasată, în anul 1998, în categoria "Patrimoniu Cultural Național", prin ordinul Ministerului Culturii, un an mai târziu superba navă era scoasă din țară, dusă la reparații în portul de construcție britanic, și apoi înstrăinată!

*lahtul... restaurant "Libertatea", înainte de Revoluție,
în fotografie având marele pavoaz – șirul de fanioane
colorate instalat de la prova la pupa.*

Restaurantul "Libertatea", înainte de 1989

Regina Maria, oaspete în raiul virgin de la Palatul Chrissoveloni

"Cea mai frumoasă femeie" din Galațiul interbelic, englezoaică, apropiată de regina născută de asemenea pe insula britanică, Sybille Chrissoveloni era una dintre fiicele omului de afaceri britanic, cel cu reprezentanță comercială serioasă chiar în Port. Frumoasa se născuse însă chiar la Galați, un loc demn pentru începutul unei afaceri britanice, cea a familiei Youell. Despre istoria acestei familii get beget englezești vom depăna povești ceva mai încolo, așa cum le-am descoperit în cartea istoricului britanic Johnatan Walker.. Avea să se căsătorească cu tânărul Jean Chrissoveloni, ajuns cel mai mare bancher interbeli. Implicat în minarea exploatărilor petroliere de pe Valea Prahovei, care nu trebuia să cadă în mâna armatei germane de ocupație, bancherul transformă o parte din palatul lor de la Ghidigeni – mai precis primul teren de tenis de camp acoperit din țară – în spital pentru răniții din război. Tot el cumpără automobile, creând serviciul de ambulanțe militare "Regina Maria".

La vreme de pace, înainte de război, cuplul regal își găsea deseori liniștea la Ghidigeni, regina,

a cărei cameră, cu vedere la parc, era la primul etaj obișnuind să călărească, fericită, în pădurile virgine din jurul palatului. La Palat veneau uneori și prieteni, fiecare familie închiriind câte un vagon de tren, calea ferată îngustă aducând garniturile până în apropierea palatului. Regele Ferdinand petrecea și el aici momente de bucurie.

În timpul războiului, regina a avut încredere să își lase copiii în acest rai pământesc. Dar i-a și avut alături în munca de a ajuta răniții, ea însăși îngrijind adeseori pe bravii răniți.

Iatacul reginei din Palatul Chrissoveloni, devastate după ce în clădire a funcționat, în vremea comunismului, un CAP și apoi un internat pentru copii cu handicap.

Agenția comercială britanică "Youell & Watson" (în stânga cărții poștale – fotografie colorată) și o vedetă torpiloare franceză în portul nostru (în dreapta)

Tot acele ierni cumplie de sfârșit de veac XIX, precum cea în care principele Carol, în curân rege al României, a întreprins-o și la Galați, sunt evocate și în interesantele note culese de un cercetător actual, britanicul de Johnatan Walker, un istoric militar important, în cartea sa „The Blue Beast - Power & Passion in The Great War” (“Fiara albastră – Putere și Pasiune în timpul Marelui Război”), publicată în 2012 la editura britanică The History Press. Printre personajele, reale,

ale cărții, care începe chiar cu amintiri din orașul nostrum, întâlnim la Galați pe cei din onorabila familie Youell, originară din Estul Angliei, unde trăise de generații aproape de orașul Sourhdown, la granița comitatelor Norfolk cu Suffolk. Celebră va fi frumoasa, răpitoarea Sybille Youell.

Fiul cuplului Chrissoveloni, Nicki, avea să fie botezat de regină.

Vechi istorii englezești

Seducătoarea englezoaică, născută la Galați, Sybille Chrissoveloni

Bunicul lui Sybille fusese și el bancher, în Great Yarmouth, iar tatăl, ei Edward Youell, a devenit agent naval în portul nostru – aproviziona navelor ajunse în port cu alimente și materiale, le făcea legătura cu autoritățile și cu furnizori de servicii, făcea export de cereale românești.

România, o țară în mare parte necunoscută în Maria Britanie, devine astfel o a doua casă aici, la Galați, pentru Edward și soața sa, emigrați în portul nostru la 1874. Galațiul, noul oraș al lui Youell, era „cel mai mare port al Dunării și poarta de acces spre Marea Neagră, situată la aproximativ 80 de mile est”, precizează autorul britanic. Port plin de emigranți veniți cu afaceri

sau la muncă sau funcționari - de pildă, celebrul general Charles Gordon, „eroul din Khartoum”, „Gordon Pașa”, celebru până în zilele noastre datorită eroismului său, până la sacrificiul total, în lupte din Africa. El fusese locuitor, vremelnic, și al Galațiului, ca director, reprezentant britanic în Comisiunea Europeană a Dunării, pe scurt, C.E.D. Un film celebru, cu actorul Charlton Heston, vorbește despre războiul african în care eroul și-a dat viața pentru țara sa, în luptă cu o mare armată de fanatici musulmani, condusă de șeicul Muhammad Ahmad (interpretat de Laurence Olivier). În România, britanicul prefera viața simplă a românilor, nu o dată înnoptând în simple colibe...

Un Galați parfumat de salcâmi, izolat iernile, ca din Vestul sălbatic...

„Viața socială a orașului era dictată de climatul său”, mai scrie istoricul. „Iernile în Galați erau dure, iar atunci când venea zăpada, aceasta era dusă peste câmpii de vântul amar dinspre est, numit „viscol”!”

Și încă era bine în oraș, față de zona rurală, înghețată din noiembrie și până în februarie! Odată cu primăvară, activitățile sociale renășteau însă la Galați, recepțiile și petrecerile reveneau în forță în oraș. „În Galați, unul dintre ritualurile sociale

la vremea verii erau promenadele de seară, care aveau loc în jurul străzii Domnești [autorul consemnează denumirea în română a străzii] și a Grădinii Publice. Cu parfum impetuos de salcâm [teii erau abia plantați în ultimul sfert de secol XIX, de primarul Constantin Resuu, avocat și director al prestigiosului cotidian conservator „Poșta”, de patru ori ales edil, un record!] și de tei în floare, plimbăreții respirau aerul îmbălsămat al serii, bucurându-se la trecerea trăsurilor victoriene, trase de eleganți cai, bine îngrijii, mânate de lachei în livrele impecabile. Precum mulți din bogatele elite ale orașului, și Edward Youell angajase, de asemenea, cu luna, și birjari ruși [„muscali”, cum li se spunea la noi], permițând astfel și celor trei surori Youell să aibă toate șansele de a merge la teatru. Fetele se găteau și, în trăsurile, cu umbrelute de soare, se lăsau admirate de tinerii domni, poate viitoare partide de căsătorie... „Îmbrăcate întotdeauna după ultima modă de la Paris, domnișoarele se străduiau să le zâmbească și să-i salute pe tinerii ofițeri de armată, trecând în strâmptele lor tunici stacojii. La o sută cincizeci de mile de capitala București, care oferea mai multe oportunități sociale interesante pentru fete, înconjurate de un anturaj tânăr și vivace al tinerei curți regale a României.”

Istории puțin citite, pe nedrept ignorate sau uitate, așteaptă să fie doar povestite...

Jules Perahim, *O paradă sălbatică*

► Violeta IONESCU

PROZĂ

UN CREȘTIN ADEVĂRAT

Ne întoarcem la Theba Egiptului, în luna decembrie a anului 1059 ab Urbe condita/ 306 d. Hr., când, după abdicarea concomitentă a lui Dioclețian și Maximian, Imperiul Roman era condus de a doua Tetrarhie, condusă de Augustul Galeriu. Treizeci și șapte creștini, prinși atunci, au fost aduși în fața guvernatorului Arian – „recoltă bogată!”, se lăuda el.

Cronicarul Eusebiu din Cezarea Palestinei, care a văzut cu ochii lui atrocitățile petrecute în acele vremuri, a lăsat mărturie că nu pot fi descrise chinurile și batjocurile îndurate de creștinii ce refuzau să apostazieze. Unora le sfâșiau trupul până la moarte cu scoici ascuțite. Unii erau legați de crengi de copac și cu un scripete dădeau drumul crengilor și trupul li se despica în două... „Obosiți, călăii se schimbau”...

La Theba, printre cei prinși se afla și un oarecare Apolloniu, citeț în biserica creștină, un tânăr credincios, dar plâpând și fricos din fire, temător de moarte, dar mai ales de torturi și de neputința lui de a le îndura. Căutând să scape de torturi, Apolloniu gândi că mai bine ar fi să pună pe altul să jertfească în locul lui, fiindcă așa mai făceau și alții, de ce să nu încerce și el? Decât să abjure, mai bine să se ascundă, până trece pârjolul.

Să plătească pe cineva. Bun, dar pe cine? Se uită în jur. Timpul trecea, trebuia să se hotărască repede. Și, în sfârșit, ochii îi căzură pe comedianul Philimon, a cărui misiune era să danseze, să se strâmbe, să facă tot felul de comicării în fața creștinilor aduși la templu, în așa fel încât ei să ia în derizoriu momentul, să nu-i mai dea importanța cuvenită și să facă până la urmă gestul care îi salva de la moarte. Da. Să fie el. De ce nu?!

Îl chemă așadar pe Philimon, îi numără patru monede de aur în palmă, tocându-l să schimbe hainele cu el și să se ducă să se închine zeului în locul lui. Nu era mare lucru...

Philimon, un grec oacheș, mereu pus pe șotii, se învoi repede. Pentru aur, ce n-ar face? Să-și schimbe veșmintele? Mare scofală! Nu o dată

îmbrăcase el haine de împrumut. A luat frumușel banii și a făcut precum i se cerea. A schimbat hainele cu Apolloniu, neuitând să-i atragă atenția să nu i le strice pe ale lui, fiindcă erau din mătase adusă cu cămilele prin Palmyra, tocmai de la seri... Și a îmbrăcat la rândul lui tunica sărăcăcioasă a lui Apolloniu, a luat și punga unde își îndesase aurul primit, s-a acoperit apoi cu mantia, trăgându-și gluga peste față, în așa fel încât să nu fie recunoscut și a pornit încet, cu pași rari, dar siguri, spre marele templu al lui Serapis, acolo unde trebuia să se închine și să depună jertfa de tămâie care se cerea.

Numai că... socotelile divine nu se potrivesc întotdeauna cu cele omenești. Se vede că, de acolo, de sus, lucrurile se văd altfel.

Când a intrat în curtea templului, să aducă jertfa cuvenită, peste orice așteptări se pomeni că, în loc să arunce tămâie pe jarul din fața altarului, așa cum se obișnuia, își făcu semnul sfintei cruci, ca un creștin adevărat. La un gest ca acesta nu se așteptase nici chiar el însuși, marele comedian Philimon! Să fie el sau să fie altul? O farsă i se juca cumva? Cineva se închina creștinește în locul său? Nu! El se închinase! Nu știa cum și de, dar... uite că intrase fără veste în pielea personajului pe care îl interpreta!

Îmbrăcând hainele lui Apolloniu, Philimon devenise Apolloniu! Voi, oameni buni, ați mai auzit așa ceva? S-a mai auzit o poveste ca asta? Un om să devină creștin numai fiindcă a îmbrăcat hainele creștinului!... Și-a schimbat veșmântul și a devenit celălalt. Cum vine asta? Nu a împrumutat doar o identitate, ci el chiar era Apolloniu, cu sufletul și cu credința lui cu tot, cel care se ferise să ajungă în fața călăilor, dar cutezător și fără nicio teamă.

„Ce fac eu acum?”, se întreba Philimon, „Îl mărturisesc pe Hristos, pe care îl cunosc doar din auzite? Da, chiar asta fac, uite că-L mărturisesc!” Și nu era joacă, nu era un rol, de data aceasta sincer credea în Cel Înviat! El, histrionul obișnuit

să glumească, să stârnească râsul lumii, de data aceasta nu mai glumea.

- Cine este acest om? - întrebă Arian, văzându-l că se închină altfel decât ceruse el în fața Măritului zeu Serapis.

- Unul din creștini, i se răspunse.

- Dar cine? Cum te numești, hai, spune!

- A... Apolloniu..., se auzi înfundat din spatele glugii.

- Bine, bine, Apolloniu. Zici că ești creștin, dar porți numele Măritului zeu Apollo. Știi, nu? Hai, jertfește, în numele patronului tău și nu mă mai face să-mi pierd timpul!

- Nu... acest lucru nu se va întâmpla! Nu voi jertfi, pentru că eu sunt creștin și rob al lui Hristos!..., se pomeni spunând și el cuvintele pe care le auzise de la creștini. Pe fondul acestor cuvinte își făcuse el de atâtea ori scamatoriile, ca oamenii să râdă și să nesocotească gestul pe care îl făceau.

- Ce? Ia te uită!, exclamă cu prefăcută mirare Arian. Pentru aceeași îndărătnicie, cu puțin înainte i-am pedepsit pe Leonida și pe Asclan. Tu unde erai? Nu i-ai văzut? Ai idee în ce chinuri au murit? Vrei să ai și tu parte de aceeași soartă? Jertfește, hai, ce mai stai!

- Asta-i chiar pricina îndrăznirii mele, căci Leonida și Asclan au demonstrat aici o răbdare și o bărbăție cum n-am mai văzut și de care tu nu ești în stare!... Și am mai văzut ceva: minunea aceea, în care caiacul tău s-a oprit în mijlocul Nilului... Puteai să nu mai pui niciodată piciorul pe malul celălalt, dacă nu se rugau creștinii pentru tine. Și tot nu te înveți minte să te joci cu credința lor!

- Philimon! strigă deodată Arian.

Philimon tresări. Inima i se făcu cât un purice. Fusesse recunoscut?

- Să vină aici Philimon!, continua să strige Arian. Unde ești, pișicherule? Vino aici și taie-i ăștia chefurile de glume proaste!

Sub glugă, clovnul se îngălbeni la față. „Ce-i cu mine? De ce sunt așa? Ce vreau? Nu cumva sunt nebun?”... Își dădu imediat seama că a primit galbenii degeaba. „Da, chiar degeaba. Va trebui să-i dau înapoi, prost ce sunt! Dar nici ție, Apolloniu, nu-ți va fi ușor...”

Știa pentru ce este chemat. Nu o dată dansase în astfel de împrejurări, pentru a înveseli adunarea și a-i face pe creștini să uite de ce se aflau acolo. Acum își primea răsplata. Pentru el nu exista un alt comic să se schimonosească în fața lui, să-l facă să râdă... Iar adevăratul Apolloniu, în loc să vină aici, în față, stă ascuns și tremură de frică!

Mai mulți porniră în căutarea histrionului. Scotociau ungherele dughenelor, doar-doar. Îl găsiră în schimb pe fratele acestuia, Theona, și îl aduseră la Arian:

- Unde este fratele tău?

Theona, care își recunoscuse fratele îmbrăcat în haina lui Apolloniu și credea că este vorba de o glumă a lui, zise senin:

- Stă aici, înaintea voastră!... Și-a schimbat hainele cu Apolloniu!

Uimit, Arian porunci „creștinului” să-și descopere fața.

- Ei da, eu sunt Philimon, stăpâne. Pe mine mă cauți?...

Cum era și de așteptat, toată lumea izbucni în râs. Râdeau toți cu poftă, de le pocneau fălcile. Cel mai tare se zguduia Arian.

- Ha, ha, ha! Ce glumă bună! Cum de ți-a trecut prin cap comedia asta?... Trebuie să recunosc, ești neîntrecut în farse. La așa ceva chiar nu m-aș fi gândit - râdea guvernatorul cu poftă. Dar văzând fața lui gravă, veselia i se stinse treptat. Ei, ei, dar ce e cu tine, ești bolnav? De ce faci mutra asta acră? Dă hainele înapoi ticălosului... Unde-i adevăratul? Aduceți-l aici!

- Acum nu mai glumesc, stăpâne! Nu mai e de râs. Cred că va trebui să cauți pe altul să te amuze. Numără-mă și pe mine printre cei prinși...

- Ce?! Ce spui? Ești nebun?!...

- Da. Cred că acesta este cuvântul potrivit. Nu am nici o tragere de inimă să mai fac pe nebunul. De data aceasta, chiar sunt nebun. „Nebun pentru Hristos!” – nu așa zic creștinii care nu vor să abjure înaintea ta?

- Tu îți bați joc de mine? Vino-ți în fire, omule! Ce te-a apucat? Vrei să o încasezi și tu? Ce-s cuvintele astea fără rost? Spune repede că spre lauda împăraților și batjocura creștinilor faci astea și te-am iertat!

- Eu nu mă mai rog acum pentru împărați, ci pentru sufletul meu. Și pe creștini nu-i mai iau în râs, ci arăt aici adevărata schimbare a inimii mele. Mărturisesc, iată, în fața tuturor, că și eu cred în Hristos.

-Cum, așa, deodată? făcu Arian ochii mari.

-Da, așa, deodată! Sau poate că s-a întâmplat mai demult, când râdeam de credința și curajul lor și nu puteam s-o spun cu glas tare. Iar pentru credința aceasta, acum nu cu o moarte aș muri, ci cu o mie!

Săriră toți cu gura pe el, să plece de acolo, să lase prostiile, să dezbrace „hainele alea vrăjite”... și așa mai departe. Toți țineau la el și n-ar fi vrut

să-l piardă. Și încă mai credeau că se prefacă. Îi strigau:

-Ți s-a urât cu viața, Philimon?

- Cum poate un comedian să ia în serios astfel de bazaconii? Apără-ți pielea, dacă nu vrei să ți-o pună pe băț!

- Hai, că n-ai nici un haz! Du-te și te culcă, ești beat!

- Nu, sunt creștin!...

-Măi, chemați pe unul să danseze în fața lui!...

-V-am spus, sunt creștin!...

- Las-o baltă! Comandante, nu-l lua în seamă, nu știe ce spune, nu ne lipsi de veselia lui, el e mângâierea noastră!...

- Vezi cât te iubește poporul? interveneni și Arian. Măcar pentru ei... Hai, că se pune masa și trebuie să ne cânti din trâmbițele tale!...

- Prefer să schimb acest praznic al vostru cu „praznicul”, unde sună alte trâmbițe...

- Ei nu, că te-ai scrântit de-a binelea! Ce trâmbițe visezi? Nu te mai osteni să pari ceea ce nu ești! Cum să fii tu creștin, dacă nu ești nici măcar botezat?! găsi Arianus salvarea, înveselit dintr-o dată de ideea care îi venise.

- A, cât de recunoscător îți sunt, comandante, că mi-ai amintit de Sfântul Botez! îi tăie imediat avântul Philimon, ieșind în mijlocul adunării. Haideți, este cineva dintre voi care să nu se teamă, să vină aici și să mă boteze?... Haideți, îndrăzniți! Nu e nimeni?... Nimeni?!

Împietriseră cu toții. Nimeni nu îndrăznea să iasă în față, nici măcar Apolloniu. Philimon simți cum ochii i se umpleau de lacrimi. Ce să facă, cine să-i salveze onoarea și sufletul?

Omul acela cu fața liberă, fără mască, se lăsă în genunchi, închise ochii și începu să se roage fierbinte. Părea că e o scenă din piesele lui de teatru și toată lumea îl privea fără să sufle măcar.

Să fi fost adevărat sau numai o părere? Oamenii căutau pe cerul senin, pe întinsul căruia nu se vedea niciun nor. Și atunci, deodată, numai deasupra acestui rugător ciudat se adunară încet-încet câteva firisoare albicioase, care se strânseră ca un fuior până formară un caier. Si numai acolo, în locul acela și deasupra lui începură să cadă de sus stropi mici și repezi, o ploaie picurată din te miri ce izvor, care se transformă într-un șuvoi ce îi udă creștetul, mantaua și tunica până la piele...

Nici n-au avut timp să se dezmeticească bine, că norul se ridică în înalt și se duse de unde a venit.

E greu de descris uimirea celor de față. Philimon deschise ochii. Nu, nu visa. Era botezat?... Rugăciunea i-a fost ascultată... Așa ascultă Dumnezeu creștinilor rugăciunile lor?... Începu să râdă și să plângă în același timp, dar nu cum o mai făcuse de atâtea ori când nu avea nimic de râs sau de plâns. De data aceasta, era adevărat. Da, era creștin, un creștin adevărat!...

Jules Perahim, *Iguana mare judecător*

POESIS

NICOLAE DABIJA

CHIȘINĂU

O, tu oraș de farmacii,
 în care tot mai bine mi-i,
 în care-mi place să amân
 să fiu bolnav, să fiu bătrân.
 În care-mi place să mă plimb –
 ca Dumnezeu fără de nimb
 printr-un spital mahalagesc –
 și să mă fac că nu tușesc.
 Oraș cu mii de farmacii
 unde stau visele-n cutii,
 dar nu găsești un leac defel:
 cum să nu-ți fie dor de el.
 Cum să nu fii de el bolnav
 când teii înfloresc suav,
 iar cerul intră-n florării...
 O, tu oraș de farmacii...

PSALM

Nu am, Doamne, nimic, și-s bogat.
 Sunt, Doamne, cel mai bogat, că te am.
 Cu fiecă mugur ce iese din ram – Te-am aflat,
 cu cerul ce-mi intră în casă prin geam!
 Nu Te supăra, Doamne, că port roura-n gene,
 că cel mai fericit am fost, fără să știu:
 când sfâșiat eram de fiare în arene
 Tu mă strângeai la pieptu -Ți, ca pe-un fiu...
 Și ce ușoare-s lanțurile grele
 și piatra de sub cap mi-e pernă moale –
 în locul unde lacrimile mele
 se întâlnesc cu râurile Tale!

CÂND STEAUA...

Când Steaua către zări se duce,
 parcă ar merge înapoi –
 Iisus coboară de pe cruce
 și se ascunde printre noi.
 Se mută pomii în văzduh.
 Devine lacrima privire.
 Se umplu pietrele de duh
 și, iată-le, prind să respire.
 Cel Înviat e printre noi,
 dacă aud cum, blând, tresare
 sub pași, sămânța de trifoi
 și încolțește în cărare.
 Cum raza Stelei din înalt
 vestind se-aude mai departe:
 – Iisus cel Sfânt a Înviat!
 Iar cine-nvie n-are moarte!

POESIS

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Pandemie 2020

Stați în casă!

Luați cu voi munții
luați cu voi în casă apele
luați cu voi în casă pădurile
nu uitați veverițele afară
și nici graurii

Din dobitoacele curate și din
dobitoacele necurate,
din păsări și din tot ce se tirăște pe pământ
luați în casă două câte două,
câte o parte bărbătească și
câte o parte femeiască
luați un laptop
o conexiune wireless
un telefon dacă se poate mai performant

Stați în casă!

Luați cu voi patria
luați cu voi în casă limba cu toate excrescențele
ei:
poezie, povești, folclor (și, vai, filosofie!)
luați în casă bibliotecile
afară e pandemie
nori de hîrtie plouă cu tunete sociale

Stați în casă!

Luați cu voi bisericile
un altar se poate ascunde într-un potir de floare
la o adică
înghesuiți într-un colț proiectele în desfășurare
grijile
din cînd în cînd scoateți pe fereastră
la aerisire crizele sociale, economice, morale
chiar și cele de identitate

Luați cu voi în casă
imaginea continentelor în derivă
cînd veți ieși din casă
cîndva într-o nouă eră
ele vor fi alunecat departe, departe
nu o să le mai ajungă imaginația din urmă
pămîntul va fi plat atunci
ca la începuturi
eventual va fi susținut de spinările
a patru elefanți

Luați în casă boabe de grîu, pachete cu făină
zahăr și miere, pachete cu orez

Stați în casă!

Luați cu voi muzici care să facă
respirabilă distanțarea socială
luați medicamente, multe medicamente
în așteptarea maladiilor
care trebuie luate și ele în casă.

Ah, maladiile ca animale de companie!

Americanii stau acum în casele americanilor
francezii stau acum în casele francezilor

spaniolii stau în casele spaniolilor
 rușii stau acum în casele rușilor
 neozeelandezii stau în casele neozeelandezilor
 și așa mai departe în conformitate cu un statu quo
 consimțit, în sfârșit, de toată lumea.

Stați în casă!

Nimeni nu mai vrea să stea în casa celuilalt
 și războaiele stau în casă acum
 sunt războaie fulger, războaie de rutină
 războaie câștigate, războaie pierdute
 cărțile de istorie contemporană le presează ca în
 ierbar
 războaie pe apă, războaie pe uscat,
 războaie în sine, războaie în afară de sine

Și cât de ușor te poți pierde acum
 între lucrurile mărunte din casă
 bună ziua domnule perete,
 bună ziua doamnă fereastră
 ei, da, se vede, tot îndrăgostită de peisaj?
 tot îndrăgostită!
 și praful de pe dușumea se dovedește a fi praf de
 stele
 care se dispune după reguli foarte precise
 în galaxii locuite de populații de civilizații
 care nu au căpătat încă nume în ficționare

Stați în casă!

Tablourile revarsă pe dușumele tot ce au ținut
 atîta vreme în captivitate e o lume stranie
 în fond subiectivitate maximă de artist
 care vedea numai lumea lui pe cînd noi trăiam
 în lumea tuturor
 fără să ne dăm seama că nu era nicio sfîrșială
 cu această realitate paravan pentru ratarea
 destinelor.
 Dar măcar am avut ce rata?

Stați în casă!

Mașina de făcut dragoste s-a împotmolit
 ca un buldozer într-un taluz
 se confirmă astfel vechile predicții
 mă uit în oglindă ca într-o mocirlă
 nu văd nimic nou
 măștile antivirus nu mai păcălesc pe nimeni
 aș fi vrut să zăresc în oglindă
 un bătrîn cu fața ridată
 ca munții caucazieni pe care a fost răstignit

Prometeu
 un fumător înrăit
 care bea tequila
 și care simte alcoolul ca un șmirghel pe gît
 femeile să se întrebe
 oare ce a avut de pierdut pe lumea asta
 bătrînul acesta
 și nu a pierdut încă

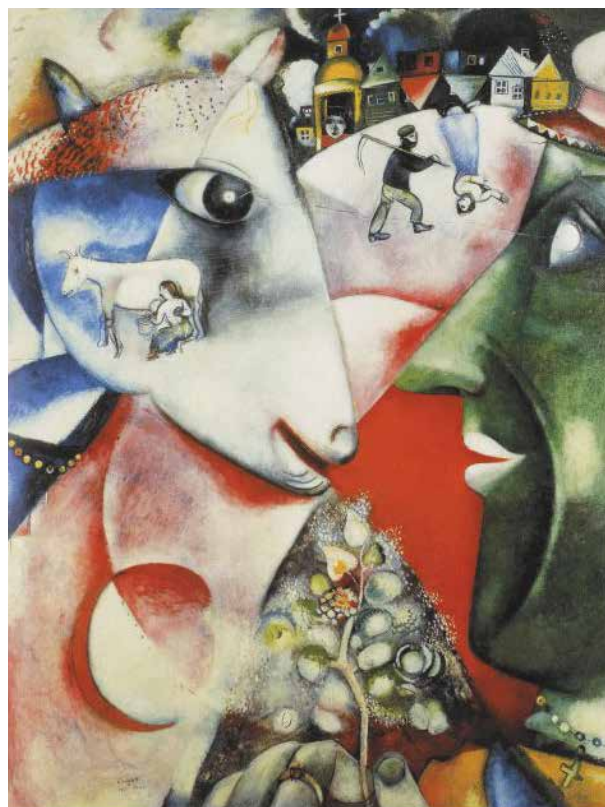
Stați în casă!

Știu că pe Pămîntul acesta nu mai pot
 descoperi un orizont nou
 ar fi fost ceva numai că
 l-au supt rădăcinile și foamea:
 faptul că știu asta îmi e de ajuns

Acum
 sunt ca atunci cînd m-am născut
 numai că un pic mai speriat.

Piatra Neamț, 28 martie 2020

(Preluat din „România literară” nr. 22/2020)

Marc Chagall, *Eu și orașul*

POESIS

CONSTANTIN OANCĂ

Poemul punct

Înserarea toată s-a adunat lângă mine cum un înger din aripile lui se adună, cum din foșnet de frunze un poem se face sau un șarpe, de mi se oprește ochiul din vedere. Am început să visez, vedeam câmpia ca pe un deal ce se înălța peste mine, înghițindu-mă. A doua zi am simțit mâna Tatălui cum îmi aducea ca pe un dar trezirea pierdută. A trecut un secol, a trecut o carte, cine tresaltă? Spinii din coroana de aur a împăraților lumii. Steaua ce bubuie la începutul răsăritului. Cum se văd acoperișurile în lună. Cine stă pe loc se îndepărtează de cel care merge. A trecut un secol. Cine are urechi de auzit să audă cum se apropie viitorul.

Laleaua galbenă

A înflorit laleaua galbenă, copilul îi vorbește ca la facerea lumii. O săgeată a pus la-ndoială toate lucrurile, pereții și fereastra își pierd conturul, masa și scaunele există doar prin contrast, o pasăre trece prin zăpada altei păsări. Cine bate-ntr-o aripă și-n numele cui gura-n reflux a fântânii?

Schimbare de nevoie

Cocorii îmi ară privirea și copilul îi numără până le pierde urma. Timpul se innegrește pe margini, semn că se schimbă lumea. Cât de departe ești, aproapele meu!

Nevoia de uitare

Realitatea din jur este făcută din zgomote. Iată că ziua se-ntoarce-n pământ, punctele cardinale se restrâng la patru scânduri cu un oftat. Am rămas cu gândul la marginea mării - țărnel meu din cer - și spun: câtă uitare ne trebuie pentru a ne ierta toate acestea!

Dealurile din lună

Bunul gust e să optez pentru dealurile din lună, să stau culcat în mijlocul meu și să miros roua pământului. Vine vremea când gândurile noastre nu mai au trup, când toate amintirile s-au dus pe dealurile din lună și noaptea se răstoarnă în ochiul de văzut. Dumnezeu mă privește cu toate stelele. Lumea se va restrânge într-o senzație când soarele se va face ca un sac de păr, căci gânduri nu vor mai fi, nici măcar amintiri, de reliefuri ce să mai vorbim? Doar dealurile din lună ce se mai deplasează înspre roșu. În rest e numai Cel ce este.

Coronavirus

Când plutești în adevăr, deși vorbești pe înțeles, ceilalți nu te pot pricepe. Trăim vremuri eminesciene. Aceeași dispută între Hyperion și Cătălina. Și așa ajungem la: dacă tot se moare, care e logica folosirii virușilor? Devin ei nemuritori cei ce-l folosesc?

Sabia lui Damocles

Stelele sunt oamenii văzuți din cer, așa se vede de pe pământ lumea cealaltă. Așa se ajunge la poemul care crește în noi, la mărul ce nu de ramuri atârână, ci de bolta cerului, la pâinea de bun gust de dincolo de cea de gust bun, că una e să știi și altceva să faci ceea ce știi. Aproapele meu, la intrare stă sabia lui Damocles, de aceea vorbesc așa.

Facerea mea

Dumnezeu mi-a făcut inima să pot înțelege singurătatea. Mi-a făcut ochiul și mi l-a pus în lumină, urechea mi-a făcut-o și a pus-o în calea muzicii, mâinii drepte i-a făcut dreptate dându-i de lucru mâna stângă, mi-a întins înaintea picioarelor valurile vieții și mintea mi-a făcut-o ca să înțeleg și să nu uit toate acestea.

Viitorul se aude

Deșertul călătorește pe câmp. Cântecele de ducă e pe sfârșite. Ce-ai de spus dacă cineva te-ntreabă unde te duci? Îi vei spune că nu știi? Nu, știu, mă duc la prietenul din copilărie. Știi ce-i copilăria, atunci am mâncat pâinea lui Dumnezeu. Mâinile mamei mele mâinile lui Dumnezeu, care turnau peste mine, ca-ntr-un alint, durerea vieții ce urma să vină.

Înțelesuri

Trupul și sângele Domnului sunt înțelesuri ale Cuvântului, ce a locuit printre noi o vreme.

Vremea la Corod

Și la Corod vreme trece, vreme vine. O dimineată reală, o înserare fină și apoi o tresărire înstelată. Plouă ori e dumnezeul desfrunzirii mele?

Argumentul evidenței

Faptul că iarba-i verde este un gând ce se repetă clipă de clipă, un gând de poet. Ce-ar fi dacă ți s-ar spune că tu chiar ești un poet? Și s-o spui și cu voce tare nu-i de râs, e de bucurie că verdele într-adevăr este.

Un mort de corona

Spălatul pe față dă mai multă lumină dimineții. Mă uit pe drum, nimeni, soarele animă neputincios gardurile, podețele. Un clopot anunță rar plecarea de lux a cuiva. Într-un târziu apare un mort cu trei-patru inși mascați care-l însoțesc. Nimeni nu iese pe la porți să-l vadă. Pământul se așează până la noi.

Înzestrare

Doamne, mi-ai dat trup să nu mă apropiu prea mult de Tine și să mă arzi și mi-ai dat și suflet să nu mă îndepărtez prea mult de Tine și să îngheț. Frica - și mă gândesc acum la cea de iad - ține lumea pe loc. Numai dragopstea, ca soarele de primăvară, topește ghețarii stării pe loc.

Binele și răul

Inteligența și sensibilitatea sunt primele însușiri ale omului. Cunoașterea și dragostea sunt motorul vieții, iar înțelepciunea și bunul gust sunt chiar lumea cealaltă, care... începe de pe pământ. Însă, atenție, la rău! Acesta urăște mâna noastră dreaptă pentru că el o are numai pe stânga și ne urăște și fruntea pentru că trăiește în întuneric.

Jules Perahim, *Îmbrățisare*

POESIS

MARIN MOSCU

Cerul tremură de șoapte

Cu visul ascuțit de noapte
Pășesc spre stelele din zare
Unde s-aud doine și șoapte,
Cu miros de dulce floare.

Ce-i mai frumos decât un vis
Îndeplinit, pe furișate,
Intrat în suflet dinadins
Din partea ta, pe a mea parte.

Mi-i sufletul deschis spre tine,
Cu stele strălucind în noapte
Unde mirosurile-s divine
Și cerul tremură de șoapte!

Rămân să-nfloresc în vis

Când stelele s-or stinge
În izvorul din pădure,
Aburi vor urca și sânge
Peste rugii fără mure.

Toamna va rodi iubire
Cu săruturi moi și lungi
Și o lacrimă subțire
Va cădea în miez de cruci.

Fie oare întâlnirea
Dintre noi, sau fie, poate
Vorba rea din despărțirea
Intrată-n clipe de moarte?

Aburi au urcat, și sânge,
Peste valuri de izvor,
Colțuros dorul se stinge
Între cioburi de urciur.

Când stelele-or reveni
Pe cerul de nori cuprins,
De mă chemi nu voi veni,
Rămân să-nfloresc în vis!

Iubirea se usucă...

Plouă cu tine în mine
Grindină de cuvinte,
Colțuroase fulgere
Mi te ard în minte.

Nu trec prin fața
Casei tale, rotesc
Străzile în care nu
Plouă. Albesc

Grindină colțuroasă
Dintr-o iubire sfârșită
Învăluie pământul
Cu vocea răgușită.

La moartea mea
N-ai să vii, ai promis,
Iubirea se usucă
Pe crucea din vis.

Împăratul cerului

Dumnezeu ne-a dăruit
Fiul Lui, din trupul Lui,
Împărat peste pământ,
Împăratul cerului.

Tu, Marie, Sfânta noastră,
Bucuria omenirii,
L-ai purtat în trup și lapte
I-ai dat din sânul iubirii.

L-ai crescut, până pe cruce
Fost-a, Domnul, răstignit,
Să ne scoată din mocirla
Unde ne-am împotmolit.

Acum, Pururea Fecioară
Din icoane lăcrimează
Coronițe de lumină
Peste lumea ce-o urmează.

El, Hristos, o ia de mână
Și către Domnul o poartă ,
Noi cu bucurii în suflet
Îi urmăm calea cea dreaptă,

Domnul, Domn, ne-a dăruit
Fiul Lui, din trupul Lui,
Împărat peste pământ,
Împăratul cerului!

Dangăt

Val-vârtej de nebunie
Vine-n tinerețea crudă,
Totul este poezie,
Inima-n amor s-afundă.

Vine clipa-nseninării,
Braț la braț pătrunzi în viață,
Parcă ești în largul mării
Renăscut în dimineață.

Apoi val-vârtej se stinge,
Vine clipa regăsirii
Care inima-ți împinge
Către pragul mântuirii.

Dangăt lung este trecutul,
Dangăt scurt este momentul,
Ai vrea din nou începutul,
Tu ai vrea, nu vrea prezentul!

Marc Chagall, *Viața la țară*

POESIS

ALINA BEATRICE CHEȘCĂ

POEMUL ZEULUI ALBASTRU

Doamne, s-a întors viața la mine
a venit tiptil, într-o vară cu aromă de istorie
cu cer grav și frumos ca o noapte adâncă
timpul devenise auriu și fierbinte
și m-am înveșmântat în el ca-ntr-o mantie
fermecată

trecuseră ani de când zeul albastru
nu mai coborâse pe pământ
iar eu îmi lăsasem inima într-un cufăr uitat de
lume
și Doamne, câte rugi înălțasem către tine
să mă mai binecuvânteze o dată mângâierile
zeului
sa-mi mai las trupul răsfățat de nectarul ceresc
în nopți cu aromă de nemurire

și mi-ai răspuns, Doamne,
trimițându-mi vise de aur
IAR ARIPIA ÎNGERULUI S-A DESCHIS
DEASUPRA MEA
CA LA O BINECUVÂNTATĂ RUGĂ
am pornit la drum, Doamne,
în căutarea inimii mele pierdute
știam că voi străbate păduri și deșerturi
până să-mi regăsesc miracolul
sub chip de sărut nemuritor
zeul mă aștepta zâmbind în lumina binecuvântată
și din palmele lui a țâșnit inima mea
zvâcnind în fericirea fără de pereche
mână în mână am colindat străzi atemporale
ne-am îmbrățișat sub ploaia de aur
trimisă din cerul Tău, Doamne
iar noaptea zeul mi-a învăluit trupul în ambrozie
și nemurire

SUNT ÎN MÂNA TA, DOAMNE,
CU TOATĂ FERICIREA MEA PĂGÂNĂ ȘI
SFÂNTĂ

m-am îmbolnăvit de viciul vieții
IAR ÎN VÂRFUL PENIȚEI MELE
STĂ IUBIREA FĂRĂ SEAMĂN
ȘI ALBASTRUL CERULUI TĂU
îngăduie-mi, Doamne, să-mi păstrez inima în
palmele zeului
să mă hrănesc din propria mea patimă
până când voi trece pe poarta ce duce la Tine
sunt sus, foarte sus, Doamne, nu-mi topi aripile
lasă-le să mă poarte mereu spre ceea ce sunt eu
lasă-mă să-mi respir libertatea
precum o pasăre cântătoare în dimineți
fermecate

SÂNGELE ZEULUI CURGE ACUM PRIN
PENIȚA MEA
prin trupul meu zvâcnind de tinerețe
prin visele mele hoinărind peste cetăți și păduri
din el îmi iau stropul de Rai
cu care mă voi înfățișa înaintea Ta, Doamne,
în ziua din urmă
DA, DOAMNE, CU SÂNGE ȘI PULBERE DE RAI

ÎȚI SCRIU EPISTOLA ACEASTA
ce nu aș vrea să se termine niciodată

lasă-mi pe veci visarea, Doamne!
ZĂPEZI ȘI DEȘERTURI

Au dispărut toate lumile
dar tu mi-ai construit o Lume Nouă
la est și la vest de inimă
mi-ai construit zmeie pentru înălțat vise
și corăbii care să mă ducă pe Drumul Mătăsii
mi-au înviat anii
și mi-am scris cu dalta pe suflet
un nume nou știut dintotdeauna

SUNT O CLEOPATRĂ CONVERTITĂ
LA ZĂPEZILE VEȘNICE
rochia albastră e făcută din ochiul tău
deschis peste trupul meu de regină neîmblânzită
peste sufletul meu de zână adormită în culcușul
lumii
venim din același timp
din aceeași vecinătate a lumii
din aceeași cușcă cu gratii de aur
am îmbrățișat aceeași copaci
și-am dansat prin aceleași furtuni
noaptea am privit aceleași stele
și-am călătorit cu Carul Mare spre aceleași
tărâmurii

în patul dintre palmieri
se duce războiul de cucerire a lumii
în noi e toată copilăria cerului
nici unul nu pierde
amândoi câștigăm viața fără hotar
iar noaptea ne înflorește acoperișul inimii

m-am întors la tine ca la o navă clandestină
cu stindardul fluturând spre soare
cu promisiunea libertății sfinte
și aerul mirosind a pasăre Phoenix
mă privesc în oglinda mare cât un megalopolis
și văd cum îmi înfloresc ochii
mâinile tale se cufundă în mine
ca-n apele Mekongului
și le scoți colorate de maci

drumul s-a îmbolnăvit de iubirea copilăriei
tristețea e-n ochi și-n rădăcinile cuvintelor

și totuși e-atâta vară în iarna ce se-apropie
DEPARTE, ÎN TEMPLE,
ARD BEȚIȘOARE LA UMBRA LUI BUDDHA
patul nostru e mătasea lumii
răsăritul planetei spre care eu alerg despletită
și țeș povești pe care omenirea le uitase demult

nu ne-a îmbătrânit tinerețea
nici muzica noastră nu a murit
cine mai credea în sângele nostru
în timpul de adolescenți cu iubirea în celule
în râsul hohotitor până la capătul lumii
tu ai crezut în frumusețea din mine
eu am crezut în apa vie din seva ta
și-n copilăria noastră nemuritoare
am crezut împreună în nebunia din noi
în drumul lui Magellan
ce ne străbate trupul în toate punctele cardinale
la capătul pământului ne va aștepta mereu
soarele
ne vom cufunda în vara
din sufletul nostru de aur

Marc Chagall, *Reverie*

POESIS

VASILE SEVASTRE GHICAN

La un pas de fericirea veșnică

„Lumea-i ca o găină
căreia i s-au jumulit toate penele,
dar totuși în agonia ei
mănâncă grăunțe
din palma criminalului”

(din înțelepciunea celor care
au încredere în Dumnezeu)

Chiar în mijlocul păcatului
Dumnezeu este alături de ruine -
Uneori și păcătoasele cred
Că averea iertării li se cuvine!

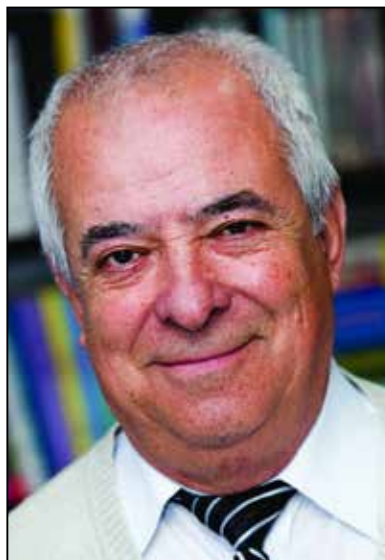
Dar să poți muri liniștit e necesar
Să fi dăruit semenilor smerenie -
La un pas de fericirea veșnică
Zac eu cel bolnav de amar !

Pentru a-L întâlni și mâine pe Dumnezeu
Trebuie să arunci din suflet orice nor -
Să nu aștepți nimic de la cel care vine
Iar ceea ce faci să fie plăcut tuturor!

Chiar în mijlocul păcatelor de vrei
Ca Dumnezeu să Te iubească mereu -
Să faci ca iubirea inimii tale la greu
Să nu fie cât muntele, ci cât bobul de mie!

Scrisoare celor care citesc în stele

Cititorii în stele au creierul din gumă stelară,
mănâncă lapte cosmic,
beau rouă adusă din îndepărtate
constelații și cred că jumătate
din corpul uman este intoxicat cu plastic
pentru că bem ceva galben
amirosind a mov, ceva verde
mirosind a albastru, ceva roșu
mirosind a lună trezită din somn -
a struguri cu gust de ștevie,
a mere crescute pe Marte,

a mine mirosind a tine,
a ea mirosind a ei
și a noi amândoi mirosind a nimic,
un fel de cancer plăcut mirositor
ușor stropit cu frica zilei de mâine -
toamnele sunt mângâieri de stele,
toamnele sunt sfârșituri de lume -
peste ferestre luna își aprinde
durerea mereu prezentă
la ceremoniile nopții !
Cititorii în stele sunt singurii
ce vor supraviețui dezastrelor lunii !

Dor de Valeriu Salcie

Îmi este dor de poetul Valeriu Salcie -
un Om care știa să-și respecte cuvântul,
un poet cu suflet de cer
nu dintre acei care te caută
de două ori pe an și te vizitează
numai la înmormântare.

Mi-e dor de Victor Lupu, omul care
a parcurs mulți kilometri
până să ne întâlnim;
un om cu suflet de rodie,
cu inimă de trandafir
și aură de sfânt; cu simțăminte
de iederă albă și trup mlădios
de salcie plângătoare...

Nu l-am putut compara cu nimeni,
era altfel decât toți,
îl priveam ca pe un munte,
împrumuta cuvinte de la zei,
iar zâmbetul lui era
un poem cu dedicație - privirile lui
emanau lumini venite din alte lumi!...

Mi-e dor de Valeriu Salcie -
el este șef de Cenaclu
în Raiul poeziilor; El îmi trimite
vești pentru o altfel de Terra,
dulce ca picioarele lui Dumnezeu!

Plecarea de pe Terra

Când veți pleca de pe Terra
luați cu voi și o femeie frumoasă
precum o livadă primăvara
și un bărbat înțelept
precum o toamnă plină de rod;
luați cu voi și un prunc abia
încrăștinat să miroase a Terra
prin Univers; luați și un pumn
de pământ de sub prispa casei
să vă dispară spaima din oase;
luați un ulcior cu apă și unul cu vin,
har din harul sfinților noștri părinți.
Luați „Biblia”, cartea lumii
singura avere pe care nu ați deranjat-o
niciodată în această viață,
luați și o rană a lui Eminescu
care să plângă ca o vioară
pe umărul lumii; și pentru a ajunge
acolo unde doriți luați cu voi
pe Iisus Hristos și pe Maica Sa
Fecioara Maria și pe Bunul Dumnezeu
fără de care mai bine nu mai plecați,
că nu veți ajunge nicăieri,
și nici pe Terra nu o veți mai vedea vreodată!

Iluzii

Mă simt excelent numai
în preajma iluziilor mele;
grijile nu se supun decât păcatului;
noaptea-i proaspătă ca sânii tăi
îmbătați de nesomn, ca o femeie
iubită de toate zâmbetele lumii -
ca un vis de stradă
fără nicio rază de lună -
vai omule de când ai ajuns
stăpânul lumii nu te mai recunoaște
decât diavolul singuru lbunic
al satisfacțiilor lungi:
Timpul și fiica lui Secunda
rup din mine durere cu durere
veac după veac precum cutremurul
produs de nevastă-ta
când te-a alungat de-acasă
pentru a-ți găsi un rost
în cealaltă jumătate de viață;
Minciuna, adevărul sunt valori
care numai în preajma banului
se-mbolnăvesc de râie sufletească,
cea mai periculoasă boală a pământului!

Întâlnire cu Dumnezeu

*Părintelui călugăr
Valerian Grecu*

Drumul cel mai sfânt și mai scurt
dintre Paradis și Infern este Omul -
cu el începe cu el se termină
toate bucuriile lui Dumnezeu;
Trimite Doamne toate nenorocirile
în țara nenorocirilor,
dar nu prin curieri plătiți
ci prin sufletele alese de Tine;

Și ca să cunoaștem cu adevărat
cine sunt oamenii Tăi cu multe vieți
nu trebuie decât să te trezești
în miezul nopții la ora când Tu
îi împărtășești pe cei cu inimi de oțel
(atunci inima Ta
s-a dăruit inimii mele),
de-atunci mănânc din palma morții
firimiturile vieții
de-atunci faptele creștinești
sunt promisiuni veșnice
date lui Dumnezeu!

POESIS

MARIN MÎRZA

Nu ieși din casă oaie rătăcită

E urât spus că trăiesc
se scurg vopseluri cu miros de sânge de pe imaginile unor amintiri
ascunse
revin ca niște călăreți sălbatici înotând prin cărți
bătrânețea de la extremități începe un cuib de mângâieri pierdute
degete îndoite identitatea numai contribuie la mirosul sărbătorii
nu vreau să fiu amândoi (Thea) acasă cu iubirea
să n-o mai lungim îți spun
orașul se surpă pe trotuare
punți albe de pânză
peste care pășim înainte
cu mortul zilei .

Cu elicopterul smurd pe deasupra unei țigări aprinse de amestecare parfumuri

muncesc de-acasă.
nu mă plătește nimeni.
norocul meu e o femeie
care-mi sărută fereastra.
dimineața îmi tai craca de sub control
și-i dau sufletului drumul
să plece pe banda de alergat din holul casei.
primăvara e sufocantă
ca un vis în care orașul
își șterge degetele rănite
de fața mea.
scriu pe hârtie neagră
furat de avântul irealistic al metaforelor mă gândesc la poetul N.Opac nu ajung la barul unghiurilor părăsite
recent de fericire.
cosesc asfaltul străzii
fierbinte ca un sân permis
de lumina roșie a unei ferestre interzise minorilor.
de teamă nopții rup primăvara unei țigări .

POESIS

MIRCEA COJOCARU

adio

primăvară, adio
 ai rămas doar o umbră rece și tristă
 pe treptele sufletului meu
 primăvară
 și nici cântecul culorilor mele
 nu te-ar mai putea încălzi
 poți să pleci, primăvară
 vei rămâne pentru mine doar o umbră
 a unui cântec trist
 pe-un pian dezacordat
 pierdut într-o liniște nerostită.
 Te-aștept într-un alt anotimp

degeaba

degeaba stă ziua la coadă
 s-aștepte-o altă zi
 și-atunci unde este înțelepciunea refuzului?
 unde este înțelepciunea nebunului?
 și unde se află granița dintre cele două dezastre?
 surâs în răzvrătire
 și invers
 din răzvrătire în surâs
 dar trist îmi e suspinul
 privind adânc în zare
 umbra liniștii întunecate.

Ați uitat să-nchideți poarta nopții
 dar ușa o deschidem spre o altă zi.

Fereastra

însingurarea ferestrei sufletului meu
 din această dureroasă primăvară
 când ascultam cum cântă cucuveaua
 și mă plimbam pe străzi pustii
 cu ochii-n caldarâm
 și fiecare piatră-mi transmitea singurătatea
 simțeam durerea spațiului încremenit

când prin ferești pustii
 priveam un cer mâhnit
 cu zâmbet trist și ochi înfricoșați
 simțeam cum ochi de corb
 pândesc la fiecare colț
 și-auzeam durerea
 în orice colț de cer priveam

mic poem pentr-un poet

flacăra ta, s-a stins poete
 aici, pe pământ
 și s-a reaprins în ceruri
 acolo, unde toți vom poposi
 și de-acolo ne-ncălzești
 pe noi, pe toți ce te-am iubit
 drum bun, poete, acolo pe unde te preumbli!
 drum bun, poete!
 cu rădăcini în Nicorești-ul de-altădat`
 și cu băbeasca lui de rubiniu azur
 ce-l degustam în cârciumile mahalalei
 și ne plimbam pe străzi de mult uitate
 de mult uitate
 iar într-o noapte de toamnă târzie

m-ai întrebat:
când îmi faci și mie un portret?
I-am făcut, frate Dionisie
îl ai în inima mea
și e acum pe șevalet.

Singurătatea

singurătatea primei clipe
mă face să mă simt aproape
de orice bucurie și îmbrățișare
neînțelese-mi sunt tăcerile
arunci când îmi privesc îngerul de pe umăr
acolo, în singurătatea primei clipe
în noaptea aceasta
să nu-mi lovești sufletul
îngerul mă apără
și lasă-mă să-mi trăiesc
singurătatea ultimei clipe
ca-ntr-un îndepărtat poem
despre iubire

Timpul

timpul trece ca un drum necunoscut printre noi
și cifrele nu mai au nici o valoare
de la naștere s-a uitat

că din mâinile noastre va porni uraganul
și din fiecare gând se va naște o armă
căci părinții noștri au uitat
atunci când ne-am născut
să ne desfacă aripile
și să ne îmbrățișeze cu cerul.

Venera

Venera, de pe soclul ei de marmură
a uitat că e de piatră
și-atunci s-a încălzit
și pieptu-i tresălta de-un sfânt suspin
când arlechini și colombine
în dansul lor dulceag
dansau mereu în juru-i
într-un fel marmoreean
de-aș trece dincolo... și-a zis
aripi mi-ar crește
și de sub pulpana minții sale
lin își trage din nou somnul
căci pasul unui din arlechini
a călcat în picioare încremenirea
de-i trece dincolo
toate cuvintele nu vor putea îndulci
și nici trezi
și nici încălzi
somnul tău marmoreean.

Mircea Cojocaru

POESIS

MIHAELA GUDANĂ

Omul îmbrăcat în poeme

Am cunoscut un om alb.
 El era atât de alb
 încât se vedeau
 simțămintele sale colorate
 în zâmbete și lacrimi
 în dulcele și amarul din sine.
 Avea tâmpilele albe,
 ninse de toate calendarele vieții
 prin care trecuse.
 Îi era și sufletul alb,
 rămas așa după toate iubirile
 păstrate-n ființă.
 Cu trupul alb se mișca
 de dimineața până seara
 pe drumurile trăirilor sale
 și tot alb se așeza
 în insomnii lungi și dese.
 Savura uneori zorii
 cu ochi de mare fugară
 și semn de infinit.
 Am întâlnit un om alb,
 îmbrăcat în poeme.

Gând greu

Respirăm greu viața asta
 și nici nu ne mai putem apropia.
 Cum ne mai îndrăgostim?
 Nu ne putem atinge,
 nu ne putem mângâia,
 buzele stau ascunse după fire
 colorate în albastru,
 după flori sau buline.
 Inspirăm povești despre celule și morți,
 despre metri și strănutul în cot.
 E greu că nu ne mai căutăm
 că peste gardurile lumii
 înfloresc toate și nu le putem vedea.
 Însăillăm cuvinte în spatele zâmbetului sec,
 îmbuibat cu frica de boală.
 Respirăm greu,
 fără plămânii noștri reali.

Numai pământul știe
 pe unde mai trecem cu noi.

Scriere

Mai așază-te într-un poem,
 am loc pentru tine mereu,
 între primele cuvinte.
 De atâta supunere liniile din palmă
 par un portativ al tăcerii.
 Dar, hai, scrie-te singură!
 Eu am griji pentru semne
 și-am să te citesc dintr-o umbră,
 numai înmoaie buzele în apa mărilor mele
 și scrie, scrie povestea veche
 cu rochia lipită de ochiul ferestrei când vii.

Miez din noaptea ta

Lilieci zburători
 Au aprins stele mergătoare
 spre visul tău.
 Nu dormeau cocoșii
 și nici ziua
 nu-și umplea

ciubărul cu lumină
din înaltul cerului.
Arătam palmele zorilor
unei părți de lună
și-mi sprijineam gândurile
de umărul unei nopți ferecate.
Îți scânteiau apele ochilor
și eu adunam în pumni
miezul de noapte.

Ferestre

Îmi plac ferestrele cu ochii mari
cele largi, care mă iau în brațe ușor.
Ferestrele prin care umbra ta
se odihnește-n odaia răcoroasă.
Îmi plac ferestre care poartă
numele deschiderii cu zâmbet,
cele înalte și subțiri
prinse-ntre dorințe
cu dantelele vremii.
Iubesc ferestrele deschise
de privirile tale
în care mă văd atât de iubită.
Doar vântul ne știe.

Femeia-i melodie

De mâine vreau să beau cântec lichid
Cu sete-n melodia mea să te închid
Cu spaima ta, ce-o simt necurățată
De mângâierile lăsate pe o spată.
De mâine vreau s-ating trup de vioară,
Femeie melodie-n chip de seară
Să-ți înflorească pielea maci pe față
Că setea mea de tine ține-o viață.
De mâine-n brațe vreau trup de maree,
Femeia-i râu în dans, dansu-i femeie,
Să beau apoi setos cântec lichid
Cu tine setea de iubire să o sting.

Ea este

Ea e o pasăre
pe apa inimii tale.
Albă, curată
și sinceră în umbra ei
ea trece val după val,
torent după torent,
flux și reflux,
între malurile gândurilor tale.
Ea rămâne să plutească,
scrutând zarea,
căutând adâncul,
pășind apa ta

din dragoste
mereu și mereu.

Răbdare

Aveți răbdare, nu murim!
Mai stăm puțin și înflorim.
Ne-om face pomi înalți, frumoși
Din altă viață vom fi scoși.
Să nu vă temeți, cu mirare,
Ne-or crește muguri de răbdare
Pe crengile de pomi înalți
Rămași din alte vieți plecați.
Tu nu răspunde, în tăceri
Să stai și azi, cum ai stat ieri
Că știi c-o altă lume vine
Să mă-nflorească lângă tine.

De-acum

Mi-ar fi plăcut
să strigi
și eu
să te-aud.

Dar prin
urechile pământului
trece liniștea.

Când o să pot
înseamnă niciodată

Frânghia se lungește
la gâtul timpului
pe care
îl spânzuri
în fiecare zi.

Moment

Ascult
cum vine înserarea.
Nu se aude decât
un lătrat de câine
și zborul
unei pasări
care cunoaște văzduhul.
În rest,
noi doi,
care ghicim timpul
și-l numărăm
legați la ochi
de cuvinte.

POESIS

VASILE MANDRIC

SONET (1)

Azi iarăși amintirea cuib își scurmă ,
 Apoi zburand, tot spre trecut apucă
 Și pleacă ,așa,hai-hui,ca o nălucă
 Iar eu rămân stingher departe-n urmă

Credeam că-n mintea mea, de-acum, năucă,
 O să mai umble visurile-n turmă ,
 Că Timpul, șui, le fură și le curmă ,
 Dar și pe acestea știu că le usucă.

Eram tentat să-mi cumpăr Viitorul ,
 Dar bani n-aveam la mine nici de-o pâine,
 Însă-nvățam poeme să-și ia zborul !

Azi dacă scriu,simt brațul că mi-i ciung
 Și totuși aș dori să zbor spre mâine ,
 Chiar dacă s-ar putea să nu ajung !

SONET (2)

Un gând năstrușnic,de-obicei mă ceartă,
 Că nu mai scriu și pixu-n mână doarme,
 Acesta-nlocuiește zeci de arme ,
 Cadou făcut de nemiloasa soartă.

Am vrut când viitorul mă ia-n coarne .
 Să prind Speranța și s-o leg de poartă ,
 Dar am găsit-o jumătate moartă ,
 Așa cum prevăzuse zeci de karme .

Eu nu mă uit pe geam ,deloc ,cu spaimă,
 La ușă n-am să pun căței de pază ,
 Căci am de mult,în vers, destulă faimă .

Da-i foarte greu, mânat de negre gânduri ,
 Din când în când,să mai găsesc vreo frază,
 Să-mi plimb înțelepciunea printre rânduri !

CE-I SOARTA?

De când ,plecat-am, braț la braț, cu tine ,
 Eu, n-am crezut că ai să-mi fii consoartă ,
 Eram îndrăgostit profund de artă ,
 Caiete-nregi de versuri gemeau pline .

Nici nu-mi păsa că lumea e deșartă ,
 Mă retrăgeam în antica vechime ,
 Cătând înțelepciunea printre rime ,
 Ca să-mi deschidă înspre„mâine”,poartă.

Privesc în urmă,anii grei mă ceartă ,
 Ecoul disperării mă îngână ,
 Să prind destinul cel pervers de toartă .

În felu-acesta,protejat de Soartă ,
 O întrebare-n versuri să rămână ;
 Speranța cine-o îngroapă, dacă-i moartă?

SONET

Cafeaua din ibric ,iar, mă tentează
Deși băut-am două căni ferbinți,
Aroma fină intră printre dinți
Și aștept cuvintele să vină-n frază.

Stau verbele-n genunchi ca niște sfinți,
Iar pixu-n mână,un planton de pază,
Ca să-mi arate în cuvânt o rază,
I-aș da cuiva și treizeci de-arginți!

Cândva iubeam o fată,sâni ferbinți,
Ce sfânt moment,acum nu mai contează,
Cuvintele degeaba stau cuminți .

Eram în viața mea pe la amiază,
Acum îmi caut drumul spre părinți
Și simt că Asfintitul mă-nserează !

MĂ PRIND DE COADA TIMPULUI

Azi viața mi-a ajuns la o răscruce,
În față râpă este, în spate apă
În dreapta nu-i nimic,în stânga-i groapă
Și-ntreb Destinul, unde o s-apuce?

E prea târziu ,un gând să mai încapă,
Un sfat nu-l dau ,să nu se-ncurce,
Îl las de capul lui pe und-se duce,
Pân- când prezentul pentru mine crapă.

Mă rog în taină Celui de pe cruce,
Căci voi nu știți ce patimă mă-ngână,
Vreau versul meu până la El,să urce !

Am traversat doar vremuri zăbăuce,
De coada Timpului ,mă țin c-o mână,
Să văd și eu cât mă mai poate duce?

DREPTUL LA SINGURĂTATE

Stau între Wagner și Singurătate,
Poate ziua de mâine,n-o să mai fie,
Unde să găsec acea alifie ,
Să-mi mângâie sufletul plin de păcate?

Lebăda Neagră ce-o am cu chirie,
Îmi cântă prohodul pe jumătate,
Cu limba cea mare ,ceasul mă bate,
Timpul se târăște pe coate să vie.

Enescu mă gădilă-n suflet și strig,
Mozart îmi cântă-n ureche să plâng,

Mă plimb la braț c-o arie de Grieg,
Numai Ceaikovski are dreptate,
Mahler se zbate-n ochiul meu stâng
Și-mi fură ,dreptul la singurătate !

SE UITĂ TIMPUL

Se uită Timpul supărat pe mine ,
Deși prezentul nu se lasă dus ,
Eu cred că nu mă cheamă nimeni sus
Și deocamdată stau aici că-i bine .

Am pensia-amărâtă cum v-am spus,
O vreau și-n viitorul dacă vine,
Căci autorul nu este oricine ,
Dar cineva o pilă strâmbă-a pus .

Îmi vine-un vers hoinar,îl pun pe foaie
Și-alerg pe urmă după sens și rimă,
Așa ,precum i-un soare după ploaie !

Aștept,că uneori parcă-s tehui
Și chiar mă tem să nu comit vreo crimă,
Tot folosind, mereu, cuvinte șui.

MINUNE

(Acrostih pentru D-na Mirela.Grigore,
premiul, I ,fabule,concurs-BRĂILA)

Minune ești ,ființă prea frumoasă !
Iertare-ți cer ,acum ți-am scris un rând,
Rămas-ai Muză scumpă prinsă-n gând,
Ești versul meu dar oare cui îi pasă?!

La noi iubirea vine cu vers blând,
Apoi ,cutreieră din casă-n casă,
Găsindu-și cuib în care știu că lasă,
Rănitul suflet ,de dragoste flămând.

I-atât de mare ,azi ,singurătatea,
Gândindu-te în tot ce e sub soare,
Ori, n-ai iubit și ți-ai .pierdut etatea?

Rămân mai sceptic,îmi urmez destinul.
Eu sunt bolnavul ,versul meu mă doare
Iar poezia-mi împlinește chinul .

22 apr. 2019

(Acrostih publicat în *Sonete crepusculare*, ianuarie 2020)

POESIS

CĂTĂLIN DUMITRESCU

Gânduri

Ninge peste tine
 Cu gânduri albe,
 Te joci asemeni pașilor mei
 Și mă tem,
 Că o să trebuiască să îți încălzesc sufletul
 Cu un sărut
 În căușul mâinilor tale dalbe!

Laudă

Cu trupul tău
 Mă laud mântuirii
 Cu gândul tău
 Mă asemui când zâmbești
 Îți desenez iluzii
 Pe o bucată de hartie
 Iar mai apoi te bântui printre amintiri!

Amnezie

Ai pus în mâna mea
 O clipă de tăcere,
 Ferecând gândurile
 Pe corăbii de vise
 Și cuvintele în mângâieri!

Stăm în tribuna nopții
 Pe fotolii de nisip
 Iar eu țin mâna ta
 În mâna mea ca pe un premiu,
 M-ai fi întrebat la o clipa
 Ce fel de premiu,
 Iar eu cu gândul la spectacol
 Am uitat să răspund
 Sau poate nici nu am auzit,
 Sărutând mâna ta , ai uitat
 Și tu de ropotul timpului!

Prima carte

Citeai prima mea carte
 Pe banca din fața mea
 Și zâmbeai între două pagini
 De la mijlocul cărții,
 M-am apropiat de tine
 Și am râs,
 Citeai cuvintele diferit
 De la dreapta la stânga
 Și uneori cu paginile întoarse
 Spre asfalt !
 Ți-am luat ca amintire
 Haina și mâna și pe tine,
 În clepsidra albastră
 Noaptea poate fi rece!

Solar

Închiriez o cameră,
 Din inima ta
 Și am să adorm liniștit
 Cu urechea deservită
 Plexului tău solar!
 Acolo se aud cel mai plăcut
 Visele și trăirile tale
 Cele mai intense .

Colț

Mi-ai spus într-o zi
Că ai să vii,
Și am ascuns timpul
Într-un colț de cer,
Stăteam de vorbă
Cu granulele de nisip,
Să uit liniștea în umbră
Pe trepte am pus vise!

Străina

Domolește-mi tumultul trepidant
Al veții străino,
În iatacul singurătății tale
Cu o îmbrățișare,
Altfel am să rătăcesc
Pe străzile unui oraș
Pustiu de suflete
Toată eternitatea !

Ajun de primăvară

E liniște în noaptea viselor tale
Dormi precum îngerii,
În cămașa albă a destinului meu
Rezemată de inimă
Cu urechea ce ascultă viața!
Ți-am tulburat liniștea
Cu pașii mei căutând
O privire și un zâmbet,
Ochii tăi deschiși
Sunt ca o vioară
În ajun de primăvară!

Pas de argint

Știi, pasul de argint
Rămas răsticnit în nisip
A înviat în trupul tău
Când te-ai întors,
Frunzele uscate s-au turmentat
Pe un arc de vânt,
Clepsidră tu
Mergătoare și zâmbitoare,
Arată-mi viața
În culorile trupului tău
Fugărind marea,
Lasă ochii să zburde a iubire

Când ne sârutăm
Arată-mi alintul și visarea!

Prinț

Azi trece timpul de parcă
Clipa răstignirii tale se grăbește
Să își primească tainul,
Patima ta, un destin în sânge
Prinț al cerului și al pământului
Te cutremuri și te pierzi
Ca un ropot de ploaie
Deasupra mormântului !

Cuvintele sunt clipe din viața noastră!

Sunt un străin călător
Prin inima ta
Uneori ma așez pe un gând
Și aștept să vii,
Alteori îți caut picătura de sânge
Care poartă numele meu !
Așa ca la un ceas de altul
Las urme pe nisipul roșu
Să nu mă pierd!
Și parcă se făcea
Că vreau să te întreb câte ceva,
Voce fără sunet !

Amfiteatrul

Amfiteatrul gol
Îți aștepta ieri pasul,
În aceeași liniște în care
Visele locuiesc!
Pantofii tăi călătoresc
Strengari pe toate treptele
De piatră și de timp,
Iar ochii tăi sunt
Un spectacol de lumini!

Acum

Aș fi vrut acum
Să mă cuibaresc
Lângă sânul tău cuminte
Să îți îngân pleoapa adormită
Poate așa voi intra
În visul tău și te-aș iubi!

POESIS

VASILE TUFAN

trenul
(pelicula cu gânduri)

departe de lumea exterioară
stai ca un parazit nenăscut
în propria-ți existență –
cu ochii închiși,
așa cum aduce marea
spuma primului val
peste atolul legiuit în purgatoriu.

gândurile-ți curg
și dacă n-ai mers vreodată
cu trenul, îți poți testa senzația –
e ca atunci când privești pe geam
pelicula cu gânduri
și le-mpingi unul după altul,
ca la masa de Poker –
când nu-ți vin atu-uri.

îți rămâne de ales
un gând ce „l-ai cărat în spate”
și-l simți scos din minte
ca o piesă de puzzle sărită
din lobul cu pricina –
îți pui toată încrederea,
îți socotești atu-ul
și dai All-in,
scormonind prin jetoane.

deschizi ochii
și testezi peronul –
pelicula cu gândul ales
a rămas neclintită.
te naști în lumea exterioară,
de mână cu gândul și neprevăzutul...

în suspensie

afară e o liniște prelungă,
o suspensie a materiei,
ca un scenariu de Kusturica.

ploile au dispărut

din pământ
cresc picăturile ca păpădia.

într-o formă translucidă
soarele se-adună
din formele opace
ori din geneza conului de umbră.

într-o stare de veghe irațională
privim ploaia cum se rupe de tulpină
și plutește să-i aflăm semnificația.

în starea de veghe
nu găsim granița între vis și realitate –
metafora e acel moment de triumf din timpul transei
pe care îl atingem apoi în material.

căutăm semnificația picăturilor de ploaie
ca privirea dintr-o oglindă
în care lumea e în reverse.

filmul retinei

când îmi ard registrele lăuntrice-n oglindă,
rezonez spre alt cotlon de univers

ca un ocnaș tratat cu opiu

din filmul retinei,
împerecheatele drumuri
măsoară rărunchii universului
în distanțe absconse -
din becuri se scurg seuri mătuite de napalm
gripate-n somnul furnalului -
picăturile își zdrobesc avântul
și-și calibrează lungimile sextante
prin gradațiile cotidianului -
un tunel trasat cu axe
spulberă drumul sângelui -
din albatroși se ivesc
inflexiuni de lumină rutinată
care suprimă coagularea
ca o sinusoidă descrescătoare
într-un sistem cartezian suprem.

trecutul năpădește prin toți porii
ca o maladie febrilă
și scade-n intensitate ca un corp
în translație.

noile cuvinte

ascunși în culise
ne antrenăm cuvintele
să spargă cortina hâdă,
să colcăie viermii-n catifeaua bolșevică
ce-au crescut devorând pasărea Phoenix.

a-ncolțit pana de găscă
din picătura diamantului 80-ist.

adunăm picăturile din ploile de diamant
și le aruncăm din plasma cercului cognoscibil
în ritualul etern
al sferei.

nu mi-am câștigat dreptul la visare

hegemonia greierilor
bate la ușă
palida lună se-adapă morbid
din sudoare

fondul de visare
stă să-l descopăr sub pernă
ca un drept de deținere
Prepay

dreptul la visare

I-am pierdut în nopțile târzii
ca lacrima sleită-n clepsidră
în calea timpului

am călcat
visarea în picioare
într-o copilărie proscrisă
la marginea orașului –
la șotron.

surâs

s-a ținut o crustă între noi,
trăim ca fluturii
într-o iubire nenăscută,
când ieșim la lumină
ne colorăm unul pe altul –
tu arunci scânteia,
iar eu conul de umbră.

iubirea e un chist,
un basorelief comun –
o împreunare a mâinilor
ca un balon de energie
ce crește în el însuși.

rotocoale de aer
fac pact cu păpădia
și se pierd în corpul secundeii,
ți-am rostogolit respirația ca pe un cifru,
mă las dus de instinct
ca un orb pipăind o pardoseală Braille –
fîți ating surâsul și cad în genunchi
ca în fața unui altar demiurgic.

liniștea e o stea din est

am ascultat tropotul zărilor
și liniștea care are întotdeauna de făcut
un special announcement -
oratorul de serviciu care-ți dictează
în nopțile de blestem ale secundeii,
când prin tocul ușii are loc să pătrundă
lumina mută a coridorului în redări metalice
toate încolțite și schimonosite
prin febra oaselor în plin cuget

afară un compactor
tasează frământările
căzute din cer,
în timp ce un soare sterp
voalează pleoapele istoriei.

POESIS

MIHAI ȘTEFĂNIU

VIAȚA CA O SCARĂ

In creuzetul vieții mele
 S-a pus cite ceva în toate
 Amestecînd cu praf de stele
 O lacrimă și floarea iubirilor curate
 Din astfel de plamadă am fost înfăptuit
 Și-am apărut pe lume purtând noua pecete
 Un visător am fost în suflet tăinuit
 Și am iubit și-am plîns și am avut regret
 De-atunci urc scara vieții, în ani, treaptă cu treaptă
 Și-n tinerețe Doamne, urcam așa ușor
 Și nu puteam a crede în vorba înțeleaptă
 Că viața nu-i eternă și totu-i trecător !
 Și-am tot urcat pieptiș, muncind cu rău, cu bine
 Alături de ai mei, ce mi-au rămas comoară
 Cu dragii mei amici, rămași mereu cu mine
 Făcându-mă să-mi fie și viața mai ușoară .
 În vâlvătai trăită, urcînd mereu, mereu
 Ducînd în spate fapte, eșecuri și idei
 Simțit-am oboseala și că urc tot mai greu,
 Că nu mai sunt nici trepte și sunt în vîful ei.
 De-atunci cobor într-una, emoția-i intensă
 Că nu știu câte trepte mai are scara mea
 Și-n jos se-ntinde hăul, iar ceața esta densă
 Că anii greu m-apasă și greu mai stau pe ea !
 Și-alături am soția și amici de o viață
 Ce imi veghează clipa cînd mai cobor o treaptă
 Și asta-mi dă putere, că viața mă rasfață
 Uitînd că scara vieții spre infinit se-ndreaptă !
 Că-n creuzetul vieții mele
 Mi-au pus câte ceva din toate
 Amestecînd cu praf de stele
 Și lacrima și floarea iubirilor curate !

DE DRAGOSTE-si de va fi.....

Si de va fi sa nu mai fiu
 In jurul tau va fi pustiu
 Ca nimeni altul n-a stiut

Sa-ti dea iar zimbetul pierdut
 Si de va fi sa mor cumva
 Cu dorul tau ma va—ngropa
 Si de iubirea ce ti-o poarta
 O inima indurerata
 Si daca plec din lumea ta
 Nimeni nu te va adora
 Cu-atita patima aprinsa
 Ce-o simt in mine necuprinsa
 Si de va fi sa mai traiesc
 N-as inceta sa te iubesc
 Ca stiu ca nu-l nimeni sa poata
 Sa-ti dea iubirea mai curate
 Si-ti cer in schimb atita tot
 Sa-mi dai un semn din tot ce-ti port
 Ceva la care am rivnit
 Si sa ma faci mai faci mai fericit !

IN AMINTIREA MAMEI

Am fost pe-acasa mama cu dorul ce m-apasa
 Ma amageam spunindu-mi ca te gasesc acasa
 Si-mi iesi in cale , uitind de boli amare
 Si voi simti din nou caldura miinii tale
 Mirosi maicuta-a cimp si a gradini cu fructe

Si a miresmi de flori ce parfumau in curte
 Asa te am in suflet si-n amintiri sculptata
 Si anii nu-mi va sterge, faptura ta curate.
 Te-asi bucura maicuta de ar mai fi sa pot
 Sa-l vezi pe micul Radu, al doilea nepot
 O verde ramurica ivita pe tulpina
 Din arborele-n care, ai si tu radacina !
 S-a risipit si fumul din Trista mea visare
 Cind poarta ruginita a scirtit a jale
 Si casa ma-nfloara, un frig intra in mine
 Ca-l rece totul mama, aicea fara tine .
 Si ochii mi se umplu de lacrimi fierbinti
 Ofranda adusa mamei traita-n suferinti !

GINDURI LA ONOMASTICA CELOR PLECATI DIN TARA

De ziua voastra dragi romani
 Cu radacini adinci in tara
 Voi doar aici sunteti stapini
 Si gindul tarii va-nfloara !
 Si de-ati plecat cindva-n exil
 Lasind in urma voastra jale
 N-ati pierdut timpul inutil
 Muncind din greu cu disperare
 Si-aveti acum ce v-ati visat
 Nu tremurati de frig ca-n tara
 Stati intr-un stat civilizat
 Dar dorul arde ca o para .
 Si azi cu drag sarbatorit
 Cu-a ta familie-npreuna
 Iti spui in gind necontenit :
 " Piinea de-acasa-l mult mai buna "

LUNA MAI LUNA IUBITEI

Mult asteptata luna Mai
 Veni-nsotita de alai
 De lacramioare si allele
 Si triluri dulci de pasarele
 Cu alinarea lor zefirii
 Trezi la viata trandafirii
 Speriat de larma ei se inalta
 Zglobii si-nbujorati la fata.
 Iar din vesminte, cu duiumul
 Li se revarsa-n jur parfumul ,
 Din ceru albastru fara nori
 Brazdat de zboruri de cocori
 Batrinul soare se distreaza
 Lansind sageata cite-o raza
 Dar s-a oprit.....sigur ca da,

Si-a amintit ca-l ziua ta !
 Si-a luat din raze cite-o mina
 Din ele ti-a-npletit cununa,
 Purtind noroc, stralucitoare,
 La care-am pus si eu o floare !!

SPOVEDANIA UNUI PATRIARH AI VIRSTEI

De cite ori mai trece un an
 Zdrobim o lacrima-n pleoape
 Si ne simtim fara elan
 Ducind povara vietii-n spate
 Suntem mai singuri, mai ciudati
 Nimic nu ne mai place
 Si mai mereu stam suparati
 Uitati de lume-n pace
 Din cind in cind, cite-un fior
 Imbujoreaza fete .
 E doar un gind ratacitor
 Venit din tinerețe !
 Si-n nopti de insomnia si gind
 Cuprinse de fantasme
 Trecutul ne inunda blind
 Cu amintiri ca-n basme !
 Si-atunci ne revedem din nou
 Frumosi cu voiosie
 Vibrind de-al dragostei ecou
 Crezind in vesnicie.
 Dar ne trezeste din visare
 Un junghi batu-l-ar vina
 Simtim ca totu-n noi ne doare
 Si ne-amorteste mina
 Si ne-ndoate rau spinarea
 Traista cu ani multi si grei
 Ca ce-apuca disperarea :
 "Doamne ! ce sa fac cu ei?"

René Magritte, *Plagiat*

POESIS - IN MEMORIAM

CLARA MĂRGINEANU

Doar cei care ne sânt

Oamenii care pleacă nu ne mai încap,
Ne rămân mici, precum hainele din copilărie,
Arată precum paparuda care cheamă ploii în plin potop,
Stricând rima vieții și ceea ce chiar a trebuit să fie

Oamenii care nu pleacă nici n-au nevoie de întâlniri,

Ce e deasupra le întoarce mereu clepsidra din creier
Rochii, eșarfe și parfum, de sub tranșee
Lacrima umilinței, zâmbind, mângâie viața și sap
În mica insulă de timp din amintirile noastre
Lumină și viață, cutreier...

Oamenii care pleacă nu știu că ne vor,
Nici negru tăciune, nici alb orbitor
Oamenii care ne rămân picură sânge dincolo de mască,
Și atunci, statuile încep să își vorbească.

Cei care pot sunt doar cei care ne sânt
Ne vom spune: „Cândva, am locuit cu tine, pe Pământ!”

Așchii de icoană

Îmi taie viața cu dreptate, un adevăr negat intens,
E cuplul ca formalitate, tânjind mereu, perechea sens

Rănesc lumina desuetă, cu spini pe creștet am iubit,
Un act, un pact, o verighetă, neverosimil, te înghit.

Pentru iubirea cu hotare, pentru delirul în balans,
Perechea-sens cere iertare, formalitatea râde fals.

El e străinul, ea străina, cuplul se smulge din război
Bătăi de gong despart lumina, în poezia de apoi.

Nu te-am găsit în nici o carte, e scris în arșița din stele
Să fii și să rămâi departe, arzând în rostul vieții mele.

Schimbăm tăceri, a câta oară, la nunta noastră
ne-ntâmplată
O stea, în pas de dans, coboară și ne promite altă
soartă.

Numai din cer aștept opinii, despre ce-a fost întâmplător
Și când ne judecă străinii, ne-ascundem chiar sub ochii
lor.

Dragostea mea, cerească mană, pierdută-ntr-un război
nebun,
În aer, așchii de icoană se-așează și te recompun.

Poate chiar a fost vară

Hai, descântă-mi genunchii, pe un val răsărit
Într-o toamnă din focul mirodeniei arse
Pe un drum hăituit de puterile stoarse
Hai, descântă-mi final, de trecut scrijelit.
Niciodată destul, din trecut nu îmi smulg
Un căpăstru de gând, să mă tragă, urcând
Către ce mi-a ghicit, o țigancă în gând
„Vei mânca rădăcini, vei visa într-un fulg...”

Ce vacanțe, ce mări, câtă sete, nu spun
O rafală de puști, cineva, în genunchi
Ninge cel mai frumos prin inele de trunchi
Vânt stârnit peste veri, tânguie a Crăciun,
Doar un prieten ales, dintre cei foarte buni
Îmi dă greieri uciși să îmi cânte magii,
Mai ales, când mi-ai scris că nu poți și nu știi
De ce umbre de scoici, din cenușă aduni
Catifea de lumină, o iubire-ncercată
Altă mare, alt țarm, într-un toc de vioară
Chiar a fost sau va fi, vis de odinioară
Poate mor. Poate sunt. Poate chiar a fost vară.

Sărutul femeii poem

Femeia poem bea în taină din omul chitară,
Atunci când fantasmăle capătă trup și respiră
Amfora lemn descântă cuvinte, arde Steaua Polară
Clipa răzbește spre constelația în formă de Liră
Artiștii lumii dau seara un spectacol regal
Versul și struna sângerează frumos, în tandem
Ritualul sacrificiului taie în două, egal
Omul chitară și femeia poem.

Orfeu o pierde pe Euridice, jelește cântec, o regăsește
Iubirea se stinge în legendă, o pierde a doua oară
Femeia poem imploră și strigă orbește
Spre însurarea din har, a omului chitară.

Doar spintecarea dintre ei rămâne liberă și sfântă
Ca liniștea dintre ce tânjim și ce putem
Doar omul chitară știe și poate și cântă
Sărutul de viață al femeii poem.

Sălbăticia din mine știa

Chiștocul de viață strivit în speranță
Nu a fost dorința mea, doar a clipei răsturnate în rai,
Tăcerea dintre noi pare de o sută de ani, e timpul să ne
batem
Cu flori, rădăcini sau tulpini, ofrandă pentru pacea lumii,

Mai ales acum, când peste oraș e prăbușire cu zgomot
În cutia neagră, doar tinerețea mea,
Întind brațele pe fereastra de la ultimul etaj,
Luna clipește profil de argint,
Îi întind cerceii mei, în formă de chitară

Ca o înjurătură de foc, tânjirile își ies din minți,
De neasemuit este doar răbdarea
De sub puterea versului, cu fire de iarbă în dinți,

Înghetuț sângelui toarnă în carne, așteptarea.

Sălbăticia din mine știa, te aștepta cineva,
Chiștocul de viață strivit în speranță
Nu a fost dorința mea.

Am fost cândva, altă femeie

În cărciuma dintre ruine și balalaica este beată
În noaptea asta ies din mine, voi deveni altcineva
Și poate, totuși, voi afla de ce-ntr-o viață spulberată
Am fost, cândva, altă femeie care-și dorea să fie eu.

Doi ochi vrăjiți, din altă lume, celest, imperial, albastru
Mă strigă ireal, pe nume, îmi sunt și boltă și hotar
E poate un destin cu har care îmi mângâie dezastrul
Mi-e milă de acea femeie care-și dorea să fie eu.

Poate-i un sfânt care coboară cu mine-n cărciuma uitată
Poate definitiv e seară, peste ce n-am dorit să fiu
Acum chiar simt și parcă știu, o încordare de-altădată
Am fost cândva, altă femeie care-și dorea să fie eu

S-a frânt coloana verticală a unui ev, în care plâng
Tăcerea asta milenară dă balalaica de pereți,
Nu te opri, așa înveți, să sorbi lumina din adânc
Mi-e milă de acea femeie care-și dorea să fie eu.

Rămâne forța poeziei, învingătoare în prăpăd,
Rămâne lacrima trufiei, peste absența necesară
Și peste jale este vară, filmul îl știu, l-am scris, îl văd
Femeia veșnic amânată va obosi să fie eu.

Topesc argint, descânt absint

În locul din care scriu scriu acum, într-o zi, nu voi mai fi,
Trenuri în toate direcțiile, niciunul nu mă duce acasă,

Clara Mărgineanu, Cezar Ivănescu (2005)

„Topesc argint, descânt absint,
Să nu mă minți, să nu te mint...!”

Descântec. Altfel de unde atâta putere de a întoarce
Din dezastru, parfumul de-atunci către biruință?

Știam, viața e doar o repetiție, de fiecare zi,
Operație pe cord deschis,
Inima bate invers către o naștere frumoasă,
Ne strepezim prezentul din antume spre postume,
Volante și nomade vacanțele despre ce ar fi putut să fie,
Glisante, ravisante tânjind un pic de cer
Adevărul din noi, o lume cât o poveste, cine știe
Poate nu pălim în acest veac. Ci vom răzbi încet, în
carapace

Descântec. Altfel, de unde această pace
De unde atâta putere către căință?

Am fugit de tot să beau ploaie curată
Să înțeleg că totul a fost nedrept, altădată,
În locul din care scriu acum, nu voi mai fi,

Îngeri buni vor ști, vor culege din suflet parada,
În altă viață, sigur, mă voi numi, „Nevada”.

Simt dor cumplit, mă-nchin în mit.

„Topesc argint, descânt absint,
Să nu mă minți, să nu mă mint...!”

Cuvinte injectate de gheară

Cuvintele nu sunt, todeauna, ale noastre,
Sunt injectate de durere, ne iubire, singurătate
Și, mai ales, de otrava lor, a celor care
Ne scrijelesc privirea, ne înfig așchii în ochi,
Să orbim, ca și ei, ca și ele.....
De ce, Doamne, de ce Doamne, am întrebat,
Tocmai el...de ce ea, le-am dat sânge din inima mea,
Și bucăți de viață, de ce?
„Iuda l-a sărutat pe Hristos, nu uita!”, răspunde glasul
din lacrima mea,
Te vor tot săruta, draga mea... Te vor săruta și te vor
uita,
Este greu de dus viața ta, ei te vor tot săruta...”
Precum Iuda, Doamne? „Da, și el și-a făcut treaba sa”.

Privesc în ochii lor, oare cred că nu simt și nu știu?
Suferița e intuiție, eșecul, târziu,
Mă doare, mă doare și cad, pe stradă Salvare nu e
O cruce de lumină tace răspunsul „de ce”
Nu mă voi vindeca de spaima că neputința
Poate spânzura, în public, taina prieteniei.

Ochii aprinși de bucurie sunt o amară ipocrizie,
Vor, tânjesc, nu te iartă că ești, așa cum ești
Privesc în ochii lor, chiar cred că nu simt, că nu văd?
Conturul râzjetului, tăcere, prăpăd...
Vina este a mea, cuvintele nu sunt, mereu, poeme din
vară
Sunt injectate uneori, fatal. Injectate de gheară.
Iubirea va smluge gheara, din inima celui iubit
Lumina va deveni cântec, versul, răsărit.

Clara, Lucian Vasiliu, Dabija

POEME ÎN PROZĂ

POEMELE ORAȘULUI CARE SE PREGĂTEȘTE SĂ SE EXILEZE

Moto: „veacul nostru e în agonie”
Bacovia

► Dan MOVILEANU

LUNI

Hellas, hypocrite lecteur!

În fiecare zi invoc numele unui obiect luminat de faruri menit să salveze spațiul dintre noi. Îmi notez tristețile pe varul pereților casei natale unde încă plouă cu amintiri din copilărie. În spatele fiecărui obiect stă cineva cu degetul pe butonul roșu dedicat celor cu angoase, celor care tremură fix între șapte și unsprezece în vizuina lor ca într-un gol de aer, ca într-o pauză de respirație. Nu te poți feri de ceva ce există și tu crezi că nu există mai inteligent ca o furnică, nu poți încetini mașinăria frenetică a morții, cu mască de înger, care circulă prin oraș măturând străzile cu girofarul!

MARȚI

Plătește prețul fiecărei zile pierdute în peșteri, dialogând cu neantul, când toate alarmele au intrat în grevă.

Sofiștii fac terapie de grup, execută mersul piticului în manej, iar amfiteatrele deriziunii gem de mulțimi și numere iraționale, tatuajele aleargă pe străzile orașului exilat în propria umbră.

Nu poți chema nevăzutul la masa tratativelor, nu poți recupera sufletele răvășite de pe marginea șoselelor, dar le poți spune alchimiștilor că plumbul este cântecul bufniței și nu o lecție de pian pentru mierle!

În spatele fiecărui cuvânt stă cineva cu degetul pe butonul roșu cu care să mângâie femeile care și-au pierdut mințile în așteptarea celui care trebuia să vină pe un cal alb, când moartea s-a instalat în intersecții blocând mașina salvării, nu-ți poți pierde mințile decât o singură dată, în orașul care și-a tatuat pe ochi o ghilotină!

MIERCURI

Copacii obosiți nu mai pot respira sub înaltele cupole ale entuziasmului, e ziua mondială a gropilor comune, a spitalelor și abatoarelor, nu poți readuce lumina în ochii celor care s-au obișnuit cu întunericul. Orașul strigă după ajutor, panica s-a lățit pe acoperișuri, copacii își pun palmele pe guri, salt în gol, salt înainte, salt înapoi și îngerul a adormit la masa de scris cu masca mortuară pe pleoape, ține-te bine de umerii spaimei ca de coama unui cal în buiestru (cum îmi spunea bunicul E. „un cal de lemn vopsit/în gândul lui, încet, nechează!”)

Un crescător de cobre și de lilieci, un sicofant zbârcit, dintr-un cătun, voia să fie cal de lemn din Labirint!

JOI

Dacă zgării puțin cu unghia minciuna, dai și de o fărâmbă de adevăr, vinovăția nu-și recunoaște umbra, când timpul se strecoară pe sub ușă spre o nouă meditație de pe munte și-ncărunțește toate lacătele și urletul nopților albe!

Hellas, hypocrite lecteur care stai în colivie departe de hohotul lumii! „Dacă te doare, urlă, tot nu te-aude nimeni”; nici un drum pe nicăieri care să zguduie oasele cataplasmele! „e-un fum de pâine și de oase”, cum spunea bunicul G., și nu ne mai auzim unii pe alții, și nu na mai vedem unii pe alții!”

Stau agățat de masca îngerului ca de o creangă uscată pe apă, „și n-am tras podul de la mal” axa lumii scârțâie, firava făptură făcând volute ca un acrobat pe funia amintirilor dintr-o altă viață!

VINERI

Ay, ay, hypocrite lecteur! Cel ce a știut totul de la-nceput și a întors capul și a prorocit

schimbându-și disprețul în nepăsare și nepăsarea în vânt pe sub apă, cum cel visat îl duce de mână pe visătorul care se teme de apă spre vizuina pentru înțelepții orașului, strigă și tu, hypocrite lecteur, către bufonul încoronat care crește ca un cameleon în umbra regelui, „eu sunt Tiresias! Eu sunt Tiresias!

Mulțimea cercetează în sens giratoriu horoscopul orașului care abia respiră și din care a fugit timpul îmbătrânind brusc pe o bancă, din parcul celui care ne cugetă, lăsat să zburde pe tabla de șah. „Sunt câțiva morți în oraș, iubito, chiar pentru asta am venit sa-ți spun”.

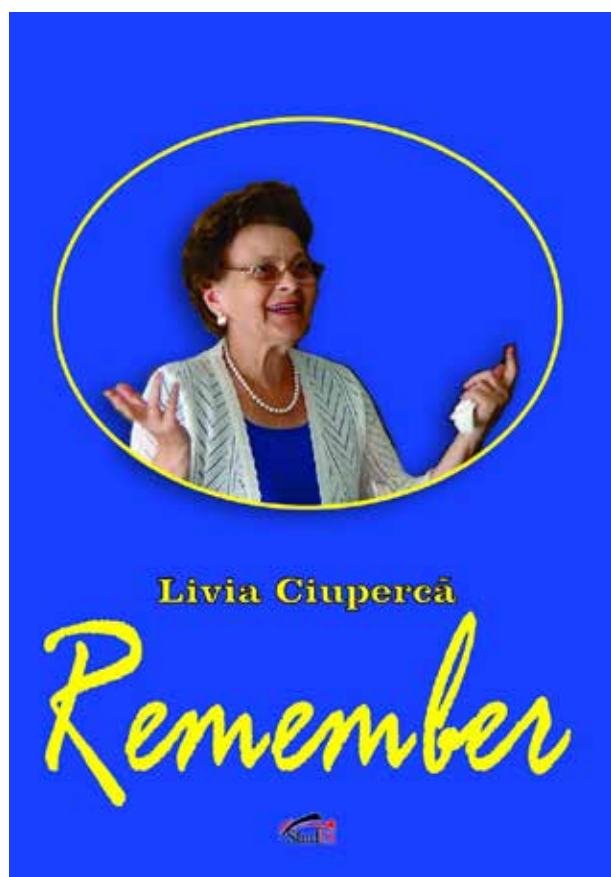
SÂMBĂȚĂ

În orașul acesta unde numai moartea nu suferă de paranoia, unde toți locuitorii sembrățișează scuipându-se, mustind de bețivi, voyeurști și grafomani, de femei pentru perioade reduse de folosință, un magician decrepit scoate din burta istoriei imperativul categoric și nimeni nu-l întreabă despre numele pâinii

celei de toate zilele, nopțile și morțile despre frig, foame, frică și alte crize de personalitate, despre exodul privighetorilor căzute-n depresie, despre înțepăturile din articulațiile picioarelor și mâinilor sintaxei, despre bâlbâielile glorioase ale metaforelor surrealiste! El vine, urcă pe scenă, scoate din context nimicul cu tichie de murmure și cicatrici de sub mască și pune istoria la zid și nimeni nu-l întreabă până când și câtă singurătate poți duce în buzunar, tu, hypocrite lecteur!

DUMINICĂ

Orașul abia respirând se pregătește să se exileze și toți locuitorii stau fericiți în vizuinile lor, în fiecare zi se cântă un marș funebru, se organizează funeralii naționale pentru specia pe cale de dispariție, doar cenușa morților are insomnia când o armată de maimuțe tatuate umple străzile! „E timpul...toți nervii mă dor...”. Ay, ay, hypocrite lecteur! „Consolează-mă, consolează-te, consolați-vă”!

► Firiță CARP

PROZĂ SCURTĂ

INSTANTANEE

Un devotament aparte

Privilegiul de a trăi nenumărate clipe de bucurie sufletească neasemuită, în preajma manuscriselor (spun „manuscrite” fiindcă de multe ori acestea nu văd lumina triumfătoare a tiparului!), mă eliberează uneori din chingile unor uimiri întrebătoare, recompensându-mă cu limpeziri balsamice. Așa mi se întâmplă acum după ce, în urma unor atente și răbdătoare adastări pe pagini încărcate de îngândurări, trăiesc ecouri ale nemărginirii înțelesurilor care se bulucesc să mă cucerească. Și, încercând însumi să completez cu supoziții spațiile ce mi se par a fi rezervate odihnei gândului celui ce se avântă să citească, îmi dau seama că trebuie să revin, să mă străduiesc a intra cu altă cheie în tezaurul enigmatic, plin de semnificații și emoții transmise prin magia cuvintelor.

Și revin. Mă afund iarăși în frazele liniștite ca suprafața unei ape misterioase, a cărei adâncime nu o știm, dar suntem tentați a o explora tocmai datorită aparentei înșelătoare.

Manuscrisul acesta, care s-ar putea numi ÎNAINTE DE ÎNTOTDEAUNA dacă autoarea se va decide să-l publice, este rezultatul unui devotament fără limite față de VIAȚĂ. Un devotament trecut prin filtrul unor suferințe, căci devotamentul însuși e producător de suferințe. Fiindcă a fi devotat înseamnă a avea dubii și incertitudini, înseamnă a-ți pune întrebări, adică a fi dilematic în sensul nobil al cuvântului. Am făcut bine cum am făcut?! Dacă procedam altfel nu aveam, oare, un rezultat mai bun?!

Și mai înseamnă, devotamentul, a fi altruist. Iar altruismul salvează omul și umanitatea de la rătăcirea definitivă în mrejele răului. Căci din altruism se lucrează

la elaborarea fericirii celorlalți. Iar tristețile vin nu din neîmplinirile proprii, ci sunt rodul incertitudinii și dilemelor asupra temeniceii faptelor, asupra soluțiilor date într-o situație sau alta. Tocmai din acest motiv cred că acest volum este un sumum de diagnostice asupra maladiilor tristeții. Ca medic, ca artist plastic, ca scriitor, Marina Musset, autoarea acestui manuscris care este și o probă de responsabilitate față de îndeletnicirea scrisului, a pus tot sufletul în creația sa. Și l-a pus cu convingerea lucrului bine făcut, dar care poate fi perfectibil. Eseurile, povestirile și poemele, căci sunt și câteva poeme croite parcă spre a sublinia sugestiile întregului, toate elaborate pe parcursul câtorva decenii, despre asta vorbesc. Și exprimă forța și vitalitatea unui devotament ce scânteiază, pe bolta complexă a manifestării sale, străluminând inefabilul sacralității. De aici cred că mi se nutrește convingerea că devotamentul este mai mult decât pasiune. Și mai mult chiar decât dragoste. Poate înseamnă, dacă trimitem gândurile în și mai profundă cercetare, mai mult decât sacrificiul însuși. Adică nu este exagerat să spun că devotamentul înseamnă dăruire în stare pură, jertfă necondiționată pe altarul devoțiunii nemărginite.

Despre și cum

Printre principiile, puține dar sănătoase, după care mă ghidez pentru a mă descâlci din întortochelile cotidianului ca să purced, ca tot omul ce se minte pe sine, spre mâinele iluzoriu, se află unul mai nou, împrumutat, aș putea spune dacă aș fi sigur că nu deranjez pe cineva, chiar din critica literară. Sintagma prin care îl definesc, folosindu-mă de ea și pentru

titlul acestor însemnări, exprimă, din punctul meu de vedere, chintesența oricărui demers cu pretenții denotativ-conotative. Trec peste faptul că în zilele noastre critica literară își vede, în mare, de treaba ei, căci treaba literaturii pare a fi alta, dar trebuie să recunosc că aici mi-a fost utilă, și trec direct, deși nu e stilul meu, la durerea care îmi dictează aceste fraze, căci despre un fel de durere ar fi vorba. Așadar, considerând că „despre” reprezintă informația și „cum” ar însemna modalitatea de a fi transmisă, mă gândesc că am acumulat suficiente cunoștințe încât mă rog să le pot duce măcar pe acestea, dar pentru asta m-ar ajuta ca greutatea mesajelor pe care le primesc să cadă pe forma în care mi se transmit, nicidecum pe cantitatea lor. Aș vrea să fie, această formă, cât mai legată de personalitatea emițătorului, să aibă căldură, culoare, parfum, lumină, adică acel „cum” atractiv, reconfortant, care să nu-mi amintească de principii și rigori obosite. Bunăoară (cuvântul ăsta îmi era drag în studenție, mă scotea din toate, mă băga în orice, hai să-l folosesc și acu' măcar o dată!), nu vreau să mi se spună ceva „despre” domnul președinte, știu și

eu, ca toată lumea de altfel, destule, dar nu neg că nu aș fi receptiv la „cum” ar face-o, dacă emițătorul mesajului ar dovedi ceva har și vioieșie în povestit! În situația asta aș fi chiar dispus să închid ochii la apariția lietei de frați și surori ai lui despre și cum, fiindcă pe lângă ei mișună „ce, cine, când, unde, de ce”, familia nedumeririlor în curs de limpezire fiind foarte mare.

Ca să nu vă plictisesc, însă, cu trisme la îndemâna oricui, concluzionez, ca o persoană care a văzut multe la viața ei, că înainte de a-mi deschide ochii spre „despre”, aș vrea să se știe limpede că mă interesează „cum”. Spun asta vizavi de avalanșa cu de toate, în care rareori deslușesc „cum”-ul personalizat și mă apăr de sufocarea la care mă obligă „despre” prin ignorare. Deci nu mai vreau să citesc pentru a afla, ci mai degrabă pentru a mă bucura. Am constatat, în ultima vreme, o ciudățenie. Cititul în exces și a orice dăunează grav auzului. Tocmai cântă o mierlă, nu mă pot bucura pe deplin de trilarurile ei din cauza lui „despre” când, minunați-vă, ea se pricepe „cum” să transmită de nu vă puteți imagina!

Salvador Dalí, *Colocviu sentimental*

► Angela BACIU

INTERVIU

GHEORGHE ANDREI NEAGU

D-le Ghe. Neagu, tocmai v-ați întors de la Mărășești, cum a fost și ce ați făcut acolo?

GHEORGHE ANDREI NEAGU : Adevărat. M-am întors mai trist decât altădată. Nu-i nicio bucurie să te duci în spațiile unde altădată erai braț la braț cu prietenul Constantin Ghiniță, care ne-a ținut în jurul lui o căldură sufletească și o simțire poetică rar întâlnită. Mă așteptam să te văd alături de Sterian Vicol și de ceilalți poeți dunăreni. Din nefericire suntem tot mai mult sub vremi, iar vremurile ne lovesc tot mai mult și tot mai dur. Cred că și vârsta noastră contribuie, la povara timpului ce ne unește sau ne desparte de momentele când ne dorim să fim împreună. Am fost împreună doar o mică parte dintre prietenii adevărați ai poetului. Fostul primar Virgil Răileanu a reușit să-și convingă colegii din actualul consiliul orașenesc Mărășești, că este bine ca poetului Constantin Ghiniță să i se țină vie memoria prin organizarea unui festival care să-i poarte numele. De fapt, ai observat că inițiativa a început la Adjud, la insistențele prietenului său Paul Spirescu, considerat de mine cel mai important poet vrâncean. Era păcat ca poetul Constantin Ghiniță să nu fie comemorat în orașul pentru care s-a jertfit cu adevărat pentru cultură. Ca să fim sinceri, el asta a făcut toată viața lui - s-a luptat pentru alții - și uneori pentru poeziile sale. N-am să pot uita cum ne îndemna să lăsăm de o parte zavistiile și să fim prieteni adevărați. Mă uitam la ceilalți participanți și mă întrebam dacă își mai aduc aminte de îndemnurile sale. De aceea am și luat cuvântul, să le reamintesc tuturor că separarea scriitorimii în diverse grupuri și grupulețe nu este benefică. Trebuie să ne învățăm să ne acceptăm unii pe alții pentru valoarea scrisului nostru. Din păcate, chiar și la această comemorare, am avut parte de cuvântători pensionari ce și-au permis să se facă remarcați, rostind versuri, mai bine zis versificații de școală primară, făcute la adânci bătrâneți. M-a liniștit poetul și eseistul Liviu Pendefunda, care a dat glas unor versuri ce ne înfiorau încă

odată, redescoperindu-ne condiția umană a poeziei române actuale. Când privește partea mea de contribuție, a fost prezentarea unui volum de excepție, scos de Marian Ruscu, directorul revistei Axioma, unor copii vrânceni din școala generală care mustesc de talent. I-am prezentat succint și le-am pus și pe ele (sunt niște fetițe), să rostească măcar un poem sau un fragment din prozo-poemele publicate de Marian Ruscu. Am ținut să precizez că în Vrancea nu am găsit sprijinul necesar. Vrâncenii nu știu să-și sprijine copiii talentați cu adevărat. Am făcut aceste precizări și pentru că în sală se aflau câțiva oameni de afaceri care au "arici" la pungă.

A.B.: În acest an am reușit să ne întâlnim la Adjud, cât și la Galați (cu o lectură și lansare în cadrul proiectului meu „Seri de poezie pe strada Bălcescu”), cum vi se par în ultima vreme aceste întâlniri între scriitori?

G.A.N.: Așa cum mă știi nu pot să-ți ascund faptul că întâlnirile dintre scriitori se fac tot mai mult pe grupe de interese, ca să nu le spun găști. Când am fost la Adjud la Festivalul Botta am avut bunul simț să nu pun organizatorii la cheltuielă. M-am bucurat doar că am putut să ne vedem cu alți scriitori din alte zări și am fost fericit dacă mi-au acordat măcar puțină atenție. După cum știi eu nu sunt pretențios. Am fost la

Geoagiu, în juriul primei ediții a Festivalului Ion Budai-Deleanu și m-am cutremurat când am văzut că nu cunoșteam pe nimeni, descoperind cu mare uimire, că unul dintre poeți fusese director la Fabrica de Tricotaje din Panciul. L-am și publicat în numărul trecut, în Oglinda Literară. De aceea cred că întâlnirile cu scriitorii trebuie să fie la înălțimea pungii de care dispun organizatorii. Și apoi, dacă vorbim de scriitori, să vină domnule numai scriitori ! Să mă ierte unii așa ziși scriitori, nelipsiți de la majoritatea manifestărilor, dar pot să afirm că nu prea au ce căuta pe acolo. Și am început să nu mai avem loc pentru ei ! Îi văd cum își fac cărți de vizită, unde în loc de pensionar cel mai adesea din armată sau poliție, își permit să treacă scriitor. Unde mai pui, că sunt filmați de televiziunile locale alături de adevărații scriitori iar dacă mai au și tupeu, o să înceapă să se întrebe ei, ce căutăm pe acolo ! Spun asta, pentru că mi-e dor, să stau de vorbă cu scriitori adevărați, lipsiți de ifose, cărora le mai funcționează spiritul curat și profund devotat breslei noastre. Uite că mă simt vinovat, față de tine ! Tu mi-ai organizat la Galați un moment de lectură într-o librărie care și-a oferit cu generozitate, mijloacele necesare unei astfel de manifestări. Din nefericire, în Vrancea nu avem un așa loc. Am vrut să organizăm în holul Direcției de Cultură, un spațiu dedicat cărții, organizat cu editura Minerva din București. Din nefericire, am înțeles că inițiativa pe care am propus-o celor două instituții, a eșuat. Bănuiesc că, nu ar fi convenit să funcționeze. Scriitorii trebuie să fie cât mai dispersați ! Cât mai divizați, și de ce nu, cât mai atacați ! Spun asta, pentru că am avut în Cenaclul Duiliu Zamfirescu, oameni care scriau cu oarece talent diverse poeme și eseuri, oameni de la care speram o evoluție bună. Si ce surpriză, credeți că mi-a oferit? Au ieșit în alte mijloace de comunicare și au început să ne atace indirect, uitând că n-au contribuit vreodată măcar cu o sticlă de apă, la vreo întâlnire organizată de mine în cei șapte ani de festival. Si n-am să pot uita cum îmi racolau valorile ce răspunseseră apelului meu pentru alte publicații finanțate în mod misterios, numai ca să nu mai apară Oglinda Literară, sau să-i despartă, pe cei ce mi se alăturaseră. În urmă cu zece ani eram în America iar colegii mei munceau pe tăcute în organizarea Festivalului Duiliu Zamfirescu. Astăzi îmi transmit, că nu-și doresc să mă vadă la Festivalul de la Odobești, unde președintele filialei USR Bacău a participat cu seninătate, fără a le spune organizatorilor, că nu este un gest colegial să facă asemenea lucru. De fapt, președintele nostru

nu a venit nici la Mărășești, ratând un moment de grație într-un spirit și comuniune cu ideea celui intrat în Uniunea Scriitorilor cu puțin timp înainte de a pleca dintre noi. Ar fi fost un nou prilej de aglutinare a scriitorilor învrăbiți doar de orgolii. Pentru că, știi că fac parte din conducerea acestei filiale, unde știu sigur că scriitorii vrânceni nu m-au ales. Si cu toate astea, le-am făcut un sediu bine mobilat, unde am putea să ne întâlnim, fără patimi, fără ură, binecuvântați doar de valoarea scriiturii noastre.

A.B.: Ne apropiem de sfârșitul anului 2011, cum a fost acest an?

G.A.N.: Un an trist în prietenii, dar bogat în evenimente editoriale. La insistența lui Valentin Muscă, care are și momente inspirate în activitatea lui jurnalistică am reeditat Aesopicae. Mai mult, l-am lansat la Roman, unde Fundația culturală Clepsidra, condusă de poetul preot Paiu, mi-a organizat o festivitate de lansare ca la carte. Si tot la Roman, am lansat un volum de nuvele Războiul muștelor. La Războiul muștelor, romașcanii mi-au făcut o mare surpriză, invitându-mă la Colegiul Național Roman Vodă, în clădirea muzeu, unde a păstorit Calistrat Hogaș și unde am găsit rezervat un colț cu lucrări semnate de numele meu. Dar cea mai mare bucurie a fost că am inaugurat la Brănișteni din comuna Trifești, în calitate mea de cetățean de onoare al acestei comunități, o școală nouă, cu toate utilitățile la care visam când eram de vârsta copiilor. Sper ca prezența mea să-i fi ambiționat pe școlari, încât să-și dorească să devină oameni importanți. Din păcate, profesorul Stoian nu m-a putut însoți la Roman, unde se întâmplă un fenomen, cel puțin ciudat. Poate și pentru că primarul Laurențiu Dan Leoreanu este profesor sau că Dan Dumitriu este fermentul ce contribuie la desfășurarea diverselor lansări de carte. Sau pentru că părintele Paiu a reușit să-și aducă alături tinerii prelați ai Episcopiei clădite din vremea lui Ștefan cel Mare. Poate că, într-un oraș unde a trăit Otilia Cazimir, Brunea-Fox, Cezar Petrescu, Garabet Ibrăileanu, Sergiu Celibidache, Mihail Jora, Haralamb Zincă, Max Blecher, nu se poate să nu ai într-o lună cel puțin cinci-șase lansări de carte. Si, ca un corolar al activității mele, pot să spun, că mi-a apărut la editura Tipo-Moldova, în colecția Opera Omnia, volumul de poezie Arșița din ploi, care are o bună parte din volumul Lacrima Iubirii, apărută la Rawex Com și Nunta neagră, la editura Valman, cu puțin timp înainte. Din păcate, n-am putut participa cu aceste volume la Concursul Filialei unde există principiul

conform căreia, cei care au luat premiu, nu mai pot participa. Un principiu păcătos care obligă juriul, nu numai să asculte de îndemnul președintelui, dar și să premieze volume mai slabe, decât cele obligate să rămână în afara concursului. Este ciudat că abia acum după câțiva zeci de ani am observat că poeziile române se pot așeza unele lângă altele, fără prea mari deosebiri de stil, de teme. Sunt moderne și atât ! spun astea pentru că deși balada Nunta neagră a fost salutată cu onestitate, sun sigur că făcătorilor de poezie modernă le-a displicut. Si asta, numai pentru faptul, cât de frumos este să ai și să dai fior poetic celor din jur. Mă uit la actorii siliți să citească din poezia modernă, cum se căznesc bieții de ei s-o facă cât de cât aproape de sufletul spectatorului. Faptul că nu ești în repertoriul actoricesc ar trebui să dea de bănuț. Uitați cât de curgător și frumos sună versurile lui Nichita Stănescu, chiar și a lui Mircea

Dinescu. Si cam atât. Nu-i bună întrebarea asta a ta, mă face să mă-mi dezvelesc sufletul prea mult. Uite, de pildă era să uit că am participat la Festivalul Avangarda XXI organizat de Victor Muntean. Sau că am făcut parte din juriul festivalului Marin Preda. Si că fac parte din organizația Milenium al scriitorilor roșiereni, unde am mai fost onorați de Stan D.Cristea, o excelentă gazdă, dar și de Liviu Comșia. Am uitat să-ți spun că primarul orașului Roman mi-a înmănat însemnele orașului și că m-a invitat la o conferință susținută de Dan Puric, fără să știe că noi ne cunoșteam încă de pe vremea când trăia Adrian Păunescu și Grigore Vieru și eram împreună la Mizil. Pot spune, că anul a fost frumos pentru mine, dar era și mai frumos dacă și vrâncenii ar fi trăit altfel și în alt spirit literatură, pe care tot ei o fac. Și ca un ultim eveniment, anul acesta va apărea Oglinda Literară nr. 120, marcând

un deceniu de apariție neîntreruptă. De acum poate să se întâmple orice ! Se prevăd semne sumbre la orizont. S-a îmbolnăvit vicepreședinte Consiliului județean Mircea Diaconu, iar banii, pe care hotărâse să-mi dea pentru a mai acoperi din datoriile noastre, s-au dus la fondurile rezervate referendumului. Mi-e teamă. că la anul revista nu va mai putea să apară.

A.B.: Ce pregățiți pentru 2012?

G.A.N.: O bătălie ! O să mă lupt pentru editarea revistei Oglinda Literară ! O să mă lupt pentru editarea volumului Un securist de tranziție. O să mă lupt cu masca pe figură să prind noi dimineți de care să mă bucur că exist. O să mă lupt să conving autoritățile că este bine să acorde culturii mai multă atenție. O să mă lupt să dovedesc colegilor scriitori că am numai gânduri bune și că despărțirea este mai mult decât păguboasă.

A.B.: Este atât de plăcut când avem timp să putem sta de vorbă despre amintiri, întâmplări, clipe frumoase, mai ții minte? cam de când ne cunoaștem?

G.A.N.: Eu nu pot să-mi amintesc despre tine că ai o inimă mare și că ești o doamnă a poeziei române cu mult sex-apeal. Să fi avut eu calitățile fizice de care dispui tu, eram de mult în locul lui Ana Blandiana. Dar simt că demnitatea pe care o ai și o manifesti nu ți-a permis decât să fii o bună poetă și scriitoare, râvnită de unii și pizmuită de alții. Nu mai știu de când ne cunoaștem, dar felul în care ai știut să mă prețuiești ca om și scriitor, mă face să spun că ne cunoaștem dintotdeauna. Ce frumos ar fi dacă toți am ști să rămânem prieteni !

A.B.: Tema acestei cărți este „prietenia literară”, de aceea, vă întreb, ce prietenii literare v-au legat, emoționat, poate modelat în cariera Dumneavoastră? (nume)

G.A.N.: M-am bucurat mult de prietenia cu Cezar Ivănescu. Vremurile când un scriitor de talia lui stătea la propriu pe « baricada » au apus de mult. Iar moartea lui m-a făcut să mă cutremur. N-am înțeles nici până astăzi de ce Nicolae Manolescu nu s-a purtat cu demnitatea funcției de președinte al scriitorilor față de trupul neînsuflețit al lui Cezar Ivănescu. Mi-e dor și astăzi de urechile lui clăpăuge, de borseta lui ciudată și de pardesiul maron ce-i dădea o eleganță și o noblețe aparte. După cum mi-e dor și de Ion Rotaru – a cărei Istorie a literaturii române, este mai presus decât Istoria lui George Călinescu, fie și pentru că a cuprins literatura din diaspora românească sau din închisorile comuniste sau literatura creștină. Când l-am vizitat, avea mâinile bătătorite de munca

fizică. Vă imaginați că un profesor universitar poate avea o pensie care să nu-i ajungă nici măcar pentru a-și cumpăra hrana zilnică necesară unui trup septuagenar? Vă imaginați că profesorul universitar Ion Rotaru făcea muncă de zidar? Când boala îl doborâse la pat și când m-am dus să-l văd împotriva recomandărilor rudelor sale, profesorul s-a sculat din pat și a desfăcut în onoarea mea o sticlă imensă de șampanie dăruită de conducerea Veritas Panciu. Boala îl rodea. Era deja străveziu. Zidarul vânjos care cu numai câteva luni în urmă venise la festivalul Duiliu Zamfirescu, strângând cu mâinile sale mâna vreunei poetese până când aceasta simțea durere, era deja o amintire. Cu degetul mare lipsă, desfăcuse șampania, ținându-se drept în fața mesei de lucru, pe care așezase două cupe să le ciocnim în semn de recunoștință pentru onoare și prietenie. Mi-am băut cupa, fără să-mi pese dacă vreun echipaj de poliție avea să mă pună să suflu în fiolă sau nu ! A fost poate ultima cupă oferită de profesorul Ion Rotaru, unuia ca mine. Sau cum să uit pe Valeriu Rusu, profesor universitar emerit de la Universitatea Aix-en-Provence, care m-a onorat până în ultima clipă a vieții sale, invitându-mă la Vălenii de Munte, la cursurile Universității Populare să țin un discurs și la care n-am mai putut participa pentru că s-a transformat în altceva. Adică a venit Băsescu și cursurile s-au transformat într-un fel de instruire a directorilor Direcțiilor de cultură din toată țara. Bineînțeles că bietul profesor m-a întors din drum cu glas îndurerat, după care i-a venit rău. S-a urcat de urgență în avion cu gândul să ajungă în Franța să se trateze. N-a avut noroc. Avionul avea escală la Budapesta, unde s-a internat de urgență, întrerupându-și zborul și a murit ! Ți-am dat exemplul a trei titani, pe care i-am cunoscut, organizând festivalul Duiliu Zamfirescu. Si-ți mai dau exemplul, doamnei academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga care a făcut ultima ieșire din sihăstria ei din respect pentru mine și Oglinda literară, după care să dispară pentru totdeauna. Aceștia sunt oamenii mari pe care i-am cunoscut, iubit și respectat și care mi-au dăruit la rândul-le prețuirea lor și pe care n-am să pot să-i uit vreodată. Că atunci când vrâncenii mă pizmuiau și mă înjurau ei mă înnobilau prin tot ceea ce ținea de măreția spiritului lor. Ce poate fi mai frumos și în egală măsură mai dureros. Am reușit să rezist peste toate aceste dureroase întâmplări și pentru că unii scriitori ca tine sau Liviu Pendefunda sau Adrian Dinu Rachieru sau Theodor Codreanu au fost alături de mine în momentele de răstrijte

sufltească, făcându-mă să nu-mi fie atât de greu să rezist în această lume, sfâșiată de orgolii.

A.B.: Ați amintit de prietenii, hai să ne aducem aminte de câteva întâmplări cu prieteni ce astăzi nu mai sunt, ce vă vin acum în minte?

G.A.N.: Păi să-mi aduc aminte numai de alegerea președintelui Uniunii Scriitorilor, unde Cezar Ivănescu n-a știut să negocieze cu Varujan fiind trădat și de moldovenii lui, în vreme ce Manolescu a fost ales spunând pur și simplu : « Nu vă promit nimic » Sau să-mi aduc aminte de Stelian Vicol în clipele sale de grație, când își tipărea forma trupului cu brațele desfăcute, lăsând în zăpada pufoasă o cruce sau să-mi aduc aminte de Mircea Sântimbreanu, care împreună cu Fănuș Neagu veneau la fazaneria Rădulești, unde un șmechereaș de silvicultor ne dădea pui de găină pe post de fazan? Doar mămăliga și mujdeiul erau autentice. Plus vinul. Sau să-ți spun cum stăteam cu Aura și Breban în restaurantul hotelului Unirea, unde eu și Oproescu încercam să salvăm grosolănia poezilor locali Mitică și Ionica, își aduseseră fete de pe centură de la produs, ca să se bucure de Salonul literar Dragosloveni? Nu prea am amintiri plăcuite ! Am trăit cam izolat, ca un urs în bârlogul lui. Nu știu să mă îmbăt ! Nu-mi plac bețiile ! Nici pușlamalele ! Ori din nefericire și pe vremea comuniștilor , dar și acum se poartă spiritul de gașcă ! Și cine să mă primească pe mine în gașcă pentru a le spune adevărul? Nu pot să tac , deși mă străduiesc. Fac niște gafe monumentale câteodată ! Cei dragi – e prea mult sups - ! Sunt un om lucid. Îmi fac datoria de familist în niște condiții greu de mărturisit aici. Dragi îmi sunt colegii care-mi sunt alături în proiecte comune. Rareori am lipsit în cei zece ani de cenaclu de la vreo ședință ! Îi sunam la telefon și când eram în SUA.

G.A.N.: Suntem în fața unei cești de cafea și privim prin fereastra trecătorii, oamenii sunt grăbiți, aproape că nu mai au timp. Aveți timp pentru cei dragi?

A.B.: Dacă ați putea să revedeți un prieten drag și să puteți să stați de vorbă, pe cine ați dori să revedeți și ce ați vorbi?

G.A.N.: Trei inși aș vrea să-i întâlnesc din când în când, ba chiar patru : Theodor Codreanu, Adrian Dinu Rachieru, Ion Rotaru și chiar Cezar Ivănescu. L-am uitat pe Valeriu Rusu, pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga, care deși erau la mare distanță îi simțeam alături de mine. Și mai este cineva : Matei Romeo Pitulan, Strochi, Paiu, Victor Munteanu, Florentin Popescu, Laurian

Stăncescu, George Muntean... Doamne, ce grupare literară am fi putut fi împreună !

A.B.10. Cui ati dori să mulțumiți pentru ce aveți astăzi?

G.A.N.: Ca orice român parsiv, bineînțeles, Celui de Sus ! Dar te asigur că fiecare nume din cele rostite astăzi, și-a avut partea sa de contribuție.

A.B.11: V-ați fi dorit să faceți ceva în viață și nu ați reușit încă? aveți neîmpliniri?

G.A.N.: Da ! Aș fi vrut să fiu în București, să fac de acolo, reviste, cărți, mi-aș fi dorit un Mecena. Mi-aș fi dorit un agent literar ! Doamne, ce inconștienți suntem noi românii, mai ales scriitorii ! nici nu știți ce s-ar fi putut realiza, dacă ar fi exista și agenți literari ! Le-am fi dat miniștrilor culturii cu tifla ! Am fi scris numai cărți porno, de aventuri, etc. Am fi ajuns niște maneliști literari, dar cu bani ! Și din când în când am fi scris câte ceva de valoare care să ne reprezinte cu adevărat.

A.B.: Pentru cei ce nu vă cunosc încă, cine sunteți Dvs, D-le Ghe. Neagu? ce doriți să știe cititorul despre Dvs.?

G.A.N.: Aș vrea să cred că sunt un scriitor. Mi-e cam jenă. Mai mult de jumătate din scrierile mele sunt de pe vremea comuniștilor. Arareori am avut timp să le corectez. Și ce anume putea un tehnocarat ca mine să îmbunătățească într-un text cu pretenții literare? Când am văzut că atât

Papa Paul cât și Papa Benedetto mi-au acordat atenția lor, am început să cred că e ceva de capul meu. Iar când Președinția României mi-a acordat și titlul de cavaler pentru literatură... dar ce crezi că reprezintă asta, în Vrancea? Câți crezi tu că au habar că în România există un scriitor premiat de doi papi, care, pentru a nu muri de foame face adeseori compromisuri. Să știe cititorul că l-am iubit întotdeauna și l-am respectat, și de dragul de a ajunge pe masa lui am înghițit în sec și am răbdat cât nu vă puteți imagina. Dacă aveam și eu măcar un salariu de bibliotecar și eram lăsat să scriu, aș fi fost poate mult mai prolific. Am și acum idei și cărți, dar n-am parale să le pun pe masa cititorului. Practic de vreo zece ani, de când scot revista Oglinda Literară, care înseamnă, cam câte o carte de două sute de pagini pe luni, nu prea mai am timp de cartea mea. Pe vremea comuniștilor construim societatea multilateral dezvoltată ca să- nu-mi ghiorăie mațele de foame și pentru proză mă oream din avântul siluitor, doar din când în când, iar acum mă lupt de unul singur cu o revistă, care nu știu cât o să mai reziste, într-un context atât de nefavorabil culturii române.

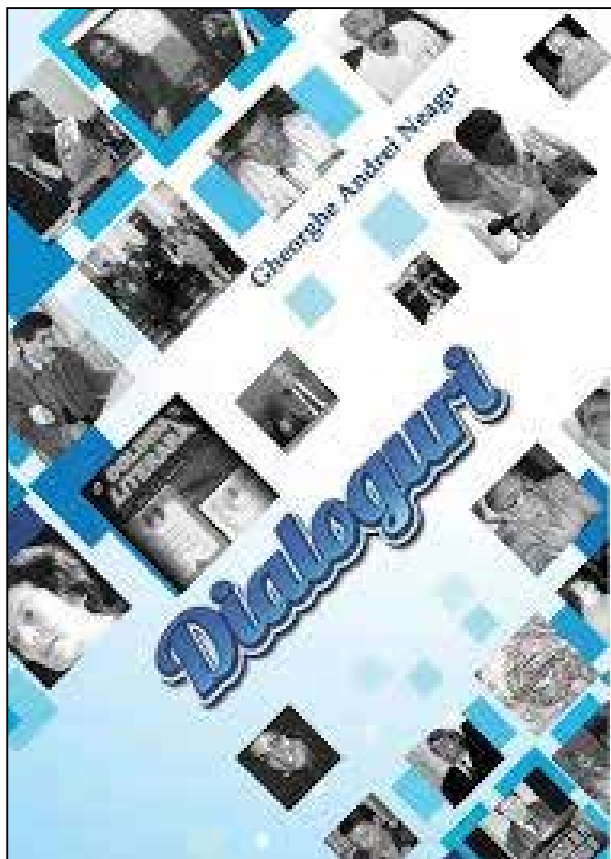
A.B.: Citiți-mi un poem (sau două) care vă plac foarte mult...

G.A.N.: NUNTA NEAGRĂ.....

A.B.: Un cuvânt de încheiere, pentru cititori, pentru mine... pentru mâine...

G.A.N.: Probabil că m-am născut cu stigmatul muncii pe frunte. Mă bucur că n-am fost lovit de „munca în zadar” , de aceea le spun cititorilor că fără muncă nu ai nicio satisfacție! Chiar și în iubire trebuie să dăruiești ca să îți se dăruiască! Încercați să vedeți, ce parte a sufletului meu v-o aduc în dar atunci când vă străduiți să mă citiți! Cât pentru tine dragă Angela, nu pot decât să-ți aduc în dar o poezie de dragoste adevărată pe care o meriți din plin, dar mă abțin, din respect ești tu ca o doamnă a literelor! Nu cred că ai uitat ce bucurie îți poate aduce o carte nouă, un poem nou ! Fie să ai parte întotdeauna de asemenea bucurii ! Și să nu te aștepți vreodată că frații, era să zic confrății, dar ieșea o altă cacofonie, te vor prețui atâta cât meriți. Am început să învăț să mă mulțumesc doar cu bucurii puține ! Și mă simt mult mai bine. Îți doresc sănătate multă pentru ca să te poți bucura de roadele muncii tale, pentru că știi că știi cât de prețioasă este sănătatea la un om. Pe curând !

A.B.Vă mulțumesc foarte mult.

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

VIOLETA DANIELA MÎNDRU

Ziua primenirii

N-a mai rămas nimic din amintiri...
 S-au topit cu ultima zăpadă a iernii
 La flacăra ce arde durerea neputinței.
 Iar mintea ce zidește frânturi de gânduri,
 Trupul în care fiecare celulă suspină
 Se curăță cu tămâie și smirnă.

E ziua primenirii
 Culeg lumina din răsărituri
 Arunc perna udă de lacrimi
 Și sfâșii cu dinții strânsoarea.
 Sar nasturii și fâșii de suflet rănit
 Le strâng în atele
 Cu feșe de asfințit.

Locuiesc într-un iris

În întuneric aud cum crește iarba
 Cum cresc penele păsărilor ce și-au ostenit zborul
 Stelele-și aprind făcliile în constelația leului...

Locuiesc în irisul stâng al unei leoaice
 Care sfârâmă cu pasul legănat
 Ceasuri... în inimi fumegânde.
 Iepuri, antilope, hiene...
 Strivesc sub strigătul lor răsăritul
 Pași șoptiți culcă la pământ iarba abia crescută.
 Gem furnicile...
 Și scorpionii se ascund sub pietre...
 Inima se zbate în irisul stâng al unei leoaice...

Il giorno della purita

Non e rimasto piu niente di miei ricordi
 Sono sciolti con l'ultima neve d'inverno.
 La fiamma che brucia il dolore dell'impotenza.
 E la mente che crea frammenti di pensieri,
 Il corpo in quale ogni cella sospira
 Si pulisce con incenso e mirra.

E il giorno della purita
 Raccolgo la luce dall'alba
 Butto il cuscino umido di lacrime
 E lacero con i denti i costrizioni.
 Volano i bottoni e strisce di anima ferita
 Li raccolgo con le stecche
 Con le fasce del tramonto.

Abito in una iride

In buio sento come cresce la erba
 Come crescono le piume degli ucelli che si sono
 stancati il loro volo
 Le stelle accendono le loro torcie nella constela-
 zione del leone...

Abito nel iride sinistro di una leonessa
 Che frantuma con il suo passo oscillante
 Le ore... nelle anime fumanti.
 Conigli, antilopi, iene ...
 Schiacciano sotto il loro grido l'orizzonte
 Passi sussurrati abbattono sulla terra la erba
 appena cresciuta
 Gemono le formiche...
 Scorpioni si nascondono sotto le pietre
 Il cuore sta lottando nell'iride sinistra di una leo-
 nessa ...

Primăvară

E primăvară doar dacă ești în stare să înflorești
 Și dacă n-ai în tine culoarea, parfumul
 Lasă-te înflorit de mine
 Să poți vedea cum devii fruct cu sămburii
 Îngropați în inima ta să simți cum se
 Înfing dinții în trupul tău copt să-ți cadă
 Semințele pe pământ să putrezești

Apoi lasă-te înflorit din nou încă un an
 Încă o viață din celălalt întuneric
 Ca și cum ai fi un accident al luminii

Vorbește cu litere mici!

Vorbește cu litere mici!
 Să nu ne audă nimeni nici pașii rătăcitori,
 Nici umbra surâsului ascuns după ninsori!
 Vorbește-mi, doar vorbește-mi într-una
 Să-mi pot ascunde în umbra vocii tale
 Aripile care-mi cresc curate...
 Și mă-mbracă... mi-e frig când îmi lipsesc
 Câteva litere din cele mai fierbinți cuvinte

Și vreau să te aud...
 Doar... Vorbește!... vorbește cu litere mici!

***

Mă urmărește ploaia; lacrimile mari
 Mă aleargă ca amintirile pe care încerc să le uit
 Îmi pătrund în ochi și sub piele
 Își caută ascunziș între buzele cu care am strigat
 Sub unghiile cu care am zgâriat pământul
 Când sufletul nu-și găsea pereche

În jurul meu trec umbrele cu ochi cenușii
 Ca sufletul meu când țin pe umeri
 Greutatea tuturor oamenilor
 Copacii se pleacă în metanii trosnind
 De geamătul cerului

Într-o vreme mă gândeam că aș vrea
 ca scrierile mele să rămână
 să concureze cu ale marilor poeți
 Dar astăzi, chiar acum când
 Ți-au apus visele între buzele mele
 Ce ți-au înveninat sufletul
 Nu-mi doresc nemurirea
 decât dacă în ea ești și tu.

Primavera

E primavera solo se sei capace di fiorire
 E, se non hai dentro te il colore, il profumo
 Lasciati fiorito di me
 Per poter vedere come diventi frutto con le semi
 Sepolti nella tua anima per sentire come
 Si fiangono i denti nel tuo corpo cotto e ti cadono
 I semi sulla terra per marcire

Poi lasciati fiorire di nuovo un altro anno
 Ancora una vita nell'altra oscurità
 Come se fossi un incidente della luce.

Parla in lettere minuscole!

Parla in lettere minuscole!
 Che nessuno ascolti i nostri passi vaganti,
 ne l'ombra del sorriso nascosto dietro la neve!
 Parla, solo parlami sempre
 Per poter nascondermi nell'ombra della tua voce
 Le ali che mi crescono bianche....
 E mi vestono ...ho freddo quando mi mancano
 Alcune lettere delle parole più soavi

E voglio sentirti...
 Solo parla! Parla in lettere minuscole!

***

La pioggia mi sta guardando; le grandi lacrime
 Mi segue come i ricordi che sto cercando a
 dimenticare
 Entrano nei miei occhi e sotto la mia pelle
 Cercano un nascondiglio tra le mie labbra con
 quale ho gridato
 Sotto le unghie con quale ho graffiato la terra
 Quando la mia anima non trovava la tua.

Intorno a me passano le ombre con gli occhi grigi
 Come il mio spirito quando tiene sulle spalle
 Il peso di tutta la gente.
 Gli alberi si appoggiano nei inchini crepitando
 Per il gemito del cielo

Una volta pensavo che vorrei
 Che le mie poesie rimangano
 per competere con quelli dei grandi poeti
 Ma oggi, proprio adesso quando
 Hanno tramontato i tuoi sogni tra le mie labbra
 che hanno avvelenato la tua anima
 Non desidero l'immortalità
 a meno che non ci sia anche tu.

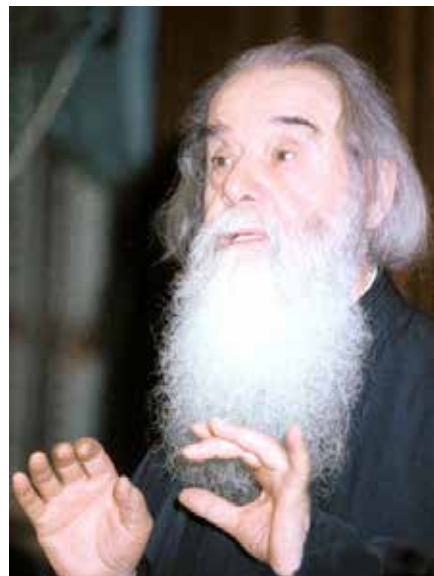

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

„Și, în timp ce eram la pușcărie, socru-meu lucra în serviciu cu ginerele lui Gala Galaction. Și i-a spus lui Gala. Și Gala i-a trimis scrisoare lui Petru Groza, pentru mine: „Dragă Petrică, mă grăbesc. Cât de repede”. Adică e la bătrânețe – o figură de stil... Și apoi, după ce am venit din închisoare, mi-am dat seama, nu știam că el a intervenit pentru mine, dar mă aflu la Patriarhie, la Tipografia cărților bisericești și el m-a văzut și m-a luat de braț. Și-am mers de acolo, pe jos, până către Piața Victoriei, și m-a întrebat cum era în închisoare și așa mai departe, și i-am povestit un fapt. Eu am muncit oriunde și de aceea directorul închisorii a început să mă prețuiască, întrucât mă vedea, pe schele, că se făceau clădiri mari – acolo s-a făcut o fabrică de mobilă, dar de către noi, deținuții. Și, la un moment dat, era unul Bucevschi sau Bucescu, așa ceva, care era directorul șantierului, dar civil. Și, în discuțiile pe care le aveam, el spunea: „Ei, ei, dar dacă dumneavoastră ați fi la putere, ce-ați face, cum v-ați purta?” Și-atunci i-am spus: «Domnule, uite cum ne-am purta: dumneavoastră sunteți comuniști și vă purtați ca niște comuniști. Noi suntem creștini și în orice perioadă m-aș purta ca un creștin». Replică simplă. Și Bucescu i-a spus-o directorului închisorii. Iar ăla a zis: «Ăla-i un popă deștept». Iar într-o noapte stăteam așa, în capul oaselor, nu dormeam, mă gândeam și eu. Și trece directorul cu politrucul, cu politicianul, și mă vede. «Ce faci dumneata acolo?» Mă gândesc. «A! ăsta gândește!» Eu nu mi-am dat seama ce a vrut să spună cu «Ăsta gândește!» Deci n-aveai voie să gândești”.

„Așa am biruit toate, așa le-am biruit. Cu prezența Mântuitorului, cu credința vie în El, cu această conștiință apostolică: Hristos este viața mea”.

“And while I was in jail, my Father-in-law was working with the son-in-law of Gala Galaction. And he told to Gala. And Gala sent a letter to Petru Groza for me: «Dear Petrică, I am in a hurry. As fast as possible». That means, he is old – a figure of style... And then, after I came from prison, I realized, I did not know that he intervened for me, but I was at the Patriarchy, at the Church Books Printing House and he saw me and took me by the arm. And we walked from there up to Victoriei Square, and he asked me how was in prison and so on, and I told him a fact. I worked anywhere, and that's why the prison director began to appreciate me, because he saw me on scaffolding, because big buildings were under construction there, there it was built a furniture factory, but by us, the prisoners. And, at one point, there was one named Bucevsechi or Bucescu, something like that, who was the director of the yard, but civilian. And, in the discussions I had with him, he said, «They, they, they, but if you were in their position and power, what would you do, how would you behave?» And then I said, «Sir, here's how we would behave: you are Communists and you act like Communists. We are Christians, and at any time, I would behave like a Christian». Simple replica. And Bucescu told this to the prison director. And that one said, «That one is a smart priest». And during one night I stood there, sitting upright, I was not asleep, I was thinking too. And the director passes by with the politician, and sees me. «What are you doing there?» I am thinking. «Ah! This one thinks!» I did not realize what he meant by «This one thinks!». So you were not allowed to think”.

“This is how I overcame all, this is how I overcame them. With the Savior’s presence, with the living faith in Him, with this apostolic consciousness: Christ is my life”.

„Et, pendant que j’étais emprisonné, mon beau-père travaillé avec le gendre de Gala Galaction. Et il le lui a dit. Et Gala a envoyé une lettre à Petru Groza, pour moi: «Chère Petrică, je m’empresse. Aussi vite que possible». C’est-à-dire qu’il est un vieil homme – une figure de style... Et après avoir été libéré, je m’en suis rendu compte, je ne savais pas qu’il était intervenu pour moi, mais je me trouvais au Patriarcat, à la Typographie des livres religieux et il m’a vu et m’a pris le bras. Et nous en sommes allés, à pied, jusqu’à la Place de Victoire, et il m’a demandé comment il était à la prison et ainsi de suite, et je lui ai raconté un évènement. J’ai travaillé n’importe où et c’est pourquoi le directeur du pénitencier a commencé à m’apprécier, car il me voyait, sur les échafaudages, on élevait de grands bâtiments: une fabrique d’ameublement. Et, à un moment donné, il y avait un certain Bucevski ou Bucescu qui était le chef du chantier, mais civile. Et dans nos discussions, il disait: «Eh bien, eh bien, eh bien, mais si vous étiez au pouvoir, que feriez-vous, comment vous comporteriez-vous?» Et alors je lui ai répondu: «Monsieur, voilà comment: vous êtes communistes et vous le faites en tant que communistes. Nous sommes chrétiens et en toute circonstance je me conduirais comme un chrétien». Réplique simple. Et Bucescu l’a transmise au directeur du pénitencier. Et celui-là a dit: «C’est un prêtre intelligent». Et, une nuit, je me tenais debout, je ne pouvais pas dormir, je réfléchissais. Et le directeur passe accompagné de l’instructeur politique dans l’armée soviétique, de l’homme politique et il me voit. «Que faites-vous là?» Je pense. «Ah! Celui-ci pense» Je n’ai pas compris ce qu’il avait voulu dire par «Celui-ci pense!» Donc, il était défendu de penser”.

„C’est ainsi que j’ai tout pleinement réussi, c’est ainsi. Grâce à la présence du Christ, à la foi vive, à cette conscience apostolique: Le Christ est ma vie”.

Extrase din *Viața părintelui profesor Constantin Galeriu*

Salvador Dalí, *Inorog*

CRONICĂ LITERARĂ

UN APOSTOL AL NEAMULUI: NICOLAE DABIJA

► Dan MOVILEANU

E dificil să scrii despre acad. Nicolae Dabija, limitat de cerințe redacționale, doar într-un articol de revistă. Personalitate complexă a literaturii și vieții sociale românești (poet, prozator, memorialist, istoric, critic literar, orator, polemist, aforist, om politic, eseist, editorialist, luptător pentru cauza românismului pentru adevăr și dreptate, cărturar patriot) ar merita un număr întreg de revistă, dacă nu o monografie! Pe urmele modelelor sale, Eminescu, Blaga, C. Rădulescu-Motru, C. Stere sau C. Noica, Nicolae Dabija crede cu tărie, ca și iluștrii săi înaintași, în valorile naționale, în ideea de patriotism românesc, în nevoia de reîntoarcere la marile izvoare, în destinul neamului românesc trăitor într-un spațiu multiplu sfâșiat, risipit cu „generozitate” și lăsat în „grija” altora! Nicolae Dabija are o bibliografie impresionantă, cu care puțini scriitorii români se pot mândri. Născut la 15 iulie 1948, Biscotari, azi Codreni-Cimislia, Basarabia (România de Est), a debutat în literatură cu volumul de versuri „Ochiul al treilea” (1975) care l-a și consacrat ca șef de generație șaptezecistă, devenind în scurt timp un scriitor de succes. Cărțile sale, despre care se vor scrie teze de doctorat, au apărut în tiraje de sute de mii de exemplare, au fost traduse în franceză, germană, engleză, italiană, bulgară, chineză, rusă, greacă, portugheză, coreeană, etc. și premiate în Franța (Prix de l'Autre Edition), Italia (Marele Premiu „Trieste Poesia”), S.U.A., de curând și în Coreea de Sud! Romanul „Tema pentru acasă” sau „Biblia suferinței neamului românesc” (2009) a cunoscut zece ediții, „Domnia lui Ștefan cel Mare” (1991) este nelipsit de pe băncile elevilor, cele patru volume „Daciada” (1991-1993), apărute în plin război transnistrean, apreciate ca „un veritabil manual de educație națională” (acad. Eugen Simion), etc.

Ca publicist și om politic-patriot (Președinte al Forului Democrat al Românilor din Moldova-cu 200.000 de membri), N. Dabija visează, ca toți marii intelectuali ai românilor, de la Eminescu încoace, la refacerea Daciei Mari și, cu dictonul „Suntem români și punctum” pe buze, lupta cu pixul drept armă pe baricadele naționalismului românesc. Să nu uităm că a fost condamnat la moarte, la 15 decembrie 1989, alături de Grigore Vieru și Leonida Lari, de

către o „Obște” de mancurti numită „Memoria”, deși mancurtii nu au memorie, urmând a fi executat în anul următor. În 1990 însă Nicolae Dabija a publicat cartea „Transnistria” care a fost scoasă din librării și biblioteci și arsă! Ca Redactor-șef al săptămânalului „Literatură și Artă” (din 1986!) a făcut ca această revistă (care apare din 1954 și este cea mai longevivă revistă de cultură de la Chișinău) să devină stindard al românismului, să fie editată cu grafie latină (la 15 iunie 1989), cu aproape 3 luni mai devreme de adoptarea alfabetului latin în Basarabia de parlamentul sovietic și să aibă cel mai mare tiraj din Europa (Le Figaro Magasin din 1 martie 1990). Din perspectiva de publicist, de un optimism debordant până la disperare, N. Dabija este un adevărat gladiator în arena publicisticii pentru unirea tuturor românilor. Limbajul sau e de cremene. Nu iartă pe nimeni și nimic din ce nu merită iertat. A făcut din „Literatură și Artă”, ca publicație de limba română, o citadelă a luptei pentru unitate națională, ca și Eminescu din ziarul de partid „Timpul”, transformând această revistă a Uniunii Scriitorilor din „literară într-o tribună de luptă națională” (Th. Codreanu). A devenit astfel ținta unor adevărate războaie de culise, declanșate de interfrontiști, fundamentaliști, în care au fost atrași și unii optzecisti, pentru a fi alungat din fruntea revistei, ca altădată Eminescu de la „Timpul”! Conștient de rolul și rostul sau pe lume, cred că Nicolae Dabija s-ar așeza singur pe cruce, dacă ar ști că astfel ar fi posibilă unirea Basarabiei cu România! Aflat de peste patru decenii (o viață de om!) pe „baricadele românismului” n-a renunțat la principiile sale de a face propagandă în favoarea unirii celor două maluri ale Prutului. În interviuri, anchete, reportaje, articole de opinie, discursuri publice, dar mai ales în editorialele din „Literatură și Artă” găsim idei și concepte, explicate pe înțelesul tuturor, cu privire la vecinătatea unirii/reunirii Basarabiei cu România. Unele din acestea au fost adunate în volumul „Țara mea de dincolo de Prut” despre care vom da seama în cele ce urmează. Apărută la Editura „Contexte”, Bacău, 2019 și prefațată generos de criticul Liviu Chiscop, cartea lui Nicolae Dabija este structurată pe 66 de „texte jurnalistice” (editoriale, pamflete, tablete, recenzii, encomioane, cronici

literare, medalioane, etc.) publicate în săptămânalul „Literatură și Artă” (Chișinău) în intervalul de timp din ianuarie 2013 până-n noiembrie 2013-respectiv 376 pagini, care se citesc dintr-o suflare. În prefața sa exhaustivă, Nicolae Chiscop evidențiază virtuțile acestui volum, considerându-l „nu doar o scriere istorică (istoria neamului românesc)”, ci și o „poveste de dragoste” de Țară, un „român politic”, un „român polițist” (a se vedea anchetele și procesele în care a fost protagonist autorul), un „român de război” (pe timp de pace) și „un jurnal de front” (adevărate bătălii cu adversari unirii sau cu antiromanii - pg.240-325 - sau cu ipocriții securiști ai lui Ceaușescu-Cârlan, Contiu sau Ilie Bratu). Acad. Eugen Simion, referindu-se la cele patru volume din seria „Daciada”, scria că ele reprezintă adevărate „manuale de educație națională”, iar Nicolae Dabija este un „educator național”. Și despre „Țara mea de dincolo de Prut” se poate spune același lucru, chiar mai mult, este un adevărat „manual de dirigenție” care ar trebui distribuit în toate școlile românești din întreaga lume. Fiecare text din acest volum se instituie ca o lecție de românism, de naționalism pur eminescian, începând cu poezia „Țara mea de dincolo de Prut” - așezată în fruntea acestui volum - și care reprezintă „un veritabil rezumat liric al acestuia” (Nicolae Chiscop). Zguduitoare în esență ei, poezia „Țara mea de dincolo de Prut” poate sta alături de *Odă (în metru antic)*, de *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, de *Doina* lui Eminescu, de *Un răsunet* de Andrei Mureșanu, de *Deșteptarea României și Hora Unirii* de Vasile Alecsandri sau de *Imnul nostru Național*, fiind, ca și acestea, o odă și un imn care înfioară și pe cele mai împietrite suflete! Este, cu alte cuvinte, o capodoperă a liricii patriotice românești. Citez: „Țara mea de dincolo de Prut, Mi s-a dat porunca să te uit./ Să te șterg din minte c-un burete,/ Patria mea pusă la perete.” (p.26). Fiecare text din acest volum „Țara mea de dincolo de Prut” se instituie ca o „lecție de dirigenție”, instructiv-educativă, vizionară, spre aducere-aminte și neuitare în viitor. Tinerii (elevi, studenți), și nu numai, pot învăța/reînvăța eroica suferință a unui popor sfâșiat și alungat

în „Siberii de gheață”! Vocea lui Nicolae Dabija e predictivă „stâlpul pe care se ține neamul sunt: Istoria, Limba, Pământul și Credință” (p.32) iar „adevărul îl găsesc doar cei care-l caută” (p.38), iar acest adevăr, al vostru „ne va face liberi, trebuie spus...nu trebuie tăcut” (p.156). Ca altădată Petre Țuțea, Nicolae Dabija ne convinge

că „nu există neam mai frumos pe lume ca Neamul Românesc, pentru care merită să trăiești, să muncești și să te sacrifici” (p.40). Celor care și-au uitat limba, prin cele străinătăți, asumate sau impuse, celor aprox.200.000 de basarabeni și celor 41% din nordul Bucovinei, N.Dabija le „șoptește” la ureche că „limba română nu e numai locul unde ne întâlnim cu Țara, ci și cu Domnul” (p.113), pentru că inclusiv „Isus Hristos a vorbit limba română” (p.131, conform spuselor unui consilier al Vaticanului). Frumoasa noastră limba eminesciană, considerată de sovietici „limba dușmanului” și „slavizată până la caricatură”, în Basarabia, se tace și azi în această „așchie de țară”!

În textele dedicate unor întâmplări cu marile personalități ale vieții culturale românești (Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Adrian Păunescu, E.Simion, etc.) N.Dabija face adevărate exerciții de admirație, convins că „talentul fără conștiința nu valorează nimic” (p.154), că măcar prin respectul față de valorile naționale am putea scoate sârma ghimpată de pe Prut! Altfel, de la politicienii noștri nu mai putem aștepta nimic bun, ei ne-au confiscat visurile în 1991, după aceea din 1940, având pe ambele maluri ale Prutului „o conducere obosită, o frică obosită, o istorie obosită” (p.238) și o lipsă de sincronizare politică. Nu ne mai rămâne decât să ne rugăm la Dumnezeu „să nu rătăcim drumul nostru către noi înșine” căci neamul acesta urgisit „a suferit cât întreaga planetă” (p.239). N.Dabija rămâne printre puținii intelectuali care vrea să redea demnitatea unui popor umilit, sfâșiat în istorie, care visează la „Țara întregită de mâine” (ca în vremurile lui Grigore Vieru) sau că în „Țara de peste veac” de Nichifor Crainic. Crede cu tărie că nu mai există un specific românesc și e mereu cu românitatea pe buze și în suflet, nu este nici o clipă dezamăgit de Țara Sa, el nu va grafia niciodată Țara cu Tz-ul postmoderniștilor și nu se va dezice niciodată de neamul românesc. N.Dabija este un patriot adevărat, un luptător cu pixul pentru unirea tuturor românilor, înflăcărat apărător al limbii și istoriei românilor, un chirurg social, crede sincer în dictonul eminescian „Suntem români și punctum”, el trăiește în „Țara mea de dincolo de Prut” indiferent de pe care mal al Prutului își privește Țara, căci Țara e una singură. Este convins că într-o zi „vom câștiga bătăliile pierdute de voievozi”, că va veni și „Ziua Victoriei noastre” (9 mai 1945), astfel „vom rămâne săraci atâta timp cât nu vom ști ce limbă vorbim, care este istoria noastră, care e numele poporului de care aparținem” (p.173). Parafrazându-l pe celebrul eseist Luca Pițu, care scria despre un alt apostol al neamului, Paul Goma, putem spune despre N.Dabija: „dacă n-ar exista, ar trebui inventat” și „vai de curul poporului care nu are un Nicolae Dabija”. Ca orice profet lucid, Nicolae Dabija știe că trăim încă în plină atmosfera dostoievskiană, printre demonii și idioții săi! Și nu avem încă de ales.

CRONICI LITERARE

„MOVILENII DE SUS – SATUL COPILĂRIEI ȘI ADOLESCENȚEI MELE” ȘI „SUB VREMI...” DE EMIL MOTOVELEA

► Tase DĂNĂILĂ

Ferice de oamenii care s-au născut la sat. Ei au un loc, o matcă la care să se întoarcă cu gândul – spunea undeva poeta Ana Blandiana. Ferice de dascălul Emil Motovelea, spunem noi. Satul în care s-a născut nu a trebuit să-i aștepte întoarcerea. El l-a luat cu sine și le-a găsit culcuș bun în sufletul și gândul său fiindu-i dulce povară și dulce mângâiere.

Dar cine este prea autorul acestei savuroase descrieri a satului său? Iată cum se prezintă, sumar, mult prea sumar, sfios și modest: *Sunt un octogenar din Movilenii de Sus(jud. Galați), unde mi-am petrecut copilăria și adolescența. Vârsta octogenară o aveau până acum numai alții. Era treaba lor. Acum o am și eu. Cum se poate? Se poate domnule profesor pentru că un gânditor contemporan cu Iisus, Seneca, trebuia să dea un sens reflecției sale: Cu momentul în care ne năștem, timpul începe să ne ia viața înapoi. Cu alte cuvinte, cu fiecare respirație noi murim câte puțin. Important e să ne justificăm fiecare respirație. Iar dv. ați făcut-o cu preaplin. Cuvintele eternizate din cartea pe care o lăsați urmașilor nu au fost doar scrise: au fost trăite.*

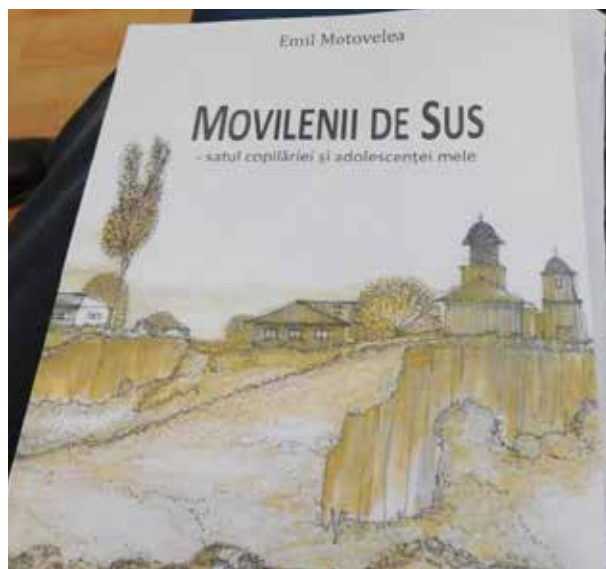
Movilenii de Sus poate fi considerată și ca o monografie a satului dar și ca o monografie a sufletului oamenilor care l-au viețuit.

Autorul Emil Motovelea, tenace explorator pe culoarele memoriei ne prezintă aproape vizual pelicula unor emoționante introspecții generate de nevoia interioară a regăsirii timpului interior consumat. Cartea, a cărui principal erou este autorul este un ecran pe care sunt procesate imaginile trecutului reafiat.

Găsim în ea trista copilărie și adolescența autorului trăite sub vălmășia vremurilor aflate sub semnul mistuitor al dragostei de carte și instrucție, al apetitului accentuat pentru studiu în școli și autodidact.

Ele reprezintă însă un interes extins dincolo de eu-l autorului privite în contextul timpului, al relațiilor interumane, în contextul istoric social-politic. Navigator pe valurile istoriei autorul e un introspectiv ce nu ignoră lumea din afară ci căutându-se pe sine în esența evenimentelor trăite și nu se limitează în redarea de stări subiective. Emoții și reacții sufletești reînviolate le pune în relație cu tot ceea ce se petrecuse în afara existenței sale ca individ social, cu întâmplările și personajele din mediul în care evoluase în timp.

Descrierea până la detaliu a locurilor, istoricului, tradițiilor și cutumelor moștenite genetic, pătrunderea în zonele abisale din ființa oamenilor ce alcătuiesc comunitatea, starea de spirit social, politic, religios fac din această importantă lucrare alcătuită cu acribie pentru generațiile actuale și viitoare un reper și un izvor la care să se regăsească dând mâna cu trecutul. Pentru că, așa cum adevăr grăiește autorul, *Nu ne putem desprinde de noi înșine cum nu ne putem desprinde de umbra noastră.*

Și mai spune autorul aceste cuvinte ca o justificare sfoasă și ca o speranță a acestei sfinte ostenei a-l condiției sale de cărturar: *Poate, peste ani, s-or găsi unii fii ai acestor locuri care să fie curioși să afle câte ceva despre oamenii din Movilenii de Sus din generațiile trecute.*

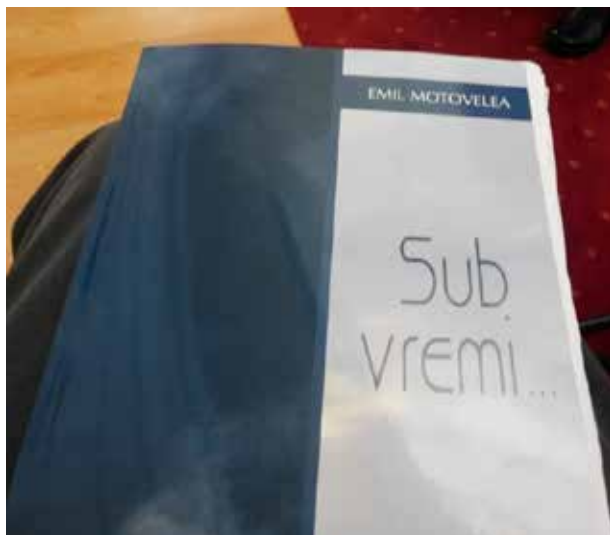
Sigur că se vor găsi pentru că un om fără trecut și fără un loc în care să se întoarcă cu gândul e ca o frunză căzută din copac. Iar o frunză căzută din copac, nu devine liberă ci devine singură.

Lucrarea monografică *Movilenii de Sus* a apărut cum mărturisește autorul la îndemnul și cu binecuvântarea preotului Chirvase Stelian de la parohia din localitate și cu susținerea afectivă și logistică a doamnei Alina Mardar. Cinste lor! Pentru că întotdeauna preotul satului și dascălii au fost făclierii care au alungat întunericul și au adus oamenii pe calea cea bună, plăcută Domnului. Și nu credem că este nepotrivit să spunem că ar putea fi așezată sub icoană în fiecare casă din Movilenii în care oamenii se vor regăsi când se vor căuta pe ei înșiși..

SUB VREMI

Fiorul narativ din lucrarea monografică și autobiografică *Movilenii de Sus* se revarsă fluid și lin în plasma cărții, *Sub vremi* în același registru de participare temperamentală.

În acest volum se așează ca un corolar cunoscuta rostire din Letopisețul lui Miron Costin *Nu sunt vremurile sub cărma omului, ci bietul om sub vremi.* Ceea ce găsim în ea ne spune însuși autorul, succint și exact: *Paginile care urmează cuprind numai relatarea unor fapte, situații trăite,*

văzute, auzite de mine de-a lungul vremurilor pe care le-am străbătut.

Dar ce vremi(!) care nu te lasă să nu rezonezi cu ele, nu te lasă să te menții detașat, dacă ai în ființa ta ca cititor o minimă simțire.

Observator și participativ autorul păstrează în cuferul memoriei sale amintiri despre mișcarea lumii, reține dialoguri, notează întâmplări de tot felul insuflându-le anvergură de eveniment. Firul evenimentelor este adunat de la poalele vieții, de la vârsta de 10 ani, traversând copilăria, adolescența, anii de studenție, urcând timpul oficerii actului didactic și apoi al celui ce s-ar fi convenit al tihnei de după pensionare. Găsim aici opulența coloristică, concretețea imaginilor, via și acuta consemnare a senzațiilor fizice, discrepanțe morale. Frigul, foamea, oboseala, sufocările sociale, nedreptățile, abuzurile, impostura, deziluziile, hărțuirea de către securitate și de partidul stat aflat la putere, alcătuiesc cortegiul de suferințe pe care autorul le-a suportat cu stoicism și demnitate pe sinuoasele trasee ale vieții.

Aprige timpuri, dureroase amintiri! Cutremurul din toamna anului 1940, anii de foamete, cumpletele imagini ale războiului sunt amintiri imprimate definitiv în conștiința autorului. *L-am văzut atunci pe tata plângând pentru că îi murise pe front cel mai bun prieten din școala normală. Prin sat vedeam tot mai des soldați, unii mergând în cărje, având decorații pe piept. Mi-a rămas în urechi până acum țipătul de durere și chiar cuvintele unei femei care mergea la primărie pentru a-și ridica actul de deces al soțului ei, mort pe „câmpul de onoare”.*

Refugiul în zona Ploieștilor în satul Crivina din calea năvălirii armatelor rusești, este o amintire de neșters din memoria autorului prin dramatismul și starea de spirit confuză și precară ce a cuprins populația.

După traversarea acestei dramatice perioade când începuse a se ivi zorii unei relative acalmii încep anii de școală, de liceu, de facultate, toți fiind marcați de sărăcie lucie, de suferințe fizice și sufletești dar pe care autorul îi evocă cu nostalgie, fără a privi în urmă cu mânie. Interesante și semnificative sunt portretele literare pe care le-a făcut profesorilor săi, dascăli de aleasă ținută morală și intelectuală, ca să amintim doar de Constantin Solomon, Iulia Gheorghiu, Segal Avram, Maria Vartic, Cosma Nicolae, Ștefan Tomozei.

Anii de studenție au fost ani de serioase aprofundări în studiu, de accentuate acumulări culturale și de formare în nobila misiune de dascăl. Dar și marcați de nesiguranță, de instabilitate, de turnătorii, de hărțuiri politice și poliționești.

Semnificativ pentru nesiguranța acelor ani este tabloul privind arestarea unor studenți pentru că ar fi discutat nefavorabil despre „transformarea socialistă a agriculturii”.

În boxă erau inculpații Alexandru Zub, Aureliu Popescu, Dumitru Văcaru, un asistent de la biologie și încă doi, pe care nu-i cunoșteam. Acest grup a fost flancat de doi soldați cu căști pe cap și înarmați cu puști mitralieră.....Toți inculpații au fost condamnați la câte 7-8 ani de închisoare pe care i-au făcut la Canalul Dunăre - Marea Neagră până în 1964 când au fost eliberați. Doi dintre aceștia au ajuns cadre universitare (Al. Zub, devenit academician, Aureliu Popescu- parlamentar după 1990, Dumitru Văcaru-scriitor). Elite ale culturii, destine frânte.

Nici anii de apostolat nu au avut un traiect neted. Supus la șicane și nedreptăți și-a dus cu stoicism și cu devoțiune nobila misiune. Nu mai insistăm asupra detaliilor lăsând virtualilor cititori curiozitatea de a parcurge această carte plină de interesante informații și un mesaj pozitiv care te invită la meditații.

Consemnăm totuși un interesant și semnificativ pasaj prin care se confirmă că nemilosul timp, acest Cronos care își devorează fiii, roade la rădăcina vieții noastre. Iată: *Într-o dimineață de duminică, bărberindu-mă pe prispa casei, am observat în oglinjoara de care mă foloseam câte o încrețitură în colțul ochilor (îmi știam fața netedă). M-a trecut atunci un fior de frig. Am intrat în casă și copleșit de starea sufletească proastă în care mă aflam, am scris pe o hârtiuță următorul text:*

***Azi mi-am văzut un rid brăzdând-mi fața/
Și-o sabie în creștet m-a străfulgerat./
E-un semn că datorez viața,
E un momento neînduplecat./
Și sufletul mi-l simt că-mbrătrânește/
Pustiu, însingurat, anost./
Ce-a fost frumos e-n urmă. Mai trăiește/
Doar amintirea anilor ce-au fost./
Iar zilele îmi trec în goană mare-/
Baloane incolore de săpun./
În urma-i scrum, iluzie – în zare/
Azi semne de-ntrebare mă răpun...***

Dar, treptat, treptat, am început să mă adaptez la noua situație.

Iată că autorul are și virtuți de poet!

Exprimând aceste considerații despre eruditul dascăl Emil Motovela - spirit mobil, receptiv la tot ce se întâmplă în afara sa, deschizător de acumulări și experiențe inedite, cu antene orientate spre tot ceea ce se întâmplă în spațiul marilor culturi, înțelegând condiția de apostolat nu ca pe o

profesie ci ca pe vocație și misiune sacră, nu putem să nu conchidem că prin tot ceea ce a fost și este a adus timpului și spațiului în care a viețuit un plus de frumusețe lumii. Adică s-a dăruit total pentru ca la plecare să lase în urma sa lumea mai bună și mai frumoasă decât a găsit-o.

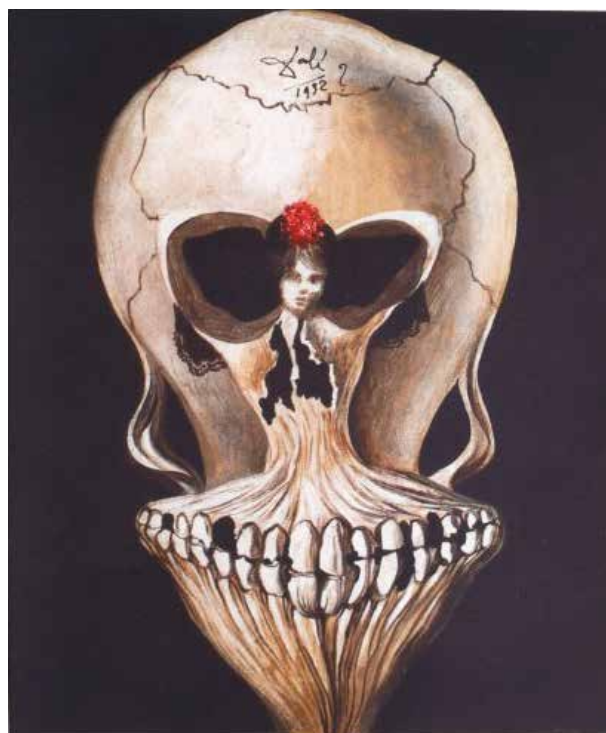
Viața are diminețile ei în care gândul și cuvântul trăiesc împreună pe tărâmul aceleiași secunde. Dorul de locul satului nostru, al nașterii noastre, este dorul de a fi mai aproape de noi înșine, de a respira aerul curat al regăsirii.

Cărțile eruditului profesor Emil Motovela scrise într-o frumoasă arhitectură și colorit lexical au darul de a-l reprezenta nu doar pe domnia sa, ci, și pe fiecare dintre noi cei care am avut același parcurs istoric.

Iar o carte prezintă interes și are justificare când în ea se regăsește cel ce o citește, simte că este scrisă și de el și pentru el.

Eu sunt câte puțin din tot ce am întâlnit, spunea Homer, iar această cugetare are extensie și pentru dascălul octogenar pentru că s-a dizolvat în clipa pe care a trăit-o.

O carte memorialistică scrisă cu talent, având virtutea de a ne captiva și a ne ține ostatic în lecturarea ei, trezindu-ne duioase amintiri. Pentru că *amintirile sunt singurul rai de unde nu putem fi izgoniți.*

Salvador Dali, *Balerina*

CRONICĂ LITERARĂ

O CARTE DE STRANIE ȘI ÎMPOVĂRĂTOARE FRUMUSEȚE: CORPURI, EXILURI, TERAPII

► Doru SCĂRLĂTESCU

Scăpați cu fața curată din chingile matriarhatului, bărbații au trecut „democratic” la conducere, lăsând pe umerii femeilor povara frumuseții și păstrând pentru ei plăcerea războaielor și politica. Privind lucrurile din perspectiva istoriei artelor – teren atât de familiar autoarei cărții de față, distinsă ambasadoare a Filologiei ieșene, remarcabil exeget literar, totodată critic de artă de mare finețe și acuitate a observației – o dată cu minunea din Milo, s-a umplut lumea de Afrodite. Toate cioplite și lustruite de viguroase mâini bărbătești, de la Miron și Praxiteles până la Canova, Rodin și Brâncuși. Generalizând, ca să adăugăm artelor plastice, muzica și literatura, tot bărbații inventează Marea Artă, asumându-și destinul de creatori și rezervând femeilor rolul, acceptat adesea, fie-ne iartat, cu prea inconștientă grație, de muze inspiratoare. Indexuri ale tinereții perpetue. Pictura, de la Renaștere încoace, e suprasaturată de primăveri, paradisuri și femei frumoase. E victoria corpului tânăr, suplu și sănătos, asupra urâtului exponențial. „Renașterea, scrie Caroline Schuster-Cordone, istoric de artă, curator la Musée d’art et d’histoire din Fribourg, se concentrează asupra tânărului corp feminin. Loc de proiecție a perfecțiunii fizice și morale, obiect de dorință și de emulație, figura magnificei femei tinere combină atributele reprezentării frumosului și a binelui”. Nu lipsește din această dublă efigie suportul filosofico-religios : „Astfel, frumusețea fizică e înțeleasă de neoplatonicieni ca o reflectare a frumuseții sufletești, conducând către iubirea divină”. Apar desigur și note discordante privind declinul și degradarea corpului feminin, pus sub semnul bolii, al bătrâneții și al morții. Aceeași autoare, în excepționalul studiu din care am citat, având ca pretext un vers semnificativ din Petrarca, ne dezvăluie reversul medaliei, ocupându-se de acest declin fizic, cu accent pe „dimensiunea estetică a decrepitudinii feminine evocată de teoreticienii artei, de artiștii și de imaginarul din

zorii epocii moderne” («*Cosa bella mortal, passa, e non dura*». *L’enjeu esthétique de la vieillesse féminine à l’aube de l’époque moderne*, în revista științifică „Storia delle donne”, Firenze University Press, nr. 2, 2006).

Atenția doamnei Schuster-Cordone se îndreaptă cu predilecție, aici, ca și în alte studii, trădând o adevărată obsesie, asupra prezenței temei, fie și pasageră, în Renașterea italiană. Dar istoria artei ne oferă și alte exemple, colectate, unele, mai de departe, din epoca elenistică. Gliptoteca din Monaco și Muzeul Capitolini de la Roma expun două còpii romane în marmură ale unei sculpturi grecești datată cca 300-280 î. Chr., de un realism mergând până la detalii anatomice groțști, reprezentând o bătrână ghemuită, amețită de băutură, ținând pe genunchi un ulcior cu vin (*Vecchia ubriaca*). Sărind peste timp, rămânând în același registru, să-i zicem, stilistic, să amintim portretul caricatural realizat de pictorul flamand Quentin Metsys, din 1513, păstrat la National Gallery londoneză, cu titlul *A Grottesque Old Woman* (cunoscut și sub numele de *The Ugly Duchess*), unul din cele mai populare și mai mediatizate tablouri ale Muzeului, prin mijlocirea unor gravuri precum cele realizate de graficianul bohemian Wenceslaus Hollar, din secolul al XVII-lea (*Rex et Regina de Tunis*), ori de ilustratorul englez Sir John Tenniel (portretul ducesei din *Alice’s Adventures in Wonderland*, 1865), și chiar a unor filme contemporane (precum horrorul cu subiect „transilvan”, *The Fearless Vampire Killers*, din 1967, al lui Roman Polanski). Revenind la Matsys, pictura sa a primit în ultimul timp conotații medicale, atribuite mai întâi de doctorul paleopatolog Jan Dequeker de la Katholieke Universiteit Leuven (*Paget’s disease in a painting by Quinten Metsys*, în „British Medical Journal”, nr. 299, 1989), pe urmele sale, de profesorul Michael Baum alături de studenții săi de la University College

London (vezi Patrick **Sawer**, *Art Mystery Solved: The Ugly Duchess had Paget's Disease*, „*The Telegraph*”, 11 Oct. 2008), care au identificat în trăsăturile faciale ale personajului semnele bolii *Osteodystrophia deformans*, cunoscută după numele descoperitorului ei, de la finele secolului al XIX-lea, și ca *Paget Syndrom* ori *Morbus Paget*.

N-am putea afirma că artistul din Anvers, cum nici contemporanul său italian, Leonardo da Vinci, admirat și luat de el ca model (s-a spus că ducea sa hâdă ar fi o replică la un desen al lui Leonardo) și nici succesorii săi în arta portretului caricatural, un Goya bunăoară, au nutrit vreun dram de compasiune pentru modelele lor feminine, tablourile acestora circumscriindu-se mai degrabă temei, apăsând moralizatoare, a *Vanitas*-ului. Le putem pune de asemenea, cum de altfel s-a și făcut, pe seama satirei virulente a societății umane în general din cartea marelui prieten al lui Quentin Metsys, Erasmus de Rotterdam, *Elogiul nebuniei*. Nu lipsesc din ilustrațiile lui Hans Holbein cel Tânăr la prima ediție, din 1511, a cărții filosofului olandez, imagini ale corpului feminin în ruină, precum aceea a bătrânei confuntată cu oglinda trădătoare, un adevărat topos în literatura și arta europeană. Goya, la final de secol XVIII, în seria terifiantelor sale *Caprichos*, include la nr. 55, sub titlul *Hasta la muerte*, o gravură cu imaginea unei bătrâne descărnate gătindu-se în fața oglinzii. Nici în cazul pictorilor moderni, precum reprezentanții de marcă ai expresionismului austriac, Gustav Klimt ori prietenul său mai tânăr, Egon Schiele, nu găsim semne vădite de empatie față de condiția fizică a femeii. Celebrul nud de femeie gravidă, cu trupul deformat de burta enormă, amestec, s-a spus, de provocare insolentă și teamă vagă, al lui Klimt (*Hoffnung*, I, 1903), ca și trupul emaciat al femeii în vârstă ce-și ascunde fața cu palma, din nu mai puțin celebrul tablou al vârstelor umane (*Die drei Lebensalter der Frau*, 1905), au mai degrabă o funcție de manifest, în opoziție cu somnolentul academism vienez: „toată arta este erotică și niciun subiect nu mai este tabu” (Monique Tricot). Tot în epoca avangardei pictorițele își asumă decisiv acest rol al detabuizării reprezentărilor plastice feminine. Am menționa-o aici pe regina autoportretului, mexicanca Frida Kahlo, marcată de un groaznic accident de la vârsta de 18 ani, care și-a pus amprenta pe tablouri „suprerealiste” precum cel urmând primului ei avort, *Spitalul Henry Ford* sau *Patul zburător*, din 1932, ori cel generat de aceeași experiență nefastă, intitulat *Nașterea* sau

Nașterea mea. Aceeași privire lucidă o regăsim în deloc idilicele portrete de femei însărcinate, din anii '70, ale artistei americane, Alice Neel. Departe de canonul tradițional, fără menajamente față de ravagiile vârstei, este și *Autoportretul* din 1980 înfățișând un nud dizgrațios de femeie octogenară.

Nu întâmplător, în deschiderea acestei cărți pe care doamna Emanuela Ilie ne-o aruncă în față, ca pe o provocare, adăugând numele unei alte reprezentante a avangardei americane, Georgia O'Keeffe, cu florile ei abstract-însângerate, la capitolul *Corpuri traumatizate, interdicții, alegeri*, găsim două tulburătoare imagini plastice, esențiale în înțelegerea opțiunii pentru experiența și mărturia de sine a *femeii artiste*: „Până să devină formă esențială de percepere a diferenței de gen (și cu atât mai mult discurs al unui grup/ minorități ori mijloc de exercitare a presiunii socioculturale, politice, ideologice șcl.), fiecare dintre experiențele specific feminine constituie, fără doar și poate, o experiență cât se poate de intimă, de individuală – deși presupune și percepția unei alterități, ba chiar a unor alterități absolut/ decisiv radicale. În intervalul (mai lung sau mai scurt) al traversării acestei experiențe, femeia artistă are adesea, la fel ca orice altă femeie, senzația locuirii unui/ într-un corp străin, care își exercită drepturile într-un mod aproape tiranic. Dar, spre deosebire de alte femei, deține și mijloacele de a oglinzi prin intermediul creativității raportul cu acest străin. Adică de a *sângera prin cerneală* (ori, aș fi tentată să adăug – gândindu-mă în special la metaforele feminității carnale din pictura excepțională a Fridei Kahlo sau a Georgiei O'Keeffe –, *sângerând prin culoare*)”.

Revenind la literatură, tot Renașterii, de data asta franceze, îi datorăm golirea de conținut concret a conceptului de corp feminin și înlocuirea lui cu o imagine, în termeni de astăzi, o hologramă. O proiecție ficțională. Studiile literare din ultimul timp vehiculează tot mai insistent, sub presiunea relației aproape exclusive cu sexualitatea, ideea de „corp erotic”. Pe urmele profesorilor Roger Kempf (există un „corp romanesc” care nu este „împrumutat sau transcris, ci scris”) sau Domna C. Stanton (cele două componenete inseparabile ale „corpului erotic literar” sunt sintetizate prin neologismul/ barbarismul „corpus sextuel”), tânărul scriitor și eseist canadian, David Dorais, într-o carte relativ recentă dedicată corpului feminin de factură exclusiv erotică în poezia *Pleiadei* (la origine, teză dedoctorat), include între

trăsăturile definitorii ale acestuia valoarea sa *pur literară*: „În obiectul de studiu pe măsură ce îl concepem, există, de fapt, preeminența textului asupra corporalului. Acesta este un punct de vedere adoptat de mulți critici interesați de legăturile corpului cu literatura. Scopul nu este de a căuta în carte un corp preexistent, ci de a dezvălui fizionomia unui corp care există doar în cuvinte” (*Le corps érotique dans la poésie française du XVIIe siècle*, Presses de l’Université de Montréal, 2008).

Ei bine, substratul polemic al demersului doamnei Emanuela Ilie este tocmai refuzul acestei deturnări de semn prin literaturizarea excesivă a corpului feminin, dizolvat în metaforă, și umplerea lui la loc cu carne vie care suferă, geme și sângerează. Din acest punct de vedere, să o spunem de la bun început, cartea domniei-sale, părăsind, împreună cu autoarele analizate, unele, scriitoare de raftul întâi (Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Nina Cassian, Vera Călin...), domeniul familiar al ficțiunii artistice, în favoarea textului declarativ direct, prin mijlocirea memorialisticii și a diaristicii, e un *Manifest*. Al unui discret feminism militant, matur, profund, fără ostentații, *parti-pris*-uri și patetisme inutile, dar cu atât mai convingător. El iese, cel puțin în intenție, de sub incidența criticii literare „clasice” și ține, în egală măsură, de istorie, sociologie, medicină, psihologie/psihanaliză, antropologie, etnologie, culturologie, politologie, nu în ultimul rând, desigur, de ficțiunea artistică. Orizontul e generos, fiecare domeniu putând fi preluat și dezvoltat independent în demersuri ulterioare, de autoare sau de către alții. Domnia-sa însăși vine cu sugestii în această direcție, cu privire la tema, în general tabuizată, a *corpului feminin traumatizat de avort*, din perioada comunismului ceaușist: „Deși capitolul propriu-zis literar nu constituie subiectul cărții de față, voi aminti că un potențial cercetător al acestui motiv ficțional nu ar trebui să ocolească numele unor scriitoare extrem de curajoase din această perspectivă”. Precum Gabriela Adameșteanu ori Lili Crăciun, cu texte trădând vizibile inserții autobiografice, prilejuind cutremurătoare călătorii „prin infernul corporealității specific feminine”. Ultima nominalizată, originară din județul Bacău, fostă absolventă a Universității ieșene (Filosofie și Drept), și-a însoțit cartea sa de debut, din 2015, *Călătoria*, roman de un mare și meritat succes, nu doar în țară, dar și în Spania ori peste ocean, în America, de o dedicație edificatoare: „Peste 10.000 de femei au decedat și alte câteva sute

de mii au fost mutilate fizic sau psihic în urma avorturilor ilegale în perioada 1966 – 1989. Lor le dedic această carte!”.

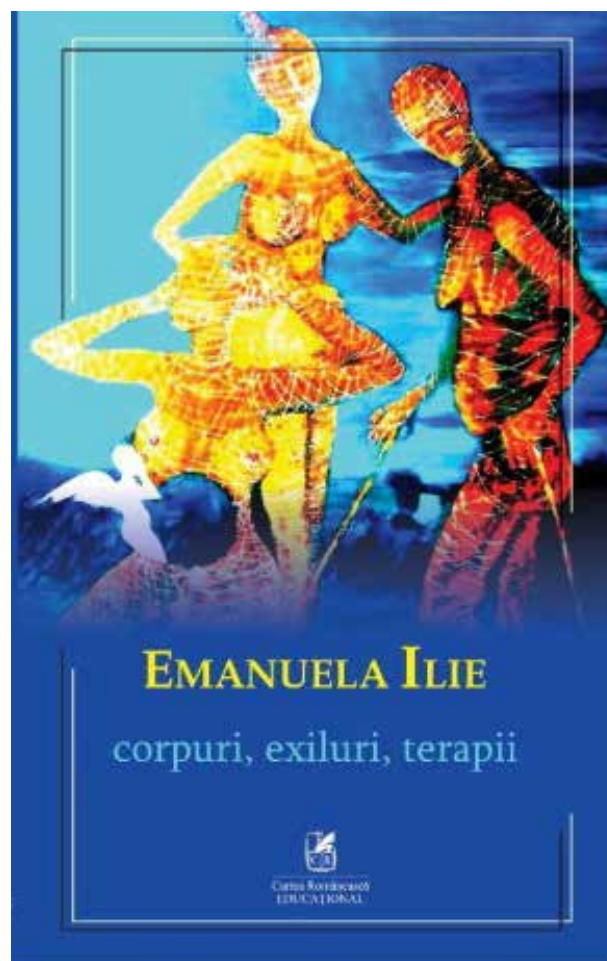
Cartea doamnei Emanuela Ilie se referă cu precădere la scriitura directă și explicită a afirmării de sine. Ea ne invită pe un teren („accidentat”, recunoaște domnia-sa) cu totul insolit pentru mulți dintre noi, comod străini de textele de tip confesiv aduse în discuție, ca să nu mai vorbim de discursul teoretic de gen, deosebit de bogat, în plan național și universal, pus în evidență prin numeroasele trimiteri din notele de subsol și bibliografia finală ale volumului. Aflăm cu acest prilej că, în cadrul studiilor de gen care „analizează, problematizează, teoretizează și, uneori, supralicitează corpul feminin, înțeles, în general, drept topos al diferențelor radicale, dar și instrument de manipulare”, își fac loc noi discipline academice (una din ele ar fi *sociologia corpului*), „în care reflecția asupra corpului, și în special a celui feminin, își caută – și uneori își și găsește – cadrul conceptual propice”. Nu scapă bisturiului analitic al doamnei Emanuela Ilie, pericolul confuziilor, exceselor, inadvertențelor, contradicțiilor minând discursul despre corp din imediata noastră contemporaneitate, în special din societățile occidentale hiperconsumiste: „astăzi, discursul despre corp este supralicitat, chiar absolut inflaționist, ca reflex al unor realități socio-politice și economice evident orientate înspre câștigarea de beneficii de pe urma oricărei forme de reprezentare...”. În termenii unei specialiste a problemei, preluați de autoare, paradoxul revenirii la „decorporalizarea” corpului feminin, o formă fără fond, tocmai în era exhibării lui revendicative: „corpul biologic trebuie deghizat tot mai mult în unul acceptabil social, ajungând la paradoxul de a comunica mai mult prin intermediul mesajelor culturale *supra*-puse corpului (vestimentație, bijuterii, machiaje etc.) decât prin abilitățile noastre « naturale », senzoriale sau psihice (empatie, telepatie etc.). Ceea ce contează este doar forma, ceea ce prezentăm celorlalți, fenomen generat și stimulat de funcționarea societății de consum” (Petruța Teampău, *Corpul în prezent, prezentul în corp*, în volumul *Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe intrupate*, coordonat de Laura Grünberg, Iași, Editura Polirom, 2010). Cu alte cuvinte, întoarcerea la „donna angelicata” drapată în bikini american.

Sunt, toate acestea, capcane inerente temei, pe care doamna Emanuela Ilie le evită

cu luciditate, în primul rând prin fixarea precisă și limpede a obiectivelor investigației, fără divagații parazitare. Dincolo de miza conceptuală, ponderat rezervată, condiționată de statutul elevat profesional al autoarei, cartea se impune, cu o anume cruzime am zice, prin conținutul ei de umanitate, localizată în circumstanțe concrete de loc și de timp, specifice acestui colț de lume cam vitregit de dumnezeu (est-european) în care ne e dat să trăim. Scrisă nu doar din perspectiva unei cititoare fidele, asidue, avizate, de texte confesive oferite de scriitoare contemporane, autentice sau improvizate („câteva dintre semnatarele *Istoriilor trăite* sunt medici, profesoare, învățătoare, secretare sau pur și simplu «cercetătoare a curiozităților vieții», provocate prin urmare doar conjunctural să se manifeste creator”), dar și din aceea a unui martor și participant la evenimentele relatate de ele, cartea capătă desigur, printr-o asumare de destin, și statutul unui jurnal personal sub acoperire. O tensiune mai mult sau mai puțin perceptibilă îi înfiorează paginile. Ea e sesizabilă de la primele abordări de către universitara ieșeană ale temei, insolite și percutante, începând cu 2017, în volume colective editate la Iași, ori în articole-seriale din „Expres cultural” și „Convorbiri literare”.

Prima treime a cărții aduce o problematică strict particulară, a statutului femeii în cel mai căinos dintre regimurile comuniste din Europa de Est, cel ceaușist, cu imaginea corpului controlat/ supravegheat, redus prin decret de stat la o singură funcție, obligatoriu patriotică, a reproducerii (asocierea cu nazismul s-ar cere neapărat făcută): „Obligat să își asume o funcție unică, *abrutizat/ privat* de posibilitatea eliberării de o realitate biologică nedorită/ de exercitarea dreptului la alegere, el tinde să devină o sursă de suferință și chiar o cauză a ceea ce unii sociologi au numit alienarea de propriul corp”. Un paroxism al neputinței și al abandonului: un regim brutal aberant a dat naștere celui mai aberant dintre sentimentele umane: ura față de sine. Un text al Adrianei Băban, cu declarația cutremurătoare a unei femei simple, muncitoare, de 39 de ani, căsătorită, devine emblematic în acest sens: „Îmi urăsc ovarele, uterul, tot corpul meu care adăpostește în fiecare lună un pericol potențial”. Orice comentariu este aici de prisos. De altfel, și în capitolul intitulat *Corpul feminin, fericirile și șocurile (pre)maternității*, autoarea lasă textele (fragmente poetice, de proză artistică sau de jurnal) ingenios selectate să vorbească

liber, de la sine, ele dictându-i parcă structura și parcursul demersului demonstrativ. Astfel, ca să dăm un exemplu, secvențele capitolului dedicat maternității, *Nașterea, I-V (Corpul celuilalt ca miracol întrupat; „Feminitatea îngenuncheată” și abrutizarea corpului; Dincolo de „răcnetele neomenești”, christomorfoza; „Corpul despărțit” printr-un paravan poetic; Procesul verbal al traumei corporale)* sunt susținute exclusiv de

texte semnate de Cornelia Păscălie, *Ziua zilelor mele*, Laura Grünberg, *46 de bucăți de gresie gri cu inserții albe*, Constanța Buzea, *Creștetul ghețarului. Jurnal (1969-1971)*, Ștefania Mihalache, *Paravan*, Elena Vlădăreanu, *Non Stress Test*. Reproducem un fragment „poetic” edificator din aceasta din urmă: „bagajul/ soțul/ taximetristul/ spitalul/ pixul/ scaunul/ rândul/ personalul medical/ furtunul/ anusul/ săpunul/ aparatul de ras/ salonul/ anestezistul/ obstetricianul/ ginecologul/ mamoșul/ NST-ul/ perfuzorul/ patul/ cearșaful/ tamponul/ pansamentul/ tefonul/ perineul/ degetul/ lichidul/ sângele/ oxytonul/ calciul/ monitorul/ asistentul/ infirmierul/ cotul/ colacul/ forcepsul/ vacuumul/

anestezicul/ acul/ firul/ halatul/ buzunarul/ bacșișul”.

De analize ample, în schimb, au parte capitolul rezervat bolii (cu o nominalizare, chiar din titlul acestuia „*Cancerul, dragostea mea*”. *Variații pe tema corpului mutilat*) și cel, nu mai puțin atroce, bătrâneții, așezate, dincolo de orice discriminare de gen, sub semnul precarei condiții umane în general (un fragment desprins dintr-o scrisoare a lui Kafka din 1920 este grăitor în acest sens). Ultimul capitol care dă de altfel și titlul întregului volum, *Corpuri învinse, exiluri, terapii*, are un evident caracter revendicativ și e de ajuns, spre convingere, să reproducem, din sumar, titlurile subcapitolelor (autoarea e o mare expertă în titluri semnificative, cu apel la sintagme desprinse din textele comentate): *Corpul bătrân, marele „învinș”?*; *„În această țară numită bătrânețe...”*; *Memoria corpului învinș*; *Dubla „aclimatizare” și îmbătrânirea culturală*; *„Această groaznică îngropare de vii a bătrânilor”...*; *„Așa ne ștergem și noi, totul se estompează, se uită, dispăre!”*. Autoarea își atribuie de altfel dreptul de a protesta în numele nostru, al tuturor: „Orice survolare a peisajelor – cum altfel decât accidentate?! – ale reprezentării corpului în actualitatea noastră mediatică, virtuală, dar și socială ne relevă o realitate absolut întristătoare: aceea că, spre deosebire de alte forme ale existenței noastre carnale, corpul bătrân, fie el îmbătrânit firesc din rațiuni biologice ori învins prematur de contexte biografice nefericite sau tragice, nu se bucură de prea multă atenție”. La o lectură mai atentă însă, detectăm în carte semnele particulare ale unor trăiri și soluții de viață pe care numai semenele noastre, femeile, ni le pot oferi. Una din ele, ieșirea din bolgiile dantești ale suferinței, la lumină, prin iubire. O „tragedie optimistă”, ca să recurg la o sintagmă care a făcut carieră în vremea studenției mele, s-ar putea descifra în titlul oximoronic *Cancerul, dragostea mea*. „Superba carte a Mioarei Grigore, scrie Emanuela Ilie în finalul analizei ce i-o consacră, jalonează un destin cu totul excepțional și pecetluiește un crez de o puritate (aproape) diamantină. Acela care vede în dragoste singurul antidot cu adevărat eficace împotriva putreziciunii trupului și a mortificării spiritului”.

Nu este chiar ușor de scris o carte precum aceasta de față, a cărei elaborare te scoate din rutina profesiei critice, remodelându-ți imperios existența, cum recunoaște cu franchețe autoarea, la impactul cu volumul, mixaj de limbaje artistice

(cuvânt și imagine), unde talentata regizoare și scriitoare Chris Simion-Mercurian își tematizează lupta cu cancerul: „Un asemenea text sfâșietor de viu și de autentic, după a cărui lectură nu te mai poți, într-adevăr, reîntoarce în propria-ți viață decât cel mult pentru a o valoriza, este ascuns între copertele excepționalului album *Care dintre noi. Which one of us* (Editura TREI, București, 2018), de Chris Simion-Mercurian, în tandem cum nu se putea mai potrivit cu fotografia Cătălina Flămânzeanu”. Acorduri de tragedie wagneriană răsună, mai discret sau mai plener, în multe din textele aduse în atenția noastră de Emanuela Ilie. Nu este tocmai comod de citit cartea domniei-sale, pe care am parcurs-o, mărturisesc, cu o senzație difuză de apăsare, de neliniște și, parcă, de culpabilitate. Ca să apelez și eu la ajutorul unui vechi „tovarăș de drum” în experiența lecturii, am retrăit, iată, la fel de intens, sentimentul cu care Dan C. Mihăilescu a însoțit cu câțiva ani în urmă, la apariție, cartea deja citată, a tragicei profesoare de religie din Tărtășești dâmbovițeni, Mioara Grigore, *Cancerul, dragostea mea*: „Este o carte absolut specială, singulară în toată viața mea”; „În acești 14 ani am prezentat aproape 3500-4000 de cărți, niciodată nu am avut o asemenea carte. (...) O astfel de carte care te îngenunche m-a făcut praf, pur și simplu m-a umilit în cel mai înalt grad”. Dincolo de aceasta, ce s-ar mai putea spune?

Cuvânt de însoțire a volumului Emanuelei Ilie, *Corpuri, exiluri, terapii*, Cartea Românească, 2020. Text reprodus cu acordul autorului.

► Coriolan PĂUNESCU

CRONICĂ LITERARĂ

GHIȚĂ NAZARE: ITINERARIILE SPIRITUALE

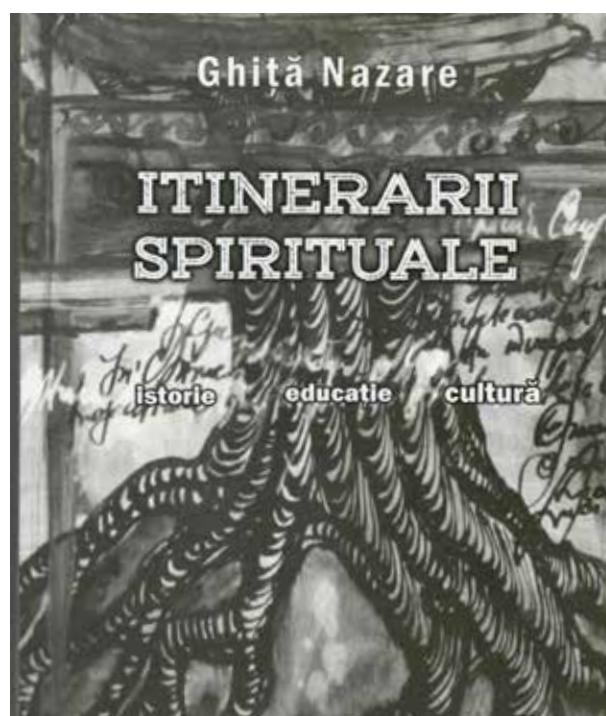
Sub condeiul îndelung exersat al profesorului Ghiță Nazare a apărut, la Editura *Axis Libri*, din Galați, lucrarea *Itinerariile spirituale*, rezultată a unei bogate dar, mai ales, competente activități publicistice, desfășurată de autor la reviste din localitate, din țară, dar și din diaspora românească, care, sub aspectul libertății cuvântului, se dezvoltă, pe zi ce trece, atât în spațiul european, de care aparținem, cât și dincolo de acesta. De altfel, *Itinerariile spirituale*, cu o inspirată copertă de realizată de artistul plastic *Gheorghe Andreescu*, sugerează, chiar din titlul ei, esența conținutului, pe care autorul intenționează - și reușește cu asupră de măsură - să-l prezinte cititorilor săi, într-un volum de aproape 300 de pagini.

Este vorba, în fapt, despre o substanțială culegere de articole (eseuri, cronici, relatări etc.) care valorifică datele unor cercetări proprii, îndeosebi de natură istorică, precum și opinii privind evenimente culturale - cu precădere lansări de carte - la care autorul face referire, într-o manieră elaborată care-i pune în valoare, deopotrivă, talentul și cunoștințele științifice și literare.

Este de precizat, fără dubiu, că toate aceste specii publicistico-literare existente în *Itinerariile spirituale* nu apar, cum s-ar fi putut crede, pe un teren eminent gol, așa spune primordial sub aspectul utilizării! Dimpotrivă, ele au fost publicate, mai întâi, în reviste de specialitate, dar și de cultură, verificându-se astfel oportunitatea lor, atât în contemporaneitatea Dunării de Jos, cât și în alte regiuni ale țării. Structurate pe domenii ale spiritului românesc (istorie, educație, cultură), *itinerariile* - de fapt subiectele prof. Ghiță Nazare - demonstrează, înainte de toate, preocupările și afinitățile sale pentru lumea în care trăim, dar și modul cum, dumnealui, se raportează, vis-a-vis de evenimentele parcurse, de societatea prezentă și viitoare. Și asta, așa cum spuneam, atât în cuprinsul Dunării de Jos, cât și la nivelul spațiului românesc, în ansamblu lui.

Ca să exemplificăm, precizăm că autorul nu se referă doar la opere literare care au văzut lumina tiparului în Sudul Moldovei, ci și în Vrancea

(*Duminica Poporului*, de scriitorul Costică Neagu, p. 281), la Suceava (*A fi național sau a nu fi*, de prof. univ. dr. Gheorghe Moldoveanu, p. 268) sau la Vaslui (*Viața ca o poveste, lagărul* - un coșmar cât și *Poștalionul*, ambele aparținând scriitoarei Lina Codreanu, p.257 și, respectiv, 259), ceea ce dovedește că Ghiță Nazare, în cronicile sale, literare și nu numai, nu este interesat numai de evenimentele din spațiul imediat în care trăiește, ci de tot ce este valoros, sub aspectul informațiilor, semnificațiilor și scriiturii, de oriunde, în țară și chiar de dincolo de fruntariile ei. Să recunoaștem, o atitudine responsabilă pe care cititorii o salută ori de câte ori o întâlnesc. Această caracteristică, în abordarea temelor tratate, fără a manifesta un partizanat al provenienței evenimentelor analizate, poate fi considerată, pentru un intelectual autentic, un mod de a ține seama, în permanență, de oameni și întâmplări, care pot apărea oriunde și oricând. Important este însă că astfel de fapte există și că ele se constituie, mereu, în evenimente notabile, mereu în datele unor autentice cronici, eseuri, articole etc., menite să evedențieze și să exemplifice.

În mare măsură, primul capitol din *Itinerarii spirituale* este unul legat de obiectul pregătirii profesionale a autorului, acela de absolvent, remarcabil, al Facultății de istorie din Iași, domeniu pe care l-a abordat, în primul rând, ca profesor și cercetător, domeniu în care a obținut, totdeauna, rezultate remarcabile. De altfel, simpla citare a unor lucrări ale sale, cum ar fi: *Contribuția județului Galați la războiul pentru Independență. 1877-1878*, apărută în colaborare, la Întreprinderea Poligrafică Galați, 1977; *Coloanele spirituale ale Cetății*, Editura Școala gălățeană, 2000, *Dialoguri despre educație*, Editura Alma, 1999, *Cronici optimiste*, 2017, Editura C.C.D.J. ș.a, demonstrează că profesorul Ghiță Nazare, în preocupările sale livrești, se manifestă cu o anume consecvență, ceea ce l-a onorat cu fiecare apariție publicistică editorială în parte.

Sigur, la reușitele sale, experiența în arta didactică și, firește, în conducerea unor instituții de învățământ, și-au spus de multe ori (și decisiv) cuvântul. În legătură cu acest aspect, profesorul Ionel Necula, în prefața pe care o scrie la *Itinerarii spirituale*, spune nu fără o anume admirație: „Trecerea sa prin conducerea unor instituții de învățământ n-a fost deloc una formală, funcționărească sau anodină, ci una activă, energică și sporitoare, prin aplicarea sa rezolubilă în toate problemele comunității cu care s-a identificat. A dat seamă despre oameni și evenimente istorice, despre imperatiile eficientizării învățământului modern și despre evenimentele culturale care l-au solicitat, cel mai adesea ca organizator, dar și ca simplu participant și consumator de cultură, ca unul a cărei părere a contat întotdeauna”.

Întâlnim în acest prim capitol (Istorie) idei privind permanența idealului de unire la români, autorul sprijinindu-se, în construcția eseurilor din această carte, pe vechi scrieri și documente, precum cele aparținând lui Nicolae Olahus, care, odinioară, evidențiază că „ardelenii au aceeași limbă, obiceiuri, religie ca și moldovenii ori cei din Țara Românească”. Sunt precizate aici și alte temeuri ale Unirii, pe care niciodată nu trebuie să obosim a le spune, cum ar fi: Mircea cel Bătrân și privilegiile comerciale acordate brașovenilor la anul 1413; Alexandru cel Bun și reglementarea primelor legături dintre Moldova și Transilvania; Hotărârea domnitorilor Moldovei și Țării Românești de a trăi în pace și înțelegere, pentru că erau de același neam și limbă; Unirea politică a celor trei provincii românești, la anul 1600, sub sceptrul lui Mihai Vodă Viteazul, ca domn al Țării Românești, a Ardealului cu Maramureșul și Țara Oltului și a toată Țara Moldovei, adică în limitele vechii Dachii, cum avea să scrie cronicarul Miron Costin, precizând că numele cel adevărat al acestor populații este cel

de „rumân sau de romanus”. Sunt, desigur, lucruri importante pentru noi, românii de azi, pe care Ghiță Nazare le amintește cu mândrie, deloc întâmplător și, mai ales, cu o anume atitudine avertizatoare, pentru cei care se fac a uita contextual ivirii noastre în această lume.

Despre Unire scrie autorul și în „Manifestarea spiritului unionist în Moldova. Contribuții gălățene”, eseu cu o puternică notă de originalitate, care dovedește că „Unirea Principatelor (1859) nu a fost un act de conjunctură, un dar al politicii europene a vremii sau o explozie a unui popor trezit din adormire”, ci unul firesc, un datum al românilor, provenind din marea noastră existență europeană. Mai mult, Unirea a fost voința întregului popor. „Frământările din viața satului luaseră, în special după anul 1856, o amploare fără precedent, starea revoluționară fiind întreținută de comitetele unioniste, printre acestea remarcându-se și cele din Galați și din Tecuci”. Mai departe, *Itinerarii spirituale* dezvăluie, prin pana profesorului Nazare, că o astfel de atitudine a maselor „a fost încurajată și de pârcașul Alexandru Ioan Cuza, instalat, alături de alți cinci prefecți în locul celor care nu mai inspirau încredere (...)”. De asemenea, lucrarea dezvăluie faptul că unionistul E. Frunză, colonel din Tecuci, trimitea la revista „Steaua Dunării” o corespondență „prin care informa că tecucenii de toate clasele (...) prin înscriș și-au manifestat dorința lor în Unirea Principatelor” (p.20), ceea ce, pentru noi, cei de astăzi, constituie un motiv de mândrie, fiindcă, fie că vrea, fie că nu vrea cineva, cu toții suntem nepoții și strănepoții celor care, conștiințe treze fiind atunci, au împlinit actul de la 24 Ianuarie 1859. Într-un alt text, publicat în această lucrare, autorul afirmă: *Să refacem spiritul Unirii!* (p.25), pentru ca, în final, să se adreseze, cu curaj, celor de azi: „Domnilor politicieni, lucrați pentru refacerea spiritului unirii tuturor românilor și poporul va reuși să scoată țara din marasmul în care a ajuns!”, poate și din cauza – adăugăm noi - celor care, în Parlament, ca și în administrația centrală sau locală, se prefac că transpiră pentru binele patriei, trădând, firește, încrederea celor mulți care, tocmai prin votul lor, decisiv, au fost așezați în demnități nesperate.

Cel de-al doilea capitol din *Itinerarii spirituale* îi constituie educația - de fapt, învățământul - căruia autorul acestei lucrări îi conferă „înalte valențe anticipative, determinate de dinamismul și dezvoltarea societății de astăzi” (p.74). Și aceasta, pentru că învățăcelul de astăzi trebuie să pună în slujba statului de mâine întreaga lui pricepere, grație cunoștințelor căpătate într-un proces de învățământ coerent, menit să răspundă actualității vremurilor, pe care urmează să le parcurgă, ca membru deplin

al societății. Autorul pune în capul listei de măsuri ce trebuie luate, în sensul obținerii dezideratelor amintite, necesitatea perfecționării cadrelor didactice. În acest sens, dumnealui este convins de rolul pe care trebuie să-l aibă și în prezent o veche instituție românească, cu rol de formare și perfecționare, care nu este alta decât Casa Corpului Didactic, care trebuie privită, în continuare, ca un adevărat centru județean de perfecționare a cadrelor didactice, deci formând competențe specifice, între care amintim *măiestrie pedagogică și competență profesională*. Acestei instituții autorul i-a acordat de-a lungul vieții o atenție deosebită, justificată mai ales de faptul că a trăit un episod în care a fost directorul acestei instituții timp de peste 20 de ani, în care, chiar la începutul perioadei postdecembriste, nu a ezitat s-o pună la dispoziția dascălilor, în vederea perfecționării lor, potrivit noilor orientări democratice ale școlii. Într-un text intitulat: „CCD, instituție a reformei”, profesorul Nazare expune, pe larg, crezul său de autentic formator profesional, în legătură cu rolul pe care Casa Corpului Didactic trebuie să-l îndeplinească, și astăzi, când problema reformei în educație este încă pe deplin actuală.

Al treilea capitol, și ultimul, din *Itinerarii spirituale*, este cel dedicat culturii, care se întinde pe aproape 100 de pagini, cu referire la evenimente și manifestări culturale pe care, adeseori, autorul le

prezintă în contextul agendei culturale a județului și a țării întregi, demonstrând că idealurile umanității nu diferă prea mult de la o regiune la alta și, poate, de la un popor la altul. Interesant este că despre toate acestea profesorul Nazare vorbește, totdeauna, cu mândria omului prezent în contextual general al evenimentelor, cu intenția de a le face cunoscute pretutindeni, sub semnul unicității și al simbolurilor pe care le poartă. Sunt de notat, în afara celor evidențiate la începutul însemnărilor noastre, cronicile de carte realizate la multe lucrări, unele extrem de importante, semnate, printre alții, de Theodor Codreanu – *A doua schimbare la față*, Gheorghe Felea – *Sorbona dunăreană la 135 de ani*, Ioan Brezeanu – *Biografie spirituală*, Marian Cristian – *Mihai Viteazul, restauratorul Daciei și al Bisericii strămoșești*, Mihai Baicu – *Un cântec de lebedă*, Viorel Burlacu – *Memoria hârtiei*, Nicolae Bacabașă, Frica, *Greața, fofilarea*, Costică Neagu – *Duminica poporului*, toate scrise cu un deosebit respect pentru strădania autorilor respectivi.

Cu alte cuvinte, profesorul Ghiță Nazare, prin *Itinerarii spirituale*, ne-a dat nouă, iubitorilor de frumos, dar și memoriei timpului, o nouă carte menită să cuprindă o bună parte din spiritualitatea de la Dunărea de Jos, dar și a altor regiuni din țară și de dincolo de granițele ei, fapt pentru care îi aducem, și cu acest prilej, mulțumirile noastre.

Salvador Dali, *Singularități*

NOTE DE CĂLĂTORIE DIN POLONIA

PE URMELE LUI COPERNIC

► Ștefan ANDRONACHE

Indiferent la capriciile anotimpului rece care a debutat în forță, orașul Torun preferă să se lase dominat de prezența grupurilor gălăgioase ale turiștilor. În fiecare zi, înainte de ora prânzului sau după-amiaza, din piața veche a orașului un șuvoi omenesc, pestriț și neîntrerupt, se pierde dincolo de zidurile înnegrite ale centrului istoric în căutarea miracolului care întreține de câteva secole bune gloria acestei cetăți situate pe malurile fluviului Vistula.

Integrându-mă unui grup de studenți praghezi, fascinați ca și mine de personalitatea marelui savant și umanist polonez, aveam să mă îndrept împreună cu ei spre „Dom Mikolaia Kopernika“. După ce parcurg câțiva pași pe vechea ulicioară Sf. Ana (ulterior, aceasta avea

Statuia lui N. Copernic din Torun

să preia numele astronomului), dintr-odată, mă opresc emoționat în fața casei memoriale. Această clădire ridicată în stilul goticului târziu, care se află înghesuită între altele ce par a fi de aceeași vârstă cu ea, a devenit, cu mai bine de o jumătate de veac în urmă, un fel de sanctuar ce îi ademenește pe toți cei însetați de cunoaștere și adevăr.

Pătrunzând înăuntru mă simt în postura unui oaspete binevenit. Mă deplasez totuși cu o oarecare sfială prin încăperile joase în timp ce ochii îmi zăbovesc îndelung în fața vitrinelor strecurate discret. Acestea etalează cărți, manuscrise sau autografe de-ale ilustrului înaintaș, majoritatea fiind donate de un pasionat colecționar din localitate. Stampe și tablouri de epocă, în copie sau chiar în original, cu explicații în patru limbi mă familiarizează cu activitatea fructuoasă a lui Nicolaus Copernic. Toate obiectele înșiruite cu multă grijă prin încăperi încearcă să-mi dezvăluie multitudinea preocupărilor omului care a văzut lumina zilei chiar în această casă, la 19 februarie 1473.

În camera liniștită, în care copil fiind, acesta se retrăgea obosit la miez de noapte, dar fascinat de cupola fermecată a cerului, mă țintuiește privirea omului maturizat din portretul în ulei al cărui original se păstrează la loc de cinste în Pinacoteca Primăriei. Sub cristalul unei vitrine, descopăr frumoasa, dar extrem de importanta ediție din 1617, tipărită la Amsterdam, a lucrării sale capitale care, asemenea luminii laserului, a forat adânc în întunericul atât de dens al Evului Mediu. Alături observ etalate câteva aparate astronomice, instrumente prețioase în demersul timid dar tenace de explorare a necunoscutului. Interesul său pentru geografie îl evidentiază o hartă a Warmiei ale cărei contururi și semne convenționale, redată cu exactitatea ce caracterizează pe specialist, îl situează pe Copernic în rândul marilor cartografi ai epocii. Medalii și efigii bătute nu numai în Polonia, ci și

prin alte țări din Europa, eternizează în argintul sau bronzul lor masiv, chipul inconfundabil al astronomului.

La mansarda cu ferestre îndreptate spre bolta nemărginită a cerului întâlnesc cvadrantul, triquetrumul și astrolabul, instrumente pe care și le-a conceput el însuși din dorința neostoită de a pătrunde tainele Universului atât de fascinant și nemărginit.

Pe o străduță îngustă, delimitată de construcțiile sumbre moștenite de pe vremea negustorilor Hansei, îmi continui pelerinajul spre prima școală din șirul celor ce aveau să se încheie, după importanta trecere pe la Universitatea din Cracovia, tocmai în înșorita Italie unde avea să-și însușească concepția despre lume a noii epoci renaștentiste.

Sfidând parcă linia oarecum monotonă a construcțiilor din jur, în fața mea se înalță maiestuoasă, masiva Biserică „Sw. Jan“, vechi monument de arhitectură al orașului, ce a devenit un fel de prelungire a muzeului memorial parcurs doar cu câteva clipe mai înainte. Aici, un portret suspendat, o pictură veche și un bust cioplit în marmură albă, surprind chipul expresiv al lui Copernic. Flori, insigne și diverse cartonașe cu semnături proaspete, ce sunt așezate de vizitatori pe pedestalul rece al capelei, sunt învăluite de lumina care preia câte ceva din culorile vitraliilor prin care a pătruns în interiorul lăcașului de cult.

Această biserică în care Copernic fusese botezat și care găzduise, cu secole în urmă, școala călugărilor învățați, continuă să păstreze atmosfera sumbră și glacială de pe vremea când firavul școlar, înghițind colbul ceasloavelor latinești, își crea singur drumul spre filosofia antichității, absolvind cu elogii cursurile în anul 1482. Și tot aici, în perimetrul altarului, se găseau polițele încărcate cu comorile spiritualității europene care, puțin mai târziu, aveau să-i primească scrierile proprii păstrându-i-le, apoi, cu sfințenie.

De la Torun, îndreptându-mă spre nord pe urmele ilustrului savant, ajung, după două ore și jumătate parcurse cu mașina, printr-un peisaj de o neasemuită frumusețe, la Frombork, modesta așezare pescărească aciuată în gura Vistulei. Localitatea pare destul de modestă dar ca și Torunul trăiește, pare-se, tot de pe urma celebrității lui Nicolaus Copernic.

Cu aproape o jumătate de mileniu în urmă, după ce acumulasă la celebrele universități din Bologna și Padova tot ce se știa până atunci despre filosofie, matematică, astronomie și medicină și,

după ce își luase în mod strălucit doctoratul de „juris canonic“ la Ferrara, tot în Italia, tânărul canonic avea să înceapă să-și câștige existența îndeplinind diferite funcții ecleziastice pe care le putea exersa desigur fără sutană și fără slujbe în dioceza sa de pe litoralul Mării Baltice.

În sihăstria acestor locuri, seară de seară și la lumina palidă a lunii, cocoțat fiind pe turnul de apărare al Catedralei (ce se păstrează în aceeași formă și astăzi), înconjurat de cărți și așazisele instrumente din lemn de brad segmentate cu cerneală, cum atât de bine le-a surprins în compoziția pe care i-a dedicat-o pictorul Jan Matejko, scruta Universul nemărginit, întocmind cu degetele-i înghețate uneori sute de scheme ale mișcării astrilor sau concepând noi table astronomice. Triquetrumul ori cvadrantul aveau să devină arme indispensabile în lupta sa îndârjită dusă împotriva zidurilor ignoranței pentru ca, mai apoi, să contribuie substanțial la asigurarea uneia dintre cele mai mari victorii ale științei din epoca sa.

Aflu că aici, departe de rugurile fumegânde al Inchiziției din epoca sa, Copernic își împletea activitatea de cercetare științifică cu cea de ocrotitor al semenilor săi din ținut. Numai un Om ca el putea să concilieze solitudinea gânditorului

Casa memoriala N. Copernic din orașul Torun

izolat de anturajul său cu atitudinea individului sincer și preocupat de destinele societății în care era nevoit să-și ducă existența. Cât a trăit aici, el a îndeplinit numeroase funcții administrative pe lângă Capitolul Canonic al Warmiei, a practicat cu succes medicina implicându-se în numeroase intervenții chirurgicale și chiar în lichidarea unei epidemii de ciumă.

Interior din Casa memorială N. Copernic

Dar, uneori, liniștea locurilor pitorești ale litoralului baltic era stânjentiă de acordurile imnului „Got mit uns“ care prevestea nimicire și robie. În acele clipe de restriște, savantul, el însuși cu sabia în mână, îmbărbăta pe propriul său angajat în lupta cu cavalerii Ordinului. Și acesta îi urma cu credință sfaturile pentru că, pan Mikolaj îl lecuia, fără pretenții, de boli și visa să transforme ținuturile sălbatice ale Warmiei într-un loc al libertății și prosperității oamenilor. În calitate de consilier apropiat al episcopului, Copernic obișnuia să

adreseze lungi memorii regelui Poloniei prin care îi solicita acestuia sprijinul în vederea curmării intrigilor și fărâdelegilor „tâlharilor“ menționați mai înainte.

Pe aceste pământuri bântuite nu numai de războaie, ci și de neguri pregnante și reci, pe 24 mai 1543, după o luptă susținută pentru aflarea adevărului și o alta pusă în slujba semenilor, într-o chilie sărăcicioasă (întreținută cu grijă până în zilele noastre de autorități), departe de familie și de prieteni, bătrânul înțelept paralizat și orbit își încrușișă fericit mâinile pe marea sa operă „De Revolutionibus Orbium Coelestium“ („Despre mișcările de revoluție ale corpurilor cerești“) abia ieșită de sub teascurile unei tiparnițe din Nürnberg. Și astfel, uriașa lumină primi botezul geniului ce avea să treacă „dincolo de păsările Olimpului“, cum preciza, ceva mai târziu, astronomul de origine daneză Ticho Brahe.

Prin opera sa considerată drept prima spărtură de proporții în întregul sistem de gândire medieval, Copernic a impus o nouă concepție asupra lumii ce contrazicea nu numai învățăturile Bibliei, ci și teoria geocentrică a lui Ptolomeu. „Astrologul dement și eretic“, cum a fost imediat catalogat de către înaltele oficialități catolice, a plasat, pentru prima dată, Soarele în centrul lumii și a introdus Pământul în familia planetelor, transformându-l pe acesta într-un corp ceresc, ca atâtea altele, ce se supunea legilor specifice de guvernare ale Universului.

După încă o zi prețioasă bogată în amintiri de neuitat, mă surprinde noaptea ce se strecoară avantajată și de ceața care s-a năpustit dintr-odată

Catedrala Sw. Jan
din
Torun

dinspre largul mării. Deși întunericul a înghițit aproape toate contururile clădirilor micuței așezări pescărești, mai zăresc încă zidurile de apărare ale Catedralei în timp ce din turnu-i semeț o răbufnire de lumină mă țintuiește locului. Oare Copernic să fie din nou la datorie? Cu greu mă las convins de netemeinicia presupunerii mele și, totuși, gândurile frumoase par să-mi dea dreptate căci prea sunt copleșit de impresii după atâtea locuri văzute, după atâtea „investigații” ale biografiei marelui astronom.

Deși se știe că Nicolaus Copernic se odihnește într-un loc necunoscut din interiorul Catedralei din Frombork, gloria sa nu numai că a rămas nemuritoare, dar s-a amplificat pe măsura scurgerii timpului atingând astăzi, la aproape șase veacuri și jumătate de la nașterea sa, un apogeu pe care nimeni nu-l putuse anticipa. Am avut posibilitatea să constat că el este destul de prezent în Polonia, începând cu Torun-ul care i-a înălțat, lângă Primărie, cel mai frumos și mai convingător monument și i-a atribuit numele propriei Universități, și sfârșind cu orașul Katowice din regiunea Sileziei unde a i-a fost consacrat unul dintre cele mai mari și mai înzestrate planetarii de pe continent.

Nicolaus Copernic rămâne o prezență vie în conștiința varșovienilor care l-au renăscut din bronz în plin centru metropolei lor, mai mult chiar în tabloul celebru al lui Jan Matejko găzduit de prima școală superioară a marelui savant și umanist, Universitatea Jagiellonă din Cracovia. Rămâne pe mai departe o permanență copleșitoare în

memoria celor peste 38 milioane de concetățeni ai săi care, cu prilejul unui recent sondaj, nu au ezitat să-l plaseze pe primul loc în panteonul celor zece personalități importante pe care a reușit să le dea Polonia de-a lungul unui mileniu de existență.

Geniul lui Copernic, al acestui „summun vir” al Renașterii, va domina probabil lumea atâta

*Copernic studiind cerul la Frombork,
pictură de Jan Matejko*

timp cât crezul său, acela de „a căuta peste tot adevărul”, va continua să rămână nu numai extrem de actual, ci și foarte provocator.

Iată, așadar, un cumul de informații și motive ce vă pot determina ca, atunci când veți ajunge să vizitați Polonia, să vă rezervați măcar o zi, pentru a încerca să mergeți pe urmele ilustrului astronom. Cu siguranță, efortul vă va da suficiente satisfacții.

*Biserica
din
Frombork*

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL AFORISMULUI, EDIȚIA A IV-A, TECUCI - ROMÂNIA

Perioada de desfășurare: 8-9 octombrie 2020

ORGANIZATORI:

- Fundația "Pelin"
- Biblioteca Municipală "Ștefan Petică"

Parteneri:

- Școala gimnazială „Elena Cuza” Tecuci, Școala gimnazială „Șt.O.Iosif” Tecuci, Școala gimnazială „D.A.Sturdza” Tecuci, Școala gimnazială „Iorgu Iordan” Tecuci, Școala gimnazială Drăgănești, Școala gimnazială Umbrărești, Școala gimnazială nr.1 Liești.

- Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Tecuci, Colegiul Național de Economie și Agricultură Tecuci, Liceul Tehnologic „Ovid Caledoniu” Tecuci, Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci.

Parteneri media: Revista Literatură și Artă, Detectiv cultural, Atitudini, Scriptor, Antares, 13 Plus, Cronica Timpului, Cervantes, Cadran cultural, Porto Franco, Axis libri, Școala gălățeană, Spații culturale, Tecuciul literar artistic, Plumb, Salonul literar, Viața liberă Galați, Ateneu, Pro Saeculum, Bazaarul literar, Tele Moldova, Radio Tecuci, Academia bărlădeană, Boema, Dunărea de Jos, Helis, Caietele Columna, Surșul Bucovinei, Scârț!

Festivalul cuprinde două secțiuni de concurs:

- I- Secțiunea "Debutanți" (autori care nu au tipărit în volum aforisme sau epigrame)
- II- Secțiunea "Consacrați".

Nu au dreptul să mai concureze laureații care au obținut trofeul în edițiile anterioare.

Concursul este deschis tuturor creatorilor de gen de pretutindeni, indiferent de vârstă, pentru ambele secțiuni, profesioniști sau începători.

Participanții vor trimite câte 30 de aforisme, inedite, nepublicate și nepremiate la alte concursuri și comentariul unui aforism, la alegere (maximum 15 rânduri). Lucrările vor fi prezentate pe pagini diferite, nesemnate. Pe altă pagină vor comunica: adresa electronică, poștală, telefon și un scurt CV (Data nașterii, studii, ocupația actuală, domiciliul, activitate ceneclieră, publicistică - max. 50 de cuvinte)

Expedierea lucrărilor se va face pe adresele:

- vasghica@gmail.com, fundatiapelin@yahoo.com

Termenul limită de trimitere a lucrărilor este: 1 august a.c.

Lucrările intrate în concurs vor fi evaluate de un juriu format din personalități marcante din domeniu.

- Se vor acorda: diplome, plachete, cărți.

- Se vor acorda și alte premii speciale din partea unor publicații, edituri, sponsori.

Organizatorii asigură masa, cazarea pentru membrii juriului, premianți și invitați. Celor care vin de la o distanță mai mare de 250 de km li se vor deconta și cheltuielile de transport.

Premianții vor fi anunțați pe E-mail, sau telefonic, de organizatori, până la data de 15 septembrie a.c.

Cei care doresc să participe la Turnir, vor aduce, pe foi separate (nesemnate, având un motto) câte 10 aforisme sau 10 epigrame. Poate participa la această probă oricine, nu doar premianții.

La evenimentul "Gala laureaților", premianții vor citi câte 5 aforisme din cele selecționate de juriu.

Președinte de Onoare

Francois Vacluse (Paris-Sorbonne)

Președinte Fundație

Eugen Pelin

Președinte Festival

Vasile Ghica

În atenția invitaților: Invitații se pot înscrie pentru prezentarea unor referate despre aforism/epigramă pe care le vor trimite organizatorilor, comunicând „Titlul referatului”. Cei care doresc, le vor expune în fața publicului. Durata maximă/recital este de 5 minute. Selecția acestor referate se va face de către organizatori și membrii juriului.

Toate textele, nu doar cele ale premianților, care vor fi considerate de juriu ca fiind valoroase, vor fi publicate în Antologia Festivalului, ediția 2020.

Pe concurenții nepremiați care doresc să facă deplasarea la Tecuci îi rugăm să ne contacteze în jurul datei de 15 septembrie.

Informații suplimentare: Vasile Ghica, telefon: 0751.326.955

Fundatia Pelin

TECUCI - ROMÂNIA

ORGANIZEAZĂ FESTIVALUL INTERNAȚIONAL al AFORISMULUI

pentru românii de pretutindeni,
8 - 9 octombrie 2020

Ediția a IV-a

Festivalul cuprinde două secțiuni de concurs:

I- Secțiunea "Debutanți" (autori care nu au tipărit în volum aforisme sau epigrame)

II- Secțiunea "Consacrați".

Nu au dreptul să mai concureze laureații care au obținut trofeul în edițiile anterioare.

Concursul este deschis tuturor creatorilor de gen de pretutindeni, indiferent de vârstă, pentru ambele secțiuni, profesioniști sau începători.

Participanții vor trimite câte **30 de aforisme**, inedite, nepublicate și nepremiate la alte concursuri și comentariul unui aforism, la alegere (maximum 15 rânduri). Lucrările vor fi prezentate pe pagini diferite, nesemnate. Pe altă pagină vor comunica: adresa electronică, poștală, telefon și un scurt CV (Data nașterii, studii, ocupația actuală, domiciliul, activitate cenaclieră, publicistică - max. 50 de cuvinte)

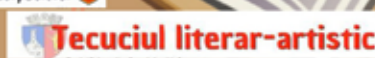
Expedierea lucrărilor se va face pe adresele:

Vasghica@gmail.com,

fundatiapelin@yahoo.com

Termenul limită de trimitere a lucrărilor este: **1 August 2020.**

Inițiator și coordonator:
Prof. Vasile Ghica

► Katia NANU

CRONICĂ LITERARĂ

CU VOCEA PE VOCE CĂLCÂND

*„Imaginez reliefuri ale vorbei în sufletul meu mut”
(Lucian Avramescu - Ca o cireaşă de iunie a
inceput ziua...)*

Sunt ani de când, în fiecare dimineaţă, citesc ştirile AM Press. Mi-a rămas, de pe vremea când trudeam la ziar, obiceiul de a mă informa la prima mână, cu ceea ce se întâmplă acasă şi în lumea largă. Astăzi, însă, caut agenţia de presă ca să citesc mai repede ce scrie zilnic poetul Lucian Avramescu, de altfel patronul acestei prime agenţii private din România de după 1990. Urmăresc cu sufletul la gură rândurile fremătând de viaţă, fie că sunt cometarii politico- sociale, editoriale ritmate, poezii sau pagini dintr-o viitoare carte autobiografică, cu un titlu care îţi înfrigurează inima: „Confesiunile unui mut care a vorbit cândva”. Poetul, eu îi voi spune mereu poet, chiar dacă a fost, este şi jurnalist, eseist, romancier, pe care am avut bucuria să îl cunosc personal, trăieşte o dramă greu de cuprins în cuvinte. Din iarna acestui an, vocea sa a început încet, dar sigur, să se piardă. Acum, la debutul verii, poetul e mut ca o lebădă şi doar scrisul mai revarsă dinlăuntrul său cele multe pe care vrea să le spună.

Ieri, citeam cu lacrimi în minte o poezie, „Eu sunt copacul ce va fi tăiat”, şi încercam să înţeleg zbaterea aceasta a unui om care nu se ştie bolnav de nimic (toate investigaţiile n-au semnalat vreo afecţiune), dar care a amuţit, implacabil, ca o jucărie stricată. „Bolnav sunt Doamne de o grea tristeţe/ în pieptul meu s-a despiciat un gol/ aş vrea să dau salcânilor bineţe/ dar vocea mi-e un răguşit pistol”. Cum ar putea simţi cineva această imensă neputinţă, când se joacă firesc cu toate cuvintele, când glasul urcă sau coboară după dorinţă, fără teamă, fără efort?

Lucian Avramescu nu mai poate vorbi. Şi nu-şi ascunde incredibila, tragica pierdere a rostirii cuvintelor, o constată doar zilnic, transformând-o în literatură. El, care a mânuit ca un magician cuvintele, nu doar pe hârtie, ci şi în tribune, pluteşte acum deasupra lor, fără să le mai poată măcar silabisii. Este unul dintre puţinii poeţi care ştiau cum să-şi recite poeziile, glasul său dădea fior versului, nuanţa fraza, încărcă de melodie strofele poeziilor. „Bună seara, iubito!”, poezia care l-a singularizat în peisajul lirismului anilor 80, era un inm al iubirii înainte de a fi scris cineva muzica pentru această

poezie. Avea muzica în versuri, n-a fost nevoie decât de un compozitor inteligent care să-i dezlege misterul şi să-i dea drumul în lume. „Bună seara, iubito, te aştept ca şi când/ numai dragosetea noastră ar fi pe pământ/ mai presus de căderi, de mărimi, de cuvânt/ bună seara, iubito, te aştept ca şi când”.

Astăzi, izgonit de la masa supremei rostiri, poetul se luptă cu îngerii, pe care îi cheamă alături, încercând din răspuţi să-şi accepte lanţurile muţeniei: „cum să bei cu un înger, fiindcă îngerii/ nu beau decât răsuflarea lui Dumnezeu/ ei bine, eu doar cu îngerii beau, răspund/ mut fiind doar ei mă pot pricepe” (Tu te afli, îngere, de partea cealaltă a mării...).

În luna mai, convins deja că ultimele cuvinte pe care le mai putea pronunţa şi-au luat zborul, Lucian Avramescu scria: „Vocea mea, cândva omenească/ vrea, nătânga, să vă spună ceva/ iar ea, învăţată cândva stele să pască/ nu mai poate nici măcar ca un cal necheza” (Am vrut să vă strig cu vocea mea omenească).

Mut fiind, poetul vorbeşte, însă, zilnic şi ne face părtaşii ai discursului său. Condeii săi aleargă pe hârtie (sau degetele pe tastatură), cu o fervoare mai puternică, mai lucidă ca oricând. Nu-i scapă nimic din nebunia acestei lumi de care, spaţial, pare a fi, totuşi, departe. S-a mutat definitiv din capitală la Sângeru, în comuna unde s-a născut şi trăieşte înconjurat de animale, plante şi oameni dragi, într-un soi de clipă idilică infinită, măsurând orizontul cu pasul şi dându-ne bineţe zilnic cu „Buni zori!”. Ca într-o poveste din copilăria locurilor şi a sa. La Sângeru, Lucian Avramescu a creat un Muzeu al Pietrei, singurul din ţară. Cu exponate colecţionate de el, într-un spaţiu care îi aparţine. Şi, printre pietrele care parcă i-au prevestit tăcerea, trăieşte mut, vorbind în scris despre vremurile pe care le traversăm cu toţii. Cei mai mulţi într-o gargariaseală fără substanţă, bătându-ne atât de des joc de cuvinte.

Cum spuneam, nu îi scapă nimic: „Libertatea e ca o virgina scoasă din bordel/ la care se repede flămând fiecare/ unii o trag de păr, alţii o despoaie chiuind/ alţii o caută fără jenă, acolo unde ştiu ei, între picioare” (Covid a întors armele...). Sau: „râd proştii-n ţara mea ce stă să cadă/ nu doar bătrânii au murit şi mor/ ci patria, cu fruntea-i în zăpadă/ moare sub nepăsarea tuturor” (Adio, bătrâna mea patrie, 11 iunie 2020).

L-am cunoscut pe Lucian Avramescu într-o deplasare jurnalistică. Reprezentam fiecare câte o publicație, însoțind o delegație parlamentară care s-a deplasat în China, la Beijing. O săptămână am ascultat discursuri și am transmis știri de la întâlniri la nivel înalt, dar ne-am și plimbat și am discutat. Ca și când ne-am fi știut de când lumea. M-a cucerit cu simplitatea, căldura și inteligența lui. M-a învățat să mă caut pe mine și să mă prețuiesc, indiferent de momentul, locul sau condițiile în care eram. Îmi spunea, văzându-mă mereu cu aparatul de gât, schimbând obiectivele și fotografiind tot: „Pune pe cineva să te fotografieze și pe tine. Cu locurile astea unde ai fost poți să cumperi niște vederi? la locurile cu tine, îți vei aminti altfel de ele”.

Mi-e greu să îmi imaginez acum că Lucian Avramescu nu mai vorbește. Avea atâtea de spus! Are încă. De aceea este minunat că a găsit puterea să continue să scrie. De aceea aștept zilnic să ne ureze nouă, cititorilor, Buni zori! și să mai completeze câte o pagina la jurnalul unei lupte începute demult. Așa cred eu. Că lupta poetului cu pierderea actuală a început pe vremea când spunea că: „poezia este virgula dintre subiectul și predicatul vieții comune”. Și-o să vă explic, citând câteva versuri din volumul „Bună seara, iubito”-: „poetii, iubito, sunt publici/ca halvițele/ ca democrația/ sau ca pălăria de paie a norocului” (Trecându-mă nădușelile gloriei).

Atât de public a fost Lucian Avramescu încât gloria i-a furat sonorul. Doar el spunea: „Candelabru nebun soarele vieții/ se-aprinde deasupra capului meu/ Doamne, cu sângele sparg pereții/ te detronez și mă fac Dumnezeu” (Forme de viață nedeclarate). Lupta sa cu cuvintele a fost permanentă. Le-a cerut, le-a primit, le-a îngenunchiat și, în cele din urmă, le-a pierdut: „Deschide fereastra și cuvintele/vor intra din stradă/ tăioase, vulcanice și rebele/ colțuroase ca o piatră cu silabele sparte sau chele” (Ca o piatră).

Volumul în care am căutat urmele timpurii, dar mature, ale zbaterii poetului a apărut la Editura Eminescu în anul 1989. Să recitim o poezie: „Vreme de treizeci și cinci de ani am crezut/ că păsările zboară punând în funcțiune /motoarele extraordinarei lor libertăți, / că râurile curg de la sine/ iar arborii înfloresc primăvara și nu toamna/ pentru că atunci le vine lor pe chelie,/ fără niciun amestec din afară/am crezut , de asemenea, că aerul pe care-l dislocă trupul meu/ cu o încăpățănare de atlet/ îmi aparține în exclusivitate” (Am crezut că).

Există o siguranță a locului său în univers pe care poetul și-o asumă și acum. Pe atunci, la jumătatea drumului, o afirma ca naturală, cuvenită firesc. Poate că această convingere a unificării cu natura,

a proprietății până și a aerului treierat de brațele sale, face din Lucian Avramescu forța care astăzi învinge zilnic frica de tăcerea definitivă. De tăcerea care îl afundă în peisajul unui univers ce nu are nevoie de spus cuvintele pentru a vorbi.

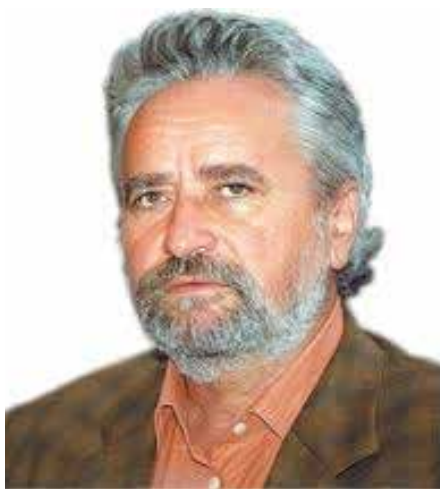
„Cum numiți voi/ ghinionul de a te naște poet/ și prostia încăpățănării/ de a rămâne până la capăt?” (Cum numiți voi) se întreba el acum trei decenii. Jucându-se apoi, într-un soi de ars poetica, în poezia amuzant intitulată „Un zbenghi”, cu declarațiile serioase ale maturității sale artistice. „N-am pretenția să fac lumea mai bună cu poeziile mele/ nu cred că pot întoarce orologiul universului cu picioarele-n sus/ nu sunt tribun, nici flașnetă,/ nu vreau să-nfing popoarele în al stiloului meu fus”.

Lucian Avramescu a cunoscut gloria și este, fără dubii, unul dintre poezii, oamenii de cultură care au marcat finalul secolului XX românesc. Faptul că astăzi este obligat să tacă precum pietrele sale din Muzeul de la Sângeru nu este decât un alt „zbenghi” al sorții. În anul de grație 2020, nu mai dă interviuri televizate, dar scrie în valuri cu forța unei viituri poetice. E trist, uneori revoltat, alteori înțelept și senin, de cele mai multe ori debordând

de o sensibilitate și de o grație aproape divine.

„Dimineața își șterge plânsul, râde/ fața ei a redevenit purpurie/ E roua, desigur, roua, nu cum ați crezut/ că ar fi lacrimile de pe sicrie” (Parcă ne-ntoarcem din moarte...). Sau: „Buni zori! Am văzut aseară un bufon/ mimica lui, sub alifii deghizată/ transmitea un mesaj mincinos/ despre paradisul pe care nu l-am avut niciodată” (Am pierdut paradisul...) Și: „ferestrele toate ale cerului se deschid/ și îngerile scutură praful stelar de pe cearșafuri/ de parcă ar trece Dumnezeu în inspecție” (Începe o nouă zi).

E frumos la Lucian Avramescu în suflet. Lumea lui, și cea populată de oamenii și viețuitoarele curții de la Sângeru, de copaci și flori, de amintiri și prieteni dragi și cea interioară, terorizată de încremenirea cuvintelor ce nu vor să-i mai iasă dintre buze, este o lume de poveste. Atâta vreme cât, scriind, poetul ne face părtași din zori și până în miezul nopților sale de veghe, la ceea ce simte și gândește, e ca și cum ar vorbi. Fiecare poezie, fiecare rând pe care ni-l dăruiește, poate fi rostit de noi, cititorii, cu voce tare. În semn de protest față de nemeritata muțenie a lui Lucian Avramescu. Cu vocea noastră pe vocea lui călcând poate vom reuși să-i aduce cântecul înapoi. Poate cuvintele spuse de noi vor ajunge la el și vor cere ecou. Îl vor face din nou să vorbească.

CRONICĂ LITERARĂ

POETA MIHAELA GUDANĂ - „NAIADA” DIN TEMPLUL LUI APOLLO

► Petruș ANDREI

Cu volumul „Lumi împărțite” (Iași, „Prințes Multimedia”, 2020), scriitoarea Mihaela Gudană pune încă o piatră de temelie la Templul Cuvântului și Poeziei limbii române. Opera sa de până acum este deja impresionantă:

- trei volume de poezii: „Locuiesc în tine” (2014), „Elegii albastre” (2016), „Lumina neatinsă” (2018);

- Monografia comunei Ghidigeni (2014);

- teatru „Liniștea războiului din casa familiei Chrissoveloni” (2014)

- un roman „Strada cu lavandă” (2018).

Prefața recentului volum de poezii intitulată „Anotimpurile Mihaelei” este semnată de Radu

Negrescu Suțu, iar postfața aparține editorului și reputatului scriitor Daniel Corbu.

Considerată de către „nașul” multor poeți contemporani „cea mai spectaculoasă carte de până acum”, „Lumi împărțite” reprezintă „Cântecul timpului” pe care îl compune „Femeia îndrăgostită” de viață și de poezie, din fericire, neinfestată de postmodernism (pornografie, trivialități, obscenități, vulgarități, inginerie de cuvinte și așa mai departe).

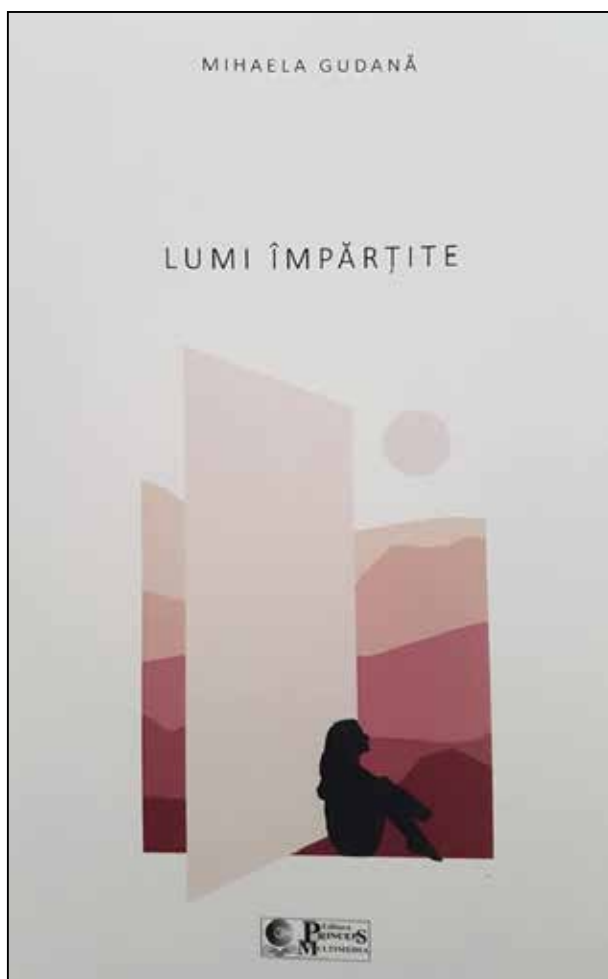
Poeta trăiește intens clipa (carpe diem), savurând momentele zilei și sărbătorind „Ziua de azi”.

Cea mai de seamă notă a întregului volum o dă preferința pentru „dulcele stil clasic”: „Te naști romantic, poți deveni clasic” (George Călinescu).

Oricare cititor avizat și pasionat de poezia autentică va gusta armonia versurilor, ineditul antitezelor (romantice), prospețimea personificărilor și a epitetelor din poezia care dă titlul volumului. Fără a se lamenta bacovian, Mihaela Gudană simte și ea dureros trecerea timpului: „Ce lumi împărțite, / Cât alb, cât îngheț/ Eu port o ninsoare/ Tu suflet răzleț/ Departe sticlește/ Copacul răpus/ Adâncul respiră/ Un viscol nespus./Și gheața zâmbește/ Cu dinții săi reci/ Ninsoarea trăiește/ Pe oriunde treci/ Ce lumi împărțite!/ Pe mijloc stăm noi/ Și iarna întrebă/ De noi amândoi.”

Pentru Mihaela Gudană poezia „Beteșug și meșteșug” (Petruș Andrei), este o boală „Fără leac”, așa cum este intitulată una dintre cele mai reușite poezii: „N-ai să te vindeci! Toamna e târzie/ Ai plâns cu ochi de vară pățimași/ Și te retragi pe-un mal de poezie/ Din alfabet o vorbă nu mai lași.”

Dintre toate femeile din lume, cea mai frumoasă rămâne „Femeia îndrăgostită”: „Când m-ai atins, am înflorit deodată!/ Fusesem mugur de femeie neștiut/ Din mâna ta a răsărit deodată/ Atâta floare... câtă n-am avut/ Și-acuma sunt o primăvară-n iarnă/ O vară prin ninsoarea ta de

om/ Pe rădăcini cuminți iubirea toarnă/ O înflorire sunt, am chip de pom.”

Iarna poate fi urâtă pentru firile meridionale: ger, viscol, polei însă „O noapte de iarnă” poate fi neînchipt de frumoasă: „Unde ești? Iarna ta-i blândă/ Nu am nea pentru-ngropare/ Nu sunt clipe de izbândă/ Nici zăpezi pentru scrisoare.”

Chiar când „Dragostea a înnoptat” sclipesc metafore în „Degete de lumină.”

Deslușind „Rostul vorbelor”, atunci când autoarea nu întâlnește ființa iubită, o inventează: „Poți să mai ai noianul de plăcere/ Și focul alb deschis pentru amiezi?/ Te inventez din ultima durere/ A zilelor în care nu mă vezi.” (pag. 35)

Toate anotimpurile trec, dar ca bradul veșnic verde, rămâne anotimpul iubirii. Cartea „Lumi împărțite” spune o poveste a inimii și a minții. În „poveste” se ascunde arheul „singura realitate pe lume” aceasta, după spusele eminentului eminescolog Theodor Codreanu, este „Marea descoperire a lui Eminescu”: „S-ascultăm poveștile, căci ele cel puțin ne fac să trăim și în viața altor oameni, să ne amestecăm visurile noastre cu ale lor. În ele trăiește Archaeus. Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele.”

Dar „povestea” în versuri a Mihaelei Gudană nu ne adoarme, ci ne trezește la viață prin măiestria versurilor sale și prin intensitatea trăirii.

Prin arta sa vedem „O lume schimbată”: „Am să termin și toamna, că ai lăsat-o toată/ Când ți-ai schimbat ființa cu lumea încuiată/ Iau iarna de la capăt, că-i tot nedeslușită/ Dar te păstrez în suflet ninsoare infinită.”

Rostim și noi, în șoaptă, odată cu poeta, „Rugăciune pentru curcubeu”: „Din florile târzii, păsări în cânduri/ De haine albe, iarna o dezbraci/ Când mugurii de gheață curg pe râuri/ În primăvara ta să mă prefaci.”

Poezia Mihaelei Gudană trăiește prin idei și sentimente, prin muzicalitate, prin metafore și simboluri: fluturii, floarea, copacul râul, luna, melcul, visul, curcubeul și altele. Ne oprim, numai din considerente „spațiale”, asupra fluturilor: „Dintre fluturii desprimăvărați”, „Numai fluturii poartă/ linia în palma ghicirii”, „Fluturii în care ți-ai lăsat tinerețea”.

Motivul fluturului cu aripile arse de flacăra lămpii sau a lumânării este de acum arhicunoscut. „Fiind plin de grație, fluturele reprezintă o emblemă a femeii, doi fluturi figurează, conform

„Dicționarului de simboluri”, Editura „Artemis”, București 1994, fericirea conjugală. Înflorirea fetei în femeie repetă metamorfoza fluturului ieșit din crisalidă. Psyche, care prin frumusețea ei a făcut-o geloasă până și pe Afrodita, este reprezentată ca o fetiță cu aripi de fluture. Fluturele este asociat cu crizantema pentru a simboliza toamna, fluturele este simbol al focului solar și divin, al sufletului, al renașterii și al zborului spre piscurile înalte ale iubirii.

Nu ne mai oprim asupra celorlalte simboluri, să nu facem din lectura noastră empatică un roman.

O poetă (născută nu făcută ca atâtea altele), în adevăratul sens al cuvântului, pe nume Mihaela Gudană, o talentată artistă, are cea mai frumoasă poezie: aceea de „Naiadă” în templul lui Apollo, zeul muzicii, al poeziei și al artelor frumoase. Lectura versurilor sale și emoția estetică trăită te înalță ” în lumea ficțiunii ideale”, cum spune Titu Maiorescu.

Frumoasă carte de poezie, repetând spusele marelui nostru poet Tudor Arghezi, ”cinste cui te-a scris!”

Sami Briss, *Familia*

CRONICĂ LITERARĂ

UN POET SELENAR LÂNGĂ O CARAFĂ CU MELANCOLIE *

► Cezarina ADAMESCU

Este un lucru arhicunoscut: cuvântul Poet este sinonim cu melancolia, cu tristețea, cu toamna și cu nelipsita carafă cu vin, cântându-și (mai bine zis, plângându-și) iubirea pierdută, într-un continuu lamento bacovian și ud care „îți topește durerea în oase” Și din acest tablou nu lipsesc, ca să-i pună capac, „noii viruși” care „își fac de cap în pandemii”. Avem de-a face așadar, cu un trubadur modern din stirpea acelor „visători retrograzi/ aruncați pe marginea prăpastiei”. Nu lipsesc, de asemenea, din această recuzită nocturnă: „Aceste obiecte pe masa de scris/ și portretul tău în ramă obeză/ ca niște figurine răzlețe/ sculptate în ceară./ Cochilia de scoică/ în care a scăpat un fir de nisip/ din care s-a format o perlă/ și gândul la sărutul pe gâtul cu perle/ când singurătatea mă leagă de scaun/ și vine miezul nopții/ ca un pustiu/ din care nu mai apari./ Apoi păianjenii/ care țes o pânză/ pe care vreau să-ți ilustrez/ poemul înșăilat pe hârtie,/ noaptea” (Noaptea pe hârtie).

Un întreg ciclu noptatic în care găsești: cântece de dragoste, pietre prețioase, o pasăre neagră, pustiu, iele de lumină, păsări mari de pradă, fluturi negri, „victorii, înfrângeri, mierle și coțofene”, într-un crâng imaginar prin care trece brusc trenul. Și în acest „crepuscul dintre zodii” – poetul, cu sentimentele aduse la zi, se simte stăpân. El se vede astfel: „sunt ca un nevăzător pipăind lumina/ cu regatul minții/ și tot alerg după un răspuns/ prin orașul acesta de umbre/ de parcă-s atârnat de o fereastră la etaj/ sub care au răsărit brândușele de toamnă.” (O altfel de noapte). Autorul își construiește discursul liric din elemente disparate care împreună prin sugestii, alcătuiesc întregul. Metafora este principalul element de construcție și prin ea, autorul reușește imagini inedite: „As îndrăzni să gândesc lumea/ zidită din cuvinte lustruite, pătrătoase,/ cu

ferestre care împrăștie întunericul/ să văd înălțimea cerului tot timpul/ ca într-o oglindă căzută pe gânduri/ la țărnul înțelegerii noastre greoaie./ Într-un castel pe marginea râului/ să adorm pe un pat incendiat de flori/ prima noapte stropită cu raze/ dincolo de cortina trasă a sufletului/ după spectacol.” (Prima noapte stropită cu raze).

Pentru poet, adeseori, noaptea se confundă cu moartea, trecând una în cealaltă într-un fel de entropie cu iz magic: „acum am înnoptat într-o ruină/să simt noaptea la ea acasă/ cum doarme laolaltă cu moartea/ pe un pat de scânduri ude/ ca un pod neterminat peste un fluviu/ pe care odată intrat nu te mai poți întoarce/ mă sperie că n-o să apuc dimineața/ când ochiul măsoară întinderea/ se înghesuie clipele în buzunarele inimii/ pentru a îneca moartea în sânge/ și timpul o să-mi ofere alte bătaii de cap”. (Să simt noaptea la ea acasă). Însă poetul știe că este

ocrotit, oriunde s-ar afla și că nu e veșnic noapte: „Îngerii zilei sunt la copacul vieții/ să mă ungă cu mirosuri sfinte/ tot ce băntuie tăcerea să fugă/ să urc prin mine fără teamă/ pe scara interioară a luminii” (Plugurile ară noaptea). E și aceasta un fel de plecare spre diminețile solare, „unde se naște mereu nădejdea/ și nimeni nu-și reproșează umbra/ mai mult decât omul”. Un poem foarte frumos este cel care poartă titlul: „Acoperit cu o mână de stele”: Dacă vei auzi iarba,/ să-mi pui în chimir o sămânță de gând/ și-n traistă dor, în loc de merinde,/ cine știe, dacă pe drumul străin/ vor mai înflori vise/ cu rod./ Și cine știe,/ dacă fântânile vor sta în cumpănă/ și nu vor fi secate de dor,/ altfel, voi adormi din amurg/ acoperit cu o mână de stele./ Te voi visa în florile câmpului/ flămândă de aer,/ dimineața amintindu-mi doar/ pietrele drumului/ care mă iubesc,/ cu o durere de moarte”.

Poemul „Întoarcerea” are ca temă chiar întoarcerea fie în locurile de unde a plecat, fie în sine: „cu atâta oboseală în gânduri/ pe întinderi neștiute/ dau cu oiștea-n gard/ și mă întorc bolnav de nepăsare/ la casa de pământ roasă de ape.”

În poeme ale orașului continuă seria, schimbând registrul tematic, într-unul citadin, cotidian, în care amănuntul exterior domină stările lăuntrice. Cu tot zgomotul și agresiunea vitrinelor violente colorate, orașul are farmecul lui: „Orașul cu turnuri: Nimic nu-i mai frumos ca zâmbetul și iertarea/ nimeni nu se miră, nimeni nu hulește,/ e pacea pe care soarele o prinde-n raze/ cu-n zâmbet la ceasul din turnul sfatului./ Cade peste acoperișuri aerul umed/ ca un balsam al ploilor mărunte și dese/ abia respirabil pe străzile înguste și lungi,/ iluminate colorat ca într-un carusel/ în care turnurile dau roată orașului.”

Statui, lampioane, piețe, turnul cu ceas, străzi, pavaje, clădiri înalte, atmosferă pestriță: „turnat în bronz rămâi statuie/ în piața mare a orașului istoric/ în care porumbeii consumă pacea/ de la oameni din palme/ în turnul cu ceas pasărea nopții/ e gata să fure întunericul/ în trupul tău lumina/ a pus lampioane colorate/ pentru clipele care vor urca/ spiral în univers”. (Dincolo e focul).

Poemele de meditație sunt scrise și ele în același ton reflexiv, analitic. O frumoasă încercare de Cântare a cântărilor se află în poemul: „Când să-ți dau de urmă: Am plecat călare pe caii nopții/ Din cerul meu în cerul tău îndepărtat/ Să te cauți prin grădinile cu migdali/ Ori prin templele înțesate de lume/ Care poartă la gât crucile răstignirii./ Păsări neștiute, sunete neauzite, lumini/ Tot felul de flori legate-n mănunchi/ Și femei mult mai tinere cu fructe în cosuri/ E tot ce am văzut în treacăt pe sub nori/ Pe pământul tăramului tău fermecat./ La o răscruce de vânturi înspre mări/ Când întunericul se infiltra-n lumină/ Am schimbat caii nopții cu caii somnului/ Și-n liniștea ademenitoare/ Visul acesta în care sunt înghesuit/ Se complică tot mai mult/ Când să-ți dau de urmă,/ Ea se tot îndepărtează-n spațiu”.

În poeme închinată mării tema corăbiei plecate în larg și a celui care așteaptă pe țarm este frecventă. „Poem corăbiilor: Toate corăbiile-s plecate-n larg/ se pierd îndepărtate-n mări/ în seara când copacii și izvoarele tremură/ și bronzul clopotului plânge-n turn/ Salcâmii albi pe marginea căii ferate/ se miră cum călătoresc păsările,/ trec trenurile și despică noaptea/ luna coboară prin pădurile de plop/ Singur în noianul de întâmplări/ înțeleg durerea corăbiilor negre,/ singur adun bucuriile și întristările/ lăsate la plecarea din porturi./ Luna s-a oprit lângă mal/ visez de emoție/ clipa dăruită de cer,/ pe fluviu s-alunece corăbiile-n mare”.

Gândurile-corăbii navighează pe ocean spre ținuturi necunoscute: „În ținutul migdalilor: Se duc gândurile pe mări de mărgean/ Corăbiile-s pe valuri ajunse-n necuprins/ Balenele albastre și vulturii le cheamă/ Tu mă vrei în ținutul migdalilor/ Cu lungi îmbrățișări când trupul miroase/ A con de chiparos sub tăietura pleoapelor/ Curge o sevă fluidă de pe umeri pe săni/ Și-n preajma frunții ochii migdalați/ Au noaptea așternută pe solduri/ Stele-n neștire îți aduc în palme/ O maree acoperind cu scoici nisipul/ Privegheați de un cearcăn de stea/ Înfrigurați ne înfășoară misterul/ Când corăbiile ancorează la țarm./ Migdalii scuturați au legat fruct/ Strâng pământul sub tălpi de jar/ Căutând cu privirea săruturi de vânt”.

O poezie exotică, misterioasă, cu parfumuri din Vechiul Orient. Se observă lejer, chiar și cu ochiul liber, că micile poeme ale lui Llelu Nicolae Vălăreanu aparțin în marea majoritate fabulosului, etosului Într-un exces de sinceritate autorul mărturisește: „Mi se pare că intră cuvintele în mine” iar în altă parte: „Trupul meu fuge de mine”: „Vreau să străbat realitatea și n-am un imbold/ cum să las trecutul, să ies din prezent, cu aripi/ ca o pasăre care - și aduce aerul-n oase/ și croieste drumuri pe care nu le știe./ Cineva lasă poarta deschisă/ să simt sub tălpi plecarea/ ca o eliberare a sângelui/ spre lume,/ trupul meu fuge de mine”.

În această situație, poetul trebuie să recunoască: „eu sunt un drum de întristare/ pe care trec proaspăt potcoviți caii/ îmi aprind pe spinare scânteii/ roțile sapă-n margini un hat/ în care se scaldă vrabiile câmpului/ celelalte se scutură de praf/ eu sunt o vulpe cu rană (...) țărani caută în inima lemnului cruci/ cioplitorul sunt eu/ cu barda și dalta la brâu”.

În chip cu totul neașteptat, autorul se închipuie o cruce la care se vor închina îngerii. În altă parte, se recunoaște drept „omul vântului”: „Cred ca sunt crucea,/ singura pe care o duci/ pe drumuri în glod cu picioarele goale/ îngerii se vor închina la ea,/ te vor răcori cu câte o aripă/ să ispășești păcatul înainte de judecată,/ ne vom clădi apoi o cabană/ în păduri de zadă și de tisă./ Eu cred ca voi fi omul vântului/ care nu țintește nimic/ trage doar o săgeată în aer/ pe sub o umbrelă de gânduri/ sub care și zborul prin neconținutele ploi/ alunecă lumina adevărului sub bolți/ cu arcade sprijinite de pilaștri./ Tu, la judecată, vei fi lacrima/ care se prelinge din ochii sfinților.” (Cred).

Nașterea, viața, moarte, învierea, repere fundamentale la care se raportează poetul în toate situațiile. Spiritualitatea manifestă existență în aproape fiecare vers este reflexul sufletului său însetat de Lumină. Iată-l „Pe drumul izvoarelor”

închinându-se lor pentru ca natura să reînvie: „Mă închin izvoarelor, să fie lună/ stelele closti cu pui și/ păsări albe, multe/ păsări albe deasupra mării/ cerul întreg o catapeteasmă/ pictată de îngeri cu sângele lor./ Copacii să se înalțe până la nori/ cu frunzele din inimi verzi/ să se scalde soarele,/ în urcușul său pe munte/ ca o sferă galbenă/ într-un snop de grâu./ Să vină capriorii cu ochii mari/ să soarbă luna din apă/ și s-o poarte în coarnele lor/ până se vor speria fiarele pădurii/ se vor ascunde/ să nu le vadă păsările./ Am să urmez cursul râurilor/ să mă cheme,/ prin locuri unde nimeni n-a trecut/ în lumea fără plecare cu/ păsări înotătoare și/ pești zburători./ Oamenii cititori în stele, să vadă/ căderea imperiilor păgâne/ în mâinile purtătorilor crucii,/ pe drumul izvoarelor la care mă închin.”, poveștii, legendei, amintirilor dragi de odinioară pe care el le reînvie și posedă știința magică de a ne introduce în inima acestor povești, pe nesimțite, unde putem lua parte la tot ce se întâmplă. Puțini sunt autorii care reușesc să-i introducă pe cititori în lumea lor. De obicei, cititorii rămân în exterior, contemplând, privind ori chiar comentând, dar fără să se implice afectiv și efectiv. Și poemele s-ar putea încadra în categoria celor interactive. Dar aceasta ține de arta scriitoricească. În altă ordine de idei, poemele sunt foarte picturale. Așa cum am mai menționat, ele sunt mici tablouri de viață, zugrăvite în câteva versuri care creează o atmosferă de acuarelă ori guașă, în tonuri dulci, calme, suave, așa cum sunt și sentimentele autorului. Din toate acestea nu lipsește persoana iubită, deși autorul își susține mereu singurătatea, fără să aibă vocația singurătății, ci mai curând, vocația cuplului, a singurătății - împreună: Astăzi sunt mult mai iubit decât nisipul/ nimeni nu vine pe plajele mele/ aleargă doar caii sălbatici și vântul./ Visele se cazează în hoteluri de lux/ prin gânduri îmi trec femei voalate/ frumos desenate în laboratoarele nopții./ Nu mai rămâne cu mine-n cuvinte/ decât gustul de viață-n semințe/ ouă de păsări pe socluri de piatră/ și cuiburi de stele în clipe de răgaz/ cu poteci de lumină-n palme./ Sunt mult mai întregit cu tine/ când se brăzdează fruntea cu roți/ și-mi bat în tâmpole clopotele serii,/ sunt mult mai gol decât haosul vremii/ mai adânc decât marea în gânduri./ Singurătatea mea țu-o las vamă/ pentru un surâs care topește zăpezile/ prin care alergăm bezmetici/ către primăvara promisă”. (Către primăvara promisă)

În spațiul privilegiat al poeziei, pășind sfioși, dar cu fermitate, putem descoperi frumuseți negrăite care nu pot nici măcar fi cuprinse-n versuri, pot fi doar sugerate artistic, prin limbajul metaforic specific fiecărui autor. E o bucurie fără de seamăn să poți cutreiera adâncul acestui ținut fabulos, gata

oricând de o surpriză. Poetul poate crea și re-crea lumea, după dimensiunea lui sufletească, așa cum un pictor înfrumusețează pânza cu propriile proiecții lăuntrice, și acest lucru e admirabil. Acest magician al cuvintelor poate supune timpul și spațiul după meandrele gândului și inspirației sale.

După ciclul „Poemele nopții” – autorul a inserat un ciclu de poeme pentru femei, în stil confesiv, care se adresează, de fapt, bărbaților. Se distinge: „Femeia de ploaie”: „M-a căutat femeia de ploaie/ Ochii au căzut în mâinile ei/ Ca doua sfere de cristal/ A plecat îmbujorată de plăcere/ Nu mai văzusem femei de ploaie/ Voia să facă dragoste/ Printre picături de apă/ Pe petale rumenite-n călduri./ Nu știu dacă femeia de ploaie/ Simțea impulsul natural,/ Pentru că vara exultă eroticul în nori/ Nopțile se plimbă printre bărbați/ întorși din drum./ Una dintre ele m-a lăsat în frig/ Cu o pelerină de vise/ Să-mi umezească sub gene/ tabloul cu femei de apă/ca niște iele prinse-n dans”. Cu toate acestea, autorul nu se poate elibera încă de locurile comune, atât de frecvente în lirică: ex: „încăperile gândului”; „anotimpurile tăcerii”; „acoperiș de stele”; „odăile inimii”; „petale de lumină”; „rodul de aur”; „ceața amintirii”; „luminișul gândurilor”; „porțile tăcerii”; „ferestrele dragostei” ș.a.

Fiecare poem e un tablou în miniatură, cu toate elementele: natură, personaje, atmosferă, tonul ușor elegiac, în neliniștile, singurătatea, dorul, muzica veche a cuvintelor....„Prin poarta săpată-n piatră dură/ Aștept să trece/ Ni mai departe/ larna va fi plină de căldură/ De lumină nu mă mai desparte./ Deseori văd în oglindă pe mama/ Pun notele-n cântecul viorii/ Femeia sparge-n cioburi teama/ Zilele lovesc-n ciuturile morii.” (Dor de-o femeie).

Există în paginile acestea, imagini blitz de o frumusețe negrăită: „tăcerea mă strangula cu o floare”; „sunetele adormiseră/ Și așa am rămas/ Înzăpezit în uitare”; „copacii adorm în picioarele goale”; „întoarcerea devine un drum neștiut/ care se îndepărtează”.

Poet al atmosferei, Llelu Nicolae Vălăreanu a ajuns la o maturitate artistică în virtutea căreia, versul său capătă substanță și parfum de clasicitate, deși el a adoptat formula versului liber. Învăpăiat de dogoarea Duhului pogorât în odaile sufletului, poetul împarte „cuvinte auzite” ca să alunge „urâtul tăcerii”. (Ca o stea cu durere de lumină).

Tema râului pe care vin toate simbolizează scurgerea vieții, a timpului neostoit care nu așteaptă și nu se împiedică de pietrele din albie sau de pe maluri. De asemenea, poetul este fascinat de Lumină, atât ca fenomen cât și ca simbol al frumosului și al binelui existențial.

Entropia luminii – constituie pentru poet starea necesară creației și în ea se regăsesc locuri și oameni care, într-un moment providențial i-au influențat existența.

Uneori cuvintele, scrise „cu smerenia împăcării” - sunt simțite strigând pe dinlăuntru iar strigătul lor e ca „un vulcan de foc sub tăceri”. Poetul mărturisește cu simplitate: „acum scriu cu umilință/ câteva cuvinte rămase cu mirosul ei/ un fel de a ieși/ din carapacea uitării/ pocăit în smerenie.”

Autorul zugrăvește-n cuvinte plastice tablouri în mișcare, imagini idilice de pictură naivă cu spice și maci înfloriți, care încărcate cu fân proaspăt, amețitor și cai alegând prin lumina albă, imagini stenice de „o negrăită puritate”: Vânturi suierate dincolo de mări/ Călărețul cu obrazul lipit de coama calului/ și urechea atentă la depărtări./ Ziduri de piatră și hanuri străjuite de copaci/ ca niște fantome la marginea podisului/ unde stelele se aprind lângă cornul lunii./ Se aude un cântec cu parfum de câmpie/ din spicele lanurilor unde macii înfloresc./ o negrăită puritate vine de la munte./ Care în coloană cu lampioane roșii./ cai alergând prin lumina albă/ deschid porți cu scârțâit nepăsător/ pe unde se prelinge un fum pulverizat/ în singurătatea pădurilor./ Aici moartea nu are căutare, femeile o ocolesc/ și le oferă bărbaților în neliniștea vieții/ o iubire pe drumuri.” (Aici moartea nu are căutare)

Imaginile sunt atât de limpezi, atât de curate încât îl fac pe poet să spună că nici moartea nu mai are putere în așa frumusețe dumnezeiască. Pe bună dreptate se zice că poezii percep altfel timpul, ei trăiesc alt anotimp, „anotimpul poemelor nescrise”, pe tărâmurile doar de ei inventate, clipele lor de aici sunt doar „clipe furate” și când sunt nevoiți să se reîntoarcă în cotidian, par ființe din altă lume: „Odată cu ceasul cocosilor de lună/ când se vor crăpa zorii/ și muzele ies din letargie/ își vor scrie poemele/ pe palma dreaptă a soarelui/ într-un alt anotimp”.

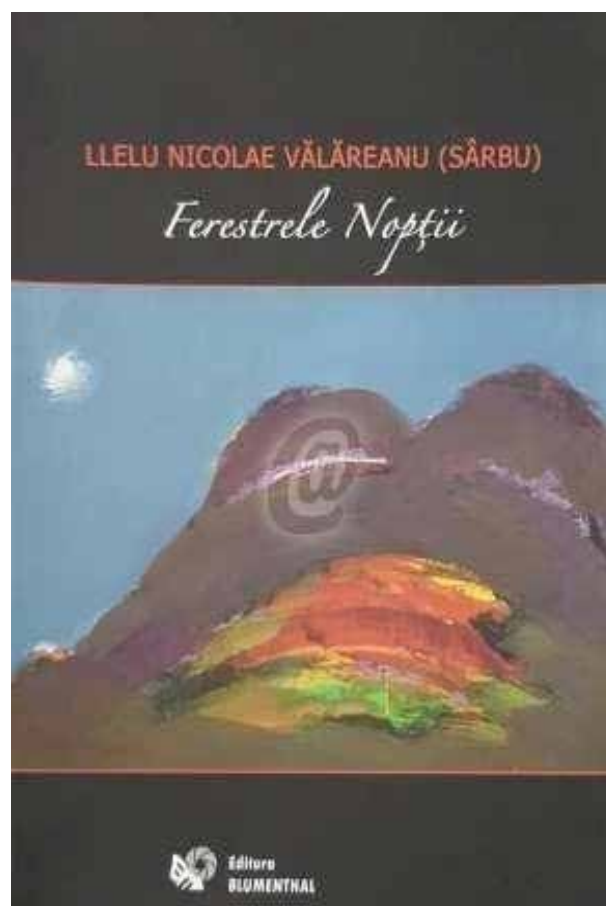
Dimensiunea mistică nu lipsește din lirica lui Llelu Nicolae Vălăreanu: Curg gândurile ca niște lămpi de seum/ Se aciuieste umbra-n mănăstiri./ În rai citește sfântul Petru un eseu/ Adorm ascultătorii de miere în postiri./ Se urcă-n ramul de gutui o luna plină/ Și albe nopțile se rătăcesc prin gări/ Furtuni străine turla vremii înclină./ La Dumnezeu ne plângem cu strigări./ Și unși c-un mir din fagurii luminii/ Când în genunchi femeile așteaptă./ Durerea de pe capul înconjurat cu spini/ Să se prelingă-n noi iubirile prin faptă.” (Când în genunchi femeile așteaptă)

Tonul nostalgic, duos, cu ecou de romanță, specific romantismului este prezent în multe poeme, el reflectând stări lirice autentice: Nu mă mai pândesc frumoasele străzii/ când trec pe sub

ferestre./ să mă aștepte sub teiul înflorit/ pe o bancă unde azi odihnesc./ Toate-s plecate, au luat timpul cu ele/ spațiul e gol, florile ofilite, pustiul întins./ Au mai rămas câteva amintiri/ să întâmpin toamna cum se cuvine./ strâng avutul acasă./ Ploile-s lungi, nopțile în creștere/ femeia adâncită-n gânduri./ O cumpătată preoteasă a toamnei/ pune în rafturi fiecare gest./ șterge tristețea ca pe un praf/ și seamănă încredere/ în ungherele inimii mele sărace./ Păsări zburlițe înving frigul și ceața./ așteaptă minunatele ninsori./ le chem cu firimituri de pâine./ Simt cum bucuria/ topește iarna din inimă/ și femeia întreține focul.” (Nostalgie)

Există în acest intitulat poeme ale câmpiei. Poetul este atras de magia câmpiei, unde un cal doarme în picioare visând libertatea din stepele zilei, de „pasărea cu zborul în aripi”, de iluzia unui han, de „mângâieri pe sânii mirositori a hortensiei/ în căușul palmelor umede”. Și totuși, poetul privește cu nostalgie și se simte înstrăinat pentru că nu mai recunoaște vechile drumuri, fântânile și morile de vânt. Nu a mai rămas decât „lacrima cu parfum de atunci”. (Lacrima cu parfum).

Pastelurile albe din acest ciclu, scrise în stil modern și lejer, neîncorsetat de regulile prozodice, păstrează doar farmecul și tonul elegiac specific genului: În noaptea întunecoasă mersul tău grăbit/ dorm cu stelele în carul mare/ dimineața vin fluturii

să mă certe/ de ce am lăsat luna dincolo de nori/ dar te aștept pe tine, am uitat cuvintele/ prin care mă înțelegeam cu fluturii/ fântânile îmi arată troițele și drumul/ zilnic mă caută caii de noapte/ lângă porțile deschise se plimbă câmpia/ în care locuiau odata dropiile/ dimineața vin fluturii să-mi cânte/ imnul florilor/ împart cu păsările bucuria/ de a fi împreună cu tine/ să simțim mirosul ierburile crude”. (Împart cu păsările bucuria).

Din recuzita lirică nu lipsesc acordurile muzicale pe clapele unui pian, concertul de viori, indiciu vădit al romantismului autorului

Următorul mănunchi de poeme este dedicat dragostei și poetul într-o încercare temerară de a povesti iubirea începe, firesc cu două poeme despre sărut. O imagine surprinzătoare: „sunt ca un nuc în care urcă/ o veveriță/ și salturile ei pe ramuri/ mă înalță în aer”. Să-i adaugi lumină clipei, vieții și chiar Luminii – iată ce încearcă Llelu Nicolae Vălăreanu, dorind să ne deschidă sufletul „cu o cheie-cuvânt”. (Să-i adaugi lumină).

Poetul călător prin universul iubirii, atât de bogat și nuanțat, aproape infinit, simte că sufletul îi prinde aripi și plutește nestingherit, iar aerul din oase începe să fredoneze. În această ipostază, poetul îmbătat de lumină, spune: „Cosită iarba pe care ne îndrăgostim/ amiroase a suflet căzut în extaz. (Suflet căzut în extaz).

Cine mai poate spune că își așează tâmpla pe timp decât poetul? El capătă puteri magice, de vreme ce are capacitatea de a clădi și reclădi lumea din propriile sale cuvinte? Dar nu numai cuvintele, ci și tăcerile i se supun poetului: Rostiri de cuvinte-n somn/ așez lângă un perete sacru/ să-și spună rugăciunile visului”(Tăceri nedefinite ascultă).

Eternul feminin, misterul și farmecul care dă sens vieții nu se putea să nu-l fascineze și pe acest poet deschizându-i canalele freatice ale visului: „Singur: Adorm înaintea umbrei/ Nu pot vedea/ Lumina din gând/ Unde se strecoară femeia,/ Să mă ducă cu ea/ În corabie pe ape nedespărțite./ Mi se ung rănilor/ Sunt înlăturate iluziile/ Se curăță fiecare porțiune de suflet/ Și mi se fac infiltrații cu iubire./ Sunt singur acum/ În mine se inserează vise,/ Să-mi mângâie plecarea/ Când voi porni să o caut/ Pe drumuri de nimeni știute”. Pradă visului, căzut într-o dulce robie, el nu conținește cu închipuirea, chiar și atunci când zorii mijesc și soarele își arată chipul îmbujorat. E un bun prilej pentru a-și întări iubirea. Ecoul acestei iubiri se transfigurează-n cuvinte: Va veni o vreme când păsări nevăzute/ Vor rosti discursuri pentru limpezirea tăcerii,/ Gândurile vor dormi în leagăn de salcie,/ Pentru că nebunii, fug în scoica lumii/ De câinii pământului./ Abia

atunci voi gusta în mărul soarelui/ Dulceața din vârsta ierburilor./ Tu, rămâi în sâmburele ochiului,/ Floare cu miros de pepene galben/ Și n-o să am ape repezi pentru roata inimii/ Ca să împingă corăbii./ Numai tu știi să-mi scalzi somnul/ În ape grele și să ucizi noaptea,/ Cu mângâierea luminii fierbinți/ Căzută peste umerii albi./ Așteaptă să sosească vremea/ Cuvintelor potrivite.(Așteaptă vremea cuvintelor). Nu e de mirare că poetul la un moment dat se închipuie un arbore mângâiat de cer: „Sunt un copac pe care-l mângâie cerul/ Cu o înțelegere/ Aproape omenească,/ La marginea vieții”. (Sunt un copac).

Llelu Nicolae Vălăreanu(Sârbu) - un poet motivat, ajuns la deplina maturitate artistică, și-a adunat în volum *averea spirituală*, nu pentru sine, ci pentru a o împărți celor flămânzi și setoși de frumos. Cu acest volum și-a dat măsura deplină a talentului și sensibilității, într-o jertfă de sine cât se poate de lăudabilă.

* Volumul „Ferestrele Noptii” de Llelu Nicolae Vălăreanu(Sârbu) - Editura Blumenthal, București 2010

Sami Briss, *Maternitate*

CRONICĂ LITERARĂ

PRIN LITERATURĂ PE TĂRĂMUL COPILĂRIEI

► Lina CODREANU

Pe parcursul anului precedent, 2019, Biblioteca Județeană Vaslui a oferit cititorilor ei, cel puțin două cărți de rezonanță, în care sunt vizați autori din zona vasluiană (afiliați centrelor culturale Bârlad, Vaslui, Huși), de ieri și de azi. Două principii au stat la baza întocmirii cărților: așezarea sub lupa criticii a unora din textele literare și promovarea creațiilor subordonate unei tematici. Ambele volume, de mărimi consistente, au apărut la Editura Tritonic din București, în urma demersurilor făcute de Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui, sub directoratul domnului Voicu Gelu Bichineț. Unul dintre volume, *Scritori vasluieni*, este elaborat de criticul literar Theodor Codreanu iar celălalt, *Călătorie pe țărâmul visării. Antologie de literatură pentru copii și tineret*, este coordonat de Liliana Moga, în colaborare cu Alina Tănăsă și Anca-Elena Chelaru. În subtitlul celei de-a doua cărți se face precizarea generică că antologia cuprinde „poezie, proză, teatru din Colecțiile Bibliotecii Județene «Nicolae Milescu Spătaru» Vaslui”, așa cum întărește și coordonatoarea în *Argument*: „poezii, povestiri, fragmente de roman, fragmente de piese de teatru”.

În arealul cultural vasluian au apărut câteva realizări bibliografice care cuprind informații importante și necesare de natură instituțională, comunală ori zonală. Personal, îmi asum întâietatea alcătuirii unui dicționar al personalităților hușene, încă din anul 1989, integrat în vol. *Din lumina unui veac. Liceul Industrial „Cuza-Vodă” Huși. 1889-1989*, Huși. Buna intenție de a pune în valoare oamenii participanți/ martori la evenimentele locurilor presupune o documentare vastă și o responsabilitate majoră ale celui care purcede la o asemenea întreprindere minuțioasă. De obicei, există echipe de cercetare iar editarea se face prin ajutorul financiar al vreunei instituții. Cu atât mai laudabil este efortul individual al autorilor conjudețeni care, după 1990, au elaborat dicționare ale personalităților (ca lucrări distincte ori fascicule

incluse în monografiile ale comunităților): Traian Nicola – *Valori spirituale tutovene, șase volume* – 1999, 2000-2004; Vasilica Grigoraș *Fragmente de spiritualitate românească*, 2001; Oltea Rășcanu-Grămăticu – *Personalități bârlădene. Dicționar*, 2012; Ioan Baban – *Cultura și literatura română de la origini până azi și județul Vaslui. Dicționar. Autori – Publicații – Societăți*, 2014; Petru Ioan – *Școala literară de la Huși și din împrejurimile fâlcene. Album prosopografic*, 2019.

După apariția antologiilor poetice – *Voci lirice vasluiene* (1997), respectiv, *Florilegiu poetic vasluian* (2015), o nouă echipă a Bibliotecii Județene „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui propune un volum compozit, focalizat tematic asupra perceperii lumii de către copii și adolescenți, prin cuvânt (și imagine): *Călătorie pe țărâmul visării*. Nu e deloc ușor și nu e o joacă, deoarece devine foarte greu pentru un creator să stabilească o relație apropiată și să-și asume percepția de copil pe care să o transfigureze într-un mesaj artistic accesibil. O astfel de literatură trebuie să ofere copilului o largă paletă de sentimente, să-i stârnească interesul și să-i dezvolte capacitatea de (auto)cunoaștere.

Doamnele bibliotecare Liliana Moga, Anca-Elena Chelaru și Alina Tănăsă au selecționat dintre autorii de literatură pentru copii, născuți/ formați/ afirmați pe meleagurile de aici, utilizând criteriul formal alfabetic, de la A (Felix Aderca) până la V (Alexandru Vlahuță), ceea ce anihilează orice orgolii de ierarhizare privind vârsta, valoarea, ecoul, importanța socio-economică a locului natal etc. Criteriul de substanță este lumea fascinantă a copilăriei prezentă în textele alese și în ilustrațiile Ramonei Diana Costin. Întru reușita realizării antologiei a fost necesară o cercetare riguroasă pentru culegerea informațiilor despre autori / opere adunate din istorii literare, dicționare, din presa vremii etc. Totodată, credem că a fost greu de cântărit alegerea celor mai oportune fragmente

și opere reprezentative, unele fiind de dimensiuni considerabile, cum sunt romanele lui Victor Ion Popa, Constantin Chiriță, Constantin Clisu ori piesele de teatru semnate de Iuliu Rațiu și Valentin Silvestru, de pildă.

Notațiile biobibliografice pentru fiecare nume constituie un element de mare necesitate pentru cititor, facilitându-i integrarea într-o perioadă istorico-literară a creatorului operei / fragmentului redat. Se realizează astfel un gest recuperator întru punerea în valoare a personalităților literare în mod simultan cu redarea textului literar, drept argument al valorii. Perioada în care au trăit autorii și au publicat cărțile din care au fost extrase textele / fragmentele se întinde pe o lungimea unui secol, de la începutul sec. al XX-lea (Al. Vlahuță) până în contemporaneitate (Mihaela Coșescu).

Numele unora dintre autori – Elena Farago, Alexandru Vlahuță, Tudor Pamfile, Victor Ion Popa, Constantin Chiriță, Valentin Silvestru – sunt deja consacrate prin vechime, prin arie de răspândire, prin apariții frecvente, prin ecouri critice ale operelor sau prin includerea în dicționare și istorii literare.

Pătura medie include autori cu multe volume apărute, ale căror merite i-au așezat în rândurile

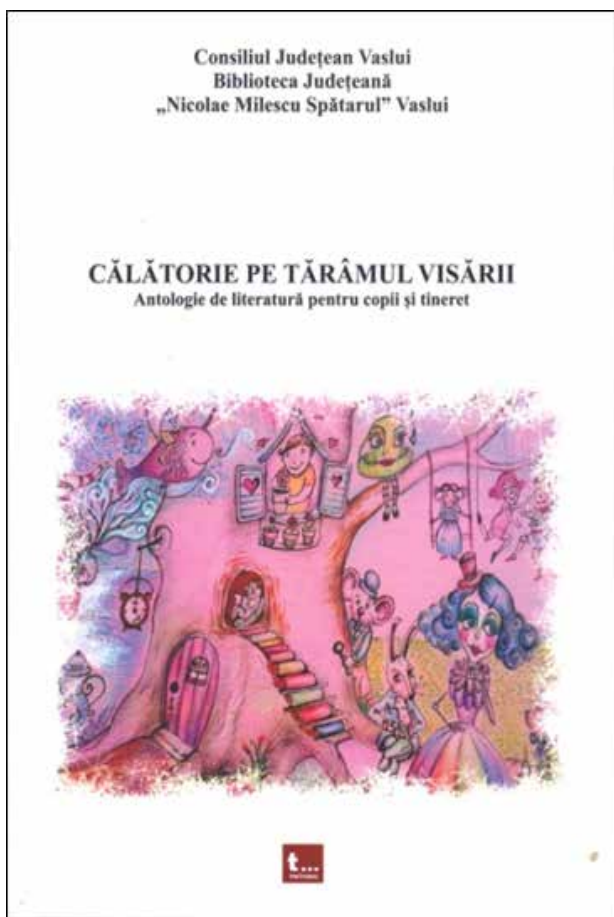
membrilor Uniunii Scriitorilor din România: Virgil Chiriac, Sanda Ghinea, Valentina Teclici, Petruș Andrei, Coriolan Păunescu, Gheorghe Vicol. De un spațiu generos în voluminoasa culegere (526 de pagini) a beneficiat Constantin Clisu, recunoscut prin scrierile pentru copii, căruia i se alătură Vasilica Grigoraș, Petruța Chiriac, Brândușa Dobriță, Gica luteș, Aurora Luchian, George Nestor, Alexandru Poamă.

Alte texte aparțin unor autori relativ târziu intrați în atenția cititorilor și care, din diferite pricini, au apariții editoriale / publicistice mai rare: Cezar Stegaru, Cezar Drăgoi, Victoria Trifan, Liviu N. Botez, Victoria Blaj, Constantin Țintea, Alina Lavinia Grigoraș, Mihaela Coșescu.

Operațiunea de triere a operelor nu a avut în vedere genul ori specia literară, așa încât la „șezătoare” stau alături proza, poezia și dramaturgia. Epica scurtă și de amplitudine extrasă din volume este reprezentată prin speciile: schiță (Valentina Teclici – *Fetița cu nume de cântec*, Gheorghe Vicol – *Academia șoriceilor*, Iuliu Rațiu – *Cu capul în nori*), poveste (Brândușa Dobriță – *Găzuluțul polițist*), basm (Tudor Pamfile – *Basme*), povestire (Elena Farago – *Din traista lui Moș Crăciun*, Alexandru Vlahuță – *Socoteala*, Constantin Clisu – *Cocorul singuratic*, Alexandru Poamă – *Sorin și Sorina*, Petruța Chiriac – *Copiii lui Tonitza ieri și azi*, Vasilica Grigoraș – *Așa vreau eu*, George Nestor – *Povestiri biblice*, Alina Lavinia Grigoraș – *Scufia cu Vise...*), roman (Victor Ion Popa – *Sfârlează cu fofează*, Constantin Chiriță – *Cireșarii – Drum bun, Cireșarii!*, Gica luteș – *Dabada și Nubanu: mic roman cu cei mai mici*, Virgil Chiriac – *Cinci căpitani și „Racheta”*).

Există în volum și desfășurări versificate de natură epică, precum basmul/ povestea (Cezar Stegaru – *Crăiasa Codrului*, Petruș Andrei – *Povestea prințului îndrăgostit de-o stea*, din vol. *Zâmbet de primăvară*), legenda (Gheorghe Vicol – *Legenda măgărușului*), fabula (Aurora Luchian – *Mesaj pentru copiii mari și mici*).

Cel mai captivante specii rămân *poeziile pentru copii* care, prin sonoritățile rimei, prin cadență și prin imagini artistice ori simplitate devin ușor de memorat, chiar cantabile. Lirica pentru copii ajută la dezvoltarea sensibilității și a limbajului afectiv. Întâia între autori rămâne Elena Farago – clasificată în istorii literare ca autoare de literatură pentru copii prin volumele *Cățelușul șchiop* și *Din traista lui Moș Crăciun*. Nu e întâmplător că unii prozatori au și realizări poetice alese pentru această antologie: Constantin Clisu – *Dorobanț*,

clanț, Brândușa Dobriță – *Poveștile Mării*, Valentina Teclici – *Jocurile verii*, Vasilica Grigoraș – *Rază de suflet pentru Sara*.

În culegere, apar doar cu texte poetice Liviu N. Botez (*Anotimpurile inocenței*), Victoria Blaj (*Prietenii copiilor*), Aurora Luchian (*Trăistuța Pedagogului*), Coriolan Păunescu (*Carte cu ștren-gari*), Sandală Ghinea (*Anul Nou într-o poveste*), iar Gheorghe Vicol are volume în serial cu precizarea „*poezii pentru copii*”.

Cum receptarea speciilor dramă, tragedie, farsă ș.a. este incompatibilă cu această categorie de vârstă, textele propuse de antologator sunt bazate pe categoria estetică a comicului, reprezentate aici prin scenete din comedii semnate de Valentin Silvestru – *Întoarcerea zânei minunilor pe pământ* și Iuliu Rațiu – *Eroii din Galaxia Gutenberg* ori prin jocurile de rol din *Luna din călimară*, de Cezar Drăgoi.

Tematica scriitorilor vizează universul fabulos, informația științifică, cunoașterea lumii prin starea de joacă, rudele și prietenii, animalele și plantele, școala și mirajul sărbătorilor, fenomenele naturii și viața socială etc. Ilustrative pentru diversitatea tematică, sunt titlurile textelor: *Raiul tău, copilărie*; *De-a joaca*; *Hai cu mine în poveste*; *Nuntă ca-n povești*; *Poveștile bunicii*; *Cu bunicul*

pe litoral; *Cine-i Moșul*; *Zâna cea bună a verii*; *Zâna*; *Fetița de turtă dulce*; *Alfabetul buclucaș*; *Abecedar*; *Limba Română*; *Calendarul naturii*; *Iarna*; *Copilul și vântul*; *Copilul și soarele buclucaș*; *Soarele, luna și luceferii*; *Gândăcelul*; *Albinele din flori* ș.a.m.d. Consemnarea numelor de autori e obligatorie în *Cuprins*-ul antologiei, însă lipsește o „desfășurare” de titluri *per autor*, ceea ce ar fi asigurat cititorilor o funcționalitate spornică.

O asemenea bogăție a universului artistic conduce la formarea caracterului. Basm, poveste ori legendă, schiță ori povestire, roman de călătorie ori de aventuri, proză de ficțiune, lirică ludică ori scenete hazlii, toate sunt specii literare abordate de autori pentru a permite urcușul gândirii și sensibilității copilului pe cale formativă. Cunoașterea și, implicit, autocunoașterea sunt treptele vitale ale creșterii și dezvoltării copilului către maturitate, deoarece pentru a deveni „împăratul” propriei vieți copilul trebuie să parcurgă un drum inițiativ prin lectura oportună segmentului de vârstă copilărie și adolescență.

Din această perspectivă, considerăm a fi foarte necesară apariția antologiei *Călătorie pe tărâmul visării* (2018), sub coordonarea Liliane Moga.

Victor Brauner, *Painted from nature*

CRONICĂ LITERARĂ

O CARTE DE SUFLET PENTRU SUFLET*

► Ghiță NAZARE

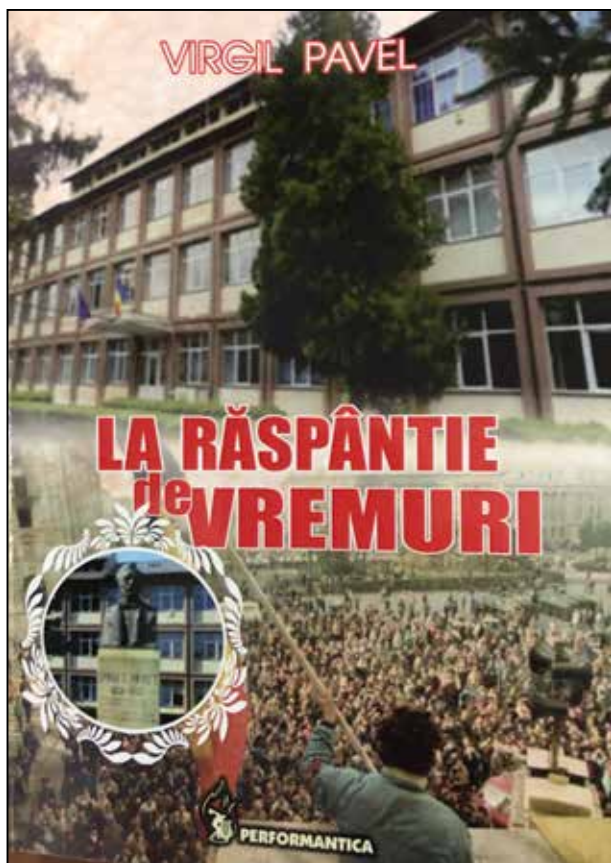
Eruditul profesor tecucean, matematician prin formație, Virgil Pavel, este îndrăgostit și dator față de amintirile sale. „Trecerea anilor – spune magistrul – nu trebuie să șteargă amintirea bucuriilor, speranțelor și prietenilor care s-au legat în vremea liceului”. Deci ținta amintirilor din recentul volum, semnificativ intitulat *La răspântie de vremuri*, o reprezintă promoția 1986-1990, de la Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci (atunci Liceul Industrial Nr. 1), al cărei diriginte a fost. De fapt, Virgil Pavel, scriitorul, rămâne fidel amintirilor sale de viață, de copilărie, de muncă, de familie. Dovedește acest lucru prin alte trei volume pe care le-a semnat în ultimii cinci ani: *Întoarcere în timp*, scris împreună cu soția, prof. Lidia Pavel, *80 de ani în jurul vieții mele* și *75 de ani Nicolae*

Pavel (fratele autorului). *România-America. Via Matematica*

Cărțile lui Virgil Pavel sunt, în primul rând, cărți-document, cărți care consemnează și transmit istoria de ieri către cea de azi și către cea de mâine, asigurându-ne continuitatea și temeinicia. Cărțile lui Virgil Pavel sunt credibile prin conservarea faptului real, sunt memorialistice. Medalioanele foștilor săi învățăcei de acum treizeci și ceva de ani reprezintă doar un pretext, autorul făcând, în volumul supus atenției noastre, o adevărată istorie a învățământului și culturii tecucene din ultimii 100 de ani.

Avem în cel dintâi capitol exemple concludente privind vocația istorică a orașului și a împrejurimilor (domnitorul Alexandru Ioan Cuza în memoria tecucenilor, eroicele bătălii de la Mărășești-Mărăști-Oituz, Tecuciul-leagănul aviației române etc.), vocația culturală a târgului de la poarta de sud a Moldovei (istorice așezăminte de educație și ctitorii acestora: Colegiul Național „Calistrat Hogaș” și Colegiul Național „Spiru Haret”, celelalte școli și licee tecucene), marile personalități care au dat valoare târgului/ orașului: Costache Conachi, Alexandru Papadopol Calimach, Ion Petrovici, Iorgu Iordan, Ștefan Petică, Hortensia Papadat Bengescu, Mihail Manoilescu, Constantin Narly, Ovid Caledoni, Elena Caragiani, Ilie Matei, Mihai Berza, Gheorghe Petrașcu, Tudor Pamfile, Teodor Cincu etc.

Un alt capitol destul de consistent, peste 30 de pagini, este rezervat corpului profesoral care a funcționat la C.N. „Spiru Haret” în perioada 1986-1990, în timpul directorilor Maria Teodora Remezescu și Nicolae Chivu, care a lucrat cu clasa al cărei diriginte a fost Virgil Pavel. Găsim aici medalioane, microbiografii ale celor care au slujit școala în perioada respectivă, ale celor care au transmis știința de carte atâtor generații, care au conferit valoare adăugată învățământului tecucean și național.

Sarea și piperul volumului se găsesc însă în epistolele trimise astăzi, după 30 de ani, de foștii absolvenți ai C.N. „Spiru Haret”, promoția 1986-1990, în compania fotografiei lor de atunci și a celei de astăzi, fostului lor diriginte, profesorul Virgil Pavel. Lăudabil este faptul că toți actorii capitolului „Medalioane absolvenți clasa a XII-a A, promoția 1990” au absolvit o formă de învățământ superior/ universitar, devenind profesori, ingineri, juriști, medici-farmacisti, sociologi, înalți ofițeri, economiști, antreprenori, înalți funcționari etc. Sunt astăzi în plină activitate creatoare, în instituții de învățământ și cultură, în firme de producție, economice și comerciale din țară (Tecuci, Focșani, Buhuși, Oradea, Bârlad, Iași, București), cât și din străinătate (Londra, Los Angeles, Atena, Valencia), spre mândria profesorilor lor de atunci și a dirigintelui clasei. Din scrisorile acestora răzbate recunoștința lor pentru cei care i-au îndrumat pe drumul vieții. Câteva dovezi sunt concludente: „Suntem rezultatul tuturor profesorilor noștri care au crezut în noi, în inteligența noastră. Am avut în ei modele” (Banea/ Mișcoci Manuela Mirela, astăzi profesoară de matematică la prestigiosul C.N. „Gheorghe Lazăr”, din București); din Londra, Cătălin Bostan, amintindu-și de orele de dirigiență ale profesorului Pavel, îi mulțumește „pentru tot ceea ce ați făcut pentru noi, tot efortul depus pentru a ne arăta drumul cel bun și a ne forma ca personalități”; „Liceul mi-a dat tot ce am avut nevoie și mai mult decât atât. O bună pregătire, idealuri realizabile și prieteni deosebiți. Încrederea că visele pot deveni realitate cu multă muncă, cu studiu”, scrie din Los Angeles, „cu respect și afecțiune”, Toni Marian Bulai; Claudia Iuliana Crișan/ Tănăsescu, Comisar șef-Poliția Română „Își pune întrebarea dacă vreodată va avea îndeajuns timp să mulțumească dascălilor, dar știe precis că-i va iubi și îi va prețui întotdeauna”; Enache/ Winkler Medeea Felicia consideră că a avut „niște profesori deosebiți, profesioniști, oameni intelectuali de primă clasă, iar acum nu le pot spune decât că le mulțumesc...”; Nașcu Iulia, impresionată de apariția acestui volum, mulțumește „din suflet domnului diriginte Virgil Pavel, pentru ocazia ce ne oferă de a intra în eternitate și îi sunt foarte recunoscătoare pentru că am avut ca diriginte cel mai bun profesor de matematică”.

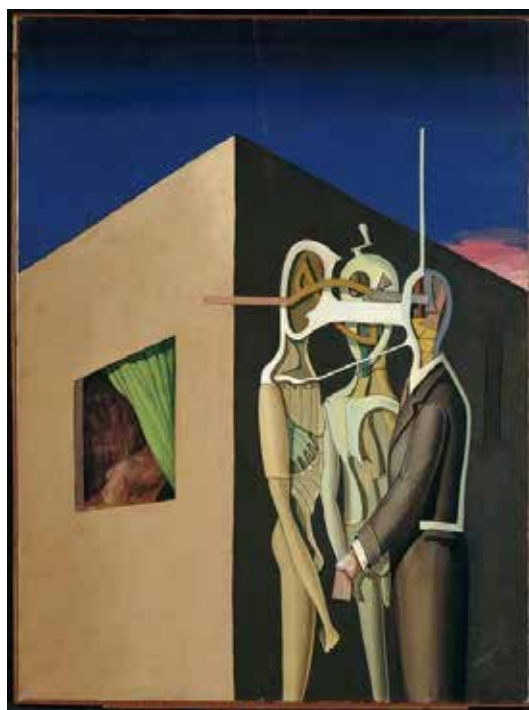
Spre ilustrare, volumul cuprinde și un bogat album foto, aproape 100 de imagini, adevărate mărturii privind activitatea școlii, a colectivelor didactice, a profesorului Virgil Pavel, monumente

istorice și de arhitectură, clădiri reprezentative din Tecuci etc. Emoționante sunt imaginile adunate la rubrica „Frânturi de clipe adolescente”, care reamintesc de minunații ani de liceu de acum 30-40 de ani, de profesorii și de elevii de atunci.

În finalul însemnărilor noastre, merită să menționăm și faptul că la realizarea acestei cărți au contribuit și: prof. univ. dr. Traian Dinorel Stănculescu (consilier editorial), Octav Păuneț (secretar editorial), Adrian Costel Mihalache (culegere computerizată), Constantin Oancă (prefațator, corectură), Lidia Pavel (redactor de carte), Lidia Pavel și Petruța Stan (coperta). De asemenea, se cuvin cuvinte de apreciere Editurii Performantica, Iași.

La răspântie de vremuri este o carte de suflet pentru suflet care emoționează, deopotrivă, pe foștii și actualii profesori ai prestigiosului colegiu tecucean, pe foștii și actualii elevi ai acestuia, pe copiii celor care au spus „adio” vieții de liceu acum 30 de ani. Virgil Pavel, mereu tânărul și entuziatul profesor al Colegiului Național „Spiru Haret”, educator model, este un exemplu demn de urmat pentru toți cei care se vor încumeta la o asemenea onorantă întreprindere.

*Virgil Pavel, *La răspântie de vremuri*, Editura Performantica, Iași, 2020.

Victor Brauner, *Visage*

► Petruș ANDREI

CRONICĂ

GHIȚĂ NAZARE - „AMINTIRI RECUPERATE”

Sunt cărți care, în aceste vremuri nebune, de reclusiune, vin să-ți mai îndulcească puțin amarul existențial. O astfel de carte este cea intitulată „De la cerneala de boz la calculator” (Editura „Eikon”, București, 2020) scrisă de profesorul Ghiță Nazare, istoric, director, redactor-șef sau colaborator la reviste însemnate în arealul cultural și didactic. „Școala gălățeană”, de pildă, condusă de distinsul profesor este, de peste trei decenii, o adevărată „tribună a învățământului”, luând pulsul tuturor evenimentelor din viața școlii gălățene și nu numai.

Ghiță Nazare este autorul câtorva cărți de referință în domeniul educației și culturii: „Dialoguri despre educație”, „Coloanele spirituale ale cetății”, „Itinerarii spirituale”, „Dialoguri 50+1”, „Casa Corpului Didactic Galați. Repere monografice”, „Cronici optimiste” etc. Este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Această carte de „Amintiri recuperate” poate fi considerată un adevărat Bildungsroman în care „timpul trăirii” devine „timpul mărturisirii”. „Et in Arcadia ego”. Și eu am mers 14 km. pe jos în timpul celor trei ani de gimnaziu, și eu... dar mai bine să-l lăsăm pe autor să ne ducă pe meandrele vieții sale, între coordonatele „De la cerneala de boz la calculator”.

Noua apariție editorială are o dedicație de suflet: „Părinților mei Ion și Ana”.

Violeta Ionescu, redactorul cărții, într-un succint „Cuvânt înainte” îl numește pe autor, pe bună dreptate, „un fin analist al epocii pe care a trăit-o!”. La rândul său, scriitorul Ion Manea, în „Prefață”, afirmă ritos că avem de-a face cu „Romanul unei generații”, o generație din care și eu fac parte, una din generațiile care a trecut prin mari suferințe, care a cunoscut numeroase lipsuri și greutăți dar care a construit România, de la culesul spicelor de pe câmp, până la practica agricolă care ținea, uneori, până dădea înghețul. Ghiță Nazare scrie un roman autobiografic,

împletind viața trăită cu istoria întregii țări. Autorul își recuperează astfel „propriile amintiri, amintirile din satul natal, sat pierdut printre dealuri, îmbogățit de formele de relief” și „amintirile adolescenței, tinereții și studenției, din vremea debutului și trudei pe ogorul educației”, așadar „De la cerneala de boz la calculator”. (p. 17).

Genialul humuleștean reținuse în „romanul copilului universal” câteva figuri memorabile. Mama, Smaranda, mătușa Măriuca, moș Chiorpec Ciubotaru ș.a.

Ghiță Nazare o reține pe Băcănoaia, femeia-cameleon, care cade, ca pisica, în picioare în orice epocă pe care o aduce tăvălugul istoriei. Întocmai ca Ion torcălaul, copilul Ghiță o ajută pe mama sa „la războiul de țesut”, transferând „lâna din sculele așezate pe vârtelniță sau din ghebele de cozi pe țevile rânduie câte trei-patru pe sucală”, să-i dea de lucru „suveicei care făcea un du-te-vino printre urzeala covorului de lână sau a preșului din coade, înainte ca mâinile mamei să tragă puternic de vatalele care să bată țesătura.” (p. 18). Este demn de remarcat faptul lingvistic insolit: arhaismele (vârtelniță, sucală, vatale) sunt, pentru tinerii de astăzi, adevărate neologisme. Bocănoaia, femeia-comisar, este personajul de groază al copilăriei sale, Muma Pădurii sau Ghionoaia, fiindcă strângea cotele de la sărmani pentru nedreapta plată a datoriilor de război către Rusia.

Arta portretului este bine stăpânită de autor. Bocănoaia „era o femeie înaltă, roșcată și roșcovană, cu ținută de ofițereasă, îmbrăcată într-un impecabil veston kaki, cu căciulă rusească cu urechi, cu pantaloni bufanți și cizme de piele până peste genunchi, bine lustruite.” (p. 19). Episodul confiscării celor doi grășuni pentru a achita cota de carne este, pentru băiețelul de șapte-opt ani, de-a dreptul tragică: „Procesiunea era asemănătoare cu ducerea mortului la groapă.” (p. 23).

Între figurile luminoase ale cărții se află „Doamna Maricica”, o învățătoare model, cu dragoste față de copii și de carte până într-atât că la despărțirea de foștii elevi îi dau ochii în lacrimi: „Nu credeam că doamna învățătoare Maricica poate să plângă, dar a făcut-o, cred, pentru truda ei de a pune temelul viitorului nostru”. Pe atunci „școala ne era tot mai dragă”, mărturisește fostul elev, cu emoție vădită.

Înainte vreme, la țară, copiii, încă de mici, aveau „responsabilități”, lucru care îi maturiza înainte de vreme: „lubeam munca la câmp, se confesează puil de țăran, îmi plăceau păsările și animalele, îmi plăcea să merg la arat, la coarnele plugului, să tai la vie, să dau strugurii la morișcă.” (p. 39). După terminarea celor „patru clase cu media 10”, „Părinții nu au mers să mă înscrie în clasa a cincea, nici nu le trecea prin minte, era în firea lucrurilor.” (p.39). Doar la insistențele profesorului Donciu, „profesor cu două facultăți: teologie și filologie”, tata se înduplecă mă înscrie în clasa a cincea („Am început generala abia în noiembrie”).

Calvarul de 3000 de kilometri, (șase dus, 6 întors, timp de trei ani, zi de zi), calvar pe care l-am trăit și eu, după cum spuneam; trebuie adus la cunoștința elevilor și părinților din zilele noastre care vor „ca școala să fie lângă bloc, să nu cumva să traverseze copilul strada.” (p. 40). Remarcabile sunt cele câteva chipuri luminoase de dascăli, printre care reținem pe profesorul de română Nicolae Donciu. Acesta „era un exemplu de profesionalism, de dragoste pentru obiectul predat, de patriotism, avea un ridicat simț al datoriei.” (p.45).

Pentru elevul Ghiță Nazare „jocul periculos de-a profesorul” n-a avut, din fericire, urmări nefaste. Tatăl este șantajat de către un activist și semnează cererea de intrare în colectiv „pe proșapul căruței.” (p.49). Ozana copilului Ghiță a fost Tecucelul unde mergea „La Scăldat”, dar unde au avut loc și adevărate tragedii, de exemplu „Moartea lui Cezar”: „Calul lui nenea Vasile Palade din Hântești”. „Micul prinț al acestui roman este afectat emoțional, cum se spune astăzi, și de faptul că, din șatra de țigani căldărari-corturari așezată pe maidan, copiii lor se dau „Desculți pe gheață”. (p. 59). La moartea unui copil de țigan, Sașa, „în jur de zece ani”, cu care iarna ne dădeam pe gheață, iar primăvara jucam țurca pe tăpșan” (p. 61), după cum își amintește personajul-narator, „Am fost martorul supremei

dureri omenеști pe drumul urmat de cortegiu până la biserică.” („Ceremonia de înmormântare”).

Copilul îl admiră pe cel care i-a dat viață. „Tata” era „muncitor până la sacrificiu, devotat familiei, mândru și ambițios”..., iubea ordinea și disciplina, lucrul bine făcut”. (p. 70). Cu toată admirația pentru tatăl său, puștiul se afla „Mereu în umbra mamei”: „Mama, Ana, era de o bunătate rară, înțelegătoare, concesivă, iubitoare. Dădea oricui și haina de pe ea. Avea o vorbă pentru oricine. Vorbea frumos, politicos, cu tonul scăzut, era credincioasă, bisericooasă.” (p. 75).

Pierderea mamei a însemnat „pentru noi, copiii” „sfârșitul lumii”, a raiului copilăriei.

Înscrierea la Școala Medie nr. 2 din Tecuci devine un coșmar pentru că părinții nu aveau efectuate zile de muncă la C.A.P., până când tata reușește să facă rost de o adeverință: „Ce vremi! Judecați-le!” (p. 86). Admiterea la liceu stă între „Agonie și extaz”, între „Umilință și demnitate”, umilință care se uită și demnitate care se păstrează. Reușita „școlarului” bucură pe toată lumea.

La prima ședință cu părinții, surpriza mamei Anica „din Vizurești, comuna Buciumeni” este să dea acolo de Irina Boca din Tecuci, „Bocănoaia” care lua de la țărani și puținul pe care îl mai aveau, în vederea achitării cotelor. Bocănoaia face parte din „nomenclatură” în calitate de purtătoare de cuvânt la „raionala de partid”, timp în care își completează studiile la seral și fără frecvență, știm noi cum.

Dirigintele Mihai Driga, „profesor de limba rusă, basarabean refugiat din calea tăvălugului sovietic eliberator în 1944”, le spune părinților că la liceu copiii trebuie „să vină la ore, să-și pregătească lecțiile pentru a doua zi, să fie cuminți, să respecte profesorii și să vorbească frumos.” (p. 97). Diferența dintre elevii de atunci și cei de astăzi este ca de la cer la pământ.

Viața de liceu internist cu meandrele și boacănele ei, îl cizelează, punându-și amprenta „asupra atitudinii, vocabularului și comportamentului nostru.” („Lăsați-l, este de la țară!”). Între dascălii de luminoasă amintire sunt menționați: Constantin Patrichi, profesorul de sport, „foarte sever”, Elena Puiu, „frumoasa și excelenta profesoară de istorie” și profesoara de română Ioana Moca, „deșteaptă, tânără și frumoasă.”.

Cu foarte bunele rezultate la învățătură obținute, reușita la facultate este urmarea firească. („Școala este o treabă serioasă”). Între

colegii de facultate descoperim cu bucurie numele distinsului istoric și logician, universitarul Ioan Petru, hușean la origine și care are o activitate științifică editorială impresionantă.

Dintre profesorii universitari i-am cunoscut și noi pe Aurel Loghin, Gheorghe Platon, Nicolae Gostar...

Studentul de la Facultatea de Istorie, Ghiță Nazare, își rotunjește veniturile făcându-le celor de la fără frecvență referate, chiar și Irinei Boca, cea care i-a speriat copilăria. Ea ajunge studentă la F.F. pentru că se ajunsese „într-o altă etapă” și „partidul avea mare nevoie de activiști cu studii superioare.” (p.124).

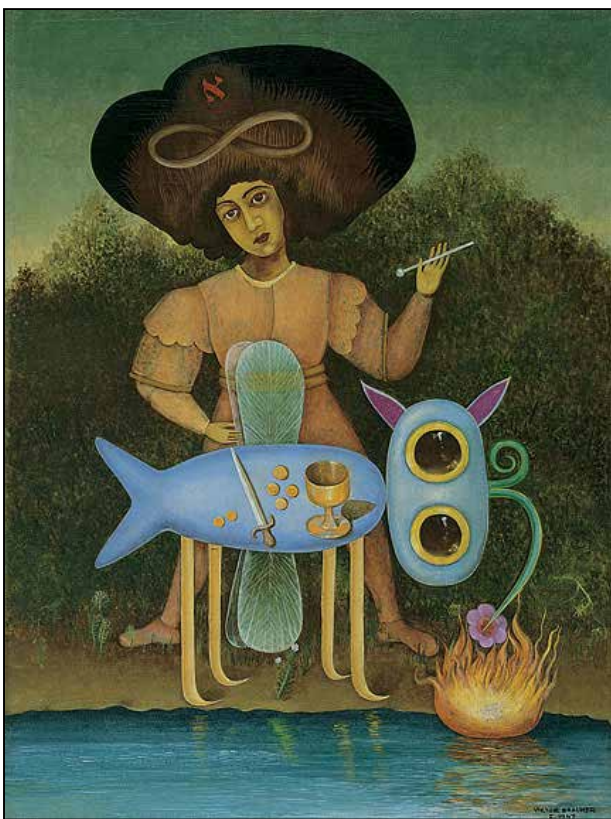
La Liceul de Muzică și Arte Plastice din Galați tânărul repartizat găsește înțelegere și oameni de treabă („Tu vrei catedră sau însurătoare?”). Au loc primele conflicte cu unele profesoare vechi și cu metehnele lor. („Nu-mi pot ține orele, tovarășe diriginte!”). „Un gest care-mi putea încheia cariera didactică” este, din fericire, șters cu buretele chiar de a doua zi, pentru a nu se mai repeta niciodată.

Ies în evidență și „Tovarășele Nescu”, două surori care, având funcții mari la partid, nu scapă ocazia de a se face de râs iar Bocănoaia revine în forță, în noua ei calitate de activistă de partid: „responsabilă cu activitățile de educație”. („O nouă

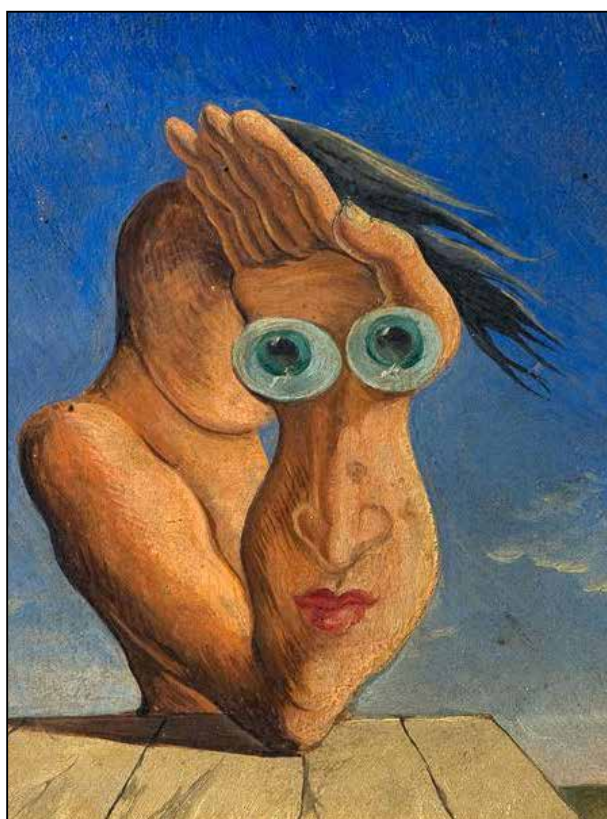
întâlnire cu tovarășa Irina Boca”). Patru drame ale societății românești se observă în „Discursul fiului Doamnei Nescu”. În final, suntem provocați cu întrebarea: „Mă întreb care social-democrația românească va trăi cea de-a cincea dramă? Răspunsul se află pe buzele tuturor cititorilor.

Vechea noastră cunoștință Irina Boca are ambiții mari și în noua ordine social-politică, obținând un loc în Parlamentul țării, unde își poate ascunde cel mai bine trecutul și vizând postul de europarlamentar. Parveniții, asemenea cameleonului, își schimbă culoarea politică, devenind astfel „ciocoi noi”.

Un om pe nume Ghiță Nazare, care a cunoscut de mic cele mai multe lipsuri și greutatea, străbate cale lungă pentru a învăța carte. Părinții și profesorii îi sunt modele, ajungând el însuși profesor cu toate gradele și funcțiile bine meritate în învățământul preuniversitar gălățean. Viața sa este un roman și Ghiță Nazare îl scrie pentru ca să le fie celor tineri de învățătură, spre certarea celor puternici, celor lacomi și celor nedrepti. „De la cerneala de boz la calculator” este o carte necesară pe care o trecem, fără rezervă, în „Didactica Magna”, iar autorului i se cuvine, din partea cititorului avizat, „Magna cum laude”.

Victor Brauner, *Le surrealiste*

Victor Brauner, *Compoziție cu portret*

REVISTA REVISTELOR

► Dan MOVILEANU

ATENEU nr. 607, martie 2020

La rubrica Fragmentarium, Al.IOANID îmi atrage atenția că, în aprecierile mele despre „Ateneu” și despre celebrii săi colaboratori, s-a strecurat o greșală impardonabilă, cu privire la „bicentenarul Vasile Alecsandri”. Am verificat nr.52/2019, din „Tecuiciul literar-artistic” și, la p. 184, am scris negru pe alb: „Vasile Alecsandri, un bicentener de la nașterea sa (14 iunie 1818, Bacău), prezentat și tradus în latină de Traian Diaconescu!” Nu deduc din ce revista și din cine a citat distinsul universitar!?

Din prezentul număr citim cu plăcere cele două pagini de Marius Manta (interviul cu Sofia Vicoveanca și # Maitec), alte două pagini de poezie semnată de Mir Bălan și Ana-Daniela Paraschivescu, „Fenomenul Vitcu sau o lecție de viață” (Cornel Galben), „Celălalt Pessoa I” de Gheorghe Iorga (așteptăm cu interes continuarea). Constantin Călin scoate din arhiva personală câteva scrisori din tinerețea prof.univ. dr.Tudor Ghideanu (n.1938), al cărui student am fost și eu, care a dat filosofiei românești câteva tonuri de referință exegetică.

Vasile Spiridon recenzeaza „Anii urii” (Ed. Humanitas, 2019) de H.R.Patapievici, iar Daniel-Ștefan Pocovnicu, în „Acrobatul metaforei I”, aruncă o privire asupra poeziei lui Ovidiu Genaru (proaspăt laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” - Botoșani). Foarte talentata Elena Ciobanu, în „Autoizolări literare în vremea molimei”, face trimitere la o capodoperă a lui E.A.Poe „Masca morții roșii” (1842) în care autorul pare a anticipa... Ebola! În fine, un regal poetico-filosofic, Frithjof Schnan (un american de origine elvețiană), în traducerea și prezentarea Sanzianei Mureșeanu.

ATENEU nr. 608, aprilie 2020

Număr consistent, cu materiale pentru orice cititor auto-izolat, carantinat până în/peste 65 de ani!

Prin „Personajul literar”, distinsul conf.univ. dr.Ioan Dănilă deschide temporar rubrica „Teleşcoala Ateneu”, venind în sprijinul alumnilor care-și pregătesc „evaluarea națională”. Inițiativa salutară!

Marius Manta, în „Noi și icoană” de Sorin Dumitrescu, face o analiză a acestui „manual teologic

de ținută academică”, o carte care, probabil, „va da sens nou prezenței icoanei în viața noastră”!!

În „Mușchiul Londrei”, Elena Ciobanu ne introduce „fraudulos” în „mentalul englez”, vag modificat de covid-19, cuprins de „fiorul pierderii” forței de muncă, prețioasă, a românilor. Chiar Prințul Charles are o admirație (ne)disimulată, față de modul nostru de a trăi în armonie cu natura, când își privește supușii britici (de mâna întâi) și români (constructori, culegători de fructe și legume, etc) de mâna a doua, plină doar de „mușchi”, de pe „prispa casei sale din Viscri”!

Dan Perșa în „Radu Paraschivescu și justiția poetică” ni-l prezintă pe acest „om uimitor în polivalenta sa”. Cantautorul Nicu Alifantis, cel care ne-a încântat și ne încânta cu muzica sa pe versuri de Nichita, Ion Barbu sau Bacovia, intervievat de Marius Manta, ne surprinde cu „sunt un timid”! Chiar și după „47 de ani de când ai făcut primii pași pe scenă”, Maestre? Să mă ierte Gheorghe Iorga, dar nu am înțeles la care „Celălalt Pessoa” (2) se referă din cei 72 de „heteronomi” numărați de Teresa Rita Lopes (unul din biografia marelui poet)! Sau doar la cel numit, pe patul de moarte, de Pessoa însuși: „Sunt bun la nimic”!?

Viorica S. Constantinescu în „Victimele celebre ale Holocaustului: Edith Steiu” ne-o prezintă pe „cea mai de seamă femeie filosof-teolog a secolului nostru” care ar fi putut deveni, dacă nu ar fi fost gazata, la Auschwitz, la 9 august 1942 de bestiiile naziste! Tragic destin! Liviu Franga în „Trei chipuri ale speranței” da cu tifla, admirabil, oricărei spaimă de moarte prin Covid-19! Despre „C.D.Zeletin”, medic, poet, prozator, eseist, publicist și traducător, înhumat la 23 februarie 2020 (pe 13 aprilie ar fi împlinit 85 de ani) dau seama Cornel Galben și Alexandru Popescu Prahovara (medic psihiatru, Oxford)! Dumnezeu să-l odihnească!

Așteptarea „Acrobatului metaforei” II (Ovidiu Genaru) de Daniel-Ștefan Pocovnicu n-a fost în zadar. Pe când o Monografie Ovidiu Genaru?

La rubrica „meridiane” Nicoleta Popa Blănuș ne-o prezintă, în toată splendoarea ei poetică, pe Șei Shonagon (slujitoarea împărătesei Sadako-cea

de-a două consoarta a celui de-al șaizeci și șaselea suveran al Japoniei - sec.X i.Hr.) de la care ne-au rămas „Însemnările de căpătai” (de pernă), din care cităm: „să auzi cum cade o geană de țăntar pe podele”!

Un amendament: continuarea articolului Nicoletei Blanaru n-o găsim la p.18 (unde suntem trimiși), ci la p.22! De lecturat cu mintea trează (de cap limpede!) și cu ușa blocată să nu ne deranjeze nici măcar Covid-19 sau un simplu țăntar!

PLUMB nr.155, februarie 2020

Din cauza de Covid-19, primim și citim cu întârziere revista băcăuană, deși nici o lectură plăcută nu e prea târzie. Acest număr ușor „derutant” ne aduce în atenție câteva texte notabile. În primul rând „De la un gând la altul” de Dumitru Braneanu, cu subtitlul „Sunt prea mulți popandai” (Șobolani, maestre, intrați în politică pentru AGA + ȘPAGĂ + salarii mari), apoi proză „Varză” de Dan Arvatescu și foarte frumoasele poeme ale lui Paul Blaj (într-o elocventă prezentare de Constantin Abăluță), promitatoarele poezii ale celor trei eleve de liceu, Ștefana Grozav, Emilia Mardare și Irina-Mirela Marin, alături de consacrații Mircea Bostan, Alexandru Dumitru, Nina Josu (Basarabia sau România de Est). În plus, semnăturile binecunoscutilor Constantin Dram, Adrian Dinu Rachieru, Mioara Bahnă sau Anastasia Dumitru, oferă prestața acestui număr. Se simte pe alocuri, prin punctele (ne)esențiale, un vânt de primăvară, numit în popor și „traistă goală”, adică „ce e în gușă, nu e și-n...!”

Textul maestrului Dumitru Braneanu, anunțat pe coperta I, la p.7, îl găsim trei pagini mai la vale, în schimb, „Constantin Marafet - atins de febra pietrelor cărunte” de Camelia Ardeleanu, anunțat la p.8, nu l-am găsit nicăieri. Textul distinsului scriitor tecucean, Ionel Necula „Costache Conachi într-o nouă ediție” (e vorba de „Ibovnica slavita” - ed.Junimea, 2018) l-am întâlnit și prin paginile altor reviste, dacă memoria nu ne joacă vreo festă! drept că nu se decretase încă „starea de urgență” prin țărișoara noastră dragă! Ar fi fost cazul!

Din aceeași revista PLUMB, nr.156/157, martie-aprilie 2020, citim cu folos encomionul „Adrian Dinu Rachieru - la 70 de ani” de Cristina Ștefan (îi urăm și noi distinsului critic literar, prof.univ.dr. multă sănătate și putere de muncă!) „Poetul e o cușcă ambulantă” (superbă definiție!) de Ion Roșioru: „Amintiri din prezentul sumerian al zilei de mâine sau cum să (nu) mă divid de mine însumi” de Petre Isachi, poeziile semnate de Cristina Ștefan, Alexa Pascu și, mai ales, Mihai Gălățanu, prozele elevei de clasa a VIII-a(?), Diana-Mihaela Dumitru (Păpușile și Tabla de șah) anunță o mare prozatoare! Nicolae Scurtu scoate la iveală „Încă o mărturie a poetei Agatha

Bacovia”, o „Recomandare” pentru ca un confrate, Vasile Spiridonica, să devină „membru al Fondului literar” (document inedit). În fine, rubrica „Lirice” conține poeme de Lucian Manailescu și Neculai Taicutu (sărbătorit cu ocazia împlinirii a 70 de ani de viață și căruia îi spunem și noi „La mulți ani și multe cărți”!). Și cam atât!

CADRAN CULTURAL, anul III, nr.2 (12), Martie - aprilie 2020

Din acest număr alegem „Tudor Ghideanu despre filosofia lui Eminescu” (V) de Ștefan Munteanu, „Un poet adevărat” (despre marele poet Ioanid Romanescu - 1937-1996) de Vasile Bardan, „Din zaristea vieții, în două zile” (In memoriam C.D.Zeletin 1935 - 2020) de Ioan Dănilă, „Cântec de prieten” (despre Ion L.Cătină - personalitate a orașului Tg.Ocna) de Dan Sandu, „Viață în zigzaguri” de Constantin Călin. Specialist în personalități băcăuane, Cornel Galben scrie despre „George Sterian - 160”, Petre Cancel - 130, Volbură Poiana - Năsturaș - 130, centenar Ernest Maftei, Remember Florin Gheuca, In memoriam Leonid Iacob”! Poezie semnează Mihaela Babusanu, Ionică Bandrabar și Tatiana Scortanu. Un debut promițător, cu proza „Gânduri”, al Mariei Lucia Haradean, întregește acest număr de primăvară, în care mai semnează Constantin Donea, Ion Tudor Iovian, Mioara Bahnă, Radu Ciobanu, Ion Moraru și Valeriu Tănăsă. La rubrica „Meridiane românești” găsim poezii de Luminița Ciobanu (Italia) născută în Bacău (4 iulie 1960) și care locuiește în Bra, Provincia Cuneo (prezentată de C.G)!

Antologia Tecuciul literar-artistic

COLIVIERUL

A fost cândva un amator de colivii
ce multe colivii avea.

Dacă dintre voi, careva nu-i amator de colivii, treaba lui.

A fost cândva un iubitor de canari
ce cu delicatețe îi ospăta.

Cu muzica lor hrănindu-se.

Căci muzica precum carnea gustoasă era.

Deci: un colivier fusese cândva,

Și când întoarse capul

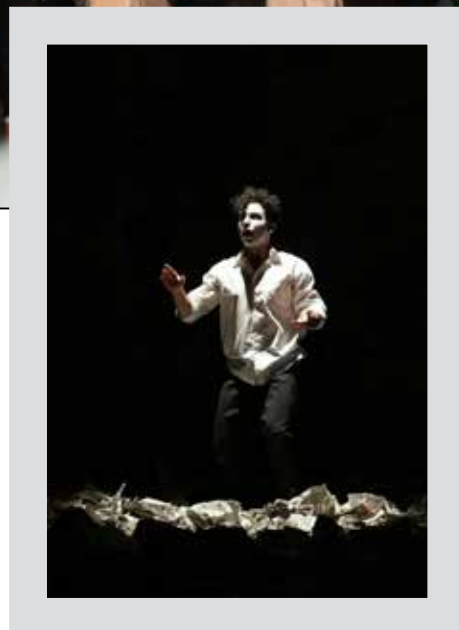
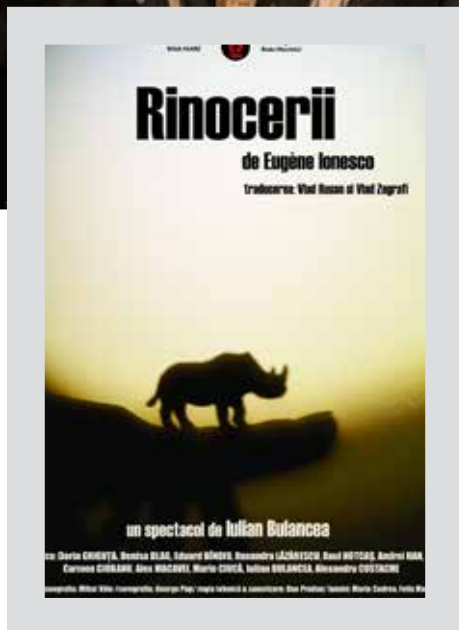
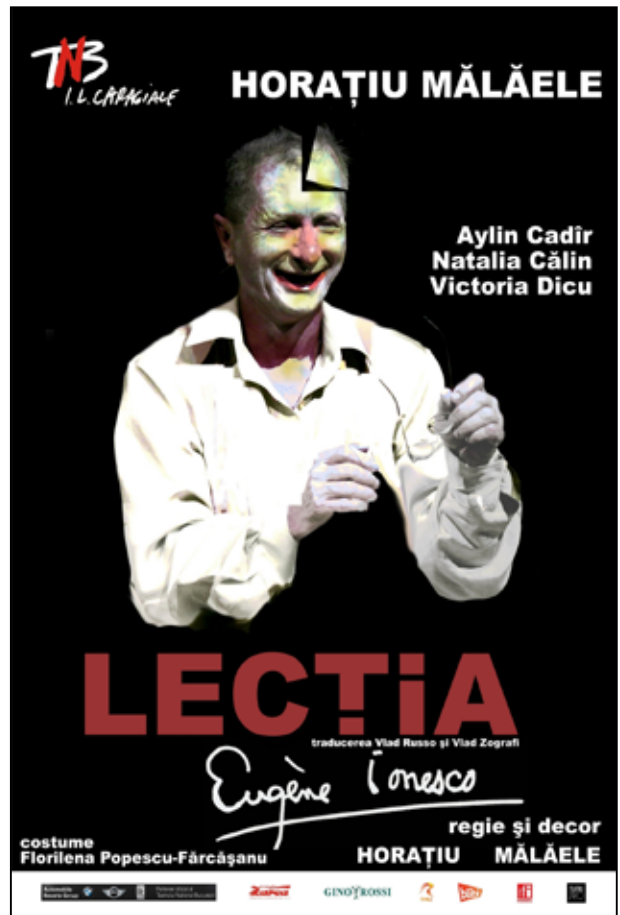
el însuși în colivie era.

Deci, dacă tu vrei să fii colivier,

treaba ta.

Cristian Simionescu

(Din volumul „Vicleniile oceanului”, C.R.1980)

*Mormântul familiei Ionesco
din Cimitirul Montparnasse - Paris*